5250

1932

059
И-24

14714

ՍԱՐԿԱՒԱԳԻՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

1932

(154)

ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՐ ԱՄԱՆՈՐ,
ԲԱՐԵԲԱՍՏԻԿ ՕՐԵՐ ՆՈՐ,
ՈՒ ՏԱՐԻՆԵՐ ԽԻՍՏ ԵՐԿԱՐ
ՄԻՇՏ ԿԸ ՄԱՂԹԵՄ ՁԵԶ ՀԱՄԱՐ

ՍԱՐԿԱՒԱԳ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ
Տպագր. ԱՐԱՄ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
1932

059
Ս-24

ԱԹԷՆԱ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ
ԾԽԱԽՈՏԻ ԵՒ ՍԻԿԱՐԷԹԻ

Օժտուած ամենավերջին եւ կատարելագործուած մեքենաներով

— ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ —

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐՔ

ՍՕՐԿՈՒՃ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Որ Իտալիոյ Ֆլորանսի Ցուցահանդէսին իր լաւագոյն սիկարէթներուն համար առաջին նուէրի եւ ոսկէ մետալին արժանացած է

Իր Տեսակարար անմրցելի Սիկարէթները.

	Սիկարէթներ	Գին	Ն. Դ.
Ֆլէօռ, Աթէնա	20	25	5
Պէնհուր	20	25	5
Մատէն	21	27	3.5
Սամսուն Էքսթրա	21	27	4
» »	18	24	3
» Սատէ	20	25	3
» Հիկապ	100	—	8.8

Կը պատրաստուին նաեւ Թրքական եւ Մակեդոնական ընտրելագոյն ծխախոտներով:

Կը յանձնարարուի մեր Հայրենակիցներուն ծխել խնամովպատրաստուած նոյն ընտիր Սիկարէթներէն։

059
Մ-24

ՍԱՐԿԱՒԱԳԻՆ
ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

1932

Տարի մ'անցաւ պարապ, հի՜ն,
Թաղուեցաւ մէջ պարապին,
Ամբողջ հայեր տառապին,
Երգելով երգ կարապին:

ՍԱՐԿԱՒԱԳ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Տ. ՄԱ
Haroutiun D. M
14714

— Տպգր. Ա. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ —
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

57939-ով

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ГОС Библиотека
ՀՍՍՌ-Арм ССР
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

Գ 462-71

ՕՐԱՑՈՅՑ ՆԱՀԱՆՋ ՏԱՐՒՈՅՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

1932

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

1 Ուր. Գ օր պհց Ծննդ. Կաղանդ
2 Շբ. Դ օր պհց Ծննդ. Բարսղի Կեսարացւոյն եւ լն.
3 Կիր. Ե օր պհց Ծննդ.
4 Բշ. Զ օր պհց Ծննդ.
5 Գշ. Ճրագալոյց Ծննդեան
6 Դշ. † Ծնունդ
7 Եշ. † Բ օր Ծննդ. Մեռելոց
8 Ուր. Գ օր Ծննդ.
9 Շբ. Դ օր Ծննդ.
10 Կիր. Ե օր Ծննդ.
11 Բշ. Զ օր Ծննդ.
12 Գշ. Է օր Ծննդ.
13 Դշ. † Ը օր Ծննդ. Տօն Անուանակոչութեան
14 Եշ. Ծնունդ Յովհ. Կարապետին
15 Ուր. Պահք
16 Շբ. Պետրոսի Հայրապետին եւ լն
17 Կիր. Ա. զկնի Ծննդ. Բարեկենդան Առաջաւորաց
18 Բշ. Ա. օր Առաջ. Պահոց
19 Գշ. Բ օր Առաջ. Պահոց
20 Դշ. Գ օր Առաջ. Պահոց
21 Եշ. Դ օր Առաջ. Պահոց
22 Ուր. Ե օր Առաջ. Պահոց Յիշտկ. Յովնանու մարգարէին
23 Շբ. Սարգսի Զօրավարին եւ լն.
24 Կիր. Բ զկնի Ծննդ.
25 Բշ. Ատոմեանց Զօրավարաց
26 Գշ. Սուքիասանց վկայից
27 Դշ. Պահք
28 Եշ. Ոսկեանց քահանայից
29 Ուր. Պահք
30 Շբ. Իսահակայ Պարթեւի Հայրապետին
31 Կիր. Գ զկնի Ծննդ.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

1 Բշ. Մարկոսի Եպսկպսին եւ լն.
2 Գշ. Ղեւոնդեանց Քահանայից
3 Դշ. Պահք
4 Եշ. † Վարդանանց Զօրավարաց
5 Ուր. Պահք
6 Շբ. Կ. Պոլսոյ Ժողովոյն
7 Կիր. Ա. Քառասնորդաց. Բուն Բարեկենդան
8 Բշ. ա օր մեծ պահոց
9 Գշ. բ օր մեծ պահոց
10 Դշ. գ օր մեծ պահոց
11 Եշ. դ օր մեծ պահոց
12 Ուր. ե օր մեծ պահոց
13 Շբ. զ օր մեծ պահոց Թէոդորոսի Զօրավարին
14 Կիր. է օր մեծ պահոց։ Բ. Քառասնորդաց Տեառնընդառաջ
15 Բշ. ը օր մեծ պահոց
16 Գշ. թ օր մեծ պահոց
17 Դշ. ժ օր մեծ պահոց
18 Եշ. ժա օր մեծ պահոց
19 Ուր. ժբ օր մեծ պահոց
20 Շբ. ժգ օր մեծ պահոց. Կիւրղի Երուսաղեմայ Հայրապետին
21 Կիր. ժդ օր մեծ պահոց. Գ. Քառասնորդաց. Անառակին
22 Բշ. ժե օր մեծ պահոց
23 Գշ. ժզ օր մեծ պահոց
24 Դշ. ժէ օր մեծ պահոց
25 Եշ. ժը օր մեծ պահոց
26 Ուր. ժթ օր մեծ պահոց
27 Շբ. ի օր մեծ պահոց. Յովհաննու Հայրապետին եւ լն.
28 Կիր. իա օր մեծ պահոց. Դ. Քառասնորդաց. Տնտեսին
29 Բշ. իբ օր մեծ պահոց

ՄԱՐՏ

1 Գշ. իգ օր մեծ պահոց
2 Դշ. իդ օր մեծ պահոց. Միջինք
3 Եշ. իե օր մեծ պահոց
4 Ուր. իզ օր մեծ պահոց
5 Շբ. իէ օր մեծ պահոց
Մանկանց Բաբելոնից
6 Կիր. իը օր մեծ պահոց. Ե. Քառասնորդաց. Դատաւորին
7 Բշ. իթ օր մեծ պահոց
8 Գշ. լ օր մեծ պահոց
9 Դշ. լա օր մեծ պահոց
10 Եշ. լբ օր մեծ պահոց
11 Ուր. լգ օր մեծ պահոց
12 Շբ. լդ օր մեծ պահոց. Գրիգորի Լուսաւորչին մուտն ի վիրապն
13 Կիր. լե օր մեծ պահոց. Զ. Քառասնորդաց. Գալստեան
14 Բշ. լզ օր մեծ պահոց
15 Գշ. լէ օր մեծ պահոց
16 Դշ. լը օր մեծ պահոց
17 Եշ. լթ օր մեծ պահոց
18 Ուր. խ օր մեծ պահոց
19 Շբ. Յիշ. յարութեան Ղազարու
20 Կիր. Ծաղկազարդ
21 Աւագ Բշ. Պահք
22 Աւագ Գշ. Պահք. Յիշատակ տասն կուսանաց
23 Աւագ Դշ. Պահք
24 Աւագ Եշ. Պահք. Յիշ. Ընթրեաց
25 Աւագ Ուր. Յիշ. Չարչարանաց Խաչելութ. և Թաղման
26 Աւագ Շբ. Ճրագալոյց Զատկի
27 Կիր. Զատիկ
28 Բշ. † Մեռելոց. Բ օր Զատկի
29 Գշ. † Գ օր Զատկի
30 Դշ. Դ օր Զատկի
31 Եշ. Ե օր Զատկի

ԱՊՐԻԼ

1 Ուր. Զ օր Զատկի
2 Շբ. Է օր Զատկի. Յիշ. Գլխատման Յովհ. Մկրտչի
3 Կիր. Բ. Ը օր Զատկի
Նոր Կիւրակէ
4 Բշ. Թ օր Յինանց
5 Գշ. Ժ օր յինանց
6 Դշ. ժա օր յինանց
7 Եշ. ժբ օր յինանց
8 Ուր. ժգ օր յինանց
9 Շբ. ժդ օր յինանց
10 Կիր. ժե օր յինանց Գ. Աշխարհամատրան [Կանաչ Կիր.]
11 Բշ. ժզ օր յինանց
12 Գշ. ժէ օր յինանց
13 Դշ. ժը օր յինանց
14 Եշ. ժթ օր յինանց
15 Ուր. ի օր յինանց
16 Շբ. իա օր յինանց
17 Կիր. իբ օր յինանց Դ.
[Կարմիր Կիր.]
18 Բշ. իգ օր յինանց
19 Գշ. իդ օր յինանց
20 Դշ. իե օր յինանց
21 Եշ. իզ օր յինանց
22 Ուր. իէ օր յինանց
23 Շբ. իը օր յինանց
24 Կիր. իթ օր յինանց. Ե. Տօն Երեւման Ս. Խաչի
25 Բշ. լ օր յինանց
26 Գշ. լա օր յինանց
27 Դշ. լբ օր յինանց
28 Եշ. լգ օր յինանց
29 Ուր. լդ օր յինանց
30 Շբ. լե օր յինանց

ՄԱՅԻՍ

1 Կիր. լզ օր յինանց. Զ
2 Բշ. լէ օր յինանց
3 Գշ. լը օր յինանց
4 Դշ. լթ օր յինանց
5 Եշ. † խ օր յինանց
Համբարձումն
6 Ուր. խա օր յինանց, Պահք
7 Շբ. խբ օր յինանց
8 Կիր. խգ օր յինանց, Է.
Երկրորդ Ծաղկազարդ
9 Բշ. խդ օր յինանց
10 Գշ. խե օր յինանց
11 Դշ. խզ օր յինանց, Պահք
12 Եշ. խէ օր յինանց
13 Ուր. խը օր յինանց, Պահք
14 Շբ. խթ օր յինանց
15 Կիր. Ծ օր յինանց, Հոգեգալուստ
Բարեկենդան Եղիական պահոց
16 Բշ. Բ օր Հոգ. Պահք
17 Գշ. Գ օր Հոգ. Պահք
18 Դշ. Դ օր Հոգ. Պահք
19 Եշ. Ե օր Հոգ. Պահք
20 Ուր. Զ օր Հոգ. Պահք
21 Շբ. Է օր Հոգ. Պահք
22 Կիր, Ա. զկնի Հոգ.
Յիշ. Եղիայի Մարգ.
23 Բշ. Հռիփսիմեանց
24 Գշ. Գայեանեանց
25 Դշ. Պահք
26 Եշ. Յովհ. Կարապետին և Աթանագինեայ
27 Ուր. Պահք
28 Շբ. † Գրիգորի Լուս. ելն ի վիրապէն.
29 Կիր. Բ զկնի Հոգ.
Տօն Կաթ. Եկեղեցւոյ
30 Բշ. Մանկանցն Բեթղեհեմայ
31 Գշ. Նունեայ և Մանեայ

ՅՈՒՆԻՍ

1 Դշ. Պահք
2 Եշ. Սահակայ և Յովսեփայ
3 Ուր. Պահք
4 Շբ. Մեծն Ներսէսի Հայրապետ.
5 Կիր. Գ զկնի Հոգ.
Բարեկենդան Լուսաւորչի
6 Բշ. Պահք Եպիփ. Կիպրացւոյն
7 Գշ. » Կոստանդիանոսի Թագ.ին ելն.
8 Գշ. »
9 Եշ. » Թէոդիտոսի Գաղատացւոյն
10 Ուր. »
11 Շբ. † Գիւտ Նշխարաց Գր. Լուս.
12 Կիր. Դ զկնի Հոգ.
13 Բշ. Անդոնինոսի ելն.
14 Գշ. Դանիէլի Մարգարէին
15 Դշ. Պահք
16 Եշ. † Թարգմանչացն
Սահակայ և Մեսրոպայ
17 Ուր. Պահք
18 Շբ. Տրդատայ Թագ.ին ելն.
19 Կիր. Ե զկնի Հոգ.
Գիւտ տփոյ Ս. Աստուածածնի
20 Բշ. Կալիոդրագուի ելն.
21 Գշ. Զաքարիայի Մարգ.
22 Դշ. Պահք
23 Եշ. Եղիսէի Մարգ.
24 Ուր. Պահք
25 Շբ. Երկոտասան առաքելոց
26 Կիր. Զ զկնի Հոգ.
Բարեկենդան Վարդավառի
27 Բշ. ա օր պահոց Վարդ.
28 Գշ. բ օր պահոց Վարդ.
29 Դշ. գ օր պահոց Վարդ.
30 Եշ. դ օր պահոց Վարդ.

ՅՈՒԼԻՍ

1 Ուր. Ե օր պահոց Վարդ.
2 Շբ. Յիշ. տապանակին
3 Կիր. Վարդավառ
4 Բշ. † Բ օր Վարդ., Մեռելոց
5 Գշ. Գ օր Վարդ.
6 Դշ. Պահք
7 Եշ. Եսայեայ Մարգ.
8 Ուր. Պահք
9 Շբ. † Թադէոսի առաք. և Սանդխտոյ
10 Կիր. Բ զկնի Վարդ.
11 Բշ. Կիպրիանոսի եպսկ.ին
12 Գշ. Աթանագինեայ եպսկ.ին
13 Դշ. Պահք
14 Եշ, Նախահարցն Ադամայ եւն.
15 Ուր. Պահք
16 Շբ. Որդւոց և Թոռանց Գրիգորի Լուս.
17 Կիր. Գ զկնի Վարդ.
18 Բշ. Մակաբայեցւոց
19 Գշ. Երկոտասան Մարգարէից
20 Դշ. Պահք
21 Եշ. Սոփեայ և երից դստերց
22 Ուր. Պահք
23 Շբ. Գորդիոսի, Պոլիքտոսի
24 Կիր. Դ զկնի Վարդ.
25 Բշ. Անտոնի ճգնաւորին
26 Գշ. Թէոդոսի Թագ.ին եւլն.
27 Դշ. Պահք
28 Եշ. Կիրակոսի և Յուղիտայի
29 Ուր. Պահք
30 Շբ. Աթանասի և Կիւրղի
31 Կիր. Ե զկնի Վարդ.

ՕԳՈՍՏՈՍ

1 Բշ. Վահանայ Գողթացւոյն և Եւգինեայ
2 Գշ. Տրիփոնի եւլն. ճգնաւորաց
3 Դշ. Պահք
4 Եշ. Եւգինէոսի, Մակարիոսի
5 Ուր. Պահք
6 Շբ. Եփեսոսի ժողովոյն
7 Կիր. Զ զկնի Վարդ. Բարեկենդան Աստուածածնի
8 Բշ. Ա օր պհց Աստուածածնի
9 Գշ. Բ օր պհց Աստուածածնի
10 Դշ. Գ օր պհց Աստուածածնի
11 Եշ. Դ օր պհց Աստուածածնի
12 Ուր. Ե օր պհց Աստուածածնի
13 Շբ. Տօն Շողակաթի Ս. Էջմիածնի
14 Կիր. Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի
15 Բշ. † Բ օր Վերափ., Մեռելոց
16 Գշ. Գ օր Վերափ.
17 Դշ. Դ օր Վերափ., Պահք
18 Եշ. Ե օր Վերափ.
19 Ուր. Զ օր Վերափ. Պահք
20 Շբ. Է օր Վերափ.
21 Կիր. Ը օր Վերափ.
22 Բշ. Թ օր Վերափ.
23 Գշ. Յովակիմայ և Աննայի
24 Դշ. Պահք
25 Եշ. Երեմեայի Մարգարէին
26 Ուր. Պահք
27 Շբ. Առաք. Թովմայի եւլն.
28 Կիր. Գ զկնի Վերափ.
29 Բշ. Ստեփաննոսի Ունեցւոյն
30 Գշ. Մարգարէիցն Եզեկիէլի եւլն.
31 Դշ. Պահք

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

1 Եշ. Յովհ. Կարապետին և Յոբայ
2 Ուր. Պահք
3 Շբ. Նիկիոյ ժողովոյն
4 Կիր. Դ զկնի Վերափ. Բարեկենդան Ս. Խաչի
5 Բշ. Ա օր պհց Ս. Խաչի
6 Գշ. Բ օր պհց Խաչի
7 Դշ. Գ օր պհց Խաչի
8 Եշ. † Դ օր պհց Խաչի Ծնունդ Ս. Աստուածածնի
9 Ուր. Ե օր պհց Խաչի
10 Շբ. Նաւակատիք Ս. Խաչի
11 Կիր. Խաչվերաց
12 Բշ. † Տօն Խաչի, Մեռելոց
13 Գշ. տօն Եկեղեցւոյ
14 Դշ. տօն եկեղեցւոյ, Պահք
15 Եշ. տօն եկեղեցւոյ
16 Ուր. տօն Խաչի, Պահք
17 Շբ. տօն Խաչի
18 Կիր. Բ զկնի Խաչի Բարեկենդան Վարագայ Խաչի
19 Բշ. Մամասայ, Պահք
20 Գշ. Կուսանացն Փեփրոնեայ Պահք
21 Դշ. Պահք
22 Եշ. Բարաղամու, Պահք
23 Ուր. Պահք
24 Շբ. Գէորգայ Զօրավարին
25 Կիր. Գ զկնի Խաչի Վարագայ խաչ
26 Բշ. Դաւթի Դըվնեցւոյն
27 Գշ. Եւստաթէոսի
28 Դշ. Պահք
29 Եշ. Սահակայ և Համազասպայ
30 Ուր. Պահք

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

1 Շբ. 72 աշակերտաց
2 Կիր. Դ զկնի Խաչի
3 Բշ. Փոկասու Հայրապետին
4 Գշ Կուսանացն Թեկղեայ
5 Դշ. Պահք
6 Եշ. Պանդղէոնի եւլն.
7 Ուր. Պահք
8 Շբ. Թարգմանչաց Վրդպետաց Մեսրոպայ եւլն.
9 Կիր. Ե զկնի Խաչի
10 Բշ. Գրիգորիսի Աղուանից Կաթողիկոսին
11 Գշ. Առաք. Անանեայ
12 Դշ. Պահք
13 Եշ. Դիոնիսիոսի Արիսպագացւոյն եւլն.
14 Ուր. Պահք
15 Շբ. Զորից աւետարանչացն Մատթէոսի եւլն.
16 Կիր. Զ զկնի Խաչի
17 Բշ. Ղունկիանոսի Հարիւրապետին եւլն.
18 Գշ. Թէոդիտոնի Քահանային
19 Դշ. Պահք
20 Եշ. Խարիթեանց
21 Ուր. Պահք
22 Շբ. Երկոտասան Վարդապետացն Ռեթէոսի եւլն.
23 Կիր. Է զկնի Խաչի, Գիւտ խաչ
24 Բշ. Անաստասայ քահանային
25 Գշ. Հեպիրիքեանց եւլն.
26 Դշ. Պահք
27 Եշ. Սեւերիանոսի Սեբաստացւոյն եւլն.
28 Ուր. Պահք
29 Շբ. Յովհաննու Ոսկեբերանին
30 Կիր. Ը զկնի Խաչի
31 Բշ. Ստեփանոսի Հռովմայ Հայրապետին եւլն.

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

1 Գշ. Ակեփսիմեայ եպիսկոպոսին
2 Դշ. Պահք
3 Եշ. Մետրոփանեսի եւլն.
4 Ուր. Պահք
5 Շբ. Հրեշտակապետաց
6 Կիր. Թ զկնի Խաչի
7 Բշ. Մելիտոսի Անտիոքայ Հայ.
8 Գշ. Դիմիտրիայ Վկային
9 Դշ. Պահք
10 Եշ. Գուրիասայ
11 Ուր. Պահք
12 Շբ. Առաք. Անդրէի և Փիլիպպոսի
13 Կիր. Ժ զկնի Խաչի
14 Բշ. Անդրէի Զօրավարին
15 Գշ. Ագրիպասի եւլն.
16 Դշ. Պահք
17 Եշ. Աբրահամու և Խորենայ, և Աստուածատրոյ Վկային
18 Ուր. Պահք
19 Շբ. Ամենայն Սրբոց
20 Կիր. ԺԱ զկնի Խաչի, Բարեկենդան Յիսնակի պահոց
21 Բշ. † Ա օր պահոց Յիս. Ընծայումն Ս. Աստուածածնի
22 Գշ. Բ օր պահոց Յիս.
23 Դշ. Գ օր պահոց Յիս.
24 Եշ. Դ օր պահոց Յիս.
25 Ուր. Ե օր պահոց Յիս.
26 Շբ. Գրիգորի Սքանչելագործին եւլն.
27 Կիր. Ա. Յիսնակի
28 Բշ. Կուսանացն Յուլիտեայ և Վասիլուհւոյ
29 Գշ. Ղուկիանոսի Քահանային
30 Դշ. Պահք

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

1 Եշ. Կղեմայ Հայրապետին
2 Ուր. Պահք
3 Շբ. † Թադէոսի և Բարթողիմէոսի
4 Կիր. Բ Յիսնակի
5 Բշ. Գենարիոսի Եպիսկոպոսին և Յակովկայ
6 Գշ. Աբգարու Թագաւորին
7 Դշ. Պահք
8 Եշ. Հարցն Եգիպտացւոց Պօղոսի եւլն.
9 Ուր. † Պահք, Յղութիւն Ս. Աստուածածնի
10 Շբ. Նիկողայոսի Հայրապետին Զմիւռնիոյ
11 Կիր. Գ Յիսնակի, Բարեկենդան Ս. Յակոբայ
12 Բշ. Պահք, Մինասայ
13 Գշ. Պահք, Կուռնիլիոսի Հայրապետին
14 Դշ. Պահք
15 Եշ. Եւստրատիոսի եւլն.
16 Ուր. Պահք
17 Շբ. Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետին
18 Կիր. Դ Յիսնակի
19 Բշ. Իգնատիոսի և Ագդէի Հայրապետաց
20 Գշ. Թէոպոմպոյ Եպիսկոպոսին
21 Դշ. Պահք
22 Եշ. Կուսանացն Ինդոսի
23 Ուր. Պահք
24 Շբ. Դաւիթ Մարգարէ և Յակոբայ Առաքելոյն
25 Կիր. Ե Յիսնակի
26 Բշ. Ստեփանոսի Նախավկային
27 Գշ. Պետրոսի և Պօղոսի Առաք.
28 Դշ. Պահք
29 Եշ. Որդւոցն Որոտման Յակոբայ և Յովհաննու Բարեկենդան Ս. Ծննդեան պահոց
30 Ուր. Ա օր պահոց Ծննդեան
31 Շբ. Բ օր պահոց Ծննդեան

S. M. Le Roi FOUAD Ier

ՎԵՀԱՓԱՌ ԱՐՔԱՅ ԵԳԻՊՏՈՍԻ

ՖՈՒԱՏ Ա.

Փարաւոններու երկրին փառապանծ
Ֆուատ Առաջին գերընտիր Մեծ Անձ
Միշտ իր բարիքներ սփռող Վեհ Արքայ
Ծաղկեալ Եգիպտոսի փառքին մեծ վկայ։

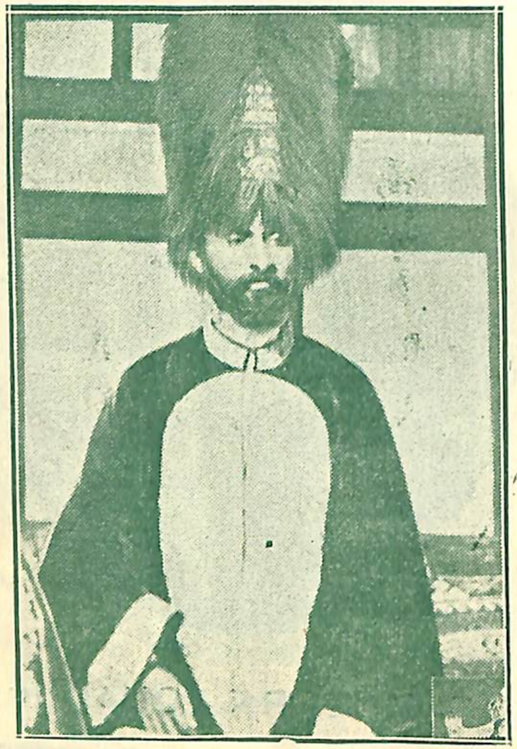

S. M. HAÏLÉ SELASSI Ier

EMPEREUR D'ETHIOPIE

Ն. ՎԵՀ. ՀԱՅԼԷ ՍԷԼԼԱՍԻ

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱՐՔԱՅ ԵԹՈՎՊԻՈՅ

S. M. MANAN

IMPERATRICE D'ETHIOPIE

Ն. ՎԵՀ. ՄԱՆԱՆ

ԹԱԳՈՒՀԻ ԵԹՈՎՊԻՈՅ

Տ. ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

Հազիւ թէ ստանձնած եմ Հայկական Բարեգործական Միութեան նախագահի պաշտօնս եւ ջանադիր եմ անոր բարոյական եւ նիւթական կացութիւնը ամրապնդելու, չափազանց ցաւ կը պատճառէ ինծի տեսնել որ մեր մամուլին մէկ մասը բանավէճներու անձնատուր կ'ըլլայ, կասկածի տակ դնելով Միութիւնը իր ձգտումներուն վերաբերմամբ:

Կը կարծէի թէ այդ դիտումնաւոր հրատարակութեանց առաջքը առնելու պիտի ծառայէր այն անկեղծ եւ վճռական յայտարարութիւնը, զոր ըրի պաշտօնի ձեռնարկելուս առթիւ, եւ որուն մէջ կը պարզէի թէ. կուսակցական չըլլալով, պիտի աշխատիմ որ, ինչպէս իր անունն իսկ կը յայտորոշէ, Միութիւնը ըլլայ Տունը բոլոր Հայերուն, առանց կուսակցական կամ կրօնական խտրանքի:

Որպէսզի մեր Միութիւնը կարենայ լրիւ կատարել իր հիմնադիրներուն կողմէ նախատեսուած աշխատանքը, պէտք է որ բոլոր կուսակցութեանց վերաբերող համօրէն Հայերը սիրով նուիրուին անոր:

Մեր խեղճ ազգը ա՛յնքա՜ն պէտք ունի համերաշխութեան եւ բարեացակամութեան, եւ իր վերականգնումին համար հարկաւոր միջոցները ա՛յնքան սահմանափակ են, որ ոճիր մը պիտի ըլլար եթէ բոլոր Հայերը չի միանային անոր, բաղձացուած նպատակին հասնելու համար:

Հարկ սեպեցի այս նոր յայտարարութիւնը ընել, միանգամ ընդ միշտ, եւ եթէ անիկա բարերար արդիւնք մը չունենայ, խորապէս պիտի վշտակրիմ: Նախագահ

1931 Փարիզ — Գ. Ս. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

ՀԱՅՈՒՆ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

1932

Անհունին մէջ անթափանց
Գնաց թաղուիլ ՀԻՆ ՏԱՐԻՆ,
Իր հետ տարաւ խեռ, նախանձ,
Թո՛ղ լուսնայ ՆՈՐՆ 'ի բարին...

Հինը՝ խլեց շատերուն
Փառքն ու պերճանք վաղանցուկ,
Շիջան կեանքեր իսկ ներհո՛ւն՝
Հայը մնաց անհեցուկ...

Գլորեցան գահերէն
Թագակիրներ խրոխտ ու վեհ.
Եկան անոնց տեղ նորէն
Զարաշուքներ գերդ Աղուէս...

Հայը եղա՛ւ Տարագիր,
Օտար երկնի տակ պանդուխտ...
Խուլ Եւրոպ մեզ հակակիր՝
Դրժեց խոստումն եւ իր ուխտ...:

Բայց հայք սփիւռս աշխարհի
Մեծ հաւատքով առլցուն
Միշտ վեհանձն ու արի՛...
Տօնածառին քով ցցուն՝
Համախմբուած այս գիշեր՝
Հեռու իրենց օճախէն.
Պիտ վերյիշեն հի՛ն յուշեր
Որ մ'թշնամին ջախջախեն:

ՍԱՐԿԱՒԱԳ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵԳԻՊՏՈՍԸ

ԹԱԳՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՐՔԱՆԵՐՈՒ ՀՈՎՏԻՆ ՄԷՋ

ԹՈՒԹ - ԱՆԽ - ԱՄՈՆ

Բայց, յանկարծ, ինծի կը թուի որ Գահիրէի Թանգարանին մումիաները կը շարժին։

Այո՛, այո՛, իրապէս ալ, այս զմռսուած Վեհապետներուն միջև

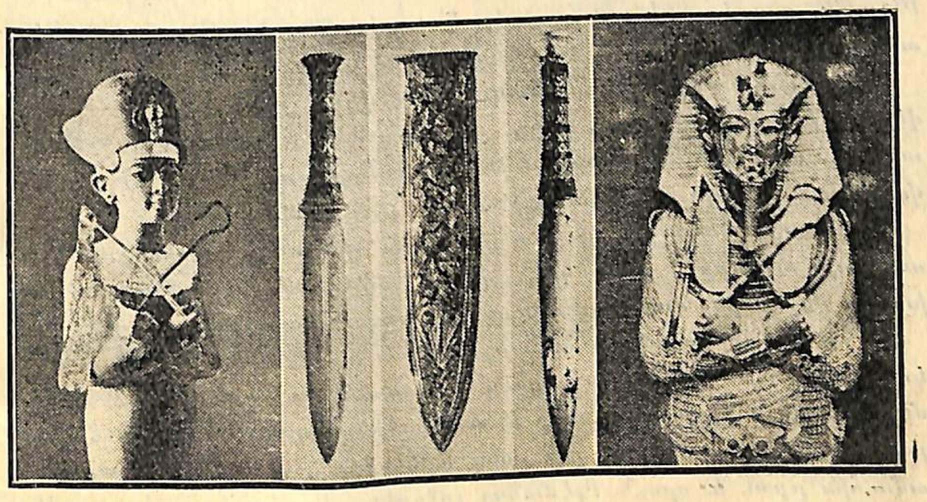

Թութ-Անխ-Ամոն, իր դաշոյնները եւ իր ոսկեայ դագաղին գլուխը

բաներ մը տեղի կ'ունենան! կը նային, կը դիտեն, իրենց նիհար վիզը կ'երկարեն՝ իրենց դագաղներու եզերքին վրայէն, տեսնելու համար, անոնք եւս, այցելուներու բազմութեան մէջ, այս նոր ցուցափեղկերը, բիւրեղները, բիւրեղեայ խորանները, ուր կը շողան այնքան ընտանի առարկաներ և անեղծ մնացած այնքան աստուածներ։

Իննըսուննոց մեծ Ռամսէսը, իրենց մէջ ամէնէն փառաւորուածը, զոր

տխրութեան ամբողջովին նորէն կապել և որ երբ փոխադրութեան ատեն, յանկարծ իր թեւը վերցուց, — ինչ որ փախցուց պահապանները և անգամ մը ևս գետին ձըգեց Նորին Վեհափառութիւնը — իննըսունինոց մեծ Ռամզէսը, որ ունի էն երկայն վիզը և էն ցած գագաթը, ապշանօք կը դիտէ՝ և յետոյ իր բերնէն կը հանէ կատաղութեան սև լավա մը։

Թութ-անխ-Ամոն!... այս անզօրը որ ձգեց մարիլ 18րդ արքայական Հարստութիւնը! այս գետանի իշխանը որուն անունը քերեցին իր արձաններուն և տաճարներուն վրայէն և որուն արձանները և դամբանը չարաչար գործածեց Հօրէմհէպ, փառասիրներու նախանձայրը։ Ի՞նչպէս այս հերետիկոս արքայիկը պահած է իր մեռելային թաքստոցը, ես որ Ցայներու մեծ Սէնօսթրիսն եմ, այլևս էն պզտիկ սամետիք մ'ալ չունիմ! Եւ՜, եթէ հոգիս Փիւնիկը եմ գար, զիս չպիտի կարենար ճանչնալ մուրացկանի հագուստներուս ներքև և առանց սակիէ կրկնակ թագիս որ կը ծանէ գունահատ գէջ պատրոյգներս...! Ինչպէ՞ս, տարփուհիի այս զաւակը կ'ապրի, մինչ ես մեռած եմ! Ա՜հ, անտանելի է այս, անեղծ է, անեղծ է նա!

Եւ, այս անարդարութեան Ամօնը վկայ բռնելու, Ռամզէս կը վերցնէ իր ըմբոստ թեւը, բայց, պահապանները զայն չեն նշմարեր անգամ, որովհետև զբաղած են թութխամները արգիլելով՝ նոր ցուցափեղկերու պատկերները ընդօրինակելէ։

Ուրիշ մումիա մը կլորցուցած է իր հիացուցիչ պատանքի մէջէն ոսկեգոյն աչքերը. շլացուցիչ, ոսկիով այնքան ծանրաբեռնուած որ, խօսքը մէջերնիս, զայն կը նկատեմ «չփացած հարուստ մը»։

Անոր մէջ բնակողն ալ արքայական տոհմէն չէ։ «Տիկին Մայր» կոչուած Թուեթեան է այս, որուն փառաւորներու այս մունջ ժողովին մէջ գտնուելուն պատճառն իր Թիայա աղջիկը եղաւ, կիներուն էն սըրամիտը և շնորհալին, և զոր չքեղ Ամէնոֆիս Գ.ը իրեն արքայական ամուսին ըրաւ և որուն Բլէմանոս լըջօրէն սիրահարեցաւ երբ այցելեց Գահիրէի թանգարանը։

Թուեթիու և իր ամուսինը Հէլիօպօլիսցի Եուլա երջանիկ ծնողքներ եղան, որովհետև թէև ցած դասակարգէ, ոմանք կ'ըսեն թէ հըրեայ էին, Փարաւոն իրենց նուիրեց այս իրարու մէջ անցած մեռելային ննջուկները որոնք կը նմանին ճարտարական խաղալիքներու և անոնց յատկացուց արքայական գետնադամբարան մը որ իրենց բաղդ չի բերաւ։ Իբրև վաւերական վեհափառութիւններ, գողերը իրենցմէ ամէն բան գողցած են. բացի այս շատ ծանր դագաղներէ և չքեղ թիկնաթոռէ մը, զոր իրենց սիրեցեալ Թիայա դուստրը, իշխանուհի Սիթա-

մոն դրած է իր մեծ մօր շիրմին մէջ. սոնք կաղապարուած են ապակիի խմորով և կը սահին ոսկեայ նաւակի մը մէջ՝ նուիրական լճակին վրայ։

Ուրիշ բարակ մումիայի մը սրտնայր և երկայն ծնօտը կ'երևայ կրանիթէ եզերքներով դագաղի մը մէջ։ Իր դէմքը այնքան սրամիտ արտայայտութիւն մը ունի որ, արթնաւ մը տպաւորութիւնը կ'ընէ։

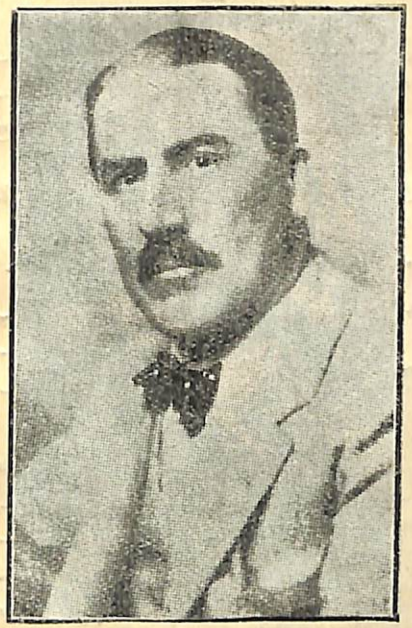

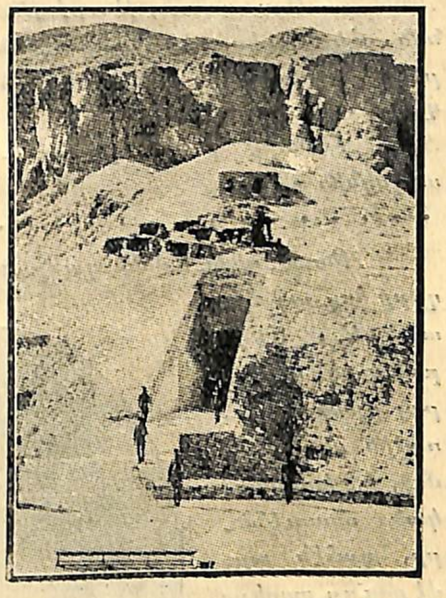

Մր. Հօուարտ Քարթըր, Քարնարվօն արշաւախումբին անդամներէն, որ գտաւ Թութ-Անխ-Ամոնի դամբանը, եւ այս վերջինին գերեզմանին մուտքը

Ախնաթօն կոչուած Ամէնոֆիս Դ.րդն է այս, հաչակաւոր բարենորոգիչ թագաւորը։

— Ասիկա փեսաս է, փեսաս է, և ասիկա իր մեռելային բնակարանն է, կը ճանչնամ իր կարասիքը և ծաղկամանները։ Անհաւանի պզտիկ մնացել մը որուն համար փնտռեցի գոյնը՝ գործատուններուս մէջ... կեանքս անցուցի երգելով Նուիրական Ջերմութիւնը և ահա 3000 տարիէ ի վեր սառած եմ։ Բայց ի՞նչ կարևորութիւն ունի մեռած ըլլալս, քանի որ կարասիքս դեռ կ'ապրին. կրնամ ըսել նորոյթներս ալ շատ անցած չէ։ Ապահովաբար, միակ արուեստն է որ մահուութիւն չէ, լոկ արուեստն է որ ծերս չէ։ Արուեստը աւելի յաւիտենական է քան Աստուած և աստուածները։

Եւ, այս ստուերային մենախօսութենէն վերջ, սրածայր ծղօթը անհետացաւ քարէ կոնքին ետին։

Քիչ մը անդին, ուրիշ գագաթի մը վրայ կը հակիմ որ կը պարունակէ Քէմարէ Թագուհիին մոմիան՝ ծննդաբերութեան պահուն իր մանուկին հետ մեռած։ Իրեն ալ գողցած են գոհարեղէնները և մազական զարդերը և իրեն ձգած են զմռսուած մանուկը։ Ուստի, ամէն բան հաւասար է իրեն. այնպէս չէ՞… Տեղէն շարժած չէ. միայն թէ կը մտածէ,

— Այս սուտը, Թուրիսթները ինչո՞ւ այսչափ ազմուկ կը հանեն։ Վերջապէս պիտի արթնցնեն մեռել ծնած մանուկս։ Եւ այս ծերուկ Ռամզէսը շարունակ կը կրկնէ «Անեղծ, անեղծ» ջիղերուս կը զարնէ։

Քէմարէ Թագուհին սուսեր կը խորասուզուի իր մեռելային անկողնին մէջ։

. . . .

Թութ-անխ-Ամոնի դամբանը ե՞ւս անեղծ։ Ո՛չ ամբողջովին։ Գողերը հոդ ալ մըտած են։ Ամէն բան տակն ու վըրայ ըրած են առաջին սենեակին մէջ, և խուզարկած մնտուկները, գահէն արժէքաւոր քարերը վերցուցած են։

Գողերը ինչո՞ւ շարունակած չեն իրենց գողութիւնները։ Ինչո՞ւ խնայած են դամբանային սրահին,

ԹՈՒԹ-ԱՆԽ-ԱՄՈՆ

զոր անփոփոխ գըտած է Լօրտ Քարնարվօն։

Վախցա՞ծ են Անիւպիս աստուածներէ, մոմիաներու այս պահապանները, որ բիրերով զինուած կը կենային մեռելային դրան իւրաքանչիւր կողմը, և կամ թէ մեռելատունին ոստիկանութիւնը գողերը բռնելով կախաղա՞ն հանած է, իրենց գողոնները ծախելու ժամանակ չունեցած։

*
* *

Դառնանք Թութ-անխ-Ամոնի կրկնակին։

Գեղեցիկ զբօսաշրջիկ կին մը փակուցիկ ալա Թութ-Անխ-Ամոն հագուստով, իր ակնարկները ուշադիր կ'ուղղէ «կրկնակին» որուն

դղրդուած հոգին եւս կը հակի և նուաղ մելամաղձոտ կը թուի։

— Ցանուն Օսիրիսի! ո՞վ կրնայ ըլլալ այս յանդուգն կինը…։ Այո՛, կը յիշեմ, բազմաթիւ քրմուհիներէն մին է զոր աներս կը պահէր. ստղմոսերգութիւն կ'ընէր Արեգակին և կը պարէր ծաղիկներէ կամարներու ներքեւ։ Պարուհի մ'է…։

Եւ «կրկնակ»ին հեշտամոլ շրթունքները կը թողուն իյնալ իրենց յաւիտենական համբոյրը։

Բայց, անգլիէն պահապանը ինծի կ'ուղղէ խիստ յանդիմանական ակնարկ մը։

.. Սարսուռ մը կ'անցնի ողնայարիս մէջէն։ Լօրտ Քարնարվօնի ըրածին պէս, արդեօ՞ք Անիպիս ինծի ալ մոհացու բազդ մը նետած է։

Մեկնինք! բնաւ ապահովութիւն չկայ հոս այս չարժող մոմիաներով, սրածայր կզակով այս աստուածներով, որոնք ամենուրեք կը տնկուին՝ նուիրական թոյնով ուռած վզերնին ճօճելով։ Այո՛, մեկնինք:

ՄԻՐԻԱՄ ՀԱՐՐԻ

ԱՐՔԱՅԻՑ ՀՈՎՏԻՆ ՄԷՋ

«Նիւ-Եօրք Հէրրալտ»ը կը յայտնէ թէ յառաջիկայ ձմրան Արքայից Հովտին մէջ պիտի բացուին երեք նոր գերեզմաններ, որոնց չքեղութեան առջև Թութանխամօնի փայլը պիտի նսեմանայ։ Եգիպտական կառավարութեան կողմէ կազմակերպուած հնախոյզներու խումբ մը այս երեք գերեզմանները գտած է, առաջնորդուելով անցեալ ձմեռ գտնուած նոր գերեզմանի մը մէկ արձանագրութեան ընթերցումէն։

Կ'ըսուի թէ այս երեք գերեզմանները առնուազն հազար տարի աւելի հին են քան Թութանխամօնի շիրիմը, և անկէ հինգ մղոն հեռու կը գտնուին։ Այս գերեզմաններուն բացումը 20,000 ոսկիէն աւելի պիտի արժէ։

ԹՈՒԹ-ԱՆԽ-ԱՄՈՆԻ ԱՆԷԾՔԸ

1928ին, Լոնտոնի մէջ յանկարծամահ եղած է լորտ Վէսթպէրի զաւակը՝ Րիչարտ Պեթել, անդամներէն մէկը գիտական այն արշաւախումբին, որ Թութանխամօնի դամբարանը բացաւ։ Այս խումբէն ութ հոգի զանազան առիթներով յանկարծամահ եղած են:

Լոնտոնի մամուլը նորէն սկսած է խօսիլ Թութանխամոնի… անէծքի մասին։

ՄԵԾ ԲԻՐԱՄԻՏԸ

Գիտուններու ամբողջ դասակարգ մը կայ որ կը մերժէ ընդունիլ Կիզէի մեծ բիրամիտին իրական սահմանումին մասին ընդհանրապէս տարածուած թէզը, որով կ՚ուզուի այդ խորհրդաւոր հնութիւնը նմանցնել միւս բիրամիտներուն, որոնք ճանչցուած են միշտ եղած ըլլալ գերեզմանները Թագաւորներու, Թագուհիներու և մեծ անձնաւորութեանց։

Այս գիտունները — աւելի անդենակ նախկին աւանդութիւններու, որոնց հետքերը կը յայտնուին աւելի կամ նուազ որոշապէս, մէկէ աւելի հեղինակներու մօտ — կը վերագրեն բոլորովին տարբեր նպատակ մը մեծ բիրամիտին. կ՚ուզեն անոր մէջ տեսնել մասնաւոր նպատակի յատկացուած տեսակ մը տաճար. Կը յայտարարեն որ քարագամբան պարունակող սենեակը բնաւ չէ եղած մեռելային սենեակ մը և ոչ մէկ ատեն պարունակած է սեւ նիւթական մարմին։ Հաստատուած եղելութիւն մ՚է որ յիշեալ դագաղը բացուած ատեն չէ գտնուած Քէօբսի մարմինը, զոր ըստ կանոնի պէտք է հոն գտնէին, եթէ ճիշդ եղած ըլլար «Շիրիմի» թէզը։

Ուրեմն, աւելի հաւանական է որ, այդ թագաւորին սենեակը եղած ըլլայ «խնկամտութեան սենեակ մը», ինչպէս որ կը պնդեն աստուածիմաստ գիտուններ։

Աւելի ճշդենք. Զափանաս խորհուրդներու խնկամտութիւնը կը մատուցուէր մասնաւորապէս և հոգեկանապէս արդէն զարգացածներու: Բիւթակորի, Պղատոնի, Բլութարքի պէս մեծագոյն փիլիսոփաները միայն Պատմութիւնը մեզ կը թելադրէ դասաւորել խնկամատ եղողներու շարքին մէջ. Սոկրատ անոնցմէ չեղաւ երբեք, որովհետև «միջնորդ»ի յատկութիւններ ունէր, որոնք առդ խնկամտութիւնը կ՚արգիլէին իրեն, որովհետև այս վերջինը կը պահանջէր «իր անձի ազատութիւնը» զոր միջնորդ նկարագրուած մէկը չկրնար ունենալ։

Այս բարձրագոյն խորհուրդներու խնկամտութիւնը՝ Եգիպտոսի, Թրակիոյ, Քաղդէաստանի ինչպէս նաև ամէն ատեններ (և նոյնիսկ մեր օրերուն) նիւթական աշխարհի մը մէջ տեղի չէր ունենար, այլ աստուածային աշխարհի մը մէջ ինչպէս որ զայն կ՚անուանէին միջնադարեան գաղտնի գիտութեանց հետեւողները: Ասոնք կը թափանցէին նիւթական աշխարհէն ուր կ՚ապրինք աւելի կամ նուազ գիտակցօրէն. Մասնաւորապէս, քնանալը բուն աստղային աշխարհ մտնելն է. բայց այս կը նշանակէ հոն մտնել՝ գիտակցութիւնը դեռ ամբողջովին չարթնցած։

[library stamp]

Զափանաս խորհուրդներու մէջ, ընդհակառակը, աստղային աշխարհի մէջ գիտակցութիւնը պարտէր կատարեալ ըլլար. Նորընծան կը քնացուէր իր ծանօթացնողին (magnitiateur) կողմէ, ինչպէս որ ներկայիս, մագնիսացողը կը քնացնէ ենթակայ մը, իր «կրկնակը» կը լքէր իր նիւթական մարմինը, բայց ծանօթացնողին հրահանգներուն համեմատ, փոխանակ զայն բնականօրէն կատարելու, ինչպէս որ

Սֆինքսը եւ Մեծ Բիրամիտը

462-Ն

պարզ քունի մէջ. Ուղղուելով դէպի խորհուրդներու սենեակը, նորընծան ինքզինքը կը գտնէր, գիտակցութեան կուգար դոց քարագամբանին մէջ, զոր արդի հնախօսները կը զետեղեն Մեծ Բիրամիտին Թագաւորին սենեակը կոչուած տեղը:

Հոն էր այն որուն կուտային տարբեր անուններ, որոնց նշանակութիւնն էր գրեթէ «Անդրի Աշխարհին Մուտքը» ինչ որ այսօր կը նշանակէ «մահուան դռներէն ողջ ողջ անցնիլ։»

Այդ խնկամտութիւնը, մէկ խօսքով, հոգիի անմահութեան գիտական առաջին փորձն էր: Բանաւոր արժէքէ զուրկ, կղերական միմոսութիւններ չէին բնաւ, ինչպէս որ կ՚ուզեն հաւատացնել մեզ նիւթապաշտ հեղինակներ:

Աւանդութիւնը կ՚ըսէ որ, նորընծան այսպէս մեռած վիճակի մը ենթարկուած, կ՚արթննար դոց դամբանի մը մէջ, կրանիթէ այդ հսկայ կոյտին մէջտեղը (իրօք շիրիմներու շիրիմը) ատոր կատարեալ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ГОС БИБЛИОТЕКА
ՀՍՍՌ-Арм ССР
им. А. Мяс

գիտակցութիւնը կ՚առնէր իր ծանօթացնողին խնամքով։ Նորընծան, ինքնին և գործնականապէս, կը հասկնար որ ողջ էր, եթէ հոգւոյն խորը ունէր այնքան ոյժ որ մահէն չվախնար, չահաբեկէր և գիտակցութիւնը նորէն չանհետանար առանց ինքզինքին իշխելու։ Այդ պարագային խելամտութիւնը չէր յաջողեր, որովհետև փորձը կատարողը իրաւունք չունէր՝ անոր խնամքի պակասը լրացնել իրենինին մէջբերումովը։

Այդ փորձի մէջ ձախողած ըլլալով, նորընծան կրկին կ՚արթըննար իր նիւթական մարմինին մէջ, լոկ կրելով անորոշ մղձաւանջի մը տպաւորութիւնը։

Բայց, եթէ իր կամքը բաւական զօրաւոր էր կռուելու համար մահուան, ինչպէս նաև քարէ այդ հսկայ դէզին տակ ճզմուելու զգացումին դէմ, եթէ քաջութիւն և յանդգնութիւն ունէր, և բաւական ալ իրականութեան յատկանշութիւնը ողորկելու համար, նորընծան իր դագաղին մէջ կը ցցուէր և անկէ դուրս կ՚ելլէր յորութիւն առած, և ասիկա ամենադիւրին կերպով, քանի որ աստղային մարմինը բաւական անօսրութիւն ունի ճեղքել անցնելու ամենասեղմ նիւթական մարմինին մէջէն, աւելի յաջողապէս քան աւազին մէջէն։ Այսպէսով կը հասկնայ որ ինքը՝ աւելի ողջ և աւելի ազատ է քան իր նիւթական մարմինին մէջը։

Այս աւանդութիւնը ինչպէս որ ալ ըլլայ, մագնիսացնողներու ներկայ փորձերը և ենթականերու (իրենց շուքին կամ հոգիին) ո և է նիւթի մը մէջէն անցքը, կը բաւեն բացատրելու այդ խելամտութեան զանազան բովերը։ Արդի գիտութիւնը բաւական տեղեկութիւն ունի այդ մասին, որպէսզի սոյն աւանդութիւնը ընդունուի դէթ որպէս ենթադրութիւն մը, աւելի ընդունելի քան այն միւսը, որ կը ներկայացնէ «Մեծ Բուրգը», այդ հսկայ հնութիւնը, որպէս պարզ շիրիմ մը։ Դատողութիւնը կը հակի առաջինին կողմը, իսկ նախապաշարումը վերջինին։

ՎԻԳԹՕՌ ՏԻ ՄԱՍ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՆՈՒԱՃՈՒՄԸ

Խալիլ Իպնի Նէկիպ հետևեալը կը պատմէ․

«Օր մը, Աղեքսանդրիոյ առջև, Ամր Յոյներուն վրայ յարձակեցաւ չտեսնուած կատաղութեամբ։ Իրիկուան մօտ, թշնամի պատերազմիկ մը տարօրինակ կռիւ մը սկսաւ Իպնի Մուխալլիտի դէմ, զայն իր ձիէն վար ձգեց և մօտեցաւ սպաննելու, բայց, քանի մը բարեկամներ փութացին օգնութեանն Մուխալլիտի որուն հաւասարը չկար կռիւներու մէջ և ճակատագիրը այդպէս կ՚ուզէր։ Թշնամիները բարկահրճուեցան և մահմետականները տխրեցան։ Ասոր վրայ Ամր բարկացաւ և շատ գիրուկ եղող Մուխալլիտի համար ըսաւ․ «Կիներու նըմանող այս գիրուկը ինչու պիտի յարձակի մարդերու վրայ։»

Կռիւը սաստկացած պահուն, Յոյները փախան իրենց բերդը՝ հետապնդուելով Արաբներէ որոնք իրենց հետ բերդը մտան, սակայն յետոյ, Յոյները զիրենք անկից հանեցին և բերդին մէջը 4 Արաբներ՝ Ամր, Մուխալլիտ և անունը մոռցուած երկու անձեր մնացին։

Յոյները չհասկցան մնացորդներուն ո՞վ ըլլալը, որոնք Տիմասի Բաղնիքին մէջ մտնելով ամրացան, Յոյն մը ըսաւ իրենց․ «Անձնատուր եղէ՛ք, փոխանակ սպաննուելու»։ Անոնք մերժեցին և դիմադրեցին։ Յանկարծ, Յոյն մը հետևեալ առաջարկը ըրաւ․ ձենէ և մենէ մէյմէկ հոգի թող կռուին, եթէ մերինը յաղթական լինի, կը թողունք ձեզ վերադառնալ ձեր ընկերներուն մօտ։ Առաջարկը ընդունուեցաւ։ Յոյն մը և Մուխալլիտ կռուի բռնուեցան և Ալլահ յաղթանակը վերջնոյն շնորհեց։ Քրիստոնեաները յարգելով իրենց խօսքը, ազատ արձակեցին Արաբները, առանց գիտնալու թէ Ամր արձակուածներուն մէջն էր․ երբ խնդիրը հասկցան շատ կատղեցան։

Աղեքսանդրիա 14 ամիս պաշարուեցաւ ըստ Իպնի Հօմէտի, 9 ամիս Հերաքլէսի մահէն առաջ և 5 ամիս մահէն վերջը․ քաղաքը նուաճեցաւ Ուրբաթ առտու մը, Հէճիրի Մուհարրէմ ամսոյն 20րդ օրը։

Երբ Աղեքսանդրիան գրաւուեցաւ Յոյն քրիստոնեաները ծովէ և ցամաքէ փախան։ Ամր՝ քաղաքին մէջ 1000 հոգի ձգելով՝ սկսաւ ցամաքէն հետապնդել փախչողները, բայց ծովու կողմէն փախած Յոյները վերադառնալով քաղաք, սպաննեցին մնացող իսլամները, բացի անոնցմէ որ կրցան փախչիլ։

Ամր զայս իմանալով ետ եկաւ և քաղաքը վերագրաւելով հոն հաստատուեցաւ և Օմարի գրեց ըսելով որ, Աղեքսանդրիան նուաճուած էր ուժով, անպայման և անդաշինք։

Իպնի Լոհէյի կարծիքով, Աղեքսանդրիոյ երկրորդ նուաճումն էր այս, զոր կը նկարագրէ հետևեալ կերպով.

«Իպնի Պասամա կոչուած մէկը իբրև գանապան կը ծառայէր և առաջարկեց քաղաքին դուռները բանալ եթէ Ամր խոստանար իրեն պարգևել՝ կեանքը, ընտանիքը և տունը։ Ամր ընդունեց և քաղաք մտաւ «Սօլիմանի Կամուրջ» կոչուած կողմէն, մինչդեռ առաջին անգամ մտած էր «Ոսկեզօծ Եկեղեցի»ի մօտակայ դուռնէ մը։ Պասամաի սերունդը կ'ապրէր մինչև մեր օրերը։

Էլ-Պալատուրի կը զեկուցանէ որ, յետոյ Ամր գրեց Օմար Էլ-Խաթթապի. «քաղաք մը նուաճեցի զոր չեմ կրնար նկարագրել. հոն գտայ 4000 թաղեր և 4000 հանրային բաղնիքներ, 4000 դերի հրեաներ ինչպէս նաև թագաւորներու զբօսանքին յատուկ 400 տեղեր»։ Բազում հեղինակներ և նորագոյններէն Ապու Ղազէլ կ'ըսեն որ, գրաւումի օրը Ամր Աղեքսանդրիոյ մէջ գտաւ 12,000 կանաչ բանջարեղէն ծախողներ։

Ըստ Մաչիմիի, Ամրի քաղաք մտնելէն օր մը առաջ, 70,000 հրեաներ Աղեքսանդրիայէն մեկնեցան։ Յայնժամ, քաղաքին բաղնիքներուն մէջ 12 խոշոր բակեր կային որուն էն պզտիկը 1000 մարդու կը բաւէր։ Արական սեռէ 200,000 յոյներ կը բնակէին քաղաքին մէջ, որոնք նաւերով իրենց երկիրը գացին, նաւահանգիստին մէջ 100 խոշոր նաւեր կային, որոնց մէջ կրցան տեղաւորուիլ 30,000 հոգի, իրենց հարստութեամբ, կահկարասիքով և պարագաներով։ 60,000 հոգի մնացին որոնք կրնային անհատական տուրք վճարել։

Ամր ապահովեց քաղաքին վիճակը, հաշուեց բնակիչները որոնց պարտադրեց անձնական տուրքի մը վճարումը։ Այսպէսով, խաղաղօրէն կատարուեցաւ Եգիպտոսի նուաճումը։

Արաբները՝ երբ ձեռք առին ամբողջովին երկիրը՝ Աղեքսանդրիոյ պաշտպանումը յանձնուեցաւ բանակի մէկ քառորդին, մինչ միւս քառորդը կը հսկէր ծովեզերքին. բանակին մնացեալը կ'ընկերանար իրեն։

Եզիտ կը պատմէ որ, քաղաքը լքելէ վերջ, երբ զայն վերադրաւեցին, միւսլիմանները փութացին բնակիլ նախապէս իրենց բարեկամներէն միոյն կողմէ բնակուած տուներու մէջ։

Ամր ըսաւ անոնց. «Իրարու ետևէ գրաւելով տուները՝ կը վախնամ որ ամբողջովին կործանէք»։

Երբ հասան Էլ-Ֆարիօն, Ամր ըսաւ անոնց. «Իր նիզակը տան մը մէջ խոթողը, թող զայն նկատէ իբրև իր և իրեններուն բնակարանը։ Յայնժամ, իւրաքանչիւրը կը մտնէր ոևէ տուն մը և կը տնկէր իր նիզակը։ Վրայ կը հասնէր ուրիշ մը և իր նիզակը կը նետէր միևնոյն շէնքին մէկ յարկաբաժնին մէջ և այսպէս շարունակաբար։ Այս կերպով, իւրաքանչիւր կալուածին մէջ կը պատսպարուէին երկու երեք ընտանիքներ։ Իրենց մեկնելէն վերջը, յոյները կուգային հոն հաստատուիլ՝ անհրաժեշտ նորոգութիւնները ընելէ վերջ։

Միևնոյն պատմագիր Եէզիտը կ'ըսէ որ, «Օրինաւոր չէ որ միւսլիմանները այս տուներուն վարձքը առնէին կամ զանոնք ծախէին. չէին կրնար զանոնք ժառանգել կամ կտակել. լոկ կրնային անոնց մէջ ապրիլ իրենց Աղեքսանդրիա բնակութեանը միջոցին։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Աղեքսանդրիոյ մէջ տեղի ունեցող յեղափոխութեան պատճառաւ, յոյներ իրենց գլուխը ունենալով Ներքինի Մանուէլը, վերադառնալով Աղեքսանդրիա ցամաք ելան և քաղաքին յոյները անոնց միացան։

Օսման իպնի Աֆֆան պաշտօնազուրկ ըրած էր Ամրը որուն տեղ պաշտօնի կոչած է Ապտալլա Սաատը։ Եւ որովհետև Ամր մեծ համբաւ կը վայելէր իբրև պատերազմիկ և սոսկում կ'ազդէր թշնամիին Եգիպտացիք խնդրեցին հաւատացեալներու իշխանէն՝ իրենց հրամանատարութեանը մէջ վերահաստատել Ամրը՝ կռուելու յոյներու դէմ. Օսման կատարեց իրենց փափաքը։

Աղեքսանդրիա շրջապատուած էր պարիսպներով և Ամր երդում ըրաւ քանդել զանոնք և եթէ շահէր յաղթանակը՝ հանրային տունի վերածել, որ բաց պիտի լինէր ամէն եկողին։ Հետևաբար յառաջացաւ յոյներու դէմ՝ ծովէ և ցամաքէ։ Ղպտիները հաւատարիմ մնացին, մինչ երկրին յոյները սրտաբաց միացան իրենց կրօնակիցներուն։

Թշնամին Աղեքսանդրիայէն մեկնեցաւ ապստամբներու խումբերով ուժովցած, երբ կ'անցնէին գիւղէ մը, իր գինին կը խմէին, կ'սպառէին իր պաշարները և կը կողոպտէին իրենց ճամբուն վրայ գտնուած ամէն բան։ Ամր ձգեց որ անոնք յառաջանան մինչև Նաքիուս (Զավիդ Ռազէն) և սկսաւ յարձակողականի ծովէն և ցամաքէն։ Ղպտիները և յոյները խստօրէն իրենց նետերը կը տեղացնէին ջուրի մէջ եղողներուն։ Այդ օրը, Ամրի ձին կուրծքէն զարնուեցաւ։ Յունական գունդերը ցամաք ելնելով յարձակեցան մահմետականներու վր-

րայ, որոնք նահանջեցին կարճ հեռաւորութեան մը վրայ։ Յոյները վերակազմուեցան խիտ շարքերով և իրենցմէ մին գծէ դուրս գալով շքեղ թամբերով ձիու մը վրայ և ոսկեզօծ զրահով, ասպարէզ կարդաց մահմետականներու՝ զատ կռիւի մը համար և Ջօպէքա ցեղէն Համմալ կոչուած արաբ մը ներկայացաւ։

Երկու պատերազմիկները, բաւական ատեն կռուեցան և զիրար հալածեցին նիզակով։ Յոյնը նիզակը ձգելով սուրը առած ըլլալով Համմալ անոր օրինակին հետեւեցաւ։ Այն ատեն, Ամր քաջալերական բառ մը ուղղեց իրեն որուն սա բառերով պատասխանեց.

«Ձեր հրամաններուն ներքեւ եմ»։

Նեղոսի երկու եզերքներուն վրայ կը կենային զինեալ գունդեր։ Համմալ, իր հակառակորդին հարուածներուն ենթարկուելէ վերջ օգտուելով նպաստաւոր առիթէ մը, բիրի ուժեղ հարուած մը իջեցուց յոյնին կոկորդին որ անմիջապէս անշնչացաւ։ Համմալ առաւ անոր վրայ գտնուածները, բայց քանի մը օր վերջ, ինքը ևս մեռաւ։

Համմալի դագաղին մէկ անկիւնը կը բռնէր Ամր, որ յուղարկաւորութեան ընկերակցեցաւ մինչև Մօքաթամ լեռը՝ (Գահիրէի շրջակայքը)՝ ուր թաղուեցաւ Համմալ։

Միւսլիմանները հալածեցին յոյները որ ամբողջովին պարտուեցան և քշուեցան մինչև Աղեքսանդրիա ուր սպաննուեցաւ իրենց հրամանատարը, Ներքինի Մանուէլը։ Ըստ Հէյթամի, Ամր սկսաւ բնաջնջել յոյները, բայց իրեն ուղղուած աղաչանքներու հետեւանքով, հրամայեց թշնամութիւնները դադրեցնել։ Աղեքսանդրիոյ մէջ կռիւին վերջացած տեղը մզկիթ մը շինեցին զոր անուանեցին «գթութեան մզկիթ» (Կամա էլ Րահմա)։

Ամր հիմնայատակ քանդել տուաւ Աղեքսանդրիոյ պարիսպները։

Երբ Ամր հաւաքեց կողոպուտները, հաւատարիմ մնացած գիւղացիները եկան իրեն ըսին. «Մեր խոստումներուն հաւատարիմ մնացինք, բայց, այս Յոյն աւազակները տարին մեր բոլոր ինչքը և աւջարը, որոնք ամբողջովին կը գտնուին Ձեր ձեռքը»։ Փաստեր ցոյց տալով, անոնցմէ, իւրաքանչիւրը կրցաւ առնել իրեն պատկանածը, Այս գիւղացիներէն մին գանգատեցաւ Ամրի որ թոյլատրած էր յոյներու արշաւել իրենց երկիրը և աւերել ճամբու վրայ գտնուած ամէն բան, և աւելցուց. «Մեզի պաշտպանելու էիք, քանի որ հաւատարիմ մնացած էինք Ձեզի»։ Ամր եղածին համար իր ցաւը և գլխումը յայտնելով՝ պատասխանեց. «Իրաւունք ունիք, Աղեքսանդրիայէն դուրս ելնելէն անմիջապէս վերջը պարտ էի անոնց հետ կռուիլ»։

Աղեքսանդրիոյ ապստամբութեան պատճառը հետեւեալ կեր-

պով կը պատմուի Հաշիմ Ռօհայի կողմանէ. «Իխնայի կառավարիչը Ամրի քով գալով իրմէ խնդրեց ըսել թէ՝ բնակիչներէն իւրաքանչիւրին վճարելիք անձնական տուրքին գումարը ի՞նչ պիտի ըլլայ։ Ամր՝ իր մատին ծայրովը եկեղեցիի մը անկիւնը ցոյց տալով անոր ըսաւ. «Այս եկեղեցիին անկիւնէն մինչև ձեղունը լեցնելիք ոսկի ալ տայիք ինծի, նորէն, այդ մասին բան մը պիտի չըսէի»։ Ամր ըսաւ նաև. «Դուք մեր սնտուկն էք, եթէ մենէ շատ ուզեն, ձենէ պիտի պահանջենք այնչափ, եթէ քիչ ուզեն, նուազ պիտի պահանջենք»։

Ասոր վրայ, կառավարիչը բարկանալով Եգիպտոսէն մեկնեցաւ, և ատեն մը վերջը, յունական նոր զօրքերով ետ եկաւ որոնք պարտուեցան և կառավարիչը գերի բռնուեցաւ զոր Ամրի առջև տարին որպէսզի զայն սպաննէ։ Բայց, Ամր մտիկ չըրաւ անոնց խօսքին և ըսաւ կառավարիչին. «Գնա՛ նոր բանակ մը բերել մեզի»։

Այդ կառավարիչին անունն էր Թալամա։ Ամր իրեն նուիրեց ապարանջաններ, թագ մը և կարմիր ծիրանի վերարկու ըսելով. «Գնա՛ և մեզ նոր բանակ մ'ալ բեր, այս վերջինին նման»։ Կառավարիչը ընդունեց հպատակիլ և տուրք վճարել։

Թալամայի երբ հարցուցին. «Ինչո՞ւ ետ չըդարձիր, յոյներու թագաւորին մօտը». պատասխանեց. «Եթէ վերադառնայի, զիս պիտի յանդիմանէր իր մարդերը սպաննել տուած ըլլալուս համար և զիս պիտի մեռցընէր»։

Ըստ պատմագիրներու, Ամր միշտ յայտարարած է որ, Եգիպտոս մինակը կ'արժէր խալիֆայութեան միացեալ բոլոր երկիրները։

ԻՇԽԱՆ ՕՄԱՐ ԹՕՍՈՒՆ

ԿԻՆԵՐԸ

Միխս Պէնսընի կազմած վիճակագրութիւններուն համեմատ, միջին հաշուով ամերիկացի տանտիկին մը շաբաթը 7 օր և օրական 9 ժամ կը գործէ. Շաբաթական այս 63 ժամ աշխատութեան փոխարէն՝ ֆրանսացի կինը կը գործէ 92—115 ժամ, իտալացին 86—100 լեհը 79—91, չեխոսլովաքը 105—119, ռումանացին 102, շուէտացին 82—119, զուիցերիացին 112—118, և սպանիացին 75-108 ժամ։

⁂ Վերջին վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ այժմ Եւրոպայի մէջ այրերու թիւէն 18 միլիոն աւելի կին կայ։

ՄԵԾՆ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Քրիստոսէ 321 տարի առաջ Յունիս ամսոյ մը 13ին, երիտասարդ հերոսը Մեծն Աղեքսանդր, որ նուաճեց Հելլադան, Փոքր Ասիան, Եգիպտոսը և Ասիան մինչև Հնդկաստան, մեռաւ ի Բաբելոն, 33 տարեկան հասակին մէջ, յետ 12 օրուայ կարճատև հիւանդութեան մը։

Ըստ իր վերջին փափաքին ան կ'ուզէր թաղուիլ Արամազդի Ամոնի ովասիսի մէջ (Սիվա)։ Թաղման արարողութեանց պատրաստութիւնները, այսինքն ոսկեայ միաձոյլ դագաղ, և մեռելակառքի յարդարումը, տեւեցին երկու տարի։

323 Թուին էր որ (Ք. Ա.) հսկայական և արտակարգ թափօրը ճամբայ կ'ելլէր. մեռելակառքը կը քաշէին տասնեւեց կարգի վրայ չորսական շարուած և մեծ խնամքով ընտրուած 4 ջորիներ։

Պտղոմէոս, Եգիպտոսի այն ժամանակուայ կուսակալը, իր բանակովը դիմաւորեց այդ արտակարգ թափօրը, որ երբ հասաւ Սուրիոյ սահմանները հոն, Պտղոմէոս իր հսկողութեան տակ առաւ այդ թանկագին դիակը և փոխանակ վախճանեալին կամքը գործադրելու, այսինքն մինչև Արամազդի ովասիսը տանելու, Մէնֆիս փոխադրեց զայն, որպէսզի ժամանակէ մը յետոյ իր հօր մայրաքաղաքը (Աղեքսանդրիա) վերադարձնէր։

Այդ փոխադրութիւնը տեղի ունեցաւ Պտղոմէոս Բ.ի ժամանակ (285 Ն.Ք.)։

Գերեզմանը շինուեցաւ հսկայ պարիսպներու միջև քաղաքէն ոչ հեռու (ըստ կարծեաց դագաղը զետեղուած պէտք էր ըլլար գետնափոր խորշի մը մէջ)։ Արարողութեանց տաճար մը կառուցուած էր այդ գերեզմանին վրայ, հաւանօրէն շատ մը սիւներով շրջապատուած որովհետև Աղեքսանդրոյ մէջ հելլենական ոճով գտնուած կարգ մը դամբանները (Շաթպի, Անֆուշի, Սիտի Կապէր, Վարտիան) մեզ կուտան հնադարեան հելլենական դամբարաններու և դագաղներու մասին ընդհանուր գաղափար մը։ Աշխարհակալը թաղուած ըլլալով մակեդոնական նախկին ծէսերու պահանջքին համեմատ, մարմինը պէտք է հանգչած ըլլայ անկողնաձև դագաղի մը մէջ։

Ժամանակի ընթացքին, Աղեքսանդրի գերեզմանին շուրջ թաղուեցան, մասնայատուկ գերեզմաններու մէջ, նաև Պտղոմէոսեան գերդաստանին պատկանող արքայազուններ, իշխաններ։

Կը թուի թէ Պտղոմէոս Դ. Փիլաթէգրօս ուզեց հսկայ դամբարան (սօղօլ)ի մը մէջ ամփոփել իր նախահայրերու գերեզմանները, մէջը ըլլալով նաև Աղեքսանդրի գերեզմանը։

Այս հսկայ յիշատակարանին շուրջ հետզհետէ բազմաթիւ դամբարաններ կառուցուեցան մինչև Քրիստոսէ 30 տարի առաջ։

Աշխարհակալի ոսկեայ դագաղը վերցուեցաւ Պտղոմէոս Իսկանտարի կողմէ, տեղը ապակեայ դագաղ մը դրուելով։ Իսկ Կղէոպատրա Թագուհիին իշխանութեան օրով, ամի մը ժամանակ թալանի տրուեցան դամբարանները անհետացնելով բոլոր թանկարժէք և պատմական իրերը աւերելով նաև շինութիւնները (սօղօլէ) այնպէս որ դար մը վերջ Ս. Յովհաննէս Ոսկեբերան կ'ըսէր թէ «այլևս անգտանալի էր Մեծն Աղեքսանդրի գերեզմանը.....» բայց այսօր 20 դար վերջ, կրնանք ըսել թէ ուր կը գտնուի այդ պատմական գերեզմանը։

Յենելով Սինակշէրի և արաբ պատմագէտներու Իպն Ապտէլ Հաքէմի, Մասուտիի, աշխարհագրական Լեւոն Ափրիկեցիի, Մարմոլի և Սանտիի կրնանք եզրակացնել դոնէ որ Իսկանտար (Աղեքսանդր) «արքայի» և Պտղոմէոսներու դամբարանները կը գտնուէին հոս, Աղեքսանդրիա, Նէպի Տանիէլ փողոցի համանուն մզկիթին բոլորտիքը։

Անգլիացի հնախոյզ Հօվարտ Գարթէր, հանգուցեալ Լորտ Գարնարվոնի աջ բազուկը, որ վերջերս երևան հանեց Թութ անխ Ամոն փարաւոնի գերեզմանը, մտադիր է քիչ ժամանակի մէջ մեծ աշխարհակալին մարմինը գտնելու համար պեղումներ կատարել։

Ե. Պ՛ԷՋԻԱ

Ք. ՃԱՌԱԳԱՅԹ

Աշխարհահռչակ գիտնական բրօֆ. Միլիքըն յաջողած է պատրաստել ճառագայթի խողովակ մը, որ կ'արտադրէ ճառագայթներ, որոնք կը նմանին ռատիումի կամմա ճառագայթներուն։ Շնորհիւ այս իրողութեան, այդ խողովակով կարելի է տեսնել այնքան գործ, որքան կարելի է կատարել աշխարհի մէջ մինչև այժմ գոյութիւն ունեցող Ռատիումով, որուն արժէքը կը գնահատուի 5000 միլ տոլար։

⁂ Բարիզի մէջ, որոշ գիծերու վրայ, գործածութեան դրուած են մարդատար օթօպիւսներ, առանց տոմսավաճառներու։

ՄՈՒՀԱՄԷՏ ԱԼԻԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՊՈՒՔԻՐԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

1769ը արտադրեց երեք մեծ մարդեր. Նաբոլէօն, Վէլինկթըն և Մուհամէտ Ալի, որ անշուք ծնունդ մը ունեցաւ և 19 զաւակներ ունեցող ընտանիքի մը կրտսեր որդին էր։ Իր հայրն էր Իպրահիմ անուամբ Թուրք աղայ մը, մակեդոնացի խեղճուկ տղա մը, որ շատ կը շոյէր իր Բենիամինը։ Մուհամէտ Ալի ծնաւ Գավալայի մէջ և երբ չորս տարեկան էր կորսնցուց իր հայրը։ Ճամբաներու ապահովութեանը հսկող պահակներու պետ՝ իր հօրեղբօրը Թօսուն աղայի խնամատարութեանը յանձնուեցաւ։ Սակայն, շատ չանցած այս վերջինը գլխատուեցաւ Բ. Դրան հրամանովը։ Այն ատեն մանուկը անտեցուկ մնաց։ Երիտասարդութեանը և թշուառութեանը գթալով, քաղաքին կառավարիչը զայն իր տունը առաւ և իր զաւկին Ալիի հետ մեծցուց մինչև որ 18 տարեկան եղաւ։

1787ին, տուրքերու հաւաքիչ նշանակուեցաւ Գավալայի շըրջակայ գիւղերուն մէջ։ Քաղաքին կուսակալը Մուհամէտ Ալիի գործունէութենէն գոհ մնալով՝ անոր կնութեան տուաւ իր այրի և հարուստ ազգականներէն մին։ Այդ կնոջմէն ունեցաւ չորս զաւակներ, որոնք ծնան Ալպանիոյ մէջ։ Ասոնք էին՝ Իպրահիմ որ յետոյ Եգիպտոսի փոխարքայ եղաւ, Թօսուն որ մեռաւ ժանտախտէ, Իսմայիլ որ արկածով սպաննուեցաւ Սաննարի մէջ և Զէհրա որ ամուսնացաւ Տէֆթէրտար Ահմէտ պէյի հետ։

Շատ չանցած, Մուհամէտ Ալի ծխախոտի առևտուրին մէջ մտաւ և յաջող գործեր ըրաւ։ Մինչ Եգիպտոսի ապագայ փոխանորդը հանդարտօրէն կ՚ապրէր Գավալայի մէջ, Սէլիմ Գ. զօրք կը հաւաքէր խլելու Եգիպտոս, որ այն ատեն գրաւուած էր Պոնաբարթի և իր բանակին կողմանէ, թէև Եգիպտոս Թուրքիայէն օգնութիւն խնդրած չէր։

Գավալայի կառավարիչը հրաման ստացաւ քանի մը հարիւր հոգի հաւաքել Եգիպտոս խրկելու համար։ Կրցաւ 300 մարդ գտնել, զորս դրաւ իր զաւկին հրամանատարութեանը ներքև։ Մուհամէտ Ալի երկրորդ հրամանատարն էր։ Ասոնք դժուարաւ հասան Թրքական նաւաբաժնին որ միացաւ անգլիական նաւատորմին։ Հարիւր տասն

և երեք առագաստանաւեր 1799 Յուլիս 13ին, մտան Ապուքիրի ծովածոցը, զարմացնելով և ահաբեկելով Մարմօնը՝ Աղեքսանդրիոյ կառավարիչը, որ շուտով լուր խրկեց Պոնաբարթին։

Անկլօ-Թուրք գունդեր նոյն 14ին ցամաք ելան և գրաւեցին Շէյխ և Ջրհորներ կոչուած տեղերը։

15ին, Մարմօն Աղեքսանդրիայէն մեկնեցաւ ուժովցնելու Ապուքիր գտնուած ֆրանսական գունդերը, բայց լսելով թշնամիին յա-

Մուհամէտ Ալիի արձանը՝ քաղաքիս համանուն հրապարակին վրայ

ռաջխաղացքը՝ ետ դարձաւ։ Թուրքերը յարձակեցան բերդին վրայ, որ կը պաշտպանուէր լոկ 35 հոգիէ։ Ասոնք, քանի մը ժամ դիմադրելէ վերջ, անձնատուր եղան։ Նաբոլէօն որ Կիզէ կը գտնուէր, Գահիրէի շրջակայքը իմացաւ թշնամիին ժամանումը։ Ձեռք առաւ պէտք եղած զգուշութիւնները, և 15էն 16ի գիշերը, Միւրաթ, Լան և Ռամբօն զօրավարներու ղեկավարութեամբ զօրագունդեր խրկուեցան ծովեզերքը։

23ին գիշերուան ժամը 10ին, Պոնաբարթ Աղեքսանդրիա կը գտնուէր։ Յանդիմանեց Մարմօնը թշնամիին առջև չերթալուն համար։ Քաղաքին կառավարիչը ինքզինքը արդարացուց ըսելով որ, 1200 հոգիով չէր կրնար 20,000 հոգիի դէմ քալել։

Նաբոլէօն, պարզապէս սա պատասխանը տուաւ.

— Լաւ, հազար երկու հարիւր մարդովդ ես կրնայի Պոլիս երթալ։

Պոնաբարթ պատրաստութիւններ տեսաւ պատերազմելու։ Ասիկա պէտք չէ շփոթել Ապուքիրի նաւային պատերազմին հետ որ

տեղի ունեցաւ 1798 Օգոստոս 1ին և ուր Նէլսընի հրամանին ներքև գտնուող անգլիական նաւատորմը ջախջախիչ յաղթանակ մը տարաւ ֆրանսականին վրայ։

25 Յուլիս 1789ի սկիզբը, ֆրանսական հրետանին տեղահան ըրաւ Թրքական թնդանօթակիր նաւերը որոնք կը գտնուէին Մատիէ ծոցին մէջ։ Զօր. Լան տիրեց Զրհորներու գծին, մինչ Տէսթէն կը բռնէր Շէյխ բլրակը։ Յանկարծ Միւրաթ խոյանալով երկու բլուրներու միջև յարձակեցաւ կողքին վրայ Թրքական գունդերու, որոնք կը նահանջէին և զանոնք ստիպեց ծով նետուիլ։ Զայս տեսնելով, պահեստի գունդերը ուզեցին միջամտել, բայց Միւրաթ արգիլեց զանոնք։ Ուզեցին ետ քաշուիլ, բայց, Լան, իր կարգին, անոնց անցքը փակեց և Եէնիչէրիները միակ փրկութեան միջոց գտան ծով նետուիլը։ Գործողութեան միջոցին 8000 անգլիացիներ և Թուրքեր կորան որոնց 7500ը խեղդուելով։ Մուհամէտ Ալի եւ միևնոյն բաղդը պիտի ունենար երբ ծովէն փրկուեցաւ նաւապետ Սիտնէյ Սմիթի կողմանէ, որ զայն իր նաւը տարաւ. այսպէսով Մեծն Մուհամէտ Ալի ըստոյգ մահէ մը փրկուեցաւ անգլիացիի մը շնորհիւ։

Այն ատեն, ֆրանսացիք նոր արգելքի մը հանդիպեցան։ Վէզիր կոչուած լեռ մ՚էր այս, որուն ետևէն կ՚սպասէր Մուսթաֆա փաշա իր 9000 մարդովը։ Պօնաբարթ, նախ, խորհեցաւ ետ քաշուիլ Զրհորներու և Շէյխի ճեղքերուն մէջ, բայց միտքը փոխելով, սկսաւ ռմբակոծել ձախ կողմը, մինչ Լան և Տէսթէն կը յարձակէին կեդրոնը, բայց ստիպուեցան ետ քաշուիլ մեռելներ և վիրաւորներ ձգելով։ Այն ատեն Թուրքերը մէջտեղ ելան և սկսան բոլոր դիակներուն գլուխ-

ՀԻՆ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ ԿՆՈՋ ՄԱՍԻՆ

Կիները միշտ կը փոխուին։ ՖՈԱՆՍՈՒԱ Ա.

Ցատկ կերպով կարելի չէ գիտնալ թէ կնոջ մէջ հրեշտակը ուր կը վերջանայ և սատանան ուր կ՚սկսի։ ՀԱՆՐԻ ՀԱՅՆԷ

Մարդը ու կինը ամբողջութիւն կը կազմեն ու կատարեալ են, երբ միացած են։ Մէկը կը լրացնէ միւսը։ ԿԱՆՏ

Գինին և կինը բոլոր չարիքներուն դաստիարակն են, եթէ ոչ աղբիւրը։ ԿԱՐՏԱՆ

Բանաստեղծին համար կինը հրեշտակ է կամ սփինքս, աստուածային արարած կամ դեւ, նայած թէ իր ցանկութիւններուն և կիրքերուն հովը ի՛նչ ուղղութեամբ կը փչէ։ ՄԱՆԹԷԿԱԶԶԱ

ները կտրել։ Թուրքերու մէջ տիրող աղմուկէն օգտուեցան ֆրանսացիք՝ և յարձակեցան հեծելազօրքով որուն կը հրամայէր Միւրաթ։ Մինչ մէկ կողմէն հեծելազօրքը կը յարձակէր, հետեւակազօրքը կը քալէր բլրակին վրայ։ Թուրքերը փորձեցին նահանջել, բայց չկրցան և ծովուն մէջ սուզուէ զատ ուրիշ միջոց չգտան։

Ճակատամարտը գրեթէ չաւարտած էր, կը մնար նուաճել բերդը զոր կը պաշտպանէին 3000 հոգի որուն 1500ը փախստականներ։ Պօնաբարթ՝ անոնց հրամայեց անձնատուր ըլլալ։ Մուսթաֆա փաշա որ գերի ինկած էր, յանձնարարեց իր զաւկին չչարունակել կռիւը։ Բերդը անձնատուր եղաւ, և այսպէս, ֆրանսացիք յաղթական ելան կռիւէն։ Կռուի միջոցին Միւրաթ ստորին կզակէն վիրաւորուեցաւ, Մուսթաֆա փաշա երկու մատերը կորսնցուց, մինչ Նափոլէոն և Սիտնէյ Սմիթ քիչ մնաց կեանքերնին վրայ պիտի տային։

27ին, ընդհանուր հրամանատարը մեկնեցաւ Ապուքիրէն։

Օգոստոս 2ին. Թուրքերը, որոնց նաւերը հինգ օրէ ի վեր կը կենային միևնոյն տեղը, անդէն ցամաք ելան՝ խմելիք և ուտելիք ուզելու։ Ֆրանսացիք զանոնք գերի առին բայց, կշտացնելէ յետոյ, ազատ ձգեցին, նկատելով որ այդքան մարդ պահել անկարելի էր։

Շատ մը Թուրք սպաներ, իրենց պարտութենէն ազդուած վերադարձան Թուրքիա։ Գաւալայի կուսակալին զաւակը Ալի աղան ալ այնպէս ըրաւ և իր մարդերը յանձնեց՝ Մուհամէտ Ալիի հրամանատարութեանը, որ այն ատեն հեռու էր ենթադրելէ որ, օր մը Եգիպտոսի տէրը պիտի լինէր։

Կին մը երբ շատ կը ներէ կ՚իյնայ։ ՍԷՆ ԲՐՕՍԲԷՐ

Կիները իրենց տրամադրութեան համաձայն, ամէն բան կը տեսնեն կամ բնաւ չեն տեսներ։ Անոնց տեսողութեան լոյսը սէրն է։ ՊԱԼԶԱՔ

Կիներու մեծամասնութիւնը բախտախաղի մէջ զեղծում կ՚ընէ և գործի մէջ անպատիւ է։ ԺՕՐԺ ՍԱՆ

Չկայ այնքան մեծ տուն մը՝ որ իր մէջ պարունակէ երկու կիներ։ ԲՕԼ ՐԷՎԱԼ

Մարդ միշտ կը ձանձրանայ իր կնոջմէն, բայց ոչ ուրիշի մը կնոջմէն։ ՕՑԷԼԻԷՆ ՇՕՆ

Կիները երբ կը կորսնցնեն իրենց ամուսինները, ուրիշներուն գորովը հրաւիրելու համար կուլան։ ՍԷՆ ԷՎՐԸՄՕՆ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԶԱՐԹՕՆՔ

Շինուած Եգիպտացի Արձանագործ Մահմուտ Մուխթար Պէյի կողմէ որուն շինութիւնը աւարտած է ինը տարիէն, իսկ բացումը կատարուած 1927ին: Գահիրէի Պապ-էլ Հատիտի մեծ հրապարակին վրայ կառուցուած է:

ՄԱՀՄՈՒՏ ՄՈՒԽԹԱՐ ՊԷՅ

ՀԱՅԵՐԸ ՄՈՒՀԱՄԷՏ ԱԼԻԻ ՕՐՈՎ

ԺԹ. դարուն սկիզբը բնիկ Գավալացի Մուհամէտ Ալի Օսմանեան Տէրութեան ներքեւ կը հիմնէ իր իշխանական գահը։ Անոր օրով հայեր նիւթապէս ու բարոյապէս վերստին կը բարգաւաճին, որոնց մէջէն կ'ելնեն տիեզերահռչակ հայ քաղաքագէտներ, դիւանագէտներ, կազմակերպիչներ եւ կը դառնան Մուհամէտ Ալիի աջ բազուկը։

Անոնց մէջէն եղած են նաեւ նախարարապետներ։

ա) Պօղոս պէյ Եուսուֆեան, բնիկ Զմիւռնիացի որ եղած է մեծահամբաւ քաղաքագէտ, հանճարեղ վերանորոգիչ, Արտաքին գործերու եւ Առեւտրական նախարար, 1824—44։

Պօղոս պէյ Եուսուֆեան

Եղած է նաեւ պետական գանձուն տնտեսն ու փաշային ներքին խորհրդականը եւ քարտուղարը։

Անոր շնորհիւ Եգիպտոսի անապատները կը չքանան, պուրակները կը ծաղկին, գիտութիւնը կը զարգանայ, հարստութիւնը եւ եկամուտները կը բազմապատկուին ու Մուհամէտ Ալիի իշխանութիւնը կը զօրանայ եւ կ'ընդարձակուի։

Անոր շնորհիւ եգիպտական կառավարութիւնը զանազան առանձնաշնորհումներ կուտայ հայ Առաջնորդարանին, որոնցմէ մէկ քանին երկրին ստացած վարչական ու դատական կազմակերպութիւններուն պատճառաւ ապա կը ջնջուին։

բ) Արթին պէյ Չրագեան, Պօղոս պէյի յաջորդը հայ հռովմէական դասէն, որ արդէն պետական զանազան բարձր պաշտօններու մէջ իր արժանիքը ցոյց տուած էր։ Սա յոյժ օգտակար կը հանդիսանայ եգիպտական կառավարութեան՝ իր անժխտելի կարողութիւններով, եւ կը վախճանի 1850ին 'ի Գահիրէ։

Գ. Նուպար Նուպարեան, Իզմիրցի Պօղոս պէյի քեռորդին, հազիւ տասն և հինգ տարեկան, Եւրոպայէն վերադարձած 1848ին քարտուղար թարգմանի պաշտօնով կ՚ընկերանայ Իպրահիմ փաշայի Փարիզ և Պոլիս։

Աբբաս փաշայի օրով կ՚ստանայ էֆէնտի տիտղոսը, Եւրոպա կ՚ուղեւորի դիւանագիտական պաշտօններով։

Աբբաս փաշայի յաջորդ Սայիտ փաշա, (Մուհամմէտ Ալի փաշայի որդին) կը շնորհէ Նուպարի պէյութեան տիտղոսը՝ կարգելով զայն ընդհ. տնօրէն երկաթուղիներու, որուն օրով շինուած են Գահիրէ-Սուէզ երկաթուղւոյ ուղիղ գիծը և այլն խափանուած։

1862ին պաշտօն կ՚ստանձնէ եգիպտական առաջին փոխառութիւնը կնքելու Եւրոպայի հետ 1869ին, բանակցելով Թուրք և ֆրանսական կառավարութեանց հետ ի կատար կը հանէ վերակոչումն ու ուսումնասիրումը: Եւրոպայէն վերադարձին կ՚ստանայ փաշայութեան տիտղոսը, 1867ին Պոլիս կ՚երթայ վերստին բանակցելու փոխարքայութեան համար խտիվ տիտղոսը, ներքին վարչութեան յատուկ օրէնքներ հաստատելու և օտար ազգութիւններու հետ առեւտրական դաշնագիրներ կնքելու իշխանութիւն կ՚ստանայ սուլթանէն, միաժամանակ համաձայնութիւն կ՚առնէ անկէ խտիվներու արու զաւակներուն իրարու յաջորդելու։

Նուպար փաշա, Եգիպտոսը եւրոպական ազդեցութիւններէ ազատելու դիտումով հաստատել կուտայ անկախ խառն դատարանները «թրիպի նալ միքս» 1874-1875ին և վաւերացնել կուտայ զայն եւրոպական տէրութիւններէն և Բ. Դրանէն։

1878ին երկու տարի բացակայ և հրաժարած մնալէ վերջ կը կարգուի նախարարապետ և կը նուիրուի Ֆէլլահին նախատագրին բարւոքման և ընդհ. դատարաններն ալ կ՚օժտէ կարեւոր բարենորոգումներով։

Նուպար կը կոչուի «Ֆէլլահին մարգը» «Ֆէլլահին բարեկամը» և «Ֆէլլահը», վեց ու կէս միլիոն ժողովուրդ կը գուրգուրայ Նուպարի վրայ։

Իսմայիլ և Նուպար փաշաներու միջեւ այլ կը շեշտուի եւեմուտքի հակակշռի համաձայնութիւն մը որով Նուպար տեղի կուտայ ու կը հրաժարի և կը կազմուի հանրային պարտուց միջազգային վարչութիւն մը ՚ի Գահիրէ։ 1878ին Թէֆիկ փաշա կայսերական ֆէրմանով յաջորդ կը կարգուի իր հօր Իսմայիլ փաշայի որ գահազուրկ ըլլալով կը մեկնի երկրէն, Նուպար փաշա նախարարական պաշտօնէ հեռացած կը մնայ գրեթէ չորս ու կէս տարի և 1883ին վերջերը կ՚ըլլայ ներքին արտաքին գործերու նախարար, ու նախարարապետ

որ տեւեն Արապիի դէպքերը արդէն պատահած անգլիական բանակն ալ գրաւած կ՚ըլլայ Եգիպտոսը։

Այս Նուպար փաշա կը հրաժարի 1889ին և անկէ վերջն ալ նախարարապետի պաշտօն կը վարէ և նոյն տեւնուան խտիվին բացակայութեան ատեն երկու անգամ խնամակալ (regent) կ՚ըլլայ Եգիպտոսի։

Նուպար փաշա

Նուպար փաշա անգլիական ոտնձգութիւններու դէմ միշտ կը պաշտպանէ Եգիպտոսի շահերն ու իրաւունքները, իսկ վերջնականապէս կը հրաժարի իր պաշտօնէն 1894ին և կը քաշուի քաղաքական ասպարէզէն ու կը մեկնի ՚ի Փարիզ։

Նուպար փաշա մեծ տեղ մը գրաւած է Եգիպտոսի պատմութեան ու ժողովրդեան սրտին մէջ իսկ իր արժանիքը գնահատուած ու վարձատրուած է վէզիրութեան ամենաբարձր աստիճանով։

Իր նուիրած դրամագլուխով հիմնուած է ՚ի Խասգիւղ Նուպար Շահնազարեան վարժարանը, ուրկէ դուրս ելած են Գուրգէններ, Պէրպէրեաններ, Մինաս Չէրազներ և բազմաթիւ հմուտ լեզուագէտներ։

Համիտեան շրջանի հայկական անհուր ջարդերէն վերջ 1895—6 Փարիզ ապաստանող հայ գաղթականներու համար ապաստանարան մը բացած ու պահպանած է զանոնք և կարօտ ուսանողներու նիւթապէս օժանդակած։

Իր շնորհիւ շատ հայեր Եգիպտոսի մէջ փայլած են։ Նուպար փաշա Հայ ազգին անցեալը եւրոպացիներուն ճանչցնելու համար իր ծախքով Փարիզի մէջ տպագրել տուած է Վիքթօր Լանկլուայի հայոց ֆրանսերէն պատմութիւնը նոյնպէս հայոց նահապետ Ալիշանի Սիսուանի ֆրանսերէն թարգմանութիւնը ՚ի Վենետիկ։

Իսկ Գահիրէի մօտ իր սեփական ագարակին մէջ շինել տուած է մզկիթ մը տեղւոյն բարեպաշտ իսլամներուն համար։

Նուպար փաշա օգտակար ըլլալով եգիպտական գաղութին ու Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքին, 1899 յունվար ամսոյ մէջ վախճանած է Փարիզի մէջ, իսկ իր մարմինը փոխադրուած է Աղեքսանդրիա Ս. Պօղոս Պետրոս Եկեղեցւոյ կից պարտէզին մէջ, և իրեն համար պատրաստուած ըլլալով մանաւանդ կառանթեայ իտալական արձան մը զետեղուած է անոր գերեզմանին վրայ։

Գեղեցիկ տեսարան մը Նեղոսի ափերուն վրայ, Վերին Եգիպտոսի մէջ

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐ

1] Գրիգորիս Արքեպիսկոպոս, 1084, քեռորդի Գրիգոր Կաթող. Վկայասէրի.
2] Անաստաս Արքեպիսկ. 1095։
3] Մխիթար Վրդ. 1365.
4] Պետրոս Վրդ. Եգիպտ. 1395։
5] Պօղոս Վրպ. Գառնեցի 1415։
6] Գասպար Եպիսկ.,
7] Գրիգոր Վրդ. 1606.
8] Մարկոս Վրդ. Պոլսեցի 1702
9] Գրիգոր Վրդ. 1731։
10] Յովակիմ Եպիսկ. Բանաքեռցի, 1740.
11] Յովհաննէս Վրդ. Եգիպտացի 1750—1790.
12] Յարութիւն Վրդ. 1793-1800
13] Պօղոս Վրդ. Կեսարացի 1807-1814.
14] Պօղոս Վրդ. Սրւեւեցի 1814-1829 (ընդմիջումով)։
15] Գրիգոր Եպիսկ. 1821.
Ա. Բարսեղ Վրդ. 1822.
Բ. Կարապետ Վրդ. Կայծակն 1822։
Գ. Յակոբ Վրդ. Եգիպտոսի 1822.
Դ. Սահակ Վրդ. Եգիպտացի 1822.
16] Պօղոս Վրդ. Պոլսեցի 1823-25, կը պաշտօնավարէ մինչեւ 1853.
17] Կիրակոս Եպ. Մնացականեան, Երուսաղէմցի, 1825—1835.
18] Գաբրիէլ Եպիս. Մարաշցի, 1835—1863 և 1867:
19] Մկրտիչ Եպիս. Բէֆսիզեան, 1864—1866։
Սահակ Վարդ. Աստուածատուրեան, պատուիրակ 1865
20] Մեսրոպ Արքեպ. Սուքիասեան, 1868—1885.
21] Մատթէոս Եպիս. Իզմիրլեան 1886—1891։
22] Յակոբ Եպիս. Աշոտ Փափազեան, Տեղապահ 1898.
23] Յովսէփ Եպիս. Այվազեան, 1899—1904.
24] Մկրտիչ Եպիս. Աղաւնունի, 1905—1912:
25] Թորգոմ Արքեպ. Գուշակեան 1914—1931։

ԱՇԽԱՐՀԸ ԿԸ ԽԱՂԱՅ, ՊԱՏՃԱՌԸ ՉԻ ԳԻՏՑՈՒԻՐ

Հարվըրտ Համալսարանի գիտնականները զուր փորձած են բացատրել երկրի կեղեւի չորանկական շարժումը, որ անընդհատ կ'արձանագրուի շարժագիր մեքենայի վրայ 1930 դեկտ. 13էն մինչեւ դեկտ. 17։

Տքթ. Մէտհըր կը յայտնէ, որ շարժագրային երեք տարբեր կեդրոններ — Հարվըրտ, Ս. Լուիզ և Օթաուա — կը գործակցին գըտնելու համար պատճառները այս երեւոյթին, որ ուրիշ անգամներ ալ տեղի ունեցած է։

Ն. ՎՍԵՄ. ՍԸՏՔԻ ՓԱՇԱ
երկաթէ կամքը՝ որ Եգիպտոսի վերջին ցոյցերը զսպեց երկաթեայ ձեռքերով

Եգիպտոսի Երեսփոխանական ժողովոյ շէնքը

ԱՇԽԱՐՀԻ ԵՕԹԸ ՀՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐԸ

Եգիպտոսի բուրգերը. — *Նեղոսի ձախ ափունքին վրայ Մէմֆիսի աւերակներու շրջակայները ուր կը գտնուին Սագարա Տաշուր, Աբուսիր, Աբուրաաշ և Կիզէ, կը բարձրանան 80ի չափ բուրգեր. ասոնց ամենամեծը որ Կիզէի մօտ է 4000 տարի առաջ կառուցած է Շուֆու և կամ Քէոփս Փարաւոնը և որուն համար չարաչարօրէն աշխատցուցած է 3[illegible]0,[illegible] անձեր և լրացած է [illegible] տարիէն, բիւրաւոր կեանքեր փճացնելով։*

Սոյն հսկայ ձեռնարկին համար ծախսուած է 5,000, 00 անգլիական ոսկի։

Այս բուրգին խարիսխը 764 քառակուսի ոտք է, բարձրութիւնը 480 ոտք (147 մէթր), բուրգը կազմող քարերը կը բաղկանան 2 միլիոն 300, 00 կտորէ, իւրաքանչիւր կտոր մէկ մէկչորրորդ խորանարդ մէթր է և 2[illegible],000 լիտր ծանրութիւն ունի. ասոնք փոխադրուած ըլլալ կը թուին Նեղոսի աջ եզերքի լեռներէն, նոյնպէս 700 մղոն հեռու Արաբիայէն։

Կը հաւատացուի թէ 1 քար երեք տարիէն հազիւ կարելի եղած է փոխադրել քարատունէն, 2000 մարդիկ աշխատելով չարունակ։

2. Արամազդի Արձանը. — *Որ կառուցուած էր Ողիմպիա քաղաքին մէջ որ այնքան հռչակ հանած էր իր ողիմպիական խաղերովը։*

Յունաստանի ամէն կողմերէն չորս տարին անգամ մը հոս կուգային մրցակցելու համար այլ և այլ ողիմպիական խաղերու, երաժշտութեան, քնարերգութեան և ճարտասանութեան և այլ գեղարուեստական գործերու։

Հելլէնական այս հանդիսաւորութիւնները այնքան հաճոյք պատճառեցին Արամազդի որ, ողիմպիացիները զինքը փառաւորելու համար նոյնանուն տաճարին մէջ պատուիրեցին որ Փիդիաս՝ հռչակաւոր արձանագործը, անոր արձանը կանգնէ ձիւնափայլ մարմարէ. այս վերջինը Արամազդ կրնայ գլխ զօրացնել ընելով գործի կը ձեռնարկէ և կ՚արտադրէ Արամազդի նման ահաւոր աստուած մը բազմեցնելով գահն մարմարէ, փղոսկրէ, ոսկիէ և այլ թանկագին գոհարներէ կերտուած փառայեղ գահի մը վրայ։

Արամազդի աջ ձեռքը կը գտնուէր շանթ, ու ձախը ոսկիէ մական մը, որուն վրայ թառած էր արծիւ մը թեւաբաց, իբր խորհրդանիշը սրատեսութեան, քաջութեան և մեծութեան։

Արամազդ ներկայացուած էր ոսկեթել մազերով և մօրուքով, ծունկերուն վրայ սփռուած ծաղկենկար և ոսկեհուռ սփածանելիով մը, որ կատարեալ հրաշալիք մըն էր, և որուն բիւրաւորներ երկրպագութեան վազեցին, 9 դար շարունակ Սպարտացիներ, Թեբացիներ, Կորնթացիներ և Աթենացիներ իբրև աստուածներուն աստուածին։

«Արամազդի Արձանը տես և ապա մեռիր» այս էր ամենուն հաւատքը:

Այսպէս Արամազդ 9 երկար դարեր պատկառանք և արհաւիրք ազդելէ և ողիմպոսի բարձունքէն պատգամներ և հրկիզող շանթեր արձակելէ վերջ Ե. դարուն (Յ. Ք.) մեծ հրդեհ մը լափլիզեց Փիդասի այս հոյակերտ արձանը, առանց խնայելու մեծ աստուածին ու անոր հոյակապ գահին։

3. Հռոդոսի Արձանը. — *ըստ Պլինիոսի (հռոմայեցի բնագէտ) սոյն պղնձեայ արձանը շինուած է 285ին (Ն. Ք.) 13 տարիէն, և որուն համար 5000,000 ոսկի ծախս տրուած է լինտոսցի անդրիագործ Կարէսի՝ ի վարձ իր անխոնջ աշխատութեան:*

Հռոդացիք կանգնած են սոյն արձանը Ապողոն աստուածին կերպարանքով՝ Մակեդոնացի Դեմետրիոսի վրայ տարած յաղթութեան յիշատակին համար։

Արձանին բարձրութիւնն էր 50 մէթր, և կանգնած էր ան 60 մէթր մարմարեայ սիւներու վրայ, մէկ ոտքը Հռոդոսի, իսկ միւսը Թերձակայ կղզիի մը վրայ դրած, որուն ներքևէն կ'անցնէին Միջերկրականի վրայ երթևեկող նաւերը։

Պլինիոս ըսած է թէ շատ քիչեր կարող են գրկել անոր բթամատը, մինչ մատները արձաններու մեծագոյն մասէն մեծ են, անոր իւրաքանչիւր անդամին խոռոչները կարծես ընդարձակ քարայրներ են։

Աղեքսանդրիոյ փարոսը, *Մեծն Աղեքսանդրի զօրավարները, անոր մահէն վերջ նուաճուած բոլոր երկիրները երբ իրենց մէջ կը բաժնեն, Եգիպտոսի բաժինը կիյնայ Պտղոմէոս Ա.ի որ քառասուն տարի զայն կառավարելէ վերջ իր գահը թողած է Պտղոմէոս Եղբայրասէրի որ իր կարգին կը ծաղկեցնէ լեզու, արուեստ, գիտութիւն և վաճառականութիւն։ Միևնոյն ատեն Դ. դարուն (Ն. Ք.) Աղեքսանդրիոյ դիմաց Փարոս կղզիին մէջ ժայռի մը վրայ 130 մէթր բարձրութեամբ ությարկանի սպիտակ մարմարինէ լապտեր մը կառուցանել կուտայ Միջերկրականի մէջ հարիւրաւոր մղոն հեռաւոր նաւերուն լոյս տալու նպատակաւ:*

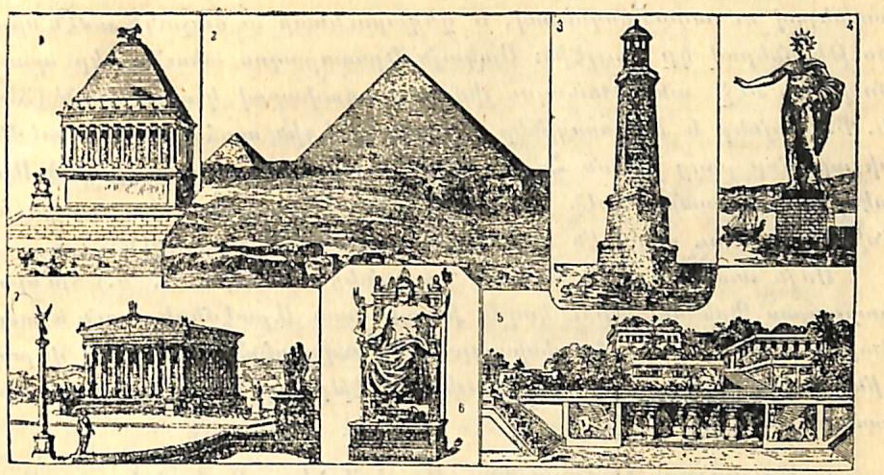

Աշխարհի եօթը հրաշալիքները. — 1) Մաւսողոսի դամբարանը, 2) Եգիպտոսի Բուրգերը, 3) Աղեքսանդրիոյ Փարոսը, 4) Հռոդոսի արձանը, 5) Բաբելոնի պարիսպները եւ առկախեալ պարտէզները, 6) Արամազդի արձանը, 7) Եփեսոսի Տաճարը:

Սոյն փարոսին առաջին յարկը պատշգամաձև էր ուր կը վառէր խարոյկ. որով այս պատճառաւ Փարոս *կղզիին բոլոր լապտերները կոչուեցան Փարոս. սոյն հսկայ փարոսը Աղեքսանդրիոյ նաւահանգիստը պաշտպանելու համար իբրև բերդ ևս կը ծառայէր, որով անոր պատուանդանը պարիսպով ևս շրջապատուած էր։*

Պատմութիւնը մեզ կը հաւաստէ թէ սոյն փարոսը շինուած է մօտաւորապէս 5 միլիոն ֆրանքով։ Անոր յատակագիծը պատրաստած և անոր շինութեան վրայ հսկած է Գնիտացի Սոստրատոս:

1290 մէթր թումբով մը որ կազմուած է Նեղոսի բերած սիկնաղով, յիշեալ Փարոս կղզին կցուած է Աղեքսանդրիոյ որով լապտերին հետքն անգամ չէ մնացած։

5. Եփեսոսի Տաճարը. — *Արամազդի աղջկան Արտեմիսի ի պատիւ կանգնուած էր սոյն հոյակապ տաճարը, տեղացիներու կողմէ որ կը գտնուէր Գայիստրի գետաբերանին վրայ Եփեսոսի մէջ և որ կը կոչուի այժմ (Այա Սուլուք):*

128 թագաւորներ այս տաճարին նուիրած էին 128 մարմարեայ սիւները, որոնց իւրաքանչիւրին բարձրութիւնն էր 60 մէթր։

Տաճարը ունէր 425 ոտք երկայնութիւն և 220 ոտք լայնութիւն և կառուցուած էր 200 տարիէն: Ան զարդարուած էր ծանրագին զո-

հարսներով ու ադամանդներով, և գեղարուեստի ու ճաշակի ամէն նըրբութիւններով կը փայլէին: Սակայն Երոստրատոս անուն մէկը պատմութեան մէջ անմահանալու յիմար գաղափարով կ'այրէ զայն (356 Ն. Ք.) Յոյներ և Եփեսացիներ վերականգնեցին տաճարն ու Արտեմիսի արձանը բայց Նեռոն Հռոմի անարգու մարդասպանը, չլացած Արտեմիսի փարթամութենէն գրաւեց Եփեսոսն ու մերկացուց զայն իր ճոխութենէն ու փառքէն և իր պանծալի անգին զարդերէն:

Սոյն տաճարը հիմնայատակ կործանեցաւ 202ին (Յ. Ք.) հիւսիսի բարբարոս Գոթացիներու կողմէ ինչպէս նաև Արտեմիսի որուն և տաճարին սիւները ապա կը փոխադրուէին Բիւզանդիոն անոնցմով վերաշինուեցաւ այժմու Այա Սօֆիայի գմբէթը որ 989ի երկրաշարժէն քանդուած էր:

6. Մուսոլոսի Դամբարանը— Արտեմիս՝ իր ամուսնոյն Կարիոյ Թագաւոր Մաւսոլոսի մահէն (377 Ն. Ք.) սաստիկ զգացուած անոր դամբարանը կառուցանել տուաւ Յունաստանի չորս հռչակաւոր անդրիագործներու, որոնք կը կոչուէին Պրաքսիս, Լիօքթրէոս, Տիմոթէոս և Սքոպաս:

Սոյն դամբարանը կանգնած էր 35 մարմարեայ բարձրաբերձ սիւներու վրայ 40ական մէթր բարձրութեամբ: Դամբարանը տարածուած էր 100 քառակուսի ոտք տեղի մը վրայ, որուն շուրջ շղթայուած 35 հսկայ առյուծներ Մաւսոլոսի հրամանին կոզմ ու պատրաստ, նոյնպէս նաև 35 նժոյգներ: Իսկ դամբարանին կոնաձև տափարակ գագաթին վրայ կը բարձրանար Մաւսոլոսի մարմարինէ արձանը՝ մարմարէ քառաձի կառքի մը մէջ:

Արտեմիս իր ամուսնոյն սոյն հոյակերտ դամբարանը կառուցանելէն երկու տարի առաջ, իր մահկանացուն կը կնքէ և վերջապէս, չըտեսներ իր սիրելիին հանգստարանը: Բայց իր մահամերձ վիճակին մէջ սա յուզիչ խօսքերը արտասանած է. «Արձանագործնե՛ր, թող իմ գարշելի ոսկորներս ալ, իմ սիրելիիս հողերուն խառնուին»: Որով նոյն դամբարանին մէջ կ'ամփոփին նաև զինքը:

Սոյն դամբարանը մինչև 1404 (Յ. Ք.) թուականը մնացած էր անվթար. սակայն ահաւլի երկրաշարժէն կը քանդուի նոյն թուականին:

7. Բաբելոնի պարիսպները եւ առկախեալ պարտէզները— Սենաարի յուռթի դաշտերուն վրայ շինուած էր Բաբելոն, որուն մէջէն կը հոսէր գրեթէ Եփրատ Գետը. քաղաքը շրջապատուած էր 60 մղոն կամ 20 ժամ տեւողութիւն ունեցող շրջապատով մը, 350 ոտք կամ 116

մէթր բարձրութեամբ և 87 ոտք թանձրութեամբ պարիսպներով, որոնք շինուած էին աղիւսախառն եղէգով ու կուպրով, 250 աշտարակներ կը պատէին այս վիթխարի պատնէշը՝ որուն բոլորտիքը կը գտնուէին ջրով լեցուն խոր խրամներ, իսկ պարիսպին չորս բոլորը կային 100 պղնձեայ դռներ դէմ դիմաց որով մէկ տունէն միւսը կերկարէր ուղիղ ու երկայն պողոտայ մը: Այսպէս չորս կողմէն զիրար խաչաձևող ճամբաներու մէջտեղը մնացած քառակուսի գետիններու վրայ շինուած էին տուներու պարտէզներ: Նաբուգոդոնոսորի պալատը վեց մղոն շրջապատ ունեցող այդ քառակուսիներէն մէկին վրայ կը բարձրանար, նոյն քառակուսիին մէջ կը գտնուէին նոյնպէս յիշատակուած առկախեալ պարտէզները:

Սոյն պարտէզները բաբելական մեծագործութեան հոյակապ նմոյշներէն մին եղած էր, անոնք շինուած էին 400 ոտք բարձրութեամբ կամարներու և ամփիթատրաձև հողակոյտի մը վրայ, որոնց վրայ կը գտնուէին գեղեցիկ ծառեր, բուրումնաւէտ ծաղիկներ, արուեստական լճակներ, աւազաններ, բլրակներ, ձորեր և գեղածիծաղ մարգեր, որոնց բոլորը աշխարհագրական բնական պէսպիսութեանց մէկ մանրանկարը կը պատկերացնէին: Իսկ միւս կողմանէ ջրաբաշխական հսկայ անիւներ վեր կը բարձրացնէին Եփրատի ջուրը ու կը հասցնէին զայն, այդ արուեստական ու հրաշագան օդային եզէմին ամէն դին, քաղցրակարաչ վտակներու և առուակներու նմանողութիւնը պատկերացնելով:

Այսպէս ուրեմն Ասիոյ թագուհին յորջորջուող Բաբելոն, իր թագաւորն ու թագուհին, երկար ատեններ ըմբոշխնեցին Բաբելոնի փառքը կազմող այս վսեմ արտադրութիւնները, օդակառոյց այդ բուրաստաններու հեշտութիւնները զորս կազմած էին իրենց հրեայ, փիւնիկեցի, եգիպտացի և այլ գերիներ: Այլ սակայն ափսո՜ս, այսքան մեծ ու հոյակապ փառքերով յոխորտացող Բաբելոն իր փառքի բարձունքէն տապալեցաւ: Կիւրոսի և Վշտասպեան Դարեհի նման մեծամեծ ոյժեր կործանեցին անոր ահեղ կայսրութիւնը և իր ոյժին ու պարծանքին առարկայ հանդիսացող ամէն բան: Եւ այսօր ոչ մէկ հետք և ոչ մէկ բեկոր կը տեսնուի իր հոյակերտ շէնքերուն:

«Ինկա՜ւ, ինկա՜ւ Մեծն-Բաբելոն...»:

Տօքթ. ԷՔՆԷՐ՝ հրամատարը գերմանական հսկայ դեկաւորին՝ «Կրաֆ Զեբլին»ին, որ 770 ոտք երկարութիւն, 2650 ձիու ոյժ, ժամը 70—80 մղոն արագութիւն եւ 5,500,000 խորանարդ ոտք տարողութիւն ունի ու կրնայ առնել 40էն 50 ճամբորդ եւ 107 թօնօ բեռ:

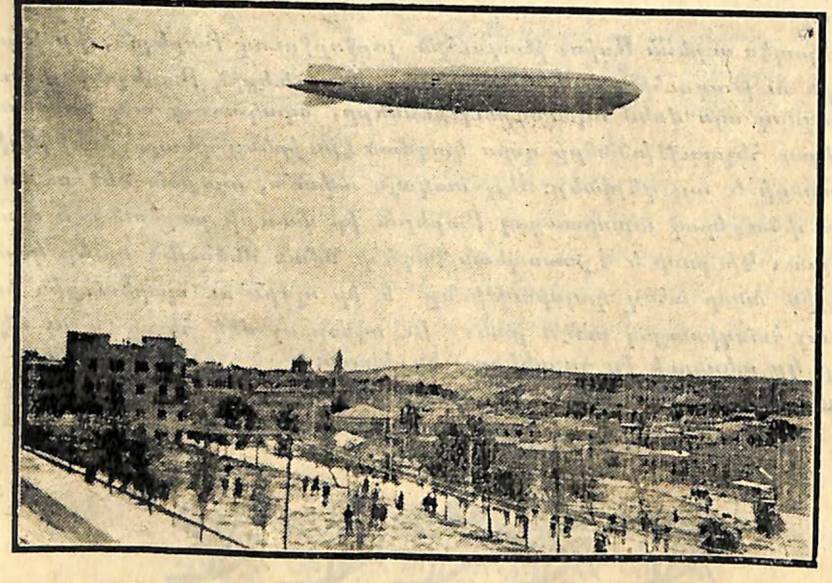

«Կրաֆ Զեբլին»ը Երուսաղէմի վրայ 1931ին:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԳԱՆԿԻ ՄԱՍԵՐԸ ԵՒ ԻՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ՎԱՅՐԸ

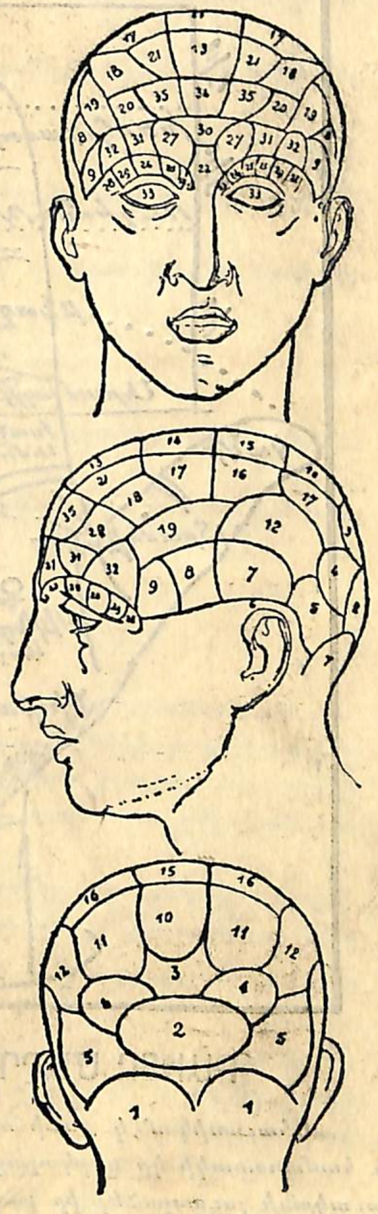

ԲՆԱԶԴԱՅԻՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Սրամտութիւն
2. Որդեսիրութիւն
3. Տնասիրութիւն
4. Գորովականութիւն
5. Մարտականութիւն
6. Եղծասիրութիւն
7. Տածականութիւն
8: Ապավիժասիրութիւն
9. Ստացասիրութիւն
10. Շինուածասիրութիւն

ԶԳԱՅՈՂԱԿԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

11. Ինքնահամարում
12. Հաւանողականութիւն
13. Շրջահայեցութիւն
14. Բարեացակամութիւն
15. Պատկառանք
16. Յարատեւութիւն
17. Խղճմտութիւն
18. Յոյս
19. Սքանչացում
20. Գաղափարականութիւն
21. Զուարթութիւն
22. Նմանողութիւն
23. Ինքնուրունութիւն

ԸՆԴՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

24. Կերպաւորութիւն
25. Տարածականութիւն
26. Կշռականութիւն կամ տոկնութիւն
27. Տեղայատկութիւն
28. Հաշիւ
29. Կարգ
30. Բաղդատութիւն
31. Գունագիտութիւն
32. Ժամանակ
33. Լեզու
34. Պատճառականութիւն
35. Պատահականութիւն

ՁԵՌՔԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ
ԵՒ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՁԵՌՔԻ ՄԸ ՄԱՍԵՐԸ

ԲԱԽՏԸ ՄԱՐԴՈՒՍ ՁԵՌՔԻՆ ՄԷՋ

Ահաւասիկ մէկ քանի սկզբունքներ ձեռնաբաղդի, զորս ստորև համառօտակի կը ներկայացնենք, առանց կրնալ ընթերցողը ըստ բաւականի լուսաբանել իր բաղդին բաւական կէտերու մասին.

Բթամատին վերլուծումը, Ա. հատուածը, *(եղունգին կողմը).*

Երկայն եւ ուժով. *Զօրաւոր կամք, ուժ, ինքնավստահութիւն.*

Շատ երկայն. *Տիրապետական և բռնակալական հակում մը։*

Միջին. *Կրաւորական ընդդիմութիւն, ներքողական զօրութիւն.*

Կարճ. *Կամքի պակասութիւն, տատանում, անվստահութիւն, ինքնավստահութեան պակաս.*

Շատ կարճ. *Անվստահութիւն, ինքզինքը ձգող, յուսահատութիւն, տխրութիւն.*

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՏՈՒԱԾ.

Երկայն եւ զօրաւոր. *Տրամաբանութեան հանդէպ շատ գեղեցիկ ընդունակութիւն, ինչպէս նաև առողջ միտք։*

Կարճ. *Վերոյիշեալ յատկութեանց պակասութիւնը համեմատաբար հատուածին կարճութեան.*

ԵՐՐՈՐԴ ՀԱՏՈՒԱԾ. *(Բթամատին արմատը).*

Հաստ եւ երկայն. *Կենդանական կամքի նշան.*

Միջին. *Հաւասարակշռեալ և առանց ծայրայեղութեան, սիրոյ նշանակութիւն.*

Տափակ եւ բիչ երեւոյթով. *Զգայարանաց ախորժակներու հանդէպ ընդունակութեան նշան.*

ՄԱՏՆԵՐՈՒ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐԸ.

Կարճ մատներ. *Տարաբաղդական ոգի.*

Երկայն մատներ. *Վերլուծող ոգի.*

Սուր մատներ. *Գաղափարապաշտ, քերթող, արուեստագէտ.*

Խիստ սուր մատներ. *Դատողական սխալ, կեղծիքի կրկնութիւն։*

Քառակուսի մատներ. *Կարգապահութիւն, խոհուն, մտածկոտ.*

Տափակ մատներ. *Գործունէութիւն, շարժում, մարմնական աշխատութիւն.*

Սանուն մատներ. *Նախաձեռնարկ, ներշնչուող, քաղաքագէտ։*

Ուռած մատներ. *Դատական, տրամաբանող, քննադատող ոգի.*

ԼԵՌՆԵՐԸ. — *Լեռները կը գտնուին ափին վրայ, մատներուն ծնած տեղերը։*

1) *Արամազդի լեռը, որ ցուցամատին տակ կը գտնուի։* 2) *Երեւակի լեռը, որ միջնամատին տակ կը գտնուի.* 3) *Ապողոնի լեռը, որ մատնեմատին տակ կը գտնուի։* 4) *Հերմես, որ ճկոյթ մատին տակ կը գտնուի։ Ասոնց վրայ կ'աւելցնեն նաև Հրատի լեռը, որ կը գտնուի ափին պարապութեան մէջ. Արուսեակի լեռը, որ կը կազմուի*

բթամատին արմատին տակը և Լուսնի լեռը, որ կը կազմէ ափին վարի մասին բթամատին դէմքը:

Ա. ԺԻՒԲԻԹԷՐԻ (Արամազդի) լեռը։

Զափաւոր. Ազնիւ, յառաջդիմասիրութիւն, ուրախութիւն, ընտանականի հանդէպ սէր, երջանիկ ամուսնութիւն։

Զափազանց. Աւելորդապաշտութիւն, հպարտութիւն, տիրապետութեան սէր։

Զգոյութիւն. Ծուլութիւն, կրօնազանցութիւն, պատուի պակասութիւն, շատ պարզ կեանքի հակամիտութիւն:

Բ. ՍԱԴՈՒՌՆ (Երեւակի) լեռ:

Զափաւոր. Խոհեմութիւն, իմաստութիւն:

Զափազանց. Տրտմութիւն, մենակեացութեան հանդէպ սէր, խստակրօնութիւն, հոգեկան կեանքի պարտականութիւններ կատարող, խիստ խղճահարութիւն, անձնազոհական ոգի:

Զգոյութիւն. դժբաղդութիւն, աննշան կեանք:

Գ. ԱՊՈՂՈՆԻ ԼԵՌԸ.

Զափաւոր. Գեղարուեստասիրութիւն, յաջողութիւն, փառք, խելացիութիւն, նշանաւորութիւն, հանճար, լոյս, հարստութիւն։

Զափազանց. Ոսկեսիրութիւն, պերճասիրութիւն, չռայլութիւն, ամէն գինով նշանաւոր հանդիսանալ:

Զգոյութիւն. Նիւթական գոյութիւն, գեղարուեստի հանդէպ անտարբեր, ոչինչ կեանքի մը:

Դ. ՀԵՐՄԷՍԻ (Մերքիւր լեռը):

Զափաւոր. Գիտութիւն, մտաւորական աշխատանք, պերճախօսական վարժութիւն, վաճառականութիւն, շահադիտութիւն, ճարտարարուեստ, հնարագէտ, գաղտնի գիտութեանց կոչում ունեցող:

Զափազանց. Խորամանկութիւն, ստախօսութիւն, հանրային պարտաթուղթերը շահագործող, սնանկ, անվարկ։

Զգոյութիւն. Անկարողութիւն հանդէպ ամէն բանի որ կը վերաբերի գիտութեան և վաճառականութեան։

Ե. ՀՐԱՏԻ (Մարս)ի լեռը:

Զափաւոր. Քաջութիւն, հանդարտութիւն, վտանգի պարագային պաղարիւնութիւն, ինքզինքին տէր ըլլալ, անվախ, անձնուիրութիւն, վճռական ոգի:

Զափազանց. Ցախուռն գործող, բարկացող, անիրաւ, վարկաբեկող, չար, արիւնարբու, վշտացնող, բռնակալ։

Զգոյութիւն. Անպաշտպանութիւն, չպաշտպանող, տղայութիւն, պաղարիւնութեան թերութիւն։

Զ. ԱՐՈՒՍԵԱԿԻ ԼԵՌԸ (Վէնիւս).

Զափաւոր. Գեղեցկասիրութիւն, նուագասիրութիւն, պարասիրութիւն, կնամեծար, հաճելի երեւնալ, սիրահար բարեացակամութեան, ողորմասէր, զգացումներու գերի ըլլալ:

Զափազանց. Արբեցողութիւն, անհամբերութիւն, չափազանց համարձակութիւն, ծայրայեղութիւն, հաճելի երեւնալ, թեթեւամտութիւն։

Զգոյութիւն. Պաղութիւն, եսասիրութիւն, զօրութեան պակասութիւն, գեղարուեստի հանդէպ փափկանկատութիւն և հոգիի պակասութիւն։

Է. ԼՈՒՍՆԻ ԼԵՌԸ.

Զափաւոր. Երեւակայութիւն, համեստութիւն, զգայուն, բանաստեղծ, խորհրդաւորութիւն սիրող, երեւակայող, ներքօրէն քննող։

Զափազանց. Կարգէ դուրս երեւակայութիւն, անդադար գրգռում, մոլեռանդութիւն, աւելորդապաշտութիւն, գլխուպտոյտ

Զգոյութիւն. Պակասութիւն գաղափարներու և քերթողութեան, պարզախօս, դրականօրէն ճառող։

ԱՆԹԵԼԻ ԱԼԻՔՆԵՐԸ ԿԸ ՃԱՄԲՈՐԴԵՆ ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ՄՂՈՆՆԵՐՈՎ

Մարքոնի, անթել հեռագրի հնարիչը, Իտալիոյ Գիտութեան-Յառաջդիմութեան Ընկերութեան մէկ ժողովին բացման ուղերձին մէջ այն համոզումը յայտնած է թէ՝ անթելի ալիքները կրնան ճամբորդել երկրի մթնոլորտային խաւերէն դուրս, միլիոնաւոր մղոն տեղ։ Նշանաւոր գիտնականը կ'ըսէ թէ ինք ոեւէ պատճառ չի տեսներ որ երկրի վրայ արտադրուած ճառագայթներ չկարենան այդքան հեռու տեղ ճամբորդել, ինչպէս կը պնդեն կարգ մը բնագէտներ, երբ արեգական լոյսն ու ջերմութիւնը կը թափանցեն մեր մթնոլորտէն։ Մարքոնի գիտական բացատրութիւններով կը ջանայ հաստատել թէ երկրին ցոլացող ելեքտրական ճառագայթները, երկրի մագնիսական չըրջանակէն դուրս կրնան 25,000,000 էն մինչև 48,000,000 մղոն տեղ հասնիլ։

ԾՈՎ ՄՏԷՔ ԵՒ ԼՈՂԱԼ ՍՈՐՎԵՑԷՔ

Լողալը լաւագոյն մարմնամարզներէն մին է, որուն պէտք է վարժեցնել երկսեռ տղաքը։ Անիկա կը գոհացնէ մարմնային զարգացման պէտքերը, խեղդուելու վտանգին դէմ ապահով ըլլալու կը նպաստէ և մկանային մեծ ուժ կուտայ ջուրին մէջ իր պարտադրած շարժումներուն շնորհիւ։ Վերջապէս ամենէն օգտակար մարմնամարզն է ամառուան եղանակին համար։

Սակայն հետեւեալ քանի մը նախազգուշութիւններուն հոգ տանիլ պէտք է, երբ լողալու մարմնամարզը ընել կը փափաքիք.

1. Խոհեմութիւնը կը պահանջէ որ երբեք ջուրը չմտնենք, մինչև որ մարսողութիւնը լաւ մը կատարուած լմնցած չըլլայ։

2. Երբեք ջուրը պէտք չէ մտնել քրտնած վիճակի մէջ, որչափ ալ որ քրտինքը թեթև եղած ըլլայ։

3. Մորթային ելուկներու (դուրս տալը) ենթակայ անձինք, ինչպէս նաև դաշտանի շրջանին մէջ գտնուող կիները, պէտք է որ խոյս տան ծով մտնելէ։

4. Օգտակարութենէ զուրկ չէ մանաւանդ, երբ ջուրին մէջ խորասուզուիլ կ'ուզուի. ջուրը մտնելէ առաջ ականջներուն մէջ բամպակ թխել, այս զգուշութիւնը լսողական գործարանին վնասուելուն առաջքը կ'առնէ.

Լողալու առողջապահական ազդեցութիւնը մեծ է, մարմնոյն բոլոր գործարաններուն պաշտօնները կը կանոնաւորէ, մասնաւորապէս շնչառութիւնը գործունէութեան կը մղէ, մորթը կը մաքրէ և զայն պաղի կը վարժեցնէ.

Անոր ազդեցութիւնը շատ մեծ է կուրծքին ընդլայնումին և շնչառական գործարանին գործունէութեան աւելնալուն վրայ։

Անիկա, բովանդակ ջղերային դրութեան զարգացման վրայ խիստ զօրաւոր ազդեցութիւն մը ունի, որովհետև թեւերուն, սրունքներուն, գլխուն, վերջապէս ամբողջ մարմնոյն զանազան մկանային կծկումներ կ'ընծայէ.

Հետեւաբար, լողալու բոլոր փորձերը անուրանալի օգտակարութիւն մը ունին մարդուս առողջութեան համար։ Պէտք է ուրեմն լողալ սորվիլ։ Լողալը ֆիզիքական կրթութեան ծրագրին անբաժանելի մասը կազմելու է.

ՊԷՏՔ Է ԳԼՈՒԽԸ ՋՈՒՐԻ ՄԷՋ ԽՈԹԵԼ
ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՂԱԼ ՍՈՐՎԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Երբոր մարդ հետեւի ծովեզրը լողացողներու վիճակին, մարդ կը զարմանայ տեսնելով թէ լողալ չի գիտցող մարդոց համեմատութիւնը, որքան սաստիկ է։ Եւ սակայն, իր հայթայթած հաճոյքէն զատ ո՛ր մարմնամարզն աւելի վեհանձն է քան թէ լողալը թէ մարմնակրթական թէ զարգացուցիչ և թէ օգտակար ըլլալու տեսակէտով։

Ծովային աղէտներուն միջոցին քանի՜ քանի կեանքեր կը կորսուին, ազատարար գործիքներու չգոյութեան պատճառաւ, որովհետև, ըլլան նաւաստիները և կամ ըլլան ծովային ճամբորդները, զլացած էին լողալ սորվելէ, գործածելէ այս միջոցը զոր բնութիւնը իրենց տրամադրած է։

Ծովեզերքներուն մօտերը երբեմն նաւ մը կ'ընկղմի մի քանի բոպէի մէջ, մարդ ամէն ատեն ժամանակը չունենար գտնելու և գործածելու ազատարար գօտի մը, և նոյնիսկ ըսենք թէ մարդ եթէ գտնէ հատ մը դարձեալ պէտք է գիտնայ թեւերուն և սրունքներուն միջոցաւ ինքզինքը ուղղել դէպի ցամաք և կամ նաւակի և կամ լաստափայտի մը առանց սպառելու իր ուժերը անօգուտ ջանքերով։

Անասունները մարդէն աւելի նպաստաւորեալ ըլլալով լողալ սորվելու պէտք չունին, անոնք բնապէս կը լողան, որովհետև իրենց ոտքերը ջուրին մէջ նոյն շարժումները կ'ընեն ինչպէս ցամաքի վրայ։ Մինչդեռ մենք, ընդհակառակը, ստիպուած ենք սիստեմաթիք մարզանքներով ամենայն զգուշութեամբ հետեւիլ։

Եւ սակայն յաղթելիք դժուարութիւններուն կարեւորութիւնը պէտք չէ որ չափազանցենք։

Այս սկզբունքէն ճամբայ ելնելով ոչինչ արգելք կ'ըլլայ, ֆիզիքական տեսակէտով չափաւորապէս օժտուած մարդու մը համար լողալ սորվիլը. ինչո՞ւ համար սկսնակ մը հակառակ իր յուսահատ ջանքերուն և զօրութեան շատ մեծ սպառումով մը մի քանի բոպէի մէջ կը կորսնցնէ ինքզինքը, մինչդեռ փորձառու լողացող մը ինքզինքը ջուրին վրայ կը բռնէ առանց երեւելի յոգնութեան։

Այս հարցումին պատասխանելու համար պէտք է փնտռել դժուար պատճառը, կրնանք ըսել նոյնիսկ միակ պատճառը սկսնակին անյաջողութեան։

Այս պատճառը վախն է որ անփորձ անհատը կը մղէ իր բոլոր ջիղերները կարծրացնել, և այսպէսով ընդհանուր մարմնոյն պրկում մը կու տայ որ իր տեսակարար ծանրութիւնը կ՚աւելցնէ և ծփանքը կը պակսեցնէ։

Պէտք է ուրեմն որ սկսնակ մը յաղթէ իր վրայ գտնուած վախը. ապացոյցով պիտի տեսնայ որ երբ ինքզինքը ձգէ բնական ձեւով մը ջուրին վրայ այն ժամանակ ինքնիրենը պիտի ծփայ։

Ասիկա ապացուցանելու համար մարդ կրնայ ջուրին մէջ մտնել մինչև իր մէջքը և երբ մարդ ծռի և ձեռքը գետին դպցնելու ջանայ, այն արգելքը որ իրեն դէմ պիտի ելնէ պիտի հասկցնէ իրեն թէ ջուրին յատակը իջնելու համար, շատ մը ջանքեր պէտք է ըլլան, յետոյ սկսնակ մը պէտք է որ հետզհետէ ջուրին դպելուն հետ ընտելանայ և պէտք չէ ինքզինքը կորսնցնէ երբ որ ջուրը իր քթին ծակերէն, աչքերէն և ականջներէն ներս մտնէ։

Ասոր համար պէտք է ջուրին մէջ յառաջանալ մինչև մէջքը, լայն շունչ մը առնել, գլուխը ջուրին մէջ և դէպի առաջ խոթել, թեւերը տարածել մատերը օդին մէջ իրարու միացած ծնօտը սրտին վրայ հանգչած և թեթեւօրէն արտաշնչելով ինչպէս որ կը ներկայացընենք թիւ 1 պատկերին մէջ. Սկսնակը այս դիրքին մէջ պէտք է ծփայ այնքան երկար ժամանակ որքան որ կարենայ և պէտք չէ երբեք ոտքի վրայ կենայ նոյն իսկ եթէ զգայ թէ կ՚ընկղմի կոր։ Այսպէսով պէտք է շարունակէ ջուրին վրայ ծփալու մինչև որ իր ջիղերը այլեւս չունենան ո՛եւէ կարծրութիւն, որովհետև, ահա այս կարծրութիւնն է որ շարժումները հապճեպով և անկարգութեամբ կատարել կու տայ։

Ո՛եւէ պարագայի տակ պէտք չէ որ ջանայ լողացողի շարժումներ ընել գլուխը ջուրին մէջ խոթելու և ծփալու գործին մէջ վարպետ ըլլալէ առաջ, պէտք է նախ սորվի փորի վրայ երկու ձեռքերով միաժամանակ լողալ, այսինքն գորտի պէս. այս ձեւը ամենէն շատ Ֆրանսայի մէջ տարածուած է ամենէն լաւ և բնական սիստէմն է, նաև էն շնորհալին։

Մարդ պէտք է սկսի ոտքերու շարժումներովը, ասոր համար պէտք է հորիզոնական քաշուած ջուան մը և կամ փայտէ գաւազան մը բռնէ և ինքզինքը ձգէ փորին վրայ ծփալով ոտքերը միացած և երկարած։

Յետոյ իր ծունկերը առաջ կը բերէ և մէկզմէկէ կը բանայ, իր ոտքերը կարելի եղածին չափ մէկզմէկու միացնելով ինչպէս կը ցուցնենք թիւ 2 պատկերին մէջ. Իր սրունքները յետոյ կը բանայ

ուժով մը մէկզմէկէ հեռացնելով։

Երրորդ շարժումին համար իր սրունքները ուժով մը քով քովի կը բերէ միշտ երկարելով։

Խիստ կարևոր է որ այս վերջին շարժումը շատ եռանդուն կերպով կատարուի, որովհետև դէպի առաջ մղիչ ուժը կը հայթայթէ։

Հետևաբար սրունքները երեք տեսակ շարժումներ կ՚ունենան։ Սկիզբները ատոնք պէտք է կատարել կամաց կամաց և վերլուծելով և այսպէս մարզուիլ մինչև որ անոնք բնականօրէն կատարուիլ վարժուին, և այս երեակ շարժումը բացարձակապէս մեքենաբար ըլլայ։

Ապա պէտք է աւելի առաջ երթալ ջուրին մէջ և գլուխը մէջը խոթել։ Նա պէտք է րոպէ մը գլուխը ջուրին մէջ ընկղմէ և թեւերը տարածէ յետոյ իր ոտքերը երկու երեք անգամ շարժէ ինչպէս որ մենք վերը բացատրեցինք, բայց խիստ դանդաղօրէն և առանց աճապարելու։ Նա պէտք չէ փորձէ տակաւին գլուխը ջուրէն դուրս հանելու։ Նա պէտք է աւելի շուտ շարժէ իր ոտքերը և կարողանայ հինգ, տասը տասնըհինգ հարուածներ կատարել սրունքով քիչ

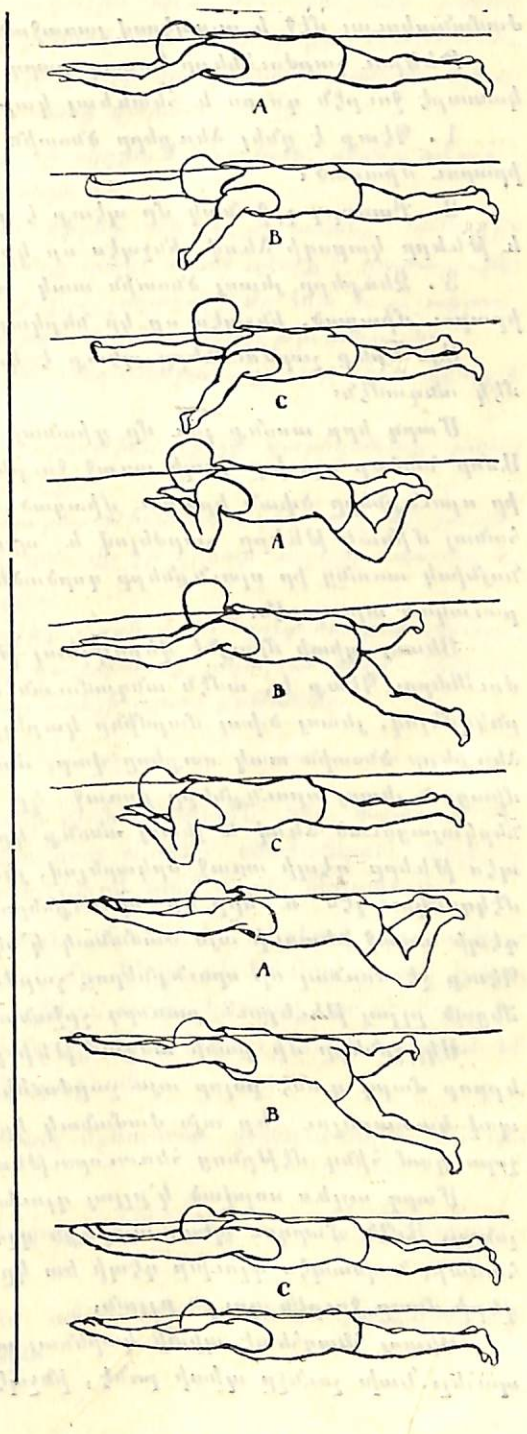

ժամանակուայ մէջ և այսպէսով յառաջանալ զգալի հեռաւորութիւն մը։

Թևերու շարժումները նուազ բարդ են. մարդ անոնք պէտք է կատարէ ջուրէն դուրս և հետևեալ կարգով։

1. Պէտք է դնել ձեռքերը ծնօտին տակ մատները օդին մէջ և իրարու միացած։

2. Քառորդ շրջանակ մը պէտք է բոլորէ ափերը դուրս դարձած և թևերը կորողի ձևով, ինչպէս որ կը ներկայացնենք 3 B.։

3. Ձեռքերը յետոյ ծնօտին տակ բերել մատները օդին մէջ և իրարու միացած, ինչպէս որ կը ներկայացնենք 3 C. պատկերին մէջ։

Այս երեք շարժումները պէտք է կատարուին առանց դադարի և մէկ անգամէն։

Մարդ երբ ասոնք լաւ մը գիտնայ պէտք է փորձէ ջուրին մէջ։ Ասոր համար գլուխը դէպի առաջ ջուրին մէջ խոթէ և պիտի ձգէ որ իր սրունքները ծփան իրարու միացած։ Նախ և առաջ պէտք է գոհանայ միմիայն թևերը շարժելով և պիտի զարմանայ տեսնելով թէ նոյնիսկ առանց իր սրունքները գործածելու որքան կրնայ յառաջանալ բաւական արագօրէն։

Յետոյ պիտի միացնէ վերոյիշեալ թևերու և սրունքներու շարժումները։ Պէտք է, ամէն անգամուան պէս, սկսիլ ջուրին մէջ գլուխ ընկղմելով, յետոյ ծփալ մարմինը կարելի եղածին չափ տարածելով. ձեռքերը ծնօտին տակ ոտքերը վար, մատները օդին մէջ և իրարու միացած յետոյ սրունքները յառաջ կը տարուին A պատկերին մէջ ներկայացուած ձևով և յետոյ անոնք կը տարածուին թիւ 4 պատկերին պէս թևերը դէպի առաջ երկարելով, յետոյ սրունքները կը սեղմուին մէկզմէկու դէմ և երբ որ սրունքներուն հարուածէն վերջը մարդ դէպի առաջ նետուի այն ժամանակ կ'սկսի թևերուն շարժումները։ Պէտք չէ մոռնալ որ սրունքներու շարժումները գրեթէ պէտք է լըմնցած ըլլայ թևերուն քառորդ շրջանակի շարժումները սկսելէ առաջ։

Սկիզբները մի քանի անգամ թևի շարժումները կը բաւեն, յետոյ երբոր մարդ գտնէ բոլոր այս շարժումները ի միասին և ճիշդ կերպով կատարելու ձևը այն ժամանակ կրնայ լողալ գլուխը ջուրին մէջ չորս կամ հինգ մեթրնոց հեռաւորութեան մը վրայ։

Մարդ այլևս սորված կ'ըլլայ գլուխը ջուրին մէջ ընկղմած ձևով լողալ։ Ամէն մարդու պէս, այսինքն գլուխը ջուրէն դուրս լողալու համար, նախապէս գլուխը դէպի ետ կը ծռէ, այնպէս որ, աչքերը և վերի մասը ջուրէն դուրս ըլլան։

Յետոյ հետզհետէ պիտի կարենայ ամբողջ գլուխը ջուրէն դուրս պահել։ Նախ շունչը պիտի առնէ, ինչպէս որ ըրաւ ընկղմած ժամա-

նակ. յետոյ շունչ պիտի առնէ ուզածին պէս ուշադրութիւն ընելով ներշնչել քիթով և արտաշնչել բերնով։ Մի քանի փոքր շուարումներէ վերջը, որոնք սովորաբար սկիզբները կը պատահին, պիտի կրնայ լողալ առանց յոգնութեան և առանց վախու։

Վերջացնելէ առաջ մէկ քանի սկզբունքներ կան, որոնք պէտք է նկատի առնել ասոնք հետևեալներն են։

1. Նոր շարժումի փորձ մը երբեք մի ընէք առանց հիմնովին գիտնալու այն շարժումները որոնք անկէ առաջ պէտք է կատարուին։

2. Ատեն ատեն ընկերացէք լաւ լողացողի մը հետ և ուշադրութիւն ըրէք իր դիտողութիւններուն և քննադատութիւններուն։

3. Մի՛ մոռնաք որ առաջին անգամներուն գլուխը միշտ պէտք է ջուրին մէջ մնայ։

4. Մինչև որ զգալի հեռաւորութիւն մը չի կարողանաք լողալ գլուխնիդ ջուրէն դուրս մի հանէք։

5. Վերջապէս մի քանի պարտութիւններու բերմամբ մի յուսահատիք, յիշեցէք որ մարդ ոևէ բան մը չի կրնար սորվիլ առանց եռանդի և յարատև աշխատանքի։

Երբ որ դուք լաւ մը սորվիք փորի վրայ զոյգ ձեռքով լողալը, այն ատեն դուք շուտով պիտի կարողանաք լողալուն միւս ձևերուն տիրանալ որոնցմով մարդ կրնայ աւելի արագ ընթանալ։

ԼԱՅՓՑԻԿԻ համալսարանի բրօֆէսէօրներէն Տքթ. Քարոլուս կը յայտարարէ թէ գտած է միջոց մը, որու շնորհիւ շարժանկարի ֆիլմերը կրնան ղրկուիլ հեռաւոր վայրեր, թելով կամ անթել հեռագրով։

Սոյն բրօֆէսէօրը որ արդէն հնարած է անթելով լուսանկար փոխադրելու մասնաւոր եղանակ մը, կ'ըսէ թէ իր նոր գիւտով կրնայ տասը հազար պատկեր ղրկել այնքան արագ կերպով որ տեսնողը իրական շարժումի տպաւորութիւնը կը կրէ։ Փորձերը տեղի ունեցած են Պերլինի մէջ գիտուններու ներկայութեան։

ԵՐԿՐԱԳՈՒՆՏԸ շրջապատող մթնոլորտը մօտաւորապէս 60 քիլոմէթր է կամ աւելի։

ԱՌԱՋԻՆ գրպանի ժամացոյցը շինեց Փեթրոս Հէլ, Նիւրէնպէրկի մէջ, 1500 թուին։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ նօթաներու անունները գրած է վանական մը՝ Ձուի տ'Արէցցօ 1080 թուականին։

16 ՔԻԼՈՄԵԹՐ ԲԱՐՁՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Անկէ առաջ գրած եմ արդէն Բրոֆ. Փիքարի յանդուգն վերելքի մասին, զոր կատարեց յիշեալ գիտնականը, իր ընկերոջ՝ ճարտարապետ Քիփֆըրի հետ, նստելով հսկայ օդապարիկի մը մէջ և բարձրանալով մինչև 16 քիլոմէթր, գիտական զննութիւններ կատարելու համար մթնոլորտի բարձր խաւերուն մէջ, որուն stratosphère կ'ըսեն։

Նկատի առնելով որ եւրոպական մամուլը օրը օրին ամենամեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ այդ յանդուգն վերելքին, կ'արժէ քանի մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ ևս հաղորդել այս մասին։

Այս առաջին անգամն է որ կարելի կ'ըլլայ օդապարիկով 16 քլմ. այսինքն 16,000 մէթր բարձրութեան հասնիլ։ 30 Տարի առաջ Տօքթ. Պըրսըն յաջողեցաւ 10,800 մէթր բարձրանալ օդապարիկով։ Երկու տարի առաջ անգլիացի օդանաւորդ Կրէյ 12 հազար մէթր բարձրացաւ, բայց թթուածինի խողովակը պայթելով՝ չնչահեղձ եղաւ։ Միացեալ Նահանգներու մէջ ուրիշ օդագնաց մըն ալ յաջողեցաւ մինչև 13 հազար մէթր բարձրանալ օդանաւով, պարզապէս յանդուգն վերելք մը կատարելու համար առանց գիտական որեւէ նպատակի,

Բրոֆ. Փիքար իր ծրագիրը գործադրութեան դնելու համար մասնաւորապէս պատրաստել տուած էր խոշոր օդապարիկ մը, որմէ պարանով կախուած էր ալիւմինիոմէ գնդաձև խուց մը, որուն մէջ նստաւ իր ընկերոջ հետ, միասին առնելով գիտական գործիքներ և բաւարար քանակութեամբ թթուածին։

Ըստ այսմ, մեր յանդուգն օդանաւորդները Մայիսի գեղեցիկ օդով մը, Գերմանիոյ Անկսպուրկ քաղաքէն վեր ելլելով, 18 ժամ մնացին գնդաձև փակ խցիկին մէջ, և անվախ ու աներկիւղ շարունակեցին իրենց գիտական հետազօտութիւնները մթնոլորտի բարձր խաւերուն մէջ, ուր օդը շատ նօսր է և արտաքին ճնշումը տկար, այնպէս որ մարդ վայրկենապէս կրնայ մահանալ արեան երակներու պայթումով։

Բրոֆ. Փիքար ի մէջ այլոց յաջողեցաւ հաստատել թէ 16,000 մէթր բարձրութեան մէջ օդին ճնշումը 66 միլիմէթր է, այսինքն երկրի մակերեսին ճնշման 1)10ը. օդին բարեխառնութիւնը՝ 60 աստիճան զերօէն վար, stratosphèreի մէջ կազերը կը գտնուին բացարձակ հանգիստի մէջ և օդային զանգուածը կը բաժնուի հորիզոնական շերտաւորումներու։

Նոյնպէս, ո՛ր չափով որ բարձրանանք մթնոլորտին մէջ, նո՛յն չափով օդին տեսակարար ծանրութիւնը կը նուազի, թթուածինը կը պակսի, և օդին բաղկացուցիչ տարրերը թեթեւնալով ու նօսրանալով կ'ըլլան անշնչելի։ Բաց աստի, մթնոլորտի բարձրագոյն խաւերուն մէջ մեծ հանդարտութիւն կը տիրէ. հո՛ն օդի հոսանքներ գրեթէ գոյութիւն չունին և մթնոլորտին ճնշումը թեթև ըլլալով, կարելի է անոր մէջ դիւրութեամբ ճամբորդել, և մեծ տարածութիւններ կըտրել առանց վտանգի ու ամենամեծ արագութեամբ։

Բրոֆ. Փիքար յաջողեցաւ նաև ուսումնասիրել օդի բարձրագոյն խաւերուն ելեքտրական վիճակը, ոզոնին քանակը, լոյսին ճառագայթումը, անդրմանիշակագոյն և անդրաթափանց ճառագայթներուն յատկութիւնը ևն.։

Վերջացնելէ առաջ, տանք քանի մը կենսագրական ծանօթութիւններ Բրոֆ. Փիքարի մասին, որ օրուան հերոսն է։

Փիքար ծագումով զուիցերիացի է և ո՛չ թէ պելժ, ինչպէս սըխալմամբ ծանուցած էին կարգ մը եւրոպական թերթեր։ Ծնած է 1884ին Պալի մէջ։ 1902ին նոյն քաղաքին մէջ հետևած է մաթեմաթիքի և բնական գիտութեանց ճիւղերուն։ Ցետոյ մտնելով Ցիւրիխի բազմարուեստեան վարժարանը, ստացած է ճարտարապետի վկայական և անօրէն կարգուած՝ նոյն հաստատութեան բնագիտական տարրալուծարանին։ 1922ին Պրիւքսէլի ազատ համալսարանի վարչութիւնը զինք պաշտօնի կոչած է, և այդ թուականէն ի վեր ստանձնած է Պրիւքսէլի համալսարանին փորձառական բնագիտութեան դասաւանդութիւնները, միևնոյն ատեն վարելով բնալուծարանին աշխատութիւնները։

Ամուսնացած է և հայր չորս զաւակներու, արտաքին երևոյթով համակրելի, բարձրահասակ և ունի գիտունի մը խոհուն դիմագիծը։ Իր օդային ճամբորդութենէն վերադարձին, Պրիւքսէլի բնակչութիւնը խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրաւ իրեն և իր ընկերոջ։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ ՈՍԿԻ

Պրիւքսէլ

ԱՊԱԿԻԻ ՎՐԱՅ ԳՐԵԼՈՒ ՄԵԼԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼՈՒ ՁԵՒ

Bitume (պիթիւմ) 25 կրամ, Comme laque (կօմլագ) 15 կրամ Noir de fumée [նուառ տը ֆիւմէ] 2 կրամ, Benzine [պէնզին] 125 կրամ. լաւ մը իրար խառնել, շատ լաւ գոցել բերանը եւ շիշը ամէն անգամ շարժել երբ կ'ուզուի գործածել:

ԻՆՉՊԷՍ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ ՌԱՏԻՈՒՄԸ

Ռատիումի գիւտին պատմութիւնը կապուած է Ք ճառագայթներուն հետ։ Երբ գերմանացի բնագէտ Ռէնթկէն 1895ին գտաւ յիշեալ ճառագայթները աշխարհ առաջին անգամ ճանչցաւ աներեւոյթ ճառագայթները, որոնք թափանցելով լուսոյ համար անթափանց նիւթերէ իսկ, կ՚ազդէին լուսանկարչական փլաքներու վրայ։

Ֆրանսացի գիտնական Պէքըրթէլ համեմատելով իրարու հետ բընական լոյս արտադրող (phosphoresent) մարմիններու արձակած ճառագայթները և Ռէօթկէնի Ք ճառագայթները, նկատեց որ ուրանիում մետաղին աղերը նոյնպէս կ՚արձակէին աներեւոյթ ճառագայթներ, որոնք կ՚ազդէին լուսանկարի փլաքներուն վրայ։

Տիկին Քիւրի՝ նոյն յատկութիւնները նկատեց թօրիում կոչուած մետաղին վրայ, և ինքզինքը նուիրելով Պէքըրէլի փորձերուն շարունակութեան, մանրամասն քննութեան ենթարկեց ուրանիումի փէչպլէնտ (pechblende) հանքէն առնուած զանազան կտորներու արտադրած ճառագայթները։ Ընդհանրապէս այդ ճառագայթները շա՛տ տըկար էին, բայց բէչպլէնտի կտորներէն մէկը գրաւեց Տիկին Քիւրիի ուշադրութիւնը, որովհետև անոր ճառագայթները չորս անգամ աւելի զօրաւոր էին քան ուրանիումինը։

Այս իրողութիւնը ենթադրել տուաւ Տիկին Քիւրիին թէ ուրանիումէն աւելի զօրաւոր ճառագայթներ արձակող մետաղ մը կար իր քննած կտորին մէջ և չէր սխալած։ Այդ անծանօթ մետաղը կարելի եղաւ գտնել 1808ին և մկրտուեցաւ ռատիում անունով։

ՁԱՅՆԻՆ ԱԼԻՔՆԵՐԸ ՉԵՆ ԿՈՐՍՈՒԻՐ

Անթէլ հեռագրի մասնագէտներ կ՚ըսեն թէ այսօրուան օդին մէջ արձակուած երգի մը կամ նուագի մը ձայնի ալիքները, որոնք մենք կ՚առնենք մեր ականջներուն վրայ չեն կորսուիր, հարիւրաւոր տարիներ վերջ տակաւին գոյութիւն պիտի ունենան անոնք օդին մէջ և կարելի պիտի ըլլայ դարձեալ մօտիկ ընել։ Ներկայիս կատարելագործուած խիստ զգայուն գործիքով մը յաջողած են ընդունիլ անուանի երգիչի մը երգը, որուն ալիքները օդին մէջէն ճամբորդած էին երկրագունդին շուրջը երեք անգամ։

Կը գուշակուի ուրեմն որ մեր ապագայ սերունդի գիտնականները

եթէ կարողանան հնարել գործիք մը որ պէտք եղածին չափ զգայուն ըլլայ, պիտի կարողանան այսօր օդին մէջ արձակած մեր ամէն եղանակները մօտիկ ընել ասկէ 30—40 տարի վերջ եւս։

Երկրի ներքին տաքութիւնը կ՚աւելնայ և իւրաքանչիւր 100 մ. խորութեան 3 աստիճան համեմատութեամբ։

Ձայնը օդին մէջ կը յառաջանայ երկվայրկեանը 335 մէթր արագութեամբ, իսկ ջուրին մէջ՝ 1435 մէթր։

Մարդուն ականջը կ՚ընդունի ձայներ, որոնց թրթռումը երկվայրկեանը 15էն մինչև 48000 անգամ տեղի կ՚ունենայ։

Հողին մէջ 4000 մէթր խորութեան տաքութիւնը 100 աստիճանէն աւելի է, մինչդեռ ծովի նոյն խորութեան մէջ ջուրի տաքութիւնը հազիւ 2 աստիճան է։

ՄԱՐԴԱԿԵՐՆԵՐՈՒ ԲԱՐՔԵՐԸ

Մարդակերներու բազմաթիւ ցեղեր ցարդ գոյութիւն ունին և անոնք կը բնակին կեդրոնական Ափրիկէի, հնդկական արշիպեղագոսի Աւստրալիոյի, Նոր Զէլանտայի և Փոլինէզիայի մէջ։

Բազմազան են մարդակերութեան պատճառները, և այս պատճառներուն մէջ անօթութիւնը երկրորդական և երրորդական տեղը կը բռնեն։ Թապա լիճին [Սումաթրա կղզի] շրջանները բնակող Պաթաս ցեղին համար մարդակերութիւնը կրօնական պաշտամունքի մաս կը կազմէ։ Անոնք մարդկային միս կ՚ուտեն միմիայն օրէնքին թոյլատրած պայմաններուն տակ. իրենց օրինագիրքը ողջ ողջ ուտելու կը դատապարտէ որոշ տեսակի ոճրագործները։ Դատավարութիւնը լրանալէ վերջ, 2-3 օր ժամանակ կուտան ժողովուրդին որ խմբուի։ Որոշուած օրին՝ դատապարտեալը հրապարակ կը բերուի կոճղի մը կապուած և զայն ուտելու համար հաւաքուողներէն իւրաքանչիւրը իր բաժինը կը կտրէ կ՚ուտէ։

ՄԱՐԴՈՑ ՀԱՍԱԿԸ

Մարդուս հասակին միջինը կը նկատուի 1 մէթր 60 ս. մ.։

Կլիմաները, սովորութիւնները, բարքերը կ՚ազդեն հասակին վրայ։

Վերջին հարիւր տարիներու մէջ ապրող մարդոց ամենէն բարձրահասակը եղած է ֆինլանտացի մը [2 մէթր 83 ս. մ.]։ Ամենէն կարճահասակը եղած է հունգարացի գաճաճ մը [43 ս. մ.]։

Փաթակոնիացիները [հարաւային Ամերիկա] բաղդատաբար ամենաբարձրահասակ մարդիկ են, որոնց հասակին միջինը կը հասնի 1 մեթր 78 ս. մ.։

Պուշմանները [հար. Ափրիկէի վայրենի ցեղ մը] ամենապզտիկ մարդիկն են. իրենց հասակին միջինը չանցնիր 1 մեթր 35 ս. մ.։ Ընդհ. մարդկութեան համար այս երկու ծայրագոյններուն միջինը պէտք է ընդունիլ։

ՆՕԹԻԼՈՒՍ

Ամերիկեան նաւատորմիղի ընդծովեաններէն

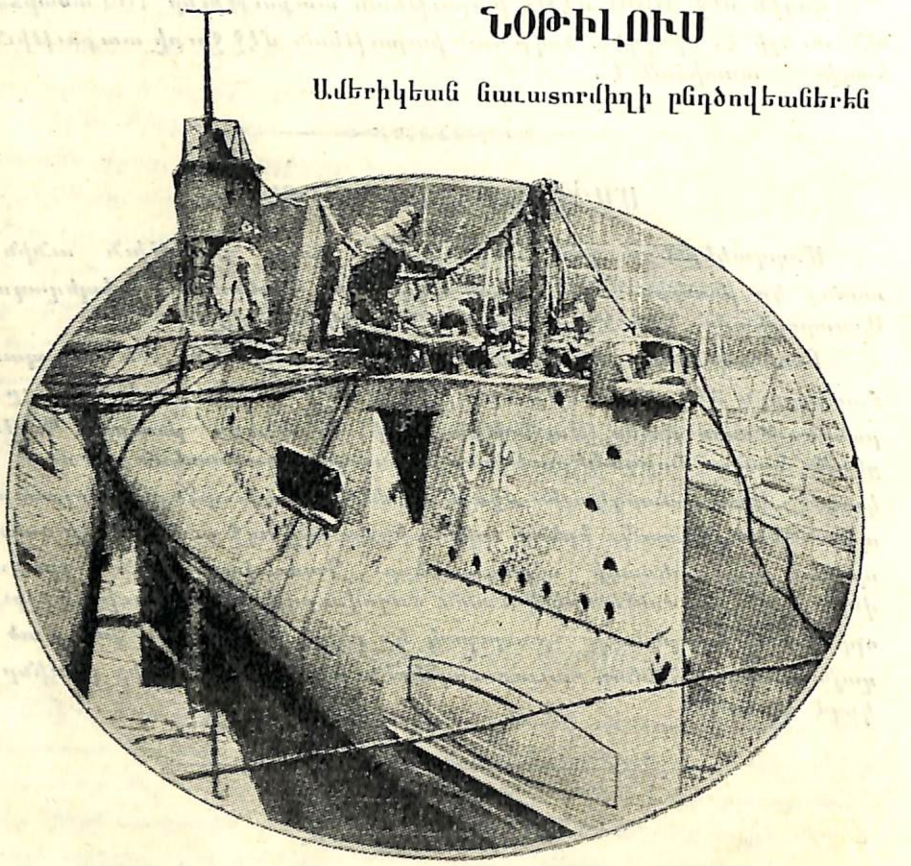

որ ծանօթ բեւեռախոյզ Սըր Ճօրճ Հիւպերթ Ուիլքինսի հրամանատարութեանը ներքեւ Հիւսիսային բեւեռի շրջանները մեկնեցաւ սառոյցներուն տակէն ուղղակի Հիւսիսային Բեւեռ հասնելու նպատակաւ փորձեր կատարելու եւ ապա վերադառնալու:

Բ. ՃԱՌԱԳԱՅԹ

Աշխարհահռչակ գիտնական Բրոֆ. Միլիքըն յաջողած է պատրաստել ճառագայթի խողովակ մը, որ կ'արտադրէ ճառագայթներ, որոնք կը նմանին ատոմի կամմա ճառագայթներուն։

Սոյն խողովակով կարելի պիտի ըլլայ տեսնել այնքան գործ որքան կարելի պիտի ըլլայ կատարել աշխարհի մէջ մինչեւ հիմայ գոյութիւն ունեցող ատոմով, որուն արժէքը կը գնահատուի 5,000 միլիոն տոլար

«Եունայթէտ փրէս»ի նախագահը, ամերիկացի մեծ լրագրող Պ. Բօրլ Պիքէլ, որ «Նոր Կայսրութիւն» անուն գիրք մը գրած է լրագրութեան մասին ըսած է.

— Պատմութեան մէջ առաջին անգամը ըլլալով, լրագրողի հորիզոնը ընդարձակուեցաւ տպեալ մամուլի սահմաններէն անդին։ Ռատիոն մեր մէջն է արդէն, գալով թելէվիզիոնին, մեծապէս ընդլայնուելու վրայ է հասարակութեան անձնական մասնակցութիւնը մեծ դեպքերուն։ Տիաֆրակմի [թաղանթ] թրթռացումը, տեղի ը տեղափոխումը ձեզ կարող պիտի դարձնեն, առանց ձեր թիկնաթոռը ձգելու լսելու եւ տեսնելու Բէնթըքիի Տէրպի ձիարշաւը կամ Ուաշինկթընի համաժողովը, կամ հետեւիլ Ափրիկէի մէջ օդանաւային թռիչքի մը, բոլոր այս բաները ոչ միայն ստոյգ են այլ եւ անխուսափելի եւ ոչ հեռաւոր ապագայի մը: Գիտականօրէն հարցին մեծ մասը լուծուած է լրագրութիւնը հարկադրուած պիտի համակերպի այս յառաջդիմութեան:

ՍԻՆԷՄԱՆ ԵՒ ՄԵՐ ՏԵՍՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Շարժանկարը իր յաջողութիւնը ապահոված է չահագործելով մեր տեսողութեան գործարանին մէկ տկարութիւնը։ Արդարեւ մեր աչքը չի զօրեր 1)10 երկվայրկեանէն պակաս տեսողութեան մէջ յաջորդող տարբեր երեւոյթները իրարմէ զանազանելու։ Շարժանկարի ժապաւէնին վրայ նկարները իրար կը յաջորդեն մէկը միւսէն անջատ, սակայն ժապաւէնը կը դառնայ այնքան արագ որ, անոնք վարագոյրին վրայ կը սահին միշտ 1(10 երկվայրկեանէն շատ աւելի կարճ մինչեւ 1(75 երկվայրկեան տեսողութեամբ մը դիտողին տալով յարատեւ անընդհատ շարժումի պատրանքը։

ՈՒՂԵՂԸ ԶՕՐԱՑՆՈՂ ՍՆՈՒՆԴ ՄԸ

Քանատայէն կը հաղորդեն թէ Քոլոմպիա համալսարանին Բրօֆէսէօրներէն Տօքթ. Ա. Մ. Ծափլինհոյմըր և Սթորս փորձագիտական կայանին գիտնականներէն Տօքթ. Մաւնտ Կոյչ կը յայտարարեն թէ գիտութիւնը կը գտնուի ճամբուն վրայ նոր սնունդի մը, որուն բացակայութիւնը կերակուրներու մէջէն՝ պատճառն է ուղեղին կակղանալուն։

⁂ Ուաշինկթընէն ալ կ'իմացնեն. — Բժշկութեան բրօֆէսէօր Ուօլըս Ն. Եէյթըր և կազմախօսութեան բրօֆէսէօր Մարքօլից ցուցադրեցին սիրտ մը որ շունէ մը ուրիշ շան մը վրայ պատուաստուած էր՝ և այսպէսով հաստատեցին մեռած ողջ երեւակայական կենդանին։

Ո և է կենսական գործարան որ կենդանիէ մը կ'առնուի և կը պատուաստուի ուրիշ կենդանիի մը վրայ, օտար է վերջին կենդանիի օրկանիզմին համար, և այդ պատճառով յարձակման կենթարկուի։

Սովորական քանակութեամբ օդ անհրաժեշտ է ամբողջ 12 ժամ շարժման մէջ պահելու կենդանիներու (և ենթադրաբար մարդոց) սիրտը, լեարդը և արեան շրջանառութիւնը, անջատուած կենդանիին մարմինէն։ Այսպէս, կ'ըսէ Տօքթ. Մարքօլից, կարելի է ուսումնասիրել սիրտի և թոքերու գործողութիւնները առանց միւսներու միջամտութեան։

Օդի հասանելիքին խզումով, գործարանները — սիրտ, լեարդ, արեան շրջան — կանգ կ'առնեն. բայց կարելի է վերակենդանացնել զանոնք արեան ներարկումով մը։

⁂ Տօքթ. Մարքօլիցի հարցուեցաւ թէ քանի որ սիրտ, լեարդ արեան շրջան շարժման մէջ մը դրուելին, կարելի՞ է վերակենդանացնել մեռել մը։

— Կարելի է, ըսաւ, եթէ մահը տեղի ունեցած չէ վեց վայրկեանէն աւելի առաջ, որովհետև կարելի է սիրտը շարժման մէջ դնել, բայց վեց վայրկեան առաջ մեռած մարդուն մկանները դադրած են գործելէ, այնպէս որ մարդ կերպով մը «կենդանի» է բայց զուրկ գիտակցութենէ։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՀՍԿԱՆԵՐԸ

Աշխարհի ամենամեծ բնակարանը. Թիպէթի մէջ մենաստան [վանք] մըն է որ երկրիս մակերեւոյթէն 5,310 մէթր բարձր է, մինչդեռ, Մօն Պլանի դիտարանը 4,700 մէթր բարձրութեան վրայ շինուած է։ Իսկ Հայաստանի մէջ Սրբոց Ոսկեանց ճգնութեան և նահատակութեան վայրը 3284 մէթր։ Սուկաւէտի վանքը 2933 մէթր է։

Ամենահսկայ դաշնակը. Շիկակոյի դաշնակը ունի 40 ոտք բարձրութիւն և 40 ոտք լայնութիւն։ Լարերը պղինձէ հաստ թելերէ շինուած են ու պղպղատէ մուրճերով ձայն կը հանեն. այդ մուրճերուն զարնելու ուժը 200 փաունտ է։ Շոգեշարժ մեքենայ մը շարժման մէջ կը դնէ անոր մեքենականութիւնը։

Վիթխարի զանգակը. Ռուսիոյ Մոսկուա քաղաքին Քրէմլին փողոցին մէջ հսկայ զանգակ մը կայ որ 6 մէթր բարձրութիւն և 6 մէթր տրամագիծ ունի. մէջի լեզուն 25 մարդ միայն կրնայ շարժել։ Ծանրութիւնը 202,000 քիլօկրամ է։ Մէկ կողմանէ կոտրած է և հիմայ վար առնուած։ Ռուս Մուժիկներուն [գիւղացի] իբր մատուռ կը ծառայէ, դուռը կոտրած տեղն է։ Այս զանգակը առաջ Պալչօյ [հսկայ] կը կոչուէր, իսկ հիմայ Ձար Քոլօքօլ [թագաւորական զանգակ] կը կոչուի, և շինուած է մօտաւորապէս 300 տարի առաջ։

Վիթխարի ժամացոյցը. Անգլիոյ մէջ օճառի գործարանի մը տանիքին վրայ եղող վիթխարի ժամացոյցին վայրկեան ցուցնող սլաքը 600 քիլօ կը կշռէ, թուացոյցը 12 մէթր տրամագիծ ունի, որով մեծ ժամացուցակը օրուան մէջ մէկ քիլօմէթր ճամբայ կ'առնէ։

Վիթխարի տերեւներ. Պանանէնի (մօզ) անուն ծառը որ մասնաւորապէս Ափրիկէ և Ամերիկա կ'աճի, ունի մարդէն աւելի մեծ տերեւներ, որոնք 2-4 մէթր երկայնութիւն և 45-60 ս. մ. լայնութիւն ունի։

Հսկայ ծառեր. Աւստրալիոյ մէջ Էօքալիպտուս կլօպուլուս անուն ծառը մինչև 140 մէթր բարձրութեան կը հասնի․ Քալիֆօռնիոյ մէջ

գտնուող 20 մեթր շրջապատով ծառերուն բունին մէջ բացուած ծակէ մը կրնայ կառք մը իր ձիերով ազատութեամբ անցնիլ։ Այս տեսակ ծառ մը պանդոկի վերածուած են վերջերս։

Հսկայ ծաղիկ. *Սումադրա կղզիին մէջ կ'աճի ռաֆլեզիա առնոլտի անուն ծաղիկը, որ մէկ մեթր լայնք ունի։ Իսկ Վիքթորիա թագուհի* Victoria regia *ըսուած պրազիլիական ջրային ծաղիկը* 30-40 *ս. մ. տրամագիծ ունի, իսկ տերեւը* 2 *մեթր։ Տերեւը ջուրին երեսը դրուելով կրնայ պզտիկ տղայ մը վերցնել։*

Աողի՝ ամենամեծ թռչունը. *Ափրիկէի մէջ ջայլամն է որ կրնայ երկու չափահաս տղայ կրել իր վրայ. իր հաւկիթը կը պարունակէ* 24 *հաւու հաւկիթ: Այս թռչունը չէ կրնար թռչիլ, միայն զարմանալի արագութեամբ կը վազէ։ Թշնամիները երբ տեսնէ իր աչքերը կը գոցէ, կարծելով թէ այդ կերպով զինքը չեն տեսներ անոնք։*

Ամենահսկայ կրեաներ. *Ափրիկէի արեւելեան կողմը Հնդկաց ովկիանոսին մէջ եղող Մադագասկար կղզին ունի հսկայ կրիաներ, որոնք կը կշռեն տասը ոչխարի չափ կամ* 200-250 *քիլօկրամ։ Այս կրիաները գլուխը լուսնի լոյսով կ'որսացուին ու միայն մէկ հատը* 4-5 *հոգիով կը փոխադրուի լծակներով և չուաններով։*

Ծովակրեայ կամ վիշապակրեայ. (chelonia midos) *ըսուած կրիաները* 400-450 *քիլօկրամ ծանրութիւն և* 2 *մեթրէն աւելի երկայնութիւն ունին։*

Ժամանակին Մադագասկարի մէջ կ'ապրէին 4 *մեթր բարձրութեամբ թռչուններ, որոնց հաւկիթը կրնար* 10-11 *լիթր ջուր և կամ* 100 *հաւու հաւկիթ պարունակել:*

Աշխարհի ամենաերկայն կամուրջները. *Վենետիկի կամուրջը՝* 3960 *մեթր է, իսկ Չէռնավոտայի կամուրջը՝ Դանուբի վրայ* 2850*մ.։*

Չինացիք գտած են կամուրջի շինութիւնը Քրիստոսէ 2402 *տարի առաջ:*

ՄԵՐ ՄԱՐՄՆՈՅՆ ջերմութիւնը կէս գիշերին 36,5 աստիճան է. ժամը 3ին՝ 36,3, 7ին՝ 36,8, կէսօրին՝ 37,2, երեկոյեան ժամը 4ին եւ 8ին՝ 36:

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ՇԷՆՔԸ

Նիւ-Եորք քաղաքի «Վիֆթավընիւ» պողոտային վրայ խոշոր շէնք մը շինուած է, որ կը կոչուի «Էմփայր Սթէյթ Պիլտինկ»։ Անոր բարձրութիւնն է 1248 *ոտք. բուն շէնքին բարձրութիւնն է* 1048 *ոտք. իսկ անկէ վեր ունի աշտարակ մը* 200 *ոտք բարձրութեամբ, որը պիտի գործածուի օդանաւերու կայանի համար։ Այս շէնքը* 85 *յարկերէ կը բաղկանայ. անոր շինութեան համար աշխատած են* 5000 *մարդիկ։ Շէնքը սկսած է շինուիլ* 17 *Մարտ* 1930 *և լրացած է* 1 *Մայիս* 1931*ին։ Այս շէնքին համար գործածուած է* 50,000 *թոնօ պողպատ, ընդհ. ծախքը, շէնքը լրանալէ վերջ եղած է* 55 *միլիոն տոլար: Օրուան բանուկ ժամերուն շէնքին մէջ պիտի գտնուին* 40 *հազար մարդիկ, ճաշարան, այլ և այլ խանութներ, ակումբ և լոգարան։ Շէնքը կը պատկանի ընկերութեան մը որուն նախագահն է Նիւ-Եորք քաղաքի նախկին կառավարիչ Ալֆրէտ Սմիթ։ Շէնքը մօտաւորապէս* 3 *անգամ Եգիպտոսի բուրգերէն բարձր է. և այսպէսով աշխարհի վրայ գտնուած շէնքերու բարձրութեան մրցանիշը կը կոտրէ:*

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐԸ

Աշխարհի ամենամեծ կամուրջներէն հինգը կը գտնուին Նիւ-Եորքի մէջ, իւրաքանչիւրը մէկ մղոնէ աւելի երկարութեամբ։ Նոյն քաղաքին մէջ կը գտնուին աւելի քան 2000 *թատրոն և սինեմա, աւելի քան* 1500 *եկեղեցի, բոլոր կրօնքներուն պատկանող։ Ամէն օր* 300,000 *այցելուներ կուգան Նիւ-Եորք։ Իւրաքանչիւր* 52 *երկվայրկեանը մէկ մարդատար գնացք կը մտնէ քաղաքին կայարանը։ Ամէն* 13 *վայրկեանը ամուսնութիւն մը կը կնքուի հոն, իսկ ամէն* 6 *վայրկեանը մէկ ծնունդ կ'ըլլայ։ Ամէն տասը վայրկեանը առեւտրական տուն մը կը հիմնուի և ամէն* 51 *վայրկեանը նոր շէնք մը կը տնկուի դէպի երկինք։*

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ

Իրենց կարեւորութեան կարգով հետեւեալներն են աշխարհի մեծագոյն մատենադարանները։

Առաջինը՝ Փարիզի Ազգային Մատենադարանը իր չորս ու կէս միլիոն հատորներով։ Ապա կուգայ Լէնինկրատի Պետական և Գի-

ութեանց Ակադեմիայի մատենադարանները՝ իւրաքանչիւրը չորս միլիոն գրքով: Ապա Ուաշինկթընի Գոնկրէսի մատենադարանը երեք ու կէս միլիոն հատորով: Լէնինի մատենադարանը, Մոսկուայի մէջ երեք ու կէս միլիոն, Բրիտանական Մուզէոնի մատենադարանը, երեք միլիոն 150,000, Նիւ-Եորքի հանրային մատենադարանը 2,970,000, Հարվըրդի համալսարանի մատենադարանը 2,500,000, Բրուսիական Պետական մատենադարանը Պերլինի մէջ, 2,200,000, Ուքրանական ազգային մատենադարանը Քիեվի մէջ, 1,628,000, ինչպէս նաև պաւարիական մատենադարանը Միւնիխի մէջ, Սորպոնի մատենադարանը 1,600,000. Ուրիշ տասնը չորս մատենադարաններ ալ կան, որոնք մէկ միլիոնէ աւելի հատորներ ունին։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ

Աշխարհի մեծագոյն գրադարաններուն թիւը կը հասնի 11ի. Ամենէն մեծ գրադարանը, որ կը գտնուի Լէնինկրատ, ունի 5200000 հատոր, երկրորդ տեղը կը բռնէ Փարիզինը՝ 4,300000 հատորներով, մեծութեամբ երրորդը կը գտնուի Մոսկուա, 4րդը հիւս. Ամերիկա, 5րդը դարձեալ Ռուսիա, 6րդը Լոնտոն, 7րդ և 8րդը՝ հիւս.Ամերիկայ, 9րդը Պերլին, 10րդը՝ նորէն Ռուսիա, և 11րդ՝ հիւս. Ամերիկա։

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխարհի բնակչութիւնը 1920-28 աճած է 7 առ հարիւր համեմատութեամբ: Եւրոպական երկիրներու մէջ ամենէն խիտ բնակուածն է Սաքսոնիա, մէկ քառակուսի քիլոմեթրի վրայ 336 հոգի, յետոյ կուգայ Պելճիքա, Անգլիա 260, Հոլանտա 226, Եւրոպայէ դուրս խիտ բնակուած երկիրներն են Եգիպտոս 404, Ճաւա 281, եւ Ճափոն 156 հոգի ամեն քիլոմեթրի վրայ: 1928ին աշխարհի բնակչութեան ամբողջ թիւը հասած է 1,936,000,000ի, որ կը բաժնուի հետեւեալ կերպով՝ Եւրոպա 478 միլիոն, Ամերիկա 238 միլիոն, Ափրիկէ 140 միլիոն, Ասիա 1,070,000,000 եւ Աւստրալիա 9 միլիոն:

Եւրոպայի մէջ ամենէն բազմամարդ պետութիւնն է Ռուսիա, ի բաց առեալ Ասիական մասը 108,000,000 բնակչութեամբ, յետոյ կուգան Գերմանիա 68,300,000, Անգլիա 45,400,000, Ֆրանսա 41,000,000, Իտալիա 40,800,000, Լեհաստան 30,200,000 եւ Սպանիա 22,300,000, Ասիական պետութիւններու մէջ Չինաստան ունի 458,000,000 բնակիչ, Բրիտանական Հնդկաստան 319 միլիոն: Հոլանտական Արեւելեան Հնդկաստան 53,000,000: Ամերիկայի մէջ Միացեալ Նահանգներ ունին 120 միլիոն. Պրազիլ 39,000,000:

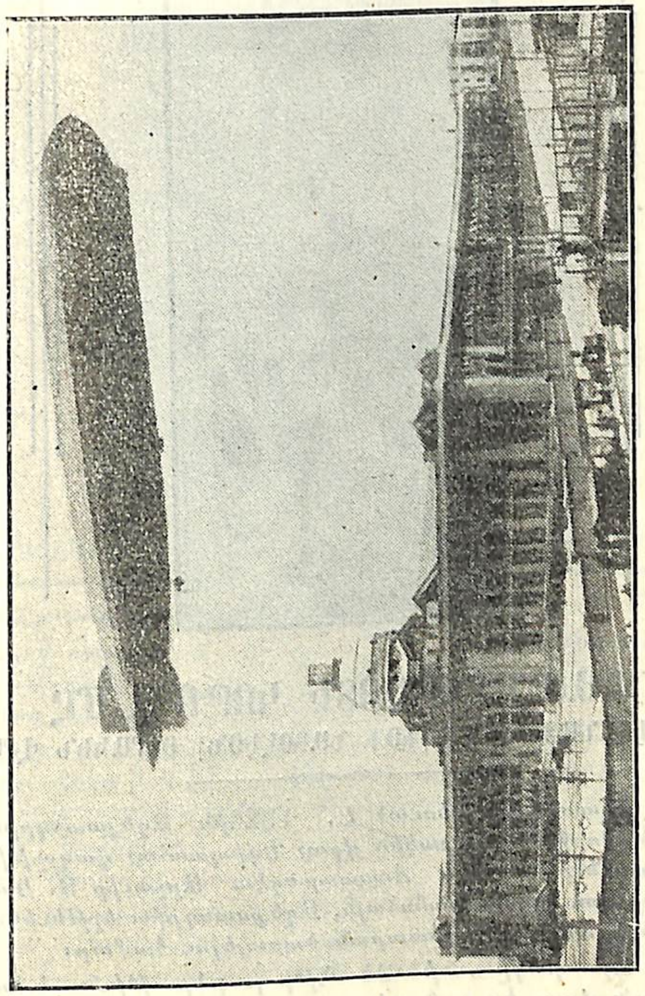

Կրաֆ-Զեբլինը Աղեքսանդրիոյ մէջ, Սէն-Մարք Գոլէժին վրայ

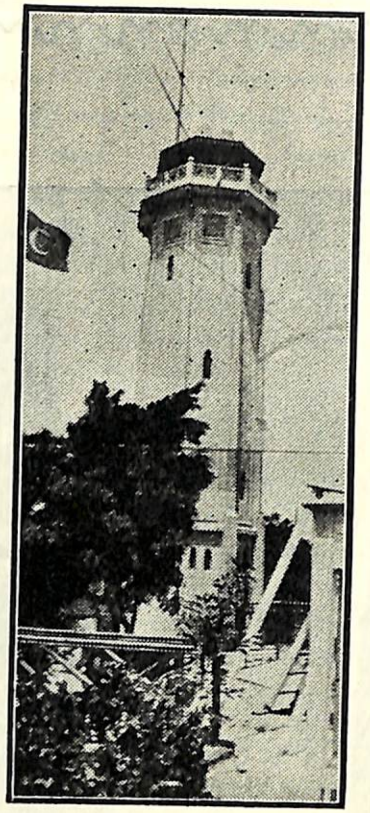

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԿՈԹՈՂ ՄԸ

ՔՈՄԷԼ ՆԱՏՈՒՐԱՅԻ [ՖՕՌ ՆԱՊՈԼԷՕՆ] ԲԼՐԱԿԻՆ ՎՐԱՅ

Սոյն Աշտարակը շինուած է, 1926ին Աղեքսանդրիոյ Գոմէլ Նատուրա յորջորջուած բլրակին վրայ Եգիպտահայ գաղութին պատուաբեր զաւակներէն միոյն Ճարտարագէտ Արշաւիր Ց. Կարինեանի գծած ծրագրի ու բլանի համաձայն, Աղեքսանդրիա երթեւեկող շոգենաւներու իբր ազդարար դիտարան ծառայելու համար։

Սոյն Աշտարակը ունի 25 մէթր բարձրութիւն և այն բարձունքն որուն վրայ կը գտնուի աշտարակը, ծովէն 35 մէթր բարձր է, և իր վրայ կը կրէ 10 մէթր բարձրութեամբ կայմ մը, որով 56 մէթր բարձրութեան վրայ կ'երեւին շոգենաւներու մեկնումի և ժամանումին մասին տրուած ազդարար նշանները։ Աշտարակը կը բաղկանայ չորս յարկէ, լայնանիստ սանդուխներով կապուած, վերջին յարկէն նեղ սանդուխով մը կ'ելնուի դիտարան-սենեակ մը որ շրջապատ-

Տ. ԱՐՇԱՒԻՐ Ց. ԿԱՐԻՆԵԱՆ (Ճարտարագէտ-Երկրաչափ)

ուած է թէրասով մը։ Շինութիւնը համակ պէթօն-արմէ է և երկաթեայ ձողերով ամրացուած՝ դիմադրելու համար ամենաբուռն հողմերու ու փոթորիկներու։ Աշտարակին ներքնակողմի տրամագիծը 5 մէթր է իսկ արտաքին շրջագիծը 6 20։

Արաբական ոճով շինուած այս շքեղ դիտարանը քաղաքիս ամենաբարձր շէնքն է և իր հոյակերտ ու աչքառու տեսքով պատիւ կը բերէ հայ ճարտարապետութեան և մասնաւորապէս անոր հեղինակին Արշաւիր Ց. Կարինեանի, որ հայ ճարտարարուեստի ռահվիրաներէն մին կրնայ նկատուիլ այսօր։

Այսպէս ուրեմն իր շինած բազմաթիւ կառավարական մեծամեծ ճաշակաւոր շինութիւններու կարգին Գոմէլ Նատուրայի դիտարան աշտարակը իր աչքառու գործերուն շքեղագոյնն է։

Եգիպտահայութեան և մասնաւորապէս կառավարական բոլոր շրջանակներուն խիստ ծանօթ Յովէլ Կարինեանի Անդրանիկ զաւակը եղող մեր երիտասարդ ու եռանդուն ճարտարագէտ Արշաւիր Կարինեանի՝ իր ճիւղին մէջ ունեցած հմտութիւնն ու ձեռնհասութիւնը գնահատուած են քաղաքիս Նաւահանգիստի և Փարոսներու Վարչութեան ճարտարապետներէն և բարձրագոյն շրջանակներէն։

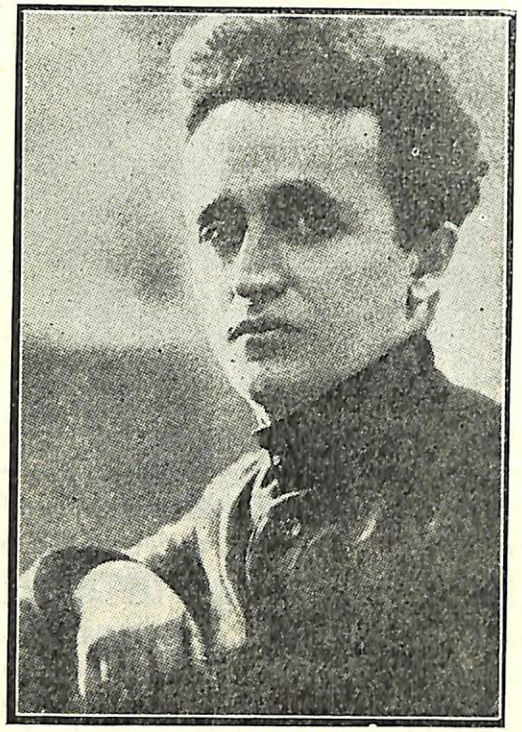

Տ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

Հայաստանի ներկայ Վարչապետը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ[1]

Տրծք. 15,240 քռ. մղոն. բնակչ. (1922ի հաշուով) 1,214,391։ Մայրաքղ. Երեւան. բնակչ. 90,000։ — Զառաջինն իր անկախութիւնը ճանչցաւ Թուրքիա եւ Գերմանիա, երբ այդ երկիրը 1918ին Վրաց ու Թաթարաց հետ միութեամբ եղաւ Դաշնակցային Հանրապետութիւն՝ որ հինգ շաբաթէն տապալեցաւ, եւ Վրաստան ու Հայաստան հռչակեցին իրենց անկախութիւնը։ Հայաստանի անկախութիւնը Դաշնակիցներու կողմէ ճանչցուեցաւ 1920ին։ 2 Ապրիլ 1921ին Հայաստան դարձաւ Խորհրդային Հանրապետութիւն, եւ ըստ այնմ յարաբերութիւններ մշակեց Պոլշէվիք Ռուսիոյ հետ՝ որուն մինչեւ մէկ աստիճան հողամասը կը կազմէ։ Կը գտնուի Անդրկովկասի հարաւ-արեւելք սահմանագլխուն վրայ, եւ նախապէս կը պատկանէր Զարական Ռուսիոյ, մինչ հիմայ մին է զանազան ինքնավար այն Հանրապետութիւններէն որ երեւան եկան այդ երկրամասին մէջ։

---

1 Ըստ Միասնիկեանի յայտարարութեան. Անդրկովկաս ունի 5,620,000 բնակիչ, Վրաստան 2,700,000 (որուն 450 հազարը Հայ), Ազրպէյճան 1,270,000 եւ Հայաստան 1,050,000։ Գալով տարածութեան Աբէլ Ապրեսեան կը գրէ. «Ազրպէյճան ունի 73,000, Վրաստան 70000 եւ Հայաստան 25,012 քռ. վերստ»։ [Ծ. ԱՄ. ՏԱՐԵՑ.]

2 Աբէլ Ապրեսեան կը գրէ. «Հայաստան ունի 2 մեծ (Երեւան եւ Աղեքսանդրոպոլ) եւ 8 փոքր քաղաք (Էջմիածին, Նոր-Բայազիտ, Ղարա-Քիլիսա, Դիլիջան, Աշտարակ, Մեղրի, Զալալօղլի եւ Գորիս)։ Գիւղեր 1101։ Բնակչ. 1 միլիոն, որուն հարիւրին 86ը Հայ, 9ը Միւսլիւման, 3 ու կէսը Ռուս եւ մէկ ու կէսը Եզիտի, Քիւրտ, Ասորի, Յոյն եւլն։ [Ծ. ԱՄ. ՏԱՐԵՑ.]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Պատմական անցեալը.— Հայաստան բարձրաւանդակ մըն է։ Անյայտ ժամանակներու ընթացքին բանկեր է երկիրն, կեանք տուեր է բարձր լեռներու ու լեռնաշղթաներու, և լաւաներ լեցուելով կիրճերու մէջ կազմուեր են սարահարթեր, դաշտավայրեր։ Եւ կեանքը այս բարձրաւանդակ աշխարհին վրայ սկսեր է շատ հին ժամանակներէ ի վեր։ Վերջերս Հայաստանի մէջ գտնուած մամութի կմախքը կը վկայէ թէ առնուազն քանի միլիոն տարի առաջ Արաքսի հովտին մէջ, Արարատի ու Արագածի լանջերուն վրայ, — որոնց կազմութիւնը այսօրուընէ անտարակոյս շատ տարբեր էր, — կը թափառէին մեր օրերուն անծանօթ տարօրինակ կենդանիներու վոհմակներ, որոնք իրար կը բզկտէին ապրելու համար։ Հայաստանի թանգարանին մէջ զետեղուած Քարէ Դարու տարկաները և հին մամութի կմախքի զրուած թաղմանական կարասը, որուն մէջ ծալլուած կը մնայ հին դարու կնոջ մը կմախքը, այլ պատմութիւն կը պատմեն։ Այդ պատմութենէն կը սորվինք թէ՝ բալախոլիթիկ palaéolithic մարդը 15–20 հազար տարիներ առաջ Հայաստանի քարանձաւներուն մէջ կը թաղուէր և թակարդ կը լարէր լեռներու խորշերուն մէջ՝ որսալու և իր քարէ զէնքերով սպաննելու համար մամութը վայրի եզը [bison] և ռնգեղջիւրը [rhinocéros] և կամ լեռներու կողքին, քարայրներու մէջ կը կատարէր գեղարուեստի իր առաջին փորձերը՝ նկարելով եղջերուներու որսորդութիւնը։

Եւ այսպէս շարունակուեցաւ երբ նախապատմական ժողովուրդները թափառելով կ՚ապրէին ու կ՚անցնէին Հայաստանի լեռնաշխարհէն։ Միտանիները կը հաստատէին հոն իրենց թագաւորութիւնը և թղթակցութիւններ կը պահէին Եգիպտոսի փարաւոններուն և հիթիթ արքաներու հետ։ Արարատեան դաշտը, Նայիրի աշխարհը, Ասորական ու Բաբելոնեան շրջանին Տոսպեան խալդիներու թագաւորութեան մասը կը կազմէր։ Երբ Արեւմուտքէն Քրիստոսէ վեց դար առաջ հայերը մուտ գործելով այս երկրամասին մէջ բերին արիական նոր քաղաքակրթութիւնը՝ պատուաստելու հին բնիկներուն և զանոնք ենթարկելու իրենց իշխանութեան։

Այնուհետեւ անկախութեան ու կիսանկախութեան շրջաններէ

յետոյ, Արարատեան դաշտը թաթարական ու արաբական արշաւանքներու ոտից կոխան կը դառնար, տալով տառապանքի, արիւնի ու ստրկութեան դարեր, մինչև ռուսական պետութեան շրջանը, երբ առնուազն կ՚ապահովուէր իր ֆիզիքական գոյութիւնը և մասամբ իր մշակոյթին պահպանութիւնը։

Բայց Հայաստան իր վերջին տասը դարերու պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ այսօր Արագածի լանջերուն շուրջ կը հաւաքուի հոծ զանգուածով մը՝ ազատութեան ու անկախութեան տիրացած։

Խորհրդային Հայաստանը հայ ժողովուրդի նոր պատմութեան նոր ու ոսկեայ շրջանի դարասկիզբն է։

Հայաստանի սահմանները.— Մեծ չէ Խորհրդային Հայաստանը։ Անոր տարածութիւնը 29,964 քառ. քիլօմէթր է, իսկ եթէ անկէ զեղչենք Սեւանայ լիճը կը մնայ 28,562 քառ. քիլօմէթր, մեծագոյն մասամբ լեռնային, անջրդի և ժլատ երկրագործական արդիւնաբերութեան տեսակէտէն, թէև մարդկային աշխատանքը կարող է ապագային տնտեսապէս բարգաւաճ ու հարուստ դարձնել մեր երկիրն։ Խորհրդային Հայաստանի հանրապետութիւնը կազմուած է անդրկովկասեան նախկին երեք նահանգներու Երեւանի, Թիֆլիսի և Գանձակի և Կարսի շրջանի որոշ մասերէն։ Մեր երկիրը հիւսիսէն սահմանակից է Վրաստանի Ս. Խ. հանրապետութեան, որուն մաս կազմող Բորչալուի գաւառը կից է Հայաստանի Լոռի— Փամպակ գաւառակին։ Արեւմուտքէն Հայաստանի սահմանակից է Թուրքիան։ Այս երկու երկիրները բաժնող սահմանը կ՚սկսի Չըլտըր լիճէն արեւելք և կ՚երկարի դէպի հարաւ-արեւելք, կը հասնի մինչև Արաքս կը կազմէ սահմանագիծ։ Այնուհետեւ Արաքս գետն է, որ կը բաժնէ Թուրքիան Խ. Հայաստանէն մինչև Նախիջեւանի հանրապետութեան միջև Օրթուբաթ քաղաքը, որուն արեւելքէն Հայաստանի սահմանը կրկին կը հասնի Արաքսին, որ Զանգեզուր գաւառը կը բաժնէ Պարսկաստանէն։ Արեւելքէն Հայաստանը սահմանակից է Ազրպէյճանի Խ. Ս. հանրապետութեան։

Հայաստանի կլիման.— Հայաստան լեռնային երկիր է և հետեւաբար անոր կլիման այլազան է։ Լեռնային գօտիները ձմեռը սաստիկ ցուրտ են և երկարատեւ, մինչ Արարատեան դաշտին մէջ ձըմեռը կարճ է և ամառը երկար ու տօթ, հաւասար հասարակածային կլիմայի։ Մարտին երբ Երեւանի մէջ ծառերը կը բացուին, անդին հազիւ եօթը քիլօմէթր հեռու Քանաքեռի տակաւին ձիւներու մէջ

թաղուած է։ Շիրակի դաշտին մէջ ձիւնը կը տեղայ Նոյեմբերին և ձմեռը կը տևէ մինչև Ապրիլ։ Սևանայ լճի բարձրաւանդակի կլիման նման է Շիրակին, թէև աւելի մեղմ. հակառակ որ կը գտնուի աւելի բարձր մակերևսի վրայ։ Աբարանի դաշտին մէջ ձմեռը եօթը ամիս կը տևէ և ամառը կարճատև է ու խոնաւ։ Լոռիի դաշտը ամառը համեմատաբար տաք է և ձմեռը մեղմ։ Խիստ է ձմեռը Զանգեզուրի շրջանին մէջ, ձիւնը կը մնայ մինչև յունիսի կէսը, բայց կլիման առողջ է։ Փամբակի հովիտին կլիման ձմեռը չափաւոր է և ամառը մեղմ։ Դիլիճան իր զով եղանակի և հանքային ջուրերուն պատճառաւ Հայաստանի և Ատրպէյճանի ամառանոցն է։ Ծաղկաձոր նոյնպէս կը ծառայէ իբր ամառանոց Հայաստանի մայրաքաղաքին և Արարատեան դաշտին։

Հայաստանի կլիման ընդհանրապէս շատ առողջարար կարելի է համարել, եթէ չըլլային ճահիճները, որոնք մալարիայի բոյներ են և ժժեղներու միջոցաւ կը թունաւորեն Հայաստանի և մանաւանդ Արարատեան դաշտի բնակչութիւնը։ Փոշիի պատճառաւ Արարատի և Շիրակի շրջաններուն մէջ կայ նաև թրախոմա աչքի հիւանդութիւնը։ Սակայն առողջապահական պայմաններու բերմամբ, որ Հայաստանի խորհրդային կառավարութեան գլխաւոր մտահոգութիւններէն մին է, վստահօրէն կարելի է ըսել թէ այս չարաղէտ հիւանդութիւնները հետզհետէ արդէն կ'անհետին մեր երկրի սահմաններէն։

Բրօֆ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՁԵՐՄՈՎ ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԵՆ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԸ

Ամերիկացի հոգեզննութեան բրոֆ. մը, Տօքթ. Ք. Ա. Նէյմըն, ուղեղի ալլասերում (փարէսիս) ունեցող 25 հիւանդներու վրայ կատարած փորձարկութիւնով մը կրցած է անոնց 16ը բուժել։ Բուժման մեթոտը եղած է ելեքտրականութեամբ արուեստական ջերմի ենթարկել հիւանդը։ Քանի մը պարագաներու, ջերմը բարձրացուցած է 106 աստիճանէն վեր եւ 3 ժամ պահած այդ տաքութեան մէջ։

Փորձարկութեան ենթարկուողներէն 16ը դարմանատունէն մեկնած են առողջ եւ այսօր զիրենք կրնան կառավարել։ Երկուքը բաւական լաւացած են եւ տունին մէջ պզտիկ հսկողութիւններով կը կառավարուին։ Միւսները որեւէ բարելաւում չեն կրած։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ

Գրական ծածկանունն էր Ալ. Մարտունի, Մարտ 22ին աւտոմոբիլի արկածի մը զոհ գնաց Թիֆլիսի մօտ։ Ծնած է Նախիջևան 1887ին, Կովկասի մէջ իր երկրորդական ուսումը ստանալէ յետոյ, հետեւած է Մոսկուայի իրաւագիտական համալսարանին, զոր աւարտած է։

Փետր. 18ի յեղափոխութենէն վերջ ան Հայաստան ղրկուեցաւ իբր Յեղկոմի վարիչ։ Ստանձնեց վարչապետի, զինուորական կոմիսէրի և Կովկասեան կոմիտէի նախագահի պաշտօնները։ 1922ին երբ կազմուեցաւ Անդրկովկասեան Հանրապետութեանց Դաշնակցութիւնը, Միասնիկեան մասնակցեցաւ անոր գործավարներու խորհուրդին իբր Հայաստանի ներկայացուցիչ։ Վերջերս պարզ անդամ էր և միևնոյն ատեն ընդհ. քարտուղար համայնավար կուսակցութեան։

Ս. Կասեան Հայաստանի կեդրոն. գործ. կոմիտէի նախկին նախագահ, 1928ին կ'ստորագրէ 1920 նոյեմ. 29ին Հայաստանի խորհրդայնական տեղեկագրերը իբրև Ս. Հայաստանի ռազմա-յեղափոխական կոմիտէի նախագահ։

1927ին գաւառ. գործադիր կոմիտէն կը շինէ հետևեալ շինութիւնները։

1. Ալլահվէրդեան փողոց թիւ 7 շէնքը 40 սենեակնոց։
2. Կնունու փողոց թիւ 10 շէնքը 74 սենեակնոց։
3. Նալբանդեան փողոց թիւ 10 շէնքը 66 սենեակնոց։
4. Համալսարանի թաղամասը դասախօսներու — հանրակացարանի շէնքը 20 սենեակնոց։
5. Աբովեան փողոց Տրոպիկական Ինստիտուտի դիմաց, նոր հիւրանոցի շէնքը, որուն նման պանդոկ մը ոչ մէկ պալքանեան մայրաքաղաք ունի։ Շէնքը ունի արդիական ամէն յարմարութիւններ և մեծ ու փոքր 100 սենեակներ։

6. Եօթնամեայ դպրոցական երկյարկանի շէնքը՝ Ալլահվէրտեան և Արմենակի փողոցներու անկիւնը, ունի 25 դասարաններ․

7. Եօթնամեայ դպրոցական երկյարկանի շէնքը, Լէնինի փողոց ունի 25 դասարաններ:

8. Րաֆֆի փողոց՝ պէթօնէ եռայարկ շէնքը 40 սենեակնոց։

9. Ալլահվէրտեան փողոց՝ մէկ յարկնոց երկու բնակարաններ 16 սենեակներէ բաղկացած։

10. Մարուքեան փողոց՝ մէկ յարկնոց երկու բնակարաններ նոյնպէս 16 սենեակէ բաղկացած։

11. Նախիջեւան փողոց՝ երկու շէնք 20 սենեակէ բաղկացած․

12. Նախիջեւան փողոց ուրիշ երկու բնակարաններ 24 սենեակնոց

13. Լէնինեան փողոց՝ 20 սենեակնոց երկյարկանի շէնք մը։

14. Աբովեան փողոց ուսանողական ճաշարանի և խանութներու պէթօնէ շէնքը։

15. Նոր կայարանի մօտ, երկու մթերանոցներ։

16. Աւազի գործարանի մը շէնքը, տեղական դուֆ քարէ աւազ պատրաստելու համար:

Նոյնպէս գաւառային գործադիր կոմիտէի նախաձեռնութեամբ սալայատակած են Նոր կայարանի, կարմիր բանակայիններու և Նալբանդեան փողոցները ընդամէնը 4810 քառ. սաժեն մակերեւյթով 1928ին ամրան ամիսներուն փողոցները սալայատակուած են 3050 քառ. սաժեն, առուներ սիմենդապատ 650 քառ. սաժեն և քարէ 100 քառ. սաժեն։

«Շինարար» բաժնետիրական ընկերութիւնը վերջին երկու տարուան մէջ կառուցած է հետեւեալ շէնքերը․

1. Հայաստանի ծառայողներու՝ երեք յարկանի հանրակացարանը 21 սենեակով և նկուղներով Աբովեան փողոց․

2. Հայջրանտեսութեան ծառայողներու երկյարկանի հանրակացարանը 22 սենեակով, Անդուկեան փողոց:

3. Գիւղատնտեսական դրամատան երկյարկանի շէնքը Էնգելս և Շահումեան փողոցներու անկիւնը․

4. Թոքախտային-պոլարախտային դիսպանսերը, Աբովեան փողոց

5. Մանկաբարձական հիւանդանոցը, համալսարանի քաղաքամասին մէջ:

6. Գիւղկովարկային ընկերութեան աշխատակիցներու հանրակացարանը, Էնգելսի փողոց, երկյարկանի 24 սենեակնոց:

Ասոնցմէ զատ «Շինարար»ը կառուցած է Զանգուի ջրմուղը երկուք ու կէս քիլօմէթր երկարութեամբ, Անատոմիկումի շէնքը և

կաթնատնտեսական ագարակի շէնքը, ինչպէս նաև ֆիզիքական լաբորատորիայի շէնքը․

Հողային ժողովրդական կոմիսարիատը Նալբանդեան փողոցի վրայ 1928ին կառուցած է իր 60 սենեակնոց փառաւոր շէնքը ուր հաստատուած են իր պաշտօնատուները։ Շինած է նաև անասնաբուժական հիւանդանոցը, բաղկացած եօթը մասերէ, լաբորատորիա, բժիշկներու հանրակացարան, շիճուկային բաժին, կառք և գոմեր։

Հայ բնասպ (հայ բնակարանային կոոպերատիվ) Միութիւնը աւարտած է հետեւեալ շէնքերը․

1. Հայջրանտեսութեան, թիւ 1 երկյարկանի շէնքը 22 սենեակնոց, Կնունու փողոց։

2. «Նոր ասպարէզ» երկյարկանի շէնքը 14 սենեակնոց, կոպերացիայի փողոց․

3. Կաշեգործ, բնակշինկոպի երկյարկանի երկու շէնքերը 33 սենեակնոց, նոյնպէս կոոպերայի շէնքը՝ Կնունեան փողոցի անկիւնը․

4. «Տպագրիչ» Բնակշինկոպի երկյարկանի շէնքը 14 սենեակնոց, Լէնինեան փողոցի ծայրամասը․

5. «Կայծ» բնակշինկոպի շէնքը 15 սենեակնոց․

6. Բնակշինկոպ 1 թիւ շէնքը 24 սենեակնոց․

7. «Կարմիր հոկտեմբեր» բնակշինկոպի շէնքը, 19 սենեակնոց:

8. Երկու բնակարաններ 16 սենեակնոց: Կառուցուած է 1927 ժողովրդ. Տնտես. խորհուրդի կողմէ ընդարձակածաւալ ապարանական շէնքը, մեքենիկական գործարանի շէնքը և բանուորներու համար պէթօնէ եռայարկանի շէնք մը 24 սենեակնոց:

Առողջապահական ժող. կոմիսարիատը 1927ին կառուցած է Կնունեան փողոցի վրայ 23 սենեակնոց երկյարկանի շէնք մը իր աշխատակիցներու բնակութեան համար․ Համալսարանի քաղաքամասին մէջ երկյարկանի շէնք մը որ յատկացուած է ֆիզիքօ-Տերապեվտիկեան հիւանդանոցին․ Նոյնպէս համալսարանի քաղաքամասին մէջ Աչքի Կլինիկայի յատուկ երկյարկանի շէնք մը․

«Արարատ» Տրեստ (trust) իր բանուորներու բնակութեան համար Նալբանդեան փողոցի վրայ կառուցած է երկյարկանի 33 սենեակնոց շէնք մը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Համալսարանը հինգ ֆաքիւլթէ ունի, ընդամէնը 1350 երկսեռ ուսանողներով և 158 դասախօսներով (40 բրօֆէսօր, 100 դասախօս և 18 օգնական դասախօսներ)։ Համալսարանի 1930ին պիւտճէն հաւասար էր 1.191.388 ռուպլիի․

Վարչական բաժանումներ. — Խորհրդային Հայաստանը վարչականօրէն կը բաժնուի 9 գաւառներու և 39 գաւառամասերու: Գաւառներու ու գիւղերու ամբողջական թիւն է 1197, վարչական բաժանումները հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն:

Գաւառի անունը	Կեդրոնը	Գաւառամասերու թիւը	Քաղաքներու և գիւղերու թիւը	Տարած. քռ. քլմ.	Բնակչին թիւը	Խտութ. իւրաքանչ. քռ. քլմ. բնակչի
1. Երեւան	Երեւան	6	221	3975,75	176,115	44,30
2. Լենինական	Լենինական	7	217	4217,20	196,882	46,69
3. Էջմիածին	Վաղարշապատ	5	173	3009,06	116,783	38 81
4. Ն. Բայազիտ	Նոր Բայազիտ	4	84	3004,37	104,677	34,84
5. Լոռի-Փամբակ	Ղարաքիլիսա	6	146	3889,44	135 884	34 94
6. Դիլիջան	Դիլիջան	5	84	3616,31	81,394	22,51
7. Զանգեզուր	Գորիս	3	177	3652,08	74,682	20,45
8. Դալարագեազ	Գեշիշքենդ	2	72	2410,88	30 388	12,61
9. Մեղրի	Մեղրի	1	23	786,63	8,742	11,11
				28556,72		
Սեւանա լիճը				1406,72		
Գումար		30	1197	29963,44	925,546	30,89

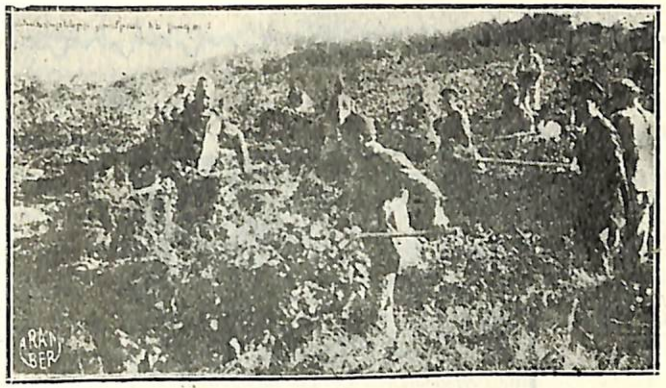

Բամպակամշակութիւնը Հայաստանի մէջ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Հայաստանի Պետական Թանգարանը, ինչպէս Պետական Գրադարանը, կը գտնուին Աբովեանի վրայ, Կուլտուրայի տան մէջ, որ երկյարկ և երեք թեւով շէնք մըն է քարաշէն:

Շէնքին կեդրոնական մասը շինուած է ձարական րէժիմի օրով և եղած է «Մէմինար»: Հայաստանի նախկին կառավարութեան օրով շինուած է մէկ թեւը, միւս թեւը շինուած է ներկայ կառավարութեան օրով: Մտադրուած է շէնքին վրայ բարձրացնել յարկ մը եւս:

Շէնքին երկու անկիւններուն վրայ կան կիսանդրիները Սուրէն Սպէնդիարեան և Զախարիձէի, երկուքն ալ համայնավար ծանօթ դէմքեր, սպաննուած՝ յեղափոխութեան շրջանին: Շէնքին մէջտեղի մասին առաջին յարկը յատկացուած է Բանուորական Ֆաքուլթէի դասախօսութեանց, վրայի յարկը հանդիսարանն է: Ձախակողմեան թեւին առաջին յարկը մատենադարանն է, գետնայարկով միասին: Վրայի յարկը Թանգարանն է:

Թանգարանին ընդհանուր վարիչն է Ռուբէն Թրըմբեան:

Թանգարանի բաժիններն են.

1. Պատկերասրահ, որուն վարիչն է Նկարիչ Ախիկեան:
2. Հնագիտական, վարիչ՝ Պայպուրեան.
3. Ձեռագրատուն և հին մատենագրութիւն, վարիչ՝ Տահազեգեան:
4. Ազգագրական, վարիչ՝ Լիսիցեան:
5. Ճարտարապետական, վարիչ՝ Թորոս Թորամանեան:
6. Ցեղափոխական, վարիչ՝ Սուրէն Սուրէնեան:

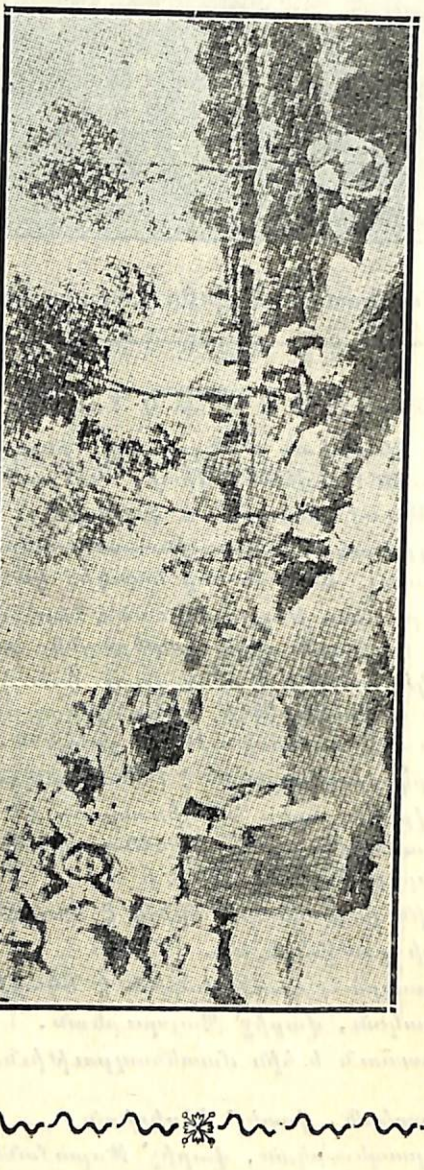

Չրմազեղի հայ աղջիկը աղբիւրին քով — «Ալի Գուչագ» ուր կիները կը լուան իրենց լաթերը առուակին եզերքը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԻՆԱՆՇԱՆԸ ԵՒ ԴՐՕՇԸ

Խորհրդային Հայաստանի Սահմանադրութեան 103 և 104 յօդուածներով Խորհրդային Հայաստանի պետական զինանշանը և դրօշը սահմանուած են հետեւեալ կերպով.

«Հայաստանի Ս. Խ. Հանրապետութեան պետական զինանշանն է Մեծ և Փոքր Մասիսներէն վեր, ծագող արեգակի ճառագայթներու մէջ մուրճ և մանգաղ մի միանց վրայ խաչաձեւ, կոթերը դէպի վեր, ատրև խաղողի որթ ողկոյզով ու տերեւներով, աջ ու ձախ կողմերէն ցորենի հասկեր և ուելի բարձր ճիթենիի ճիւղեր։ Զինանշանի կլորհակի չրջագծի արանքին, մակագրուած է՝ Հայաստանի Սոցիալիստական «Խորհրդային Հանրապետութիւն» եռնայն.։

«Հայաստանի Ս. Խ. Հանրապետութեան պետականական դրօշն է՝ կարմիր (ալ) գոյն կտոր, որի ձախակողմեան վերին անկիւնը, կոթին մօտ, գետեղուած են ոսկեգոյն տառեր» Հ. Ս. Խ. Հ.։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ

Սոյն կազմակերպութիւնը հիմնուած է 1921ին դրամագլուխ ունենալով 20,000 ռուբլիի գիրք։ 1925ի Հոկտեմբեր 1ին անոր գործառնութեանց ընդհանուր գումարը հասած էր 707,065 ռուբլիի։

Հրատարակչականը ունի 4 տպարան, Ա. Երեւան՝ որ ունի 4 մեծ մեքենայ, մէկ ամերիկեան, 73 բանուոր և ծառայող։ Բ. Էջմիածին՝ 3 մեծ մեքենայ, մէկ ամերիկեան, 56 բանուոր և ծառայող։ Գ. Լենինական՝ 3 մեծ մեքենայ և 46 բանուոր և ծառայող։ Դ. Մասկուա՝ 1 մեծ մեքենայ և մէկ ամերիկեան։ Հրատարակչականը իր արտադրութեանց առաջին տեղը տուած է դասագիրքերուն, որովհետեւ մայրենի լեզուով բաւարար չափով ուսուցման գրքեր չկան։

ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

1924ին Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցը 300 հատ հայ ձեռագիրներու հաւաքածոյ մը կը նուիրէ Երեւանի Համալսարանին։ Այս ձեռագիրները որոնք քանի մը դարու հնութիւն ունին՝ հաւաքուած են Նպաստամատոյցի պաշտօնեաներուն կողմէն տեղի չրջանին, ափ մը ցորենի փոխարէն։

15000 ՏՈԼԱՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ

Ամերիկայաբնակ Պ. Միհրան Աւագեան, Մարտ 22ին Նիւ Եորքի կտակարար առեանին միջոցաւ 15000 տոլարի հարստութիւնը և 100 տոլարի անձնական գրքերը կը կտակէ Հայաստանի Երեւան քաղաքի Հայկական Համալսարանին։

Կտակարար կարգուած է Պ. Վինըանթ Եարաըմ

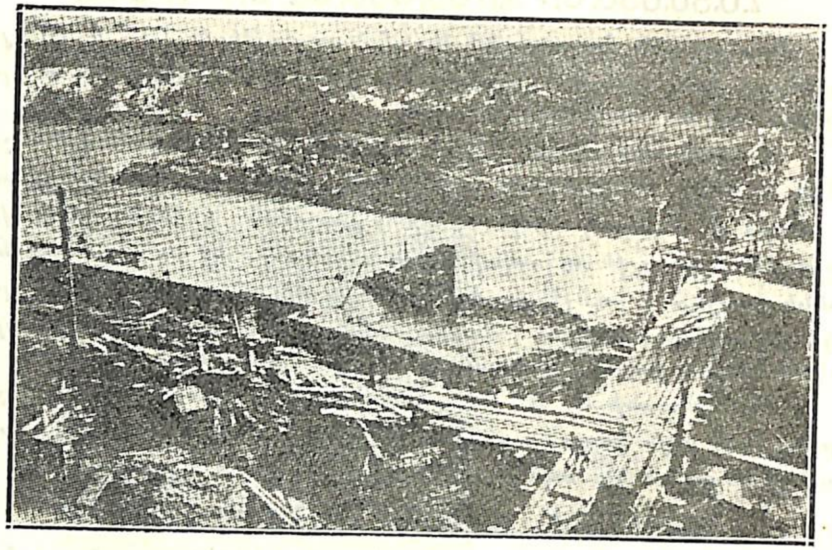

Ոռոգման աշխատանքները Արաքս գետի ափերուն վրայ

ՀԱՅ ԲԱՆԱԿԻՆ ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ

Հայաստանի Հրաձիգ Տիվիզիայի Հրամանատար Ա. Մելիք Շահնազարեան պաշտօնով փոխադրուած է Մոսկուա եւ անոր տեղ հրամանատար նշանակուած է Ա. Աթայեան, որ ծնած է 1895 թուին Իգտիրի մէջ, չքաւոր գիւղացի ընտանիքէ մը։ Աթայեան Հայաստանի նախկին կառավարութեան օրով եղած է հայկական բանակի 5րդ գունդի մէջ եւ մասնակցած Մայիսեան ապստամբութեան։ 1922ին եղած է Հայաստանի յատուկ զօրամասերու սպայակոյտի պետ եւ 1925ին՝ այդ զօրամասերու հրամանատար։ 1925ին մտած է Ֆրունզէի անուան ռազմական Ակադեմիայի մէջ, զոր աւարտած է 1928ին։ Աթայեան 1930ին եղած է հայկական տիվիզիայի սպայակոյտի պետը։ Խորհ. Միութեան Ռազմական Խորհուրդը Աթայեանին տուած է կարմիր դրօշի շքանշան, անոր ցոյց տուած անձնական քաջութեան համար, Հայաստանի Խորհրդայնացման ատեն մղուած կռիւներու ընթացքին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

Համկոմկուսի Կ. Կոմիտէի Քարտուղար Աղասի Խանջեանի տեղեկատուութեամբ, 1929 Յունուար 1ին Հայաստանի Կոմունիստական Կուսակցութիւնը 10.064 անդամ ունէր, 1930 Յունուար 1ին 12.229, իսկ 1930 Ապրիլ 1ին 13.407։ Մէկուկէս տարուայ ընթացքին 3343 հոգիի յաւելում։

Laurens.

ԷՏ. ԼՕՐԱՆ
ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ
ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՀԱՄԲԱՒԱՒՈՐ ԼԻՒՔՍ ՍԻԿԱՐԷԹՆԵՐՈՒ
տարածուած աշխարհի ամենայետին անկիւնները
ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԵՒ ԻՇԽԱՆԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԱՆՑ
ԱՐԺԱՆԱՑԱԾ 23 ՄԵԾ ՇՔԱՆՇԱՆՆԵՐՈՒ
ԵՒ HORS CONCOURS ՏԻՏՂՈՍԻՆ

ԱՆՀԱՄԱՐ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋԷՆ ՓՈՐՁԵՑԷՔ
ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՄԻ ՔԱՆԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Էմբէրիալ Մատէն | Բրէնս տը Մօնագօ
Տահլիա | Սիւրֆին
Սէրայ | Նապիլ
Ֆիկառօ | Տարլինկ
Լօրան Էքսթրա | Ռօյալ Տէրպի

ԱՐԱՊԷԼԼԱ

Davros

ՏԱՒՐՈՍ

ՍԻԿԱՐԷԹԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՐՔԱՆ

Եւրոպայի մէջ լաւագոյն արեւելեան սիկարէթ արտադրող հռչակաւոր գործատունն որուն հայ սեփականատէրը հեղինակութիւն մըն է ծխախոտի աշխարհին մէջ, եւ որուն Եգիպտոսի վերաբերեալ արտադրութիւնները կը պատրաստուին

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՕՐԱՆԻ ԳՈՐԾԱՏԱՆ ՄԷՋ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԾԽԱԽՈՏՆԵՐՈՎ
ԵՒ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾԵԱԼ ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՈՎ

Մէկ տարուան մէջ այնքան հռչակ ունեցաւ, որքան ուրիշ մարքաներ կէս դարու մէջ

ԱՀԱՒԱՍԻԿ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԵՍԱԿՆԵՐ

ՄԱՏԷՆ ՌՈՆՏ, ՄԱՏԷՆ ՍԷԼԷՔԹ, ՍԱՄՍՈՆ ԱՍԼԻ
ՍԱՄՍՈՆ ՀԱԳԻԳԻ, ՍԱՄՍՈՆ ՏԱՒՐՈՍ, ՍԱՄՍՈՆ ՄԻՒԼՈՒՔԻ
ՄԻՄԹԱԶ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԾԽԱԽՈՏՆԵՐ

ՍԵԴՐԱԿ ՏԷՐ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆՑ

— ՑԷՎԿԱՆՑ —

Վանեցի

ունի Շատախի բարբառով *Շահէնն ի Միսիր* որմէ կը քաղենք հետեւեալ արտակեղէք նկարագրութիւնը ու հայրենաշունչ ոտանաւորը:

ԽԱՉԱԲԼՈՒՐ

Էլ մեր երկիրը մեր աչքին կու խլնի, խաչարլըրէն վար պըտի իջնանք, կ'իջնանք այս խօրանդը երկիրը, ուր Մասսայ գագաթէն զատ ամենայն ինչ մըժ մառախուղի մէջ աներեւույթացեր է: Ամէն մարդ թող իր վերջի հետա բարեւն տայ մեր երկրի հող ու ջրին», ասաց Շահէն և գնաց առաւ զԱստղիկն, երկու լաճերն Վարդգէս և Վրէն և իրենց քոյր Հրանուշն, նստան կառք մը վրայ: Շահէն անկուշտ աչքով երիչ-կեց դէխ իւր վաթան, կոտրած կուժի պէս սիրտը փլաւ, աչքերը ծով դարձան և այսպէս ձէնիկ ձգեց գլուխն ու կանչեց.

Ով Վա՛թան Վա՛թան,
Տանէն քեզ կուրպան,

Հալալ արա՛ ինձ Հայրենի սուրբ հող, ինձ հալալ արա,
Հանց Տանէն քեզնից կեօ կու հեռանայ, ուրիշ ճար չկայ,
Ինձ հա՛լալ արա, քո դաշտէն քաղած ու կերած հացին,
Հա՛լալ արա ինձ, քո աղբիւրներուց խմած ջուրերին,

Դաշտեր դուք չորնաք,
Աղբիւրներ ցամքիք,
Թէ մեր թշնամույն՝
Դուք հաց կամ ջուր տաք,

Հա՛լալ արա ինձ կենարար օդէդ՝ զոր ես շնչեցի,
Ինձ հա՛լալ արա քո պայծառ երկնուց՝ խստակ աստղերէն,
Հա՛լալ արա ինձ գիշերուան ընկերս պտրուն լուսնակէն,
Իմ մնաս բարովն տուր քո սուրբ օդին եւ ասա՛ ինձմէն:
Ո՛վ օդ, թոյն դառնաս,
Թէ մեր թշնամւոյն,
Մեր տուն քանդողին՝
Հանգիստ շնչիկ տաս,

Հա՛լալ արա ինձ Հայրենի արեւ, որ ինձ լոյս տուիր,
Որ մեր *Վաթանի* սարեր ձորերուց՝ կանանչ սփռեցիր,
Ինձ հալալ արէք լեռներ ու ձորեր, խոտ ու ծաղիկներ,
Էր այսուհետեւ հայ մարդու ձեռքեր, զձեզ չեն քաղեր,
Արեւ, ա՛ստղ, լուսնակ
Դուք խաւար դառնաք՝
Թէ օր մ'ի օրանց
Թշնամւոյն լոյս տաք:

Ինձ հալալ արա՝ քո՛ մոնք Շահէնին՝ Աղթամարա վանք,
Հալալ արէք ինձ վանքեր ու սուրբեր ժամ ու գերեզմանք,
Ո՛վ այսուհետեւ պիտի գայ ձեզ յուխտ, խունկ ու մոմ վառէ,
Ո՛վ այսուհետեւ մարած կանթեղին ձէթ կու լեցնէ,
Անէծք այն ձեռքին՝
Որ ձեզ կը դպչին,
Որ ձեր մէկ փոշին՝
Տեղէն կը շարժեն:

Տէ՛ր, մնաս բարով պառաւ վիրաւոր մեր Մայր Հայաստան,
Ահա՛ ակամայ որդիքդ քո գրքէն կու փախչին կ'երթան,
Կարդ *հալալ* արա, մի՛ մի՛ անիծեր չերթան, փնանան,
Այլ օր մը դառնան, եւ իրենց *Վաթան* նորոգեալ գտնան:

1911 *Պոլիս* — ՍԵԴՐԱԿ ՏԷՐ ՍԱՐԳԻՍԵՆՑ
— Տէվկանց —

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ն. Ս. ՕԾՈՒԹԻՒՆ Տ.Տ. ՍԱՀԱԿ ՍՐԲ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Մենք թեւակոխեցինք 82րդ տարւոյն սեմը, «Նեղեալ եմ ի մարմնոյ աստի» սակայն Նախախնամութիւնը, կը յապաղի մահուան հրեշտակը ղրկելու, կամ քաշելիք մեղքեր ունիմ կամ չիրականացած երազներ եւ պարտաւորութիւններ:

«Աթոռնիս հաստատեցինք Մեծն Լիբանանու ստորոտը Անթիլիաս աւանին մէջ, ծովեզերեայ եւ առընթեր Պէյրութի:

«Ընծայարանը բացուեցաւ 38 ուսանողներով վերահսկողութեամբ Տանէ Վ.րդ.ի եւ Տեղակալութեամբ Բաբգէն Եպիս.ի: Առանց արտաքին օժանդակութեան, ներքին միջոցներով եկեղեցի մը կը մատակարարենք. Դեկտեմբեր 28ին (1930) օծման հանդէս կատարեցինք ծովածաւալ բազմութեան մը ներկայութեան: Արաբ ժողովուրդը տեսաւ հայուն կենսունակութիւնն ու հաւատքը»: ՍԱՀԱԿ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

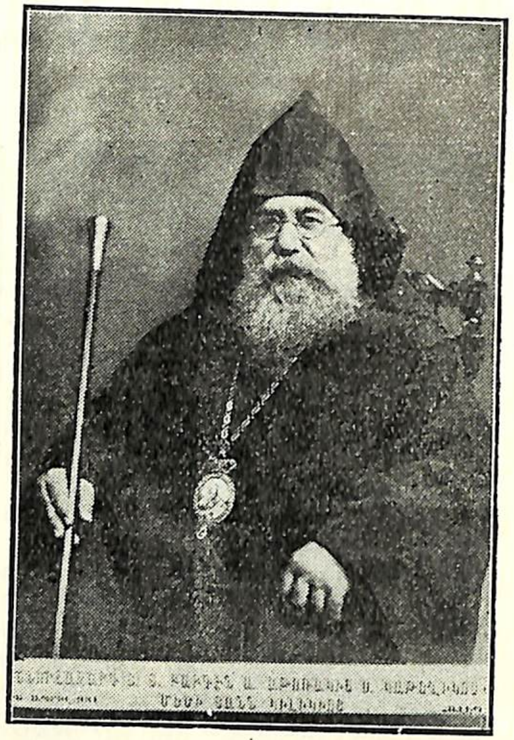

Ն. Ս. ՕԾՈՒԹԻՒՆ ԲԱԲԳԷՆ Ս ԲԶ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Գահակից Նորին վեհափառ Սահակեան Կաթողիկոս Տանն Կիլիկիոյ

Կիլիկիոյ Սահակ Կաթողիկոսին կողմէ նախապէս իրեն աթոռակից կարգուած Բաբգէն Սրբազանին ընտրութիւնը իբր Կաթողիկոս տեղի ունեցած է Շաբաթ, 1931 Ապրիլ 25ին, Հալէպ գումարուած համագումարին մէջ։

Հետեւեալ օրը, 1931 Ապրիլ 26ին, կատարուած է Կաթողիկոսական Օծումը, Հալէպի Ս. Քառասուն Մանկանց Եկեղեցիին մէջ յոգնախուռն բազմութեան մը ներկայութեան։

ԲԱԲԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ)

Կիլիկիոյ Աթոռին Օծակից Կաթողիկոսը — Բաբգէն Եպիսկ. Կիւլէսէրեան — հայ եկեղեցականութեան մէջ ծանօթ դէմք մըն է։

Բաբգէն Կաթողիկոս ծնած է Կիլիկիոյ Այնթապ քաղաքը, 1868 Մարտ 23ին։ Աւազանի անունն է Յարութիւն։ Ան անցուցած է իր մանկութիւնը այդ թրքախօս քաղաքին մէջ, և աշակերտած Վարդանեան Կրթարանին չորս տարի։ Ապա կը մեկնի իր ծննդավայրէն դէպի Երուսաղէմ, և հոն կը մտնէ Ժառանգաւորաց Վարժարանը 1888-ին։ Սակայն երկար չի մնար հոն և Յարութիւն Կիւլէսէրեան յուսախաբ կը վերադառնայ իր ծննդավայրը՝ հոն շարունակելու համար իր ուսումը։

Ճիշդ այդ պահուն տեղի կ'ունենայ Արմաշի Դպրեվանքին բացումը Օրմանեանի ձեռքով և Աշըգեան Պատրիարքի հովանաւորութեամբ։ Կիւլէսէրեան կը փութայ Արմաշ և կը մտնէ անոր աշակերտներու շարքը (1889 Նոյեմբեր 11)։

Յարութիւն Կիւլէսէրեան Արմաշի Դպրեվանքին անդրանիկ դասարանին երիցագոյն աշակերտը, Օրմանեանի և Դուրեանի ձեռքին տակ և դպրեվանքին ամենէն փայլուն շրջանին կը մարզուի և կը պատրաստուի եկեղեցական կեանքի։

Իրեն ուսման ընթացքին կը ստանայ իր ընկերներուն հետ եկեղեցական առաջին աստիճանները։ 1890ին դպիր կը ձեռնադրուի, 1892ին Աւագ Սարկաւագ և 1895 Յունիս 18ին՝ իր դասարանին ընկերներուն հետ Օրմանեանէն կը ձեռնադրուի Աբեղայ և կը կոչուի Բաբգէն։

Բաբգէն Աբեղայ, իր քահանայական ձեռնադրութենէն անմիջապէս յետոյ գործօն կեանք չունենար, և տարի մըն ալ կը մնայ Արմաշի Վանքին մէջ:

Արդէն հայկական կոտորածները սկսած էին և գաւառներու մէջ ջարդեր կը գործադրուէին։

Աշըգեան ննջած և Իզմիրլեան յաջորդած էր պատրիարքական աթոռին վրայ և յեղափոխական յուզումներ տեղի կ'ունենան։ Արմաշի նորընծայ վարդապետները, տակաւին անփորձ, կարելի չըլլար գաւառները ղրկել, ուստի անոնք վանքին մէջ կը պահուէին։

Բաբգէն Աբեղայ Եղիշէի վրայ կը կատարէ խնամեալ և ման-

բանկրկիտ մէկ ուսումնասիրութիւն, որ 1898ին Իզմիրեանց Սահակ-Մեսրոպեան մրցանակին կ'արժանանայ։

Այս քննական ուսումնասիրութիւնը յետոյ 1908ին առանձին հատորով լոյս կը տեսնէ Վիէննայի Մխիթարեանց Վանքէն, նախապէս «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ մաս առ մաս հրատարակուելէ վերջ, իսկ անոր մի քանի գլուխները, որոնք Վիէննայի Մխիթարեանք դաւանական նկատումներով չէին ուզած հրատարակել, Պոլսոյ մէջ կը հրատարակուին 1912ին ուրիշ հատորով մը («Հայ Եկեղեցին Ե. դարուն մէջ»)։

Իր այս աշխատութիւնը պատրաստելէն առաջ էր որ իրեն կը տրուի 1896 Մայիս 26ին «մասնաւոր վարդապետութեան գաւազան»։

1891 Յուլիսի վերջ Իզմիրլեան կը հրաժարի պատրիարքութենէ և Երուսաղէմ կ'աքսորուի։ Տեղապահ կը կարգուի Բարթողիմէոս Եպիս. Չամիչեան որ երբեք համակիր չըլլար դպրեվանքին։ 1896 Օգոստոս 14ին տեղի կ'ունենայ Պոլսոյ Պանքայի դէպքը։ Պոլսէն հայեր գունդագունդ կը գաղթեն Վառնա, ամէն կողմ կը տիրէ ահ ու սարսափ, Արմաշի Դպրեվանքը կը քայքայուի, Օրմանեան կը մեկնի Պոլիս և պահ մը կը խորհի անցնիլ Եւրոպա։

Այս միջոցին սակայն 1896 Նոյեմբեր 4ին Օրմանեան կ'ընտրուի Պոլսոյ Պատրիարք և Բաբգէն Վրդ. Կիւլէսէրեան Առաջնորդ կը կարգուի Ճանիկի 1897 Սեպտեմբեր 28ին։ Կը հասնի Սամսոն 1899ին կը ղրկուի Մուշ իբր Տարօնոյ Ընդհ. Վանահայր և Առաջնորդական Տեղապահ, ուր սակայն հազիւ տարի մը կրնայ պաշտօնավարել և 1901ի սկիզբները ձերբակալուելով կը բանտարկուի և Օրմանեանի ջանքերով ազատուելով կը բերուի Պոլիս։

1901ին Տրապիզոնի և 1906ին Մարաշի Առաջնորդ կ'ընտրուի, բայց Թուրք կառավարութեան կողմէ չի վաւերացուիր որով Բերայի Ս. Կարապետ և Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցիներու քարոզութեան համեստ պաշտօններով կ'զբաղի (1901-1907) և Պոլսոյ Ազգ. Մատենադարանը կը դասաւորէ և ձեռագիրները կը ցուցագրէ։

1905-1906 կը վարէ «Լոյս» կրօնաթերթի խմբագրապետութիւնը։

1907ին Օրմանեանի շնորհիւ կը յաջողի Արմաշու փոխ Վանահայրութեան և վերատեսչութեան պաշտօններուն տիրանալ ուր գործօն ծառայութիւն մը կ'ունենայ։

1909 Մարտ 7ին Գաղատիացիք կ'ընտրեն զինք Առաջնորդ և երեք ամիս վերջ այսինքն 1909 Յունիս 30ին կը հասնի Էնկիւրիւ որուն գաւառական ժողովին վկայականով կը մեկնի Էջմիածին և Եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի 1910 Սեպտեմբեր 19ին Երջանկայիշատակ Տ. Իզմիրլեան Մատթէոս Կաթողիկոսէ։

1911ին կրկին կը մեկնի Էջմիածին իբրև պատգամաւոր ու 28 պատգամաւորներուն գլուխն անցած, Օրմանեանի ընտրութիւնը պաշտպանելով կը հեռանայ ժողովէն։

Համաշխարհային Պատերազմին՝ Էնկիւրիէն վաղուց անցած էր Բարլին ուր կը մասնակցի եկեղեցւոյ մէջ հայ կամաւորներուն դրօշին օրհնութեան և անկէ կ'անցնի Ամերիկա վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուելու նպատակաւ. հոն կ'զբաղի հոգևոր զանազան պաշտօններով և հրապարակագրութեամբ գործակցելով «Տաւրոս» Շաբաթաթերթին երկու տարի (1918-1919):

1923ին կ'այցելէ Եւրոպա, կը շրջի Երուսաղէմ, Եգիպտոս, Սուրիա և ապա կրկին կը վերադառնայ Ամերիկա կը յաջողի համոզել հանգուցեալ Պատրիկ Կիւլպէնկեանն որպէսզի հինգ տարուան համար 1000ական անգլ. ոսկի նպաստ մը տայ Ժառանգ. Վարժարանին մէջ դասարան մը կազմակերպելու համար։

1924ին կը դառնայ Երուսաղէմ և Կիւլպէնկեան ընծայարանի և Ժառանգաւորաց Վարժարանին մէջ դասաւանդութիւններ կը ստանձնէ։

1927ին Երուսաղէմի մէջ հրատարակուած «Սիոն» Ամսագրին խմբագրապետութիւնը կը վարէ։

Սահակ Կաթողիկոս փափաքելով իր կենդանութեան իրեն աթոռակից մ'ունենալ երեք հարիւր տարիէ ի վեր խափանուած դրութիւն մը կը վերականգնէ և իրեն աթոռակից կը կարգէ Բաբգէն Եպիսկոպոսը։

Հալէպի մէջ վերջին անգամ գումարուած ժողովը ընդառաջ երթալով Սահակ Կաթողիկոսի բաղձանքին միաձայնութեամբ այդ նշանակութիւնը կը հաստատէ։

1890էն ի վեր աշխատակցած է հայ գրականութեան և զանազան լրագիրներու իր յօդուածներով։ Ունի կրօնական և հասարակական հարցերու շուրջ յօդուածներ Արեւելքի, Լումայի, Բիւզանդիոնի, Բիւրակնի, Մասիսի, Արեւելեան Մամուլի, Արարատի, Բանասէրի եւ Հանդէս Ամսօրեայի մէջ։

Հրատարակած է, Պոլսոյ մէջ Լոյս կրօնաթերթը [1905-1906], Պօսթընի մէջ Տաւրոս շաբաթաթերթը [1918-1919] և Երուսաղէմի մէջ Սիոն ամսագիրը [1927-1930]:

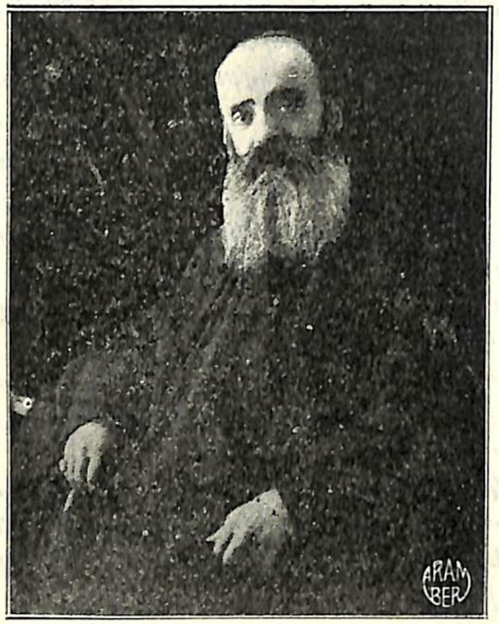

ԱՄԵՆ. Տ. ԹՈՐԳՈՄ ՍՐԲ. ԱՐՔԵՊԻՍ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ
Նորընտիր Պատրիարք Երուսաղէմի Առաքելական Սուրբ Աթոռոյ

ԵՐԿԱՐԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ

Ըստ ֆրանսացի ալեհեր Տօքթ. Ալեքսանդր Կէնէօթի որ 99 տարեկան է, մարդուս երկարակեցութիւնը կը կայանայ հետեւեալ պատուէրներուն մէջ. 1] Խորունկ շնչառութեան մարզանք ընել: 2] Ամէն օր 6-7 ժամ քուն բաւարար է մարդուս. ցերեկները կարելի է թիկնաթոռի մը վրայ քիչ քնանալ. 3] Ճաշի սովորական ռէժիմը բաւական է մարդուս, չափազանց միս ուտելու մէջ ո՛եւէ օգուտ չկայ, ամէն օր երկու հաւկիթ ուտելու է, կարագ և բանջարեղէնները շատ օգտակար են, եղանակի համեմատ պտուղներ ուտել: 4] Մարդ իր կարողութենէն վեր ո՛եւէ բանի պէտք չէ ձեռնարկէ մանաւանդ յառաջացած տարիք ունեցողներ իրենց երիտասարդութեան մէջ ըրածները պէտք չէ կրկնեն.

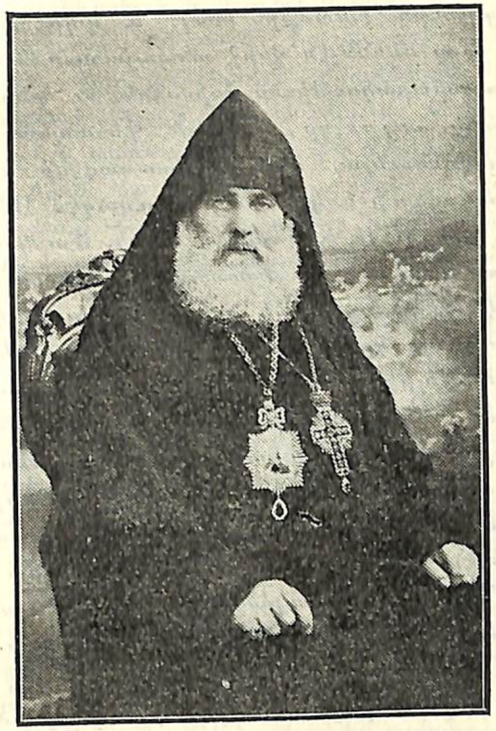

ԱՄԵՆ. Տ. ՄԵՍՐՈՊ Ս. ԱՐՔԵՊ. ՆՇԱՆԵԱՆ [ԼՕՔՄԱԿԷՕԶԵԱՆ]
Արժանընտիր Պատրիարքական Տեղապահ
Առաքելական Սուրբ Աթոռոյ Ս. Երուսաղէմի

*Գեր. Մեսրոպ եպս. Նշանեան ծնած է Պոլիս, Սամաթիա թաղը,
30 Մայիս, 1872ին. Երեք օրուան երախայ՝ դժբախտութիւնը ունե-
ցած է կորսնցնելու իր մայրը և Յակէս տարի ետք, հայրը՝ Թօրնօճի
Նշան Լօքմակէօզեան. Իր մկրտութեան անունը եղած է Միրիճան,
զոր Մեհրանի փոխած է ժառանգաւորաց վարժարանի տեսուչ Գէորգ
Վրդ. Երէցեան, իսկ մականունը Լօքմակէօզեան Նշանեանի փոխած
է, հօրը անունով, Նարեկեան վարժարանի տեսուչ Մանուկ Սպեան
(այժմ Կոմիտաս քահանայ) Լօքմակէօզեան մականունը խորթ գալով
իր ականջին.*

Մանուկ Միրիճան, հօրէ և մօրէ որբ մնացած, մեծցած է մեծ հօրը Գրիգորի (արքունի թնդանօթարանի Ս. մեքենավար) հոգածութեամբ և պաշտպանութեամբ. այդ տարիներուն աշակերտած է Բե-

բայի Նարեկեանին, լաւագոյն ուսուցիչներու վարչութեան և ձեռնհաս ու կարող ուսուցիչներու խնամքին տակ, և դպրոցական ընթացքը աւարտած։ Մեծ հօրը մեռնելէն վերջ անպաշտպան մնացած և փափաք ունենալով իր դաստիարակութիւնը ճոխացնել ու ընդգրկել ամուրի եկեղեցականութեան ասպարէզը, կը դիմէ Վեհապետեան Յարութիւն Պատրիարքին, ընդունուելու համար Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց Վարժարանը, կ'ընդունուի և կը հասնի Երուսաղէմ 1887ին, կ'ուսանի հոն Գէորգ Վրդ. Երէցեանի և Մամբրէ Եպս'ի. Մաշկեանի տեսչութեան օրերուն, որ Երուսաղէմի Ժառանգաւորացի լաւագոյն և կանոնաւոր շրջաններէն մէկը եղած է և ուր իր ընթացքը կը լրացնէ 1891ին։ 1892ին Սարկաւագ կը ձեռնադրուի Լուսարարապետ Սահակ Եպս. Խապայեանէ [այժմ Կիլիկիոյ Կաթողիկոս] և 5 տարի անընդհատ իբրև ուսուցիչ կը գործէ Ժառանգաւորաց և Թաղային վարժարաններուն մէջ։ 1898ին Վարդապետ կը ձեռնադրուի հոգելոյս Յարութիւն Պատրիարքէ, որուն պաշտպանութեան և մեծագոյն համակրութեան կ'արժանանայ իր անձնուիրութեամբն ու ծառայելու պատրաստակամութեամբը։ 1899—903 իբրև հաշուակալ ու գանձապետ կը գործէ դիւանատան մէջ։ Նոյն ատեն Միաբանական ընդհ. Ժողովոյ նախ Ատենադպիր և ժամանակ մը վերջ Ատենապետ կ'ընտրուի. 1906ին նշանակուած է նաև ձեռագրաց մատենադարանի տեսուչ, զոր թողած է քանի մը տարիէ ի վեր միայն։ 1907ին կ'ընտրուի Տնօրէն Ժողովի անդամ. 1908ին իբր ուղեկից կ'ընկերանայ Վանքին կողմէն Իզմիրլեան աքսորական Պատրիարքին որ Սահմանադրութեան հռչակմամբ կը դառնար Պոլսոյ իր Պատրիարքական գահը։ Եղած է Իզմիրլեան Պատրիարքին մտերիմը և առանձնապէս անոր վստահութեան արժանացած միաբանը Երուսաղէմի մէջ, անոր աքսորի տարիներուն։ Երբ Իզմիրլեան Կաթողիկոս կ'ընտրուի, անոր կ'ընկերանայ դէպի Էջմիածին իբր Նորընտիր Հայրապետին գաւազանակիր և անձնական քարտուղար և հոն կը մնայ մինչև Կաթողիկոսի մահը, անոր մասնաւոր վստահութեամբը պատուուած։

1911ին Էջմիածինէն կը հրաւիրուի Երուսաղէմ՝ վանական վարչութեան կողմէն, իբր տեսուչ վարժարանաց. 1913ին վարժարանի տեսչութեան կը միանայ տպարանի տեսչութիւնը, պաշտօններ զորս մինչև հիմայ կը վարէ մեծագոյն փորձառութեամբ ու թափով։

1916ին, Թուրք վարչութեան օրով, վանքին կողմէն կ'ընտրուի Նահանգային Ժողովի [Մէճլիսի Իտարէ] անդամ, մինչև Թուրքերուն հեռացումը Երուսաղէմէն։ Անգլիական տիրապետութեան օրով, 1919 Վանքին պատասխանատու վարչական ժողովի անդամ կը նշանակուի

կառավարութեան կողմէն, իրեն ընկեր ունենալով հանգուցեալներ Եղիշէ Եպս. Չիլինկիրեան և Դաւիթ Վրդ.։

Այս հոգելոյս Դուրեան Պատրիարքի պաշտօնավարութեան սկիզբը, 1921ին, երբ կանոնաւոր ժողովներու վերականգնումը կ'ըլլայ, կ'ընտրուի Տնօրէն Ժողովի անդամ և ատենադպիր, յաջորդ շրջանին անդամ և ատենապետ: 1922ին Միաբանական ընդհ. Ժողովի ընտրութեամբ իրեն կը յանձնուի լուսարարապետութեան կարևոր պաշտօնը, թափուր մնացած ըլլալով Դաւիթ Վարդապետի եկեղեցական մահուամբ և այդ բարձր պաշտօնին տուած իրաւունքով՝ ինքնին և միայն անդամ կը դառնայ Տնօրէն Ժողովին որուն ատենապետութիւնը կը վարէր մինչև վերջերս. 1922ին Ծայր. Վրդ. Դուրեան Պատրիարքէ և 1924ին Եպիսկոպոս՝ արդի հոգելոյս ընդհանրական Հայրապետէն. և այս բոլոր ծառայութեանց իբր պսակում ու գնահատութիւն՝ հիմայ կոչուած է Պատրիարքական Տեղապահի պաշտօնին։

Նորընտիր Տեղապահը վարչական գործերու մէջ ունեցած իր անժխտելի փորձառութիւններուն կը միացնէ Միաբանութեան հին սերունդին մէջ ամենէն զարգացածն և ուսեալն ըլլալու առաւելութիւնը. գիտէ հին և նոր հայերէն, ֆրանսերէն լաւ կը հասկնայ և գիտէ բաւական չափով ինքզինքը արտայայտել։ Հրապարակախօսութիւնը վանականներու տկար կողմը մնացած է միշտ, այդ կարողութիւնը զարգացնելու պատեհութիւններէն զրկուած մնալով վանքին մէջ. բայց Նորին Սրբազնութիւնը երբ կը պատրաստուի, գիտէ շատ պայծառ, բնական ու պարզ կերպով ներկայացնել իր մտածումները և զանոնք զատուորել կանոնաւոր ու բնական ընթացքով։

Դարանաղցի Գրիգոր Վրդ.ի ժամանակագրութիւնը հրատարակած է, խնամով պատրաստուած ներածութեամբ մը, շատ կարևոր աղբիւր մը վերջին երկու դարու պատմական դէպքերու։ Վերջերս հոգելոյս սրբազան Պատրիարքը իրեն յանձնեց Սաւալանի մեծահատոր «Երուսաղէմի պատմութիւն» գրաբար աշխատասիրութեան աշխարհաբարի վերածումը, զոր կատարած է մեծագոյն մասամբ և որ քիչ ատենէն հրապարակ պիտի ելլէ. ունի նաև բանասիրական, տեղագրական ուսումնասիրութիւններ և յօդուածներ ու կրօնական պատմուածքներ որոնք երեւցած են թերթերու ու պարբերականներու մէջ։

Ամենէն վերջ՝ Յարութիւն Պատրիարք Վեհապետեանի թելադրութեամբ ու բաղձանքով, փափաքը ունեցած է չօշափելի ու նիւթական ժառանգութիւն մը թողուլ Վանքին ուր անցուցած է գրեթէ իր ամբողջ կեանքն և ի սպաս դրած իր ծառայութիւնները։ Երիքովի մէջ, ուր հայ վանքը ո՛չ մէկ սեփականութիւն ունեցած էր. իր անձ-

նական խնայողութիւններովը, որոնք զրկանք մը եղած են իրեն համար, քանի որ դրամ երբեք չէ կրցած ունենալ, քանի մը տարի առաջ պարտէզ մը գնած քաղաքին լաւագոյն մէկ մասին մէջ ու նուիրած Վանքին, որ այս գետնի նոր յաւելումներով ընդարձակուած է, սահմանուած՝ ըլլալու ապագայ հայ վանքի մը գետինը։

Ամենապատիւ Սրբազանը մեծ ձեռնհասութեամբ ի գլուխ հանեց իրեն վստահուած այս փափուկ ու կարեւոր պաշտօնը։

ԱՐԱՐԱՅԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

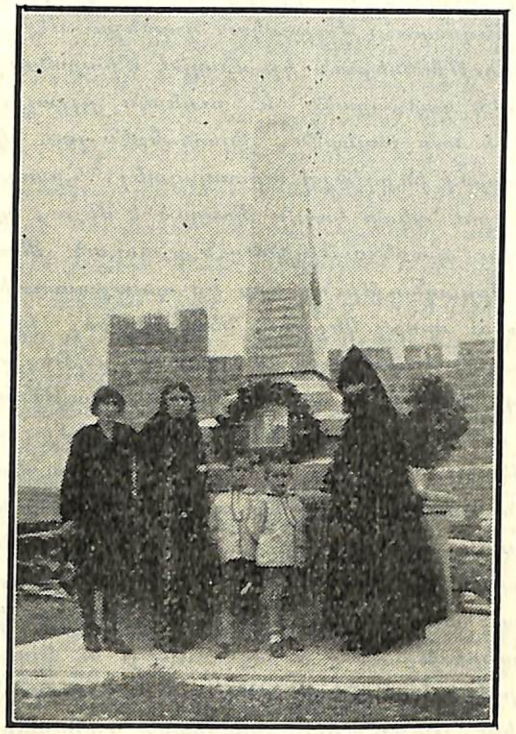

Արարայի Յուշարձանը

Երուսաղէմի Հայոց Ս. Փրկչեայ գերեզմանատան մէջ

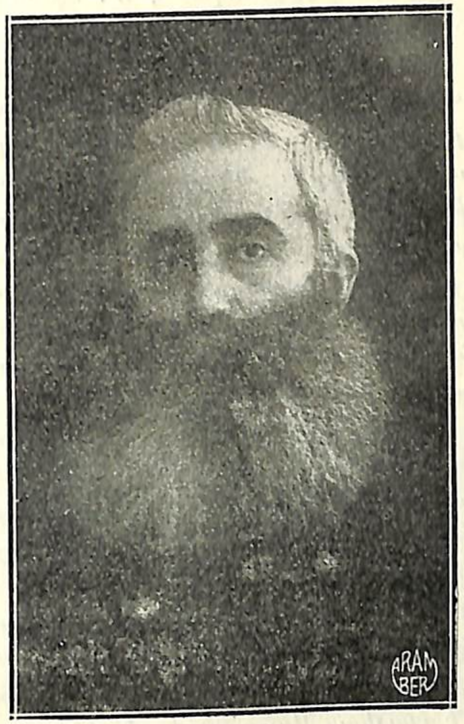

ԳԵՐ. Տ. ՍՄԲԱՏ Ս. Ա՚ՔԵՊԻՍ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Երուսաղէմի Պատրիարքական փոխանորդ Կոստանդնուպոլսոյ

Իր աշխարհական անունը Ռուբէն, բնիկ Սկիւտարցի (Պոլիս) ծնած է 1873 յուլիսին։ Նախակրթութիւնը ստացած է Գումգաբուի, Ենիգաբուի, Գատըգիւղի և Սկիւտարի Ազգ. վարժարաններուն մէջ, 1893 թուականին Երուսաղէմի Ժառ. վարժարանը ընդունուելով անկէ շրջանաւարտ եղած է։ Տարի մը Ս. Տեղեաց մէջ դպրութիւն ընելէ վերջ 1897ին կոչուած է Յոպպէի վանքին նախակրթարանի վարժապետութեան պաշտօնին։ 1898 յուլիսին ձեռնադրուած է Սարկաւագ Ռոտոսթոցի Ներսէս Եպս. Գէորգեանէ որ ատեն Պատր. Փոխանորդ էր Երուսաղէմի։ 1900ին եղած է Ս. Աթոռոյ հաշուակալի օգնական և յաջորդ տարի վանքի ընթերցատան տեսուչ։ 1902 յուլիսին Վեհապետեան Յարութիւն Պատրիարքէ ձեռնադրուած է Վարդապետ և տպարանի Տեսուչ կարգուած։ 1904ին կոչուած է Պէյրութի հովուա-

կան տեսչութեան, 1906—1907 եղած է Ս. Աթոռոյ հիւրընկալ, Միաբանական ընդհ. ժողովի Ատենադպիր (յետոյ ատենապետ) որ ատեն վերաքննուեցաւ Միաբանութեան 1888ի կանոնագրութիւնը և Ղևոնդ Մաքսուտեան Վարդապետի 12 տարուան մանուածապատ հաշիւները՝ կեդրոնական վարչութեան կողմէ իբրև քննիչ ղրկուած Մանկունի Վահրամ Եպիսկոպոսի և Արիս Ֆէտաճեանի ներկայութեան։ 1907ին եղած է վանքի Թարգման գանձապետ, մատակարարական և կալուածական ժողովներու անդամ, մինչ 1908ին հիւրամեծար՝ ուխտաւոր Տէր և Տիկին Յովհ. Ժամհարեանցի, որոնք մեծ աքսորական Իզմիրլեան Մատթէոս Սրբազանի առաջարկին վրայ 30,000 ֆրանք կը նուիրեն Ս. Յակոբեանց վանքին [յանուն հանգ. Իսահակ Ժամհարեանցի] պայմանաւ սակայն որ նոյն գումարով կալուածներ չինուին և անոնց հասոյթով բարձր ուսում ընդունին Ժառ. Վարժարանի շրջանաւարտներէն սարկաւագ ձեռնադրուածներ — Գաղադեան Սրբազան դեռ վարդապետ այն ատեն 19 ծի վերջերն վանական ներքին երկպառակութիւններու պատճառաւ իր ընկերներէն հեռանալով Երուսաղէմէն անցած է Պոլիս, ուր 1909 Նոյ. 9ին առժամապէս կոչուած է Պոլսոյ Ս. Երուսաղէմի փոխանորդութեան կարևոր պաշտօնին և ապա 1910ին հաստատուած է նոյն պաշտօնին մէջ, զոր մինչև օրս կը վարէ մեծ ձեռնհասութեամբ։ Իսկ 1911ին ընտրուած է անդամ կրօնական ժողովի։ Այսպէս Գաղադեան Սրբազան իր Եպիսկոպոսութեան աստիճանն առած է Գէորգ Ե. Կաթողիկոսէ։ 1931ին Երուսաղէմի Միաբանութեան կողմէ հրաւէր առած է Ս. Աթոռոյ Նորընտիր Պատրիարք Թորգոմ Արքեպ. Գուշակեանին ընկերանալ՝ դէպի Երուսաղէմ առաջնորդելու համար։

Աշխարհի ամենափոքր գիրքը.— Մոսկուայի գիտութեանց կաճառի արխիւներուն մէջ ցուցահանդէս մը սարքուած էր նոյն հաստատութեան գրատան երկհարիւրամեակին առթիւ:

Չորս միլիոն գրքեր ցուցադրուած էին որոնց մէջէն այցելուներու ուշադրութիւնը կը գրաւէր եւ իրենց սքանչացումին առարկան կը դառնար աշխարհի փոքրագոյն գիրքը: Քռիլովի առակներուն մէկ հատորն էր այդ գրքոյկը, որուն ծաւալը նամականիշէ աւելի փոքր էր։ Այս գրքոյկին քով դրուած էր ուրիշ գիրք մը մէկ մէթր եւ տասը սանթիմէթր երկարութիւնով եւ 75 սանթիմէթր լայնքով:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Գեթսեմանի ձորին հիւսիսային կողմը կ'իյնայ Ամենասուրբ Կոյսին փառահեղ Շիրիմը, որ կը գտնուի գետնայարկ 47 աստիճաններէ վար շինուած՝ արեգական ճառագայթներէ զուրկ քարուկիր Տաճարի մը մէջ, որուն հիմնադիրն է եղած Արքայ Թագաւորի կինը Հեղինէ և ապա երկրորդ Հեղինէն Կոստանդիանոսի մայրն ու ինքը։

Տիրամօր գերեզմանը փորուած է ժայռի մը մէջ որուն արտա-

Ս. Աստուածածնայ Տաճարը Գեթսեմանիի Ձորին մէջ

քին կողմը տաշուած ըլլալով Կոյսին մարմինը ընդունած մասը միայն թողուցած են. չուրջանակի թողլով բաց, որ Տաճարին արևելեան մասին մէջ կը գտնուի խաչաձև է։ Գերեզմանին ներքնակողմը բոլորուած ու զարդարուած է մարմինին պարփակուած մասը սպիտակ մարմարինով ծածկուած է բարձրագիր ու սեղանաձև, որուն վրայ հանապազօր կը պատարագեն միայն հայ և յոյն եկեղեցականներ։ Սոյն գերեզմանը ունի երկու դռնակներ մին դէպի հիւսիս, իսկ միւսը դէպի արևմուտք։

Հեթում Բ. Կիլիկիոյ Թագաւորը 1300ին Եգիպտոս արշաւած և յաղթական վերադարձի պահուն՝ Երուսաղէմ երթալով ի նշան իր յաղթութեան գերեզմանին արտաքին կողմը՝ արևմտեան դրան կից կանգնել կուտայ սեղան մը, որ մինչև այսօր կայ ու կը մնայ և հայոց սեփականութիւնն է ուր մերթ ընդ մերթ կը պատարագեն ալ։

Սոյն տաճարին արևմտեան թևին մէջ Ս. Գերեզմանին հիւսիսային կողմը կան երկու սեղաններ եւ որուն առաջինին վրայ կը

պատարագին ամէն չորեքշաբթի օր Ասորիներն իսկ երկրորդին վրայ Ղպտիները ուրբաթէ ուրբաթ հայոց արտօնութեամբ։

Ս. Կոյսի գերեզմանին յետակողմը կայ յունաց սեփական սեղան մը իսկ հարաւային կողմը հայոց սեփական եղող նեղկուկ վայր մը ուր հայ վարդապետը կ'զգեստաւորուի։

Եկեղեցւոյ աստիճաններէն վեր բարձրացած տանն աջ ու ձախ կ'իյնան յոյն և հայ տեսչարանները։ Եւ տանըմէ մի քիչ վեր դարձեալ աջ և ահեակ որմերէն ներս կամարակապ երկու սեղաններ Ս. Յովսէփայ Աստուածամօր գերեզմանը և Յովակիմայ և Աննայի գերեզմանները, առաջինը հայոց սեփական իսկ վերջինը յունաց։

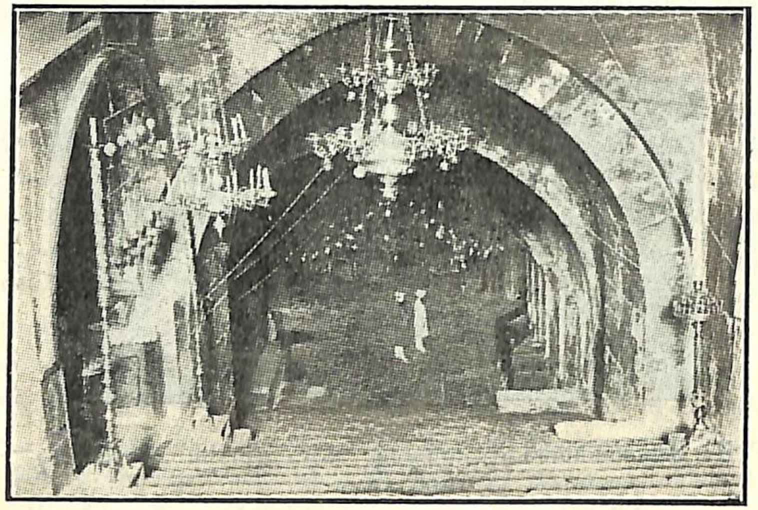

Ս. Աստուածածնայ Տաճարին ներքնամասը Գեթսեմանիի Ձորին մէջ

Այս Տաճարը սեփականութիւնն է միայն հայոց և յունաց որով այսպէս թէ Ս. Գերեզմանին թէ բոլոնդակ եկեղեցւոյն մէջ գտնուած բոլոր զարդերն ու կանթեղները, ջահերն ու կերոնները, աշտանակներն և այլ եկեղեցական անօթները կը պատկանին միայն երկու ազգերու հայոց և յունաց, հաւասարապէս իւրաքանչիւրինը որոշուած ու զատուած։

Ինչպէս որոշապէս կ'երևի անցեալ դարերու մէջ այս տաճարին վրայ գոյութիւն ունեցած է ուրիշ եկեղեցի մը ևս որ մինչև եօթներորդ դար կանգուն մնացած էր, և բոլորակաձև եղած է։ Վեշտասներորդ դարուն մէջ այս եկեղեցին աւերակ եղած ըլլալով՝ անոր քարերը գործածուած են քաղաքին պարիսպները նորոգելու։

Աստուածամօր տաճարին դուռը երկու բանալի ունի, մին հայ միւսը յոյն լուսարարին քով կը մնան։

ԲԵԹՂԵՀԵՄ

Քրիստոսի ծննդավայրը՝ Բեթլեհէմ որ Ս. Գրոց մէջ Երկիր Յուդայի և Տուն Եփրաթայ կը կոչուի՝ իր պտղաբերութեան պատճառաւ, 846 մէթր բարձր է Միջերկրական Ծովէն և շինուած է Երուսաղէմի հարաւային կողմը 12 հազար մէթր հեռու լեռան մը վրայ շուրջանակի պատուած ձորերով։ Իր հինաւորկութեան թուականը անյայտ է. բայց այս ստոյգ է որ Քրիստոսէ 1740 տարի առաջ գոյութիւն ունէր

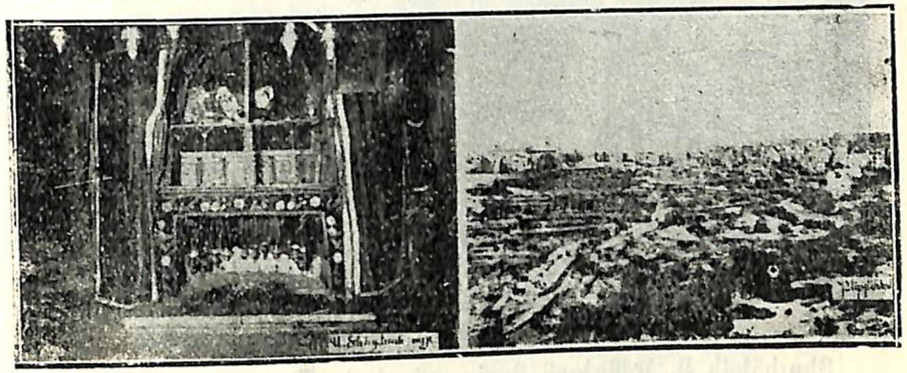

Ս. Ծննդեան վայրը եւ Բեթլեհեմ քաղաքը

ան արդէն։ Հոս ծնած է Եսեբոն, որ եօթը տարի Դատաւորութիւն ընելէ վերջ Իսրայէլի ժողովուրդներուն, հոս մեռած ու թաղուած է՝ (Դատ. ԺԲ. 8)։ Նմանապէս Ղեւտացի խեղճ կինը, որ չարաչար մեռնելէն յետոյ իր մարմինը 12 կտորի վերածելով Իսրայէլի 12 ցեղերուն զրկուած է, Դատ. ԺԹ. 29։ Եղիմելէք և Նոյեմի, որուն որդին Մահլոն՝ Մովաբացի Հռութն առաւ, և ապա այրիանալով կինը, իր կեսրոջ հետ Բեթլեհէմ եկաւ և Բոոս զինքը կնութեան առաւ, որ նմանապէս բեթլեհէմցի էր և անկէ զաւակ մը ունեցաւ Ովբէդ անուն, որ եղաւ հայրը Յեսսէի, ուրկէ ծնաւ Դաւիթ մարգարէ (Մատթէոս, Ա. 5)։ Քրիստոսէ 108ւ տարի առաջ։

Սամուէլ Մարգարէ, Տէրոջ հրամանաւ կ'օծէ Դաւիթը Իսրայէլի վրայ թագաւոր երբ տակաւին նա մանուկ էր։ Այսպէս կարգ մը ուրիշ նշանաւոր անձեր ծնած են այս քաղաքին մէջ, ինչպէս կ'երևի

Ս. Գիրքէն, Յովաբ, Ասայէլ և ուրիշներ, Ռոբովամ Սողոմոնի որդին ընդարձակած է Բեթլեհէմ և Բաբելոնի գերութենէն յետոյ 123 անձեր միայն Բեթլեհէմցիներէն վերադարձած են հոն բնակելու։

Բեթլեհէմի մէջ ծնած են Մատթան և իր որդին Յակոբ՝ Աստուածահայր կոչուած Յովսէփին հայրը (Մատթէոս Ա. 15)։ Նմանապէս Աստուածամօր Ս. Կոյսին Մայրը Աննան կը կարծուի որ հոս ծնած ըլլայ։ Վերջապէս հոս կը ծնի Մարդացեալ Փրկիչը Քրիստոս, խաւարակուռ այրի մը մէջ ու ապա գրգլեակներու մէջ փաթթելով մսու-

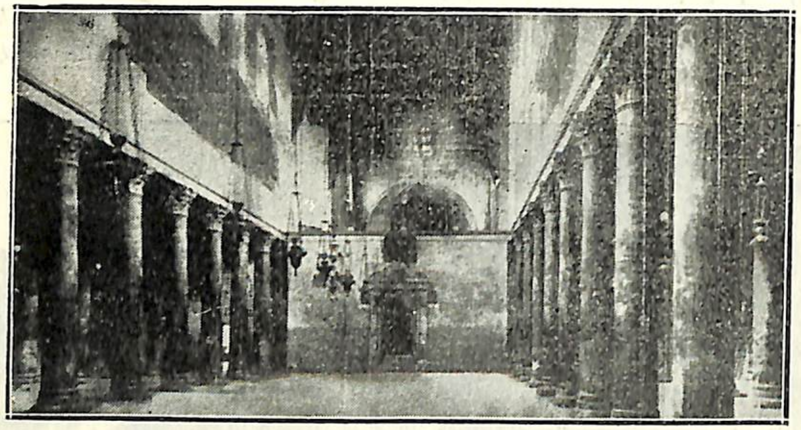

Բեթլեհէմի Ս. Ծննդեան Տաճարին սիւնազարդ գաւիթը

րի մէջ կը դնեն զայն, Այս այրը, նախապէս ախոռ և օտար գիւղացիներու իբր իջեւան կը ծառայէր անշուշտ, որոնք իրենց ջորիներն ալ ներս քաշելով իրենց հետ կը բնակեցնէին, հոս կը թլփատուի դարձեալ Քրիստոս ութ օրէն վերջ, ըստ սովորութեան հրէից, ինչպէս կը հաւաստայ Սուրբն Եպիփան։ Հոս այս մսուրին մէջ կուգան արեւելքէն երեք գիտուններ՝ Մելքոն, Գասպար, Պաղտասար, երկրպագելու մանուկ Յիսուսին, թագաւորներու թագաւորին։

Աբգար թագաւորին կինը Հեղինէ բարեպաշտ թագուհին՝ այն այրը մաքրելով և պատով շրջապատելով երկրպագութեան վայրի կը վերածէ զայն, որուն վրայ տարիներ յետոյ Քրիստոնեաներ Աղօթարան մը կը շինեն. 135ին Ադրիանոս Կայսրն կուգայ կը քակէ զայն և նոյն Սրբավայրը անտառով շրջապատելով Ափրոդիտի արձանը կը կանգնէ անոր վրայ երկրպագութեան համար։ Այսպէս կը պատմէ Ս. Հերոնիմոս Սրբուհի Պաւլինայի իր գրած նամակին մէջ։

Աւանդութիւնը սակայն կը հաւաստէ մեզ թէ Մեծն Կոստանդիանոսի մայրը՝ Հեղինէն կամ նոյնինքն Կոստանդիանոս վերստին

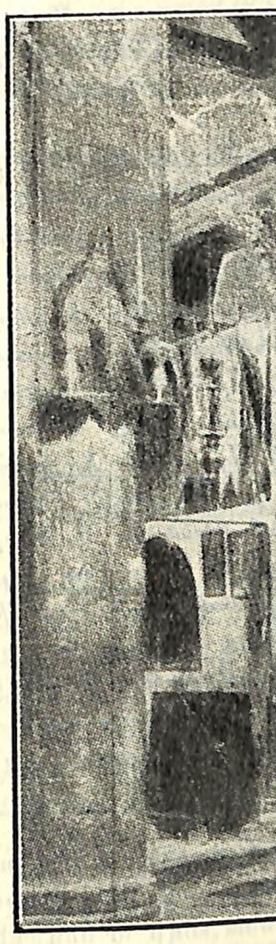

Քրիստոսի Ծննդեան Ս. Այրը[*]

մաքրել տալով այդ Սրբավայրը շինել սկսաւ, բայց Ազգային Աւանդութիւն մ՚ալ կը հաստատէ թէ Տրդատ Թագաւոր կը լրացնէ այդ

[*] Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ԱՅՐԸ, ուր կը գտնուի Քրիստոսի Ծննդեան յավայրը եւ մսուրը, առաջինը Հայ եւ Յոյն Միաբանութիւններուն յա-վայրը եւ մսուրը Լատինաց, ունի երկու դուռ հարաւային եւ հիւսիտակ,

չէնքը փառաւոր ու հոյակապ տաճար մը կանգնելով: Մեր Ազգային պատմիչներու համաձայն եօթերորդ դարուն այդ եկեղեցիին երկարութիւնն էր 200, իսկ լայնութիւնը 100 կանգուն էր և 90 մարմարեայ սիւներու վրայ քարուկիր կամարներով հաստատուած: Սակայն տարիներու ընթացքին, զանազան դէպքերու և փոփոխութիւններու պատճառաւ այդ հոյակերտ Տաճարը իր մեծութիւնն ու չքեղութիւնը կը կորսնցունէ։

Օմար Խալիֆան երբ Երուսաղէմի կը տիրէ Բեթլեհէմ կ'երթայ և Ծննդեան Տաճարը մտնելով աղօթքի կը կանգնի այրին մէջ, սակայն և այնպէս նոյն օր հրովարտակով մը կ'արգիլէ իսլամներուն հոն մուտքը երեք հոգիէ աւելի միատեղ չգալու հոն աղօթելու համար։

1187ին Սալահետտին կը տիրէ Բեթլեհէմի ևս և հինգ տարի յետոյ Սալիզպուրի եպիսկոպոսը դժուարութեամբ միայն հրաման կ'ըստանայ յիշեալ Սուլթանէն որ Բեթլեհէմի Վանքին մէջ երկու լատին քահանայ միայն մէկ քանի սարկաւագներով իրենց պաշտամունքը կատարեն, ինչպէս որ հայերը դարերէ ի վեր արդէն կը կատարէին, սակայն լատիները շատ չանցած կրկին կ'արտաքսուին Բեթլեհէմէն։

Ըստ լատին պատմագիրներու խաչակիրներու Ս. Երկրէն հեռանալէն վերջ, իբր թէ եկեղեցին անտիրական մնալով կը քայքայուի, սակայն զանազան յիշատակարաններ՝ հակառակ լատին պատմիչներու, կուգան հաստատել թէ հայ եկեղեցականներ միշտ պահած ու պահպանած են եկեղեցին ինչպէս 1227ին Տէր Աբրահամ և Տէր Առաքել կոչուած հայ եկեղեցականներ իբրև տէր և իշխող Տաճարին դուռին ներքնադուռը չինել կուտան տախտակեայ պատուական քանդակա-

---

սային մին 13 աստիճաններով որ կը գտնուի Յունաց ձեռքը իսկ միւսը 16 աստիճաններով որ կը պատկանի Հայոց, ուրկէ Ս. Այր իջած ժամանակ ձախակողմեան վայրն է Ս. Ծննդեան տեղը որ սեղանին տակն է մարմարեայ յատակով եւ կիսաբոլոր ձեւով, որուն կեդրոնը զետեղուած է արծաթեայ ճաճանչ մը փոսիկի մը շուրջ եւ բոլորտիքը լատիներէն գրուած.

Աստ ծնաւ Յիսուս Քրիստոս ի Մարիամայ Կուսէն

Ասոր վրայ կան 16 կանթեղներ մշտավառ 6ը հայոց, 6ը յունաց եւ 4ը լատինաց յատուկ, Հայ եւ Յոյն միայն կը պատարագեն հոս իւրաքանչիւրն իր շարժական պատկերը դնելով իր պատարագի պահուն, եւ յաւարտ պատարագի կրկին վերցնելով զայն:

գործութեամբ զարդարուած հետեւեալ Յիշատակարանով որ մինչև օրս անեղծ կը մնայ Հայ և Արաբերէն լեզուներով.

ԹՎԻՆ ՈՀԶ ԿԱԶՄԵՑԱՒ ԴՈՒՌՍ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՍ ՁԵՌԱՄԲ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄՈՒ ԵՒ ՏԷՐ ԱՌԱՔԵԼՈՅ Ի ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆՍ ՀԱՅՈՑ ՈՐԴՒՈՅ ԿՈՍՏԱՆԴԻԻ, ՔՐԻՍՏՈՍ ԱՍՏՈՒԱԾ ՈՂՈՐՄԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱՑ:

Իսկ Արաբերէն յիշատակարանին բնագիրն ու թարգմանութիւնն է հետեւեալն.

كمل هذا الباب بعون الله تعالى فى ايام

مولانا السلطان الملك المعظم فى تاريخ

الهجره سنة اربعة وعشرين وستمايه ٦٢٤

(Կատարեցաւ դուռս օգնականութեամբ Բարձրեալն Աստուծոյ յաւուրս Տէրութեան Մեծափառ Արքային մերոյ ի թուին Հիճրէթի 624.)

Սոյն Տաճարին ամբողջական նորոգութեան պահուն յոյները 1842ին կը ջանան սոյն դուռը ևս նորոգութեան պատրուակին տակ ոչնչացնել, բայց Բարեյիշատակ Տ. Զաքարիա Պատրիարք բողոքագրով մը յիշեալ դրան յիշատակարանին մէկ օրինակը Բ. Դուռ կը ղրկէ և երկու պահապան կը կարգէ դրան քով, և այսպէս կը պահպանէ դուռը իր հնութիւններով յունաց նենգութենէն։

Ս. Ծննդեան արդի Տաճարը որմով մը բաժնուած է Սիւնազարդ դաւթէն, և երեք դասէ բաղկացած, հարաւային մաս և միջին Աւագ Սեղան, որոյ ներքեւն է Ս. Ծննդեան Այրը, որոնք Յոյներու սեփական են, իսկ հիւսիսային դասը հայոց սեփականուած 1813ին, ըստ որում նոյն ժամանակին Հայոց և Յունաց միջև տեղի ունեցած մեծ վէճին և դատէն յետոյ Սուլթան Մահմուտ մեծ կայսեր տուած հրովարտակով [1228ին]. հայերը Ս. Ծննդեան Տաճարին վրայ յոյներու համահաւասար իրաւունքներու տիրացան, սակայն և այնպէս բաւական տարիէ ի վեր մինչև 1813, հայերը արգիլուած էին Ս. պատարագ մատուցանելու Ս. Այրին մէջ և բաւական իրաւունքներ կորսնցուցած նոյն Տաճարին մէջ յոյն միաբանութեան կրօնամոլ և թշնամական վարմունքով, որ մինչև այսօր ոգի ի բռին կը ջանան Սրբավայրը իրենց

սեփականացնել, որով նոյն թուականին բարձրագոյն հրովարտակով նորէն գործադրութեան համար Երուսաղէմ ղրկուող Նուրի էֆէնտիի կոչուած արդարասէր գործակալին ջանքերուն շնորհիւ հայերը կարո-ղացան հնապաշտօրեայ պատարագ մատուցանել Ս. Այրին Սեղանին վրայ, և Յունաց, Լատինաց ունեցածներուն համեմատ կանթեղներ կախել և պատկերներ հաստատել և իրենց նախկին փառքին և իրա-ւունքներուն արժանանալ։ Բաց աստի հայերը՝ Յոյն և Լատին Միա-բանութեան բռնութիւններուն երեսէն կորուսած են մեծամեծ իրա-ւունքներ Ս. Տեղեաց մէջ։ Այսպէս հիւսիսային դասուն մէջի եղած Լատինաց եկեղեցւոյն դրան բռնութեամբ բացուիլը նոյն միաբանու-

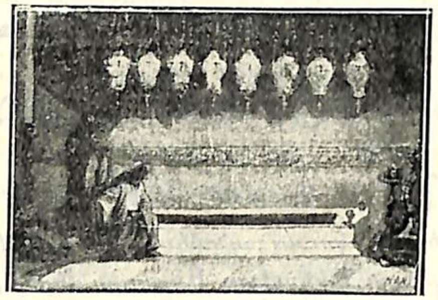

Ս. Ծննդեան մսուրը(*), Բեթլեհէմի Ս. Այրին մէջ

թեան կողմէ որոնք իրենց անցուդարձով ոտնակոխ կ'ընեն Հայոց Միաբանութիւնը՝ ժամերգութեան միջոցին և դարձեալ 1869ին Ս. Այ-րին մէջէն լատիններու կողմանէ հայոց սեփական պատկերներու գող-ցուիլը նշանակելի։

Իսկ Տաճարին արտաքին մասը որ որմով բաժնուած է կը կոչ-ուի Սիւնազարդ Գաւիթ և որ չորս կարգ կարծրաքար կամիթեայ քարերով միակտուր էր սիւներու վրայ բարձրացած է։

Բեթլեհէմ ունի իր մէջ 5000է աւելի բնակչութիւն մը կազ-մուած Հայ, Յոյն, Լատին և Մահմէտական ազգերէ, Յոյն և Լատին բնակչութիւնը միւս ազգերէ աւելի շատուոր են, հայերը հազիւ քա-նի մը հարիւր տուն, որոնք թէև սակաւաթիւ սակայն աւելի ազդե-ցիկ են քան միւս ազգերը։

[*] ՄՍՈՒՐԸ Ս. Ծննդեան վայրը կոչուած սեղանէն 3 մեթր դէ-պի հարաւ արեւմտեան կողմ երեք աստիճանով վար փոսափոր վայր մըն է եւ մարմարեայ քարերով ագուցուած, ունի 2ուկէս մեթր երկայ-նութիւն 2 մեթր եւ 30 հարիւրորդամեթր լայնութիւն եւ յատուկ է Լա-տինաց միայն։

Ս. ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՃԱՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Ս. ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՃԱՐԸ(*)

ՈՒ ՀՈՆ ԿԱՏԱՐՈՒՈՂ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Նուիրական քաղաքին Փրկչական Սրբավայրերուն մէջ է'ն ե-ղական, դիւթիչ Սրբատեղին է Ս. Յարութեան հնադարեան հսկայ Տաճարը, ուր դրեթէ իրերամերձ պարփակուած են «Քրիստոսի Դ. բանտ»ը, «Փուշ պսակ», «Համբերձ բաժանման», «Ս. Գողգոթա»ն, «Պատմուճանատեղի»ն, Աստուածամօր «Ուժաթափման վայր»ը, «Իւղաբեր կանանց գլայն», Փրկչի լուսաշող «Ս. Գերեզման»ը՝ բոլորաձև գաւ-թի մը ճիշդ կեդրոնը ցցուն ու հովանաւորուած բարձրաբերձ ու լայ-

[*] Աստուածակոխ քաղաքին առաջին եւ աշխարահռչակ Սրբա-վայրը կը նկատուի Յարուցեալ Փրկչին Ս. Գերեզմանը «Սուրբ Յարու-թիւն» յորջորջուած հոյակերտ հնամենի Տաճարին մէջ։
Սոյն Տաճարին մէջ Հայ, Յոյն եւ Լատին ազգերը համահաւա-

նապարփակ մեծղի գմբէթով մը, «Գիւտ Խաչ»ի ստորերկրեայ խաւարակուռ խորշը, «Ս. Լուսաւորիչ» բազմադարեան հոյապատկան հնուկ ու խորխուղ եկեղեցին և տակաւին ուրիշ կարգ մը սրբավայրեր։

Հոս՝ այս տիեզերահռչակ փառաւոր Տաճարին մէջ, — ուր Հայը, Յոյնը, Լատինը կրօնային պաշտամունքի համահաւասար իրաւունքներ կը վայելեն, և ուր Մեծ Պահքի ապաշխարանքի օրերէն սկսեալ մինչև զատկական շքեղ հանդէսները միշտ անպակաս է այլանու ու այլադաւան ուխտաւորաց բազմութիւնը, — տարւոյն ընթացքին Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան կողմէ կատարուած «Հրաշափառ»ի շքեղ հանդէսներուն առաջինը ճիշդ Ուխտօրէից տօնի նախորդ երեկոյին կատարուելէ վերջ, — որուն յաջորդ օրն ալ միայն եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի Ս. Գերեզմանին վրայ, — երկրորդ Հրաշափառի հանդէսը կը կատարուի Ս. Թէոդորոսի տօնի շաբաթ երեկոյին։

Նոյն օրը՝ երեկոյեան ժամը երեքուկէսին Ս. Յակոբեանց վանքի աւագ Տաճարի եկեղեցւոյ գաւիթէն փայտ-կոչնակի ազդարարութեամբ Միաբանութեան եկեղեցական դասը իր հանդիսադիր Սրբազանով, ժառանգաւորաց սաներու հետ ու առաջնորդութեամբ վանքի երեք «գավազ»ներու կ՚ուղղուի Ս. Յարութեան Տաճարը, ուր միակ դրան առաջքին ընդարձակ գաւիթը խումբ մը հրացանակիր զօրքեր իրենց հարիւրապետներով, հազարապետով ու գնդապետով միաշար կեցած կը բարեւեն հանդիսադիր Սրբազանը։ Տաճարին ներքնադաւիթը, դրան ճիշդ դիմացը առաջին անգամ մտնողին աչքին կը պարզուի Ս. Պատանատեղին, որուն վրայ կան առկախ ութ յախճապակեայ մշտավառ կանթեղներ — 2ը Հայոց, 4ը Յունաց, 1ը Լատինաց ու 1ը Ղպտիներուն, Հայոց կողմէ ժամանակին իրենց նուիրուած — և որուն երկու ծայրերը միահաւասար չափով կան Հայ, Յոյն և Լատին Միաբանութեանց կողմէն զետեղուած երեք զոյգ փոքրադիր և երեք զոյգ մեծադիր արոյրէ ու ձուլածոյ աշտանակներ. ճիշդ ատոնց առջև կանխաւ չորս Աւետարանակիր վարդապետներ՝ շուրջառաւորուած, երեք սարկաւագներ՝ մին սաղաւարտով՝ բուրվառ ու տապանակ ձեռքերնին, երկու զոյգ ջահընկալ դպիրներ, խաչակիր մը ու դարձեալ երեք զոյգ մոմակալ մանուկներ կ՚սպասեն Միաբանութեան և հանդիսադրին գալուստին որ հոն հասնելուն՝ շուրջառաւորեալ սարկաւագաց միայն բուրվառով կը խնկարկէ «Ս. Պատանատեղի»ն ու կ՚երկրպագէ։ Ճիշդ նոյն պահուն թափօրին մասնակցող եկեղեցականք և ժառանգաւորաց վարժարանի աշակերտները կ՚սկսին հնչեցնել «Հըրաշափառ Աստուած» սրտաթունդ շարականը, և այսպէս թափօրը յամրաքայլ կ՚ուղղուի երեք ազգերու — Հայ, Յոյն ու Լատին Միաբանութեանց կողմէ օր առաջ շքեղազարդուած Ս. Գերեզմանը, հոն ազգ. սեփական մասնաւոր իրաւունքով մը, պաշտօնական ուխտ ու երկրպագութիւն մատուցանելու Ս. Փրկչին որուն այս անգամ կ՚ըսկըսին վերառաքել «Առաքեցար ի Հօրէ» շարականը մեղմօրօր ելևէջներով. Այդ պահուն թափօրին մասնակցողները կարգաւ կը շարուին Ս. Գերեզմանին առաջքին դրան առջև մինչև «Աշխարհամատուռ» յորջորջուած յունապատկան Մայր Տաճարին դուռը, յետոյ կ՚սկսին զոյգ զոյգ մտնել Ս. Գերեզման, որուն ներսն ալ առաջին անգքին ճիշդ կեդրոնը «Հրեշտակի վէմ» ըսուած մարմարեայ քառակուսի սեան դէմ, առաջքին դրան կից ձախակողմեան անկիւնը աթոռի մը վրայ բազմած ըլլալով հանդիսադիր Սրբազանը, անոր ալ խոնարհելով հուսկ ապա կը վերադառնան կրկին իրենց տեղերը։

սար իրաւունքներ կը վայելեն՝ իւրաքանչիւր Ազգ իր կարգին կատարելով հոն իր եկեղեցական արարողութիւնները ու պատարագը որ պահուն իբր հետեւորդ Ղպտին ու Ասորին ալ կը մասնակցին իրենց կարգին իրենց ուրոյն որոշ փոքրիկ եկեղեցիին ու մատուռին մէջ։ Ինչպէս նաեւ նոյն Տաճարին ներքնակողմը մասնաւոր բնակատեղիները։

Ս. Գերեզմանին ճակտին վրայ Հայը, Լատինը եւ Յոյն միայն իրաւունք ունին կանթեղներ վառելու, իսկ ներքնակողմը այն երեք ազգերէն զատ նաեւ Ղպտիներն եւս իրաւունք ունին կանթեղ մը վառելու, ինչպէս նաեւ Պատանատեղւոյն վրայ այլ մասերու մէջ, եւ այլ պատկերներու առջեւ։

Ս. Յարութեան Տաճարին երկփեղկ ճ ճակայ դուռը գրեթէ յաճախ փակ կը մնայ. եւ երբ Ազգաց հրամանաւ միայն կը բացուին երբ եւ որ ժամուն որ ուզուի բանալ զայն Ջանգակներու ազդարարութեամբ հրամայելով հոն Տաճարին առընթեր ներսը նստող եւ հսկող երեք փարոցաւոր խալամ դռնապաններու, որոնք որոշ նուէրներ կ՚ըստանան, դուռը բանալ տուող միաբանութեան կողմանէ։

Հնաւանդ սովորութեան համաձայն Ս. Գերեզմանին վրայ պատարագելու իրաւունքը սեփականուած է միայն Հայ, Յոյն եւ Լատին Միաբաններու որոնք ամէն օր պարտաւոր են յաջորդաբար իբրեւ իրաւունք պատարագել, այսպէս նախ Յոյն Արքիմանտրիտը ապա Հայ կղերէն վերջը Լատին Բաբերան մտնելով հոն։

Երբ ազգերը միայն իրաւունք ունին այսպէս նաեւ Ս. Յարու-

Աշխարհի չորս ծագերէն Ս. Յարութեան Տաճարը դիմող ամէն ազգէ ու կրօնէ հանդիսատես եղող բազմութեան մը ներկայութեանը Հայ Միաբանութեան կողմէ սարքուած ու մեծ հանդէսով կատարուող այն «Հրաշափառ»ի փառաւոր հանդէսին ու դէպի Ս. Գերեզմանն ուխտագնացութեան լրումէն գրեթէ անմիջապէս վերջ, «Նորաստեղծեալ»ի երկրորդ տունէն սկսեալ «Երեւեցար խնկաբերից» հոգեզմայլ պարբերութիւնները գեղգեղելով և Ս. Գերեզմանին հիւսիսային կողմէն անոր բոլորտիքը շրջան մը կատարելով, թափօրը կը վերադառնայ նեղուկ օձապտոյտ քարէ սանդուղէն վեր, Հայոց առանձնայատուկ «Երկրորդ Գողգոթա» վերնայարկ եկեղեցին, ուրկէ — մինչև Միաբանութեան ելլելը — անընդհատ կ'սկսին հնչուիլ փայտեայ և պղնձեայ երկու խոշոր կոչնակները, որոնց յարուցած աղմուկէն Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան վեր բարձրացուցած մաղթանքներն ու աղերդութիւնները ականջէն մինչև վերջը անլսելի կը մնան ամբոխին:

Միաբանութիւնը՝ այն ինչ Երկրորդ Գողգոթայի բարձունքը հասած է, կ'սկսի երգել «Ուրախ լեր Ս. Եկեղեցի»ն, որմէ վերջ հանդիսադիր Սրբազանը սեղանին առաջ, ժամօրհնող վարդապետին հետ «Ուրախ եղէ ես այք ասէին ցիս» սաղմոսը ծայրէ ծայր փոխն ի փոխ արտասանելով «Պահպանիչ»ով մը կը փակէ հանդէսը, ու կ'սկսի նոյն չաբաթ երեկոյեան ժամերգութիւնը Սաղիմեան հանդիսական օրերու յատուկ շքեղութեամբ և մինչև նախատօնակին վերջը ժամերգութիւնը կատարելով Միաբանութիւնը կը վերադառնայ Ս. Յակոբեանց վանքը, մինչ այլն նոյն երեկոյին ժամը վեցին, ժառանգաւորաց սաներու ամբողջութեամբ, ինչպէս նաև Ս. Յարութեան Տաճարին մէջ Ս. Գերեզմանին վրայ ամէն գիշեր փոխն ի փոխ պա-

---

թեան Տաճարին մէջ գտնուող բոլոր Սրբավայրերը այցելելու թափօրներ կազմելով իրենց միաբանական խմբակներով, եւ ուր կը կարդացուին աւուր պատշաճի Աւետարաններ:

Աւանդութիւնը մեզի կը հաւաստէ թէ նախկին Հրէաստանը եղած է Ադամին բնակատեղին, հոն ապաստանելով երկրաւոր դրախտէն արտաքսուելէ վերջ. Եւ այսպէս կ'ըսուի թէ հոս ամփոփուեցաւ նախահօր մարմինը, որուն գլուխը թաղուեցաւ այն տեղ որ կոչուեցաւ Կրանիոն (Granion), որ կը նշանակէ Գագաթի Տեղ, Այն է Գողգոթան: Այս աւանդութիւնը մեզ ուսուցանողներն են Սուրբ Բարսեղ, Հայրապետ Որոգինէս, Ս. Եպիփան, Ս. Հերոնիմոս եւ այլք. Քրիստոս կը թաղուի Գողգոթային մօտ Յովսէփ Արիմաթացիի Գերեզմանը եւ

տարագելու համար երկու ամիս չարունակ հոն մնացող երկու ժամարար վարդապետներով, ու դարձեալ նոյն գիշերը Ս. Գերեզմանին վըրայ բացառիկ կերպով պատարագելու համար Ս. Յակոբեանց վանքէն յատկապէս Ս. Յարութեան Տաճարը գիշերող վարդապետի մը նախագահութեամբ կը սարքուի՝ մասնաւոր իրաւունքով մը չաբթուան մէջ երիցս — ուրբաթ, չաբաթ ու կիրակի երեկոները — անդւոյն սովորական Միաբանութեան կողմէ կատարուող «Ջոր Թափօր»ներուն (*) երրորդը. Տաճարին մէջ գտնուած Տնօրինական վայրերու իւրաքանչիւրին նշանակութեան համեմատ հանդիսադիրը սովորական աւետարանը կը կարդայ (**): Այն Միաբանական իրաւունքի կատարման լրումէն յետոյ, ժառանգաւորաց սաներն ու ուխտաւորաց մեծամասնութիւնը խումբով կը վերադառնան վանք, գրեթէ երեկոյեան ժամը ճիշդ վեցուկէս — եօթին: Բայց փափաքող ուխտաւորները գիշերը Ս. Յարութեան Տաճարը կը մնան, ներկայ գտնուելու Ս. Գերեզմանին վրայ մատուցուելիք գիշերային վարդապետական Ս. Պատարագին, որու միջոցին Երուսաղէմցի երիտասարդներու քաղցրանուագ խումբը Ս. Գերեզմանին դէմ մեղմանուշ եղանակներով կը դեղգեղէ, օտար ազգաց նախանձը շարժելու աստիճան:

(*) — Յոյն Միաբանութիւնը այս սովորութիւնը ունի միմիայն ուխտաւոր ունեցած պահուն, իսկ Լատինը ամէն երեկոյ:

(**) — Եթէ նոյն երեկոյին, ինչպէս նաև սովորական թափօրի օրերէ զատ նորեկ Հայ ուխտաւոր գտնուի, անոնց համար ալ դարձեալ յատուկ թափօր մը կը կատարուի, և թափօրապետ վարդապետը նոյն սրբավայրերու իւրաքանչիւրին նշանակութիւնը կը բացատրէ,

---

երեք օրէն յարութիւն կ'առնէ մահուան յաղթելով, Քրիստոնէութիւնը հսկաքայլ կը յառաջդիմէ: Գողգոթան եւ Գերեզմանը ուրկէ Աստուածորդին կը յառնէ մեծ յարգ եւ պատիւ կ'ստանան նորընծայ հաւատացեալներու կողմանէ.

Տիտոս հռովմայեցի կայսրը Երուսաղէմ պաշարելու գացած ժամանակ՝ Յակոբոս Առաքելոյն յաջորդը՝ Սիմէոն կամ Շմաւոն, որ նոյն միջոցին Երուսաղէմի Եպիսկոպոսապետն էր եղած, Քրիստոնեաներու հետ Յորդանանէն անդին Բէլլա Քաղաքը կ'ապաստանի եւ Երուսաղէմի պաշարումէն վերջ կը վերադառնայ վերստին իր բնակարանը՝ ժառանգելու համար Երուսաղէմի աւերակները, Գողգոթան եւ Ս. Գերեզմանը Փրկչին:

Յաջորդ առաւօտ գրեթէ դեռ լոյսը չծագած, Ս. Յակոբեանց վանքի մեծ զանգակը կը հնչէ գիշերային խոր լռութեան մէջ։ Միաբանութիւնը դարձեալ իր հանդիսադիր Սրբազանով, ու ասոնց ետեւէն Հայ ուխտաւորութեան խուռն բազմութիւնը կը դիմէ Ս. Յարութիւն, ուր Երկրորդ Գողգոթայի հայապատկան պարզուկ եկեղեցւոյն մէջ Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին մօտիկ առաւօտեան ժամերգութիւնն ու օրուան վարդապետական Ս. Պատարագ կատարուելէ վերջ, Ս. Գերեզմանին շուրջն ալ օրուան հանդիսաւոր թափօրը կը բոլորուի սովորական տարիներու պէս։

Եւ ահա Ս. Յարութեան հոյակապ Տաճարին մէջ, մինչ աղէն մեր Հայ Եկեղեցւոյ վսեմ պաշտամունքն է որ կը կատարուի «Տէր ղի բազում»ի, «Աշխարհ ամենայն»ի սքանչելութեամբ, վարը յունապատկան Աշխարհամատրան տաճարին մէջն ալ Յոյն Արքեպիսկոպոսին եւ երգեցիկ դպիրներուն յեղյեղած «Քիրիալէյսօն»ներու յաջորդական միօրինակ չեշտերն են որ կը լսուին. որոնք ոչ նուազ կ'ազդեն հաւատացեալին սրտին։

Մէկ կողմէ այս երկու տարբեր եկեղեցիներու բարձրացուցած մաղթանքներն ու երգերը, եւ միւս կողմէ Ս. Գերեզմանին շուրջ եռուզեռող ամբոխին վխտուքը կը միանան։ Խորհրդաւոր վեհութիւն մը կայ սակայն այդ խառնիճաղանճութեան մէջ, որ ա՛լ աւելի սքանչելի երեւոյթ մը կ'առնայ, երբ ճիշդ մեր պատարագի սկզբնաւորութեան պահուն յունական թափօրն է որ կ'սկսի բոլորուիլ Ս. Գերեզմանին շուրջ, որուն աւարտումէն վերջ արդէն մեր Պատարագն ալ աւարտած այս անգամ կ'սկսի մեր թափօրը մեծ շքեղութեամբ կազմուած երգեցիկ քաղաքացի մանուկներէ, ժառանգաւորաց սաներէ ու միաբանական ամբողջ խումբէն, որոնց կը նախագահէ Ս. Պատրիարքը, եւ ի բացակայութեան անոր՝ եպիսկոպոս մը՝ իր եպիսկոպոսական պատարագի զգեստովը, Խաչ ու գաւազան ի ձեռին։

Ս. Գերեզմանի Մայր եկեղեցին, որ երկրորդ անգամ(*) Հեղինէի եւ որդւոյն Կոստանդիանոս Կայսեր եւ հայոց Տրդատ Թագաւորին ձեռքով շինուած է, շատ անգամ ամբողջական եւ մասնակի կործանումներէն յետոյ վերջին անգամ 1868ին մեծ գմբէթը նորոգուած է Օսմանեան Տէրութեան սակ, Ռուսիոյ եւ Գաղիոյ կառավարութիւններու դրամական մասնակցութեամբ եւ կ'ըսուի թէ այն ատեն երկու միլիոն Ֆրանք ծախսուած է։

[*] Առաջին անգամ Սրբավայրերը շինողն ու պահպանողը եղած է Աբգարու կին Դշխոյն Հեղինէ։

Այն կարգապահութեամբ Հայ թափօրը վանքի գաւազաններու առաջնորդութեամբ հոգենորոգ շարականներ երգելով երեք անգամ Ս. Գերեզմանին շուրջ դառնալէ վերջ՝ կուգայ ուղիղ «Պատանատեղի»ն ուր վարդապետ մը բարձրաձայն կը կարդայ պահուն Աւետարան մը, որուն աւարտումէն վերջ հանդիսապետը կ'ըսէ Հոգւոցը, եւ թափօրը կ'սկսի ուղղուիլ դէպի Փրկչի Ս. Գերեզմանը, ուր նոյնպէս Աւետարան մը կարդացուելով, միաբան Հայերը միաձայն կը գեղգեղեն «Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա»ի հակիրճ եղանակով հայցուածքը. ու յետոյ կրկին Ս. Գերեզմանին շուրջէն վերջին շրջանն ալ բոլորելով թափօրական հայրերն ու դպիրներ կրկին կը վերելակին Երկրորդ Գողգոթան, իսկ հանդիսադիր Սրբազանը վարը տեսչարան մնալով այսպէս ժամը գրեթէ 6 ու կէսին [Ը. Թ.] կը վերջանայ Ս. Յարութեան Տաճարը տարւոյն բոլոր ընթացքին մէջ միայն հինգ անգամ տեղի ունեցող հանդիսաւոր թափօրներուն առաջինն ալ, խորին տպաւորութիւն թողլով նոյն օրը ամբողջ Տաճարին մէջ խռնուող ամբողջ հանդիսատեսներուն վրայ։

Ճիշդ այս շքեղ հանդիսաւորութեամբ կը կատարուին Մեծ Պահոց մէջ, Ս. Թէոդորոսի շբ. երեկոյեան Հրաշափառի ու յաջորդ օրուան մեծահանդէս թափօրի շքեղ արարողութիւնները որոնց կը նախագահէ Պատրիարքը կամ Եպիսկոպոս մը։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Տ. ՄԱՆԱՎԵԱՆ

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Ռուսաց վանքին մէջ հայկական յիշատակարանի տեղը հայոց սեփական եղած պանդալանք Ս. Կարապետի, յանուն Ս. Կաթողիկէի, որ Վաղարշապատի մէջ շինուած է եւ մինչեւ 12րդ դար կանգուն մնացած է, զայն եգիպտացիք կործանեցին խաչակիրներու Երուսաղէմէ մեկնելէն վերջ, եւ երեւան եկած է ռուս վանահօր կողմէ 1868ին։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆ Է

Այս դիր է Երանելունու

Շուշանկան մաւրն Արտաւանայ հոռի ժր

Արտաւան՝ որդի Յովհաննու Արշակունւոյ (539) շատ քաջութիւններ ցուցանելով պարսից Խոսրով Թագաւորի պատերազմի օրով, զրկուեցաւ Աֆրիկէ Գանթարայի դէմ, իր մայրը Շուշանիկ Երուսաղէմ գալով հոն կը վախճանի, եւ կը թաղուի հոն Ս. Կարապետ Վանքին մէջ։

Ս. ՅԱԿՈԲԱՅ ՎԱՆՔԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Աստուածատուր Պատրիարքի օրով Երուսաղէմ կուգայ Էջմիածնայ Տ. Փիլիպոս Կաթողիկոս, նոյն օրերուն մէջ հոն եկած կ՚ըլլայ Տ. Ներսէս Կաթողիկոսը Սսեց հետ նաև քանի եպիս. ու վարդապետներ և քահանաներ ամէն գաւառներէն և ուխտաւորներ 500 հոգի. Ասոնք Ս. Յակոբայ Վանքին մէջ ժողով կ՚ընեն վանքին մէջէն բառնալու համար անկարգութիւնները, որոնք մտած էին Եպիսկոպոսներու և աշխարհական երէցներու մէջ և երկու աթոռներու միջև գոյութիւն ունեցող թշնամական տրամադրութիւնը բառնալու համար.

Փիլիպոս Կաթողիկոս միաբանելով Աստուածատուր Պատրիարքին ու Սսի Կաթողիկոսին հետ, Ս. Յակոբայ Տաճարին յատակը սալարկել կուտան գոյնզգոյն քարերով, ու կը բարձրացնեն Աւագ խորանի բեմը ու նոյն խորանին խաչկալն ալ կ՚ոսկեզօծեն։

Պատմ. Երուսաղէմի Աստուածատուր Եպիսկոպոսէ

ՁԻԹԵՆԵԱՑ ԼԵՌԸ որ կ՚երկարի հիւսիսէն հարաւ կը գտնուի Երուսաղէմի արևելեան կողմը և որ կը բաժնուի քաղաքէն Կեդրոնի հեղեղատով և կ՚ընծայէ քաղաքին ու շրջականերուն ազնիւ տեսարան մը։

Յանդիման Սողոմոնեան Տաճարին որ կը գտնուի Մորիա Լերան վրայ, կայ Գեթսեմանիի Պարտէզը ձիթենիներով զարդարուած, Համբարձման Լերան ստորոտը որ կը կոչուի նաև Ձիթենեաց Լեռ. Կեդրոնի հեղեղատին արևելեան կողմն է Սէլովամի աղբիւրի գիւղը, աւելի դէպի վար Կեդրոնի հեղեղատը կը միանայ Ենովմա Ձորին, գեղեցիկ վայր մը որ հին ատեն կը կոչուէր «Պարտէզ Արքունի»։

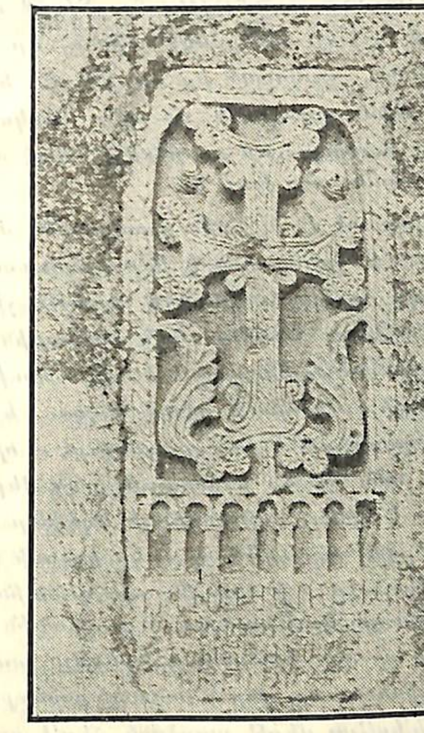

Հայկական վիմակոփ խաչ մը Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ մայրավանքին տանիքին եկեղեցիին պատին վրայ զետեղուած:

Նախնի Երուսաղէմի պարիսպներուն հնագոյնը այն է Դաւիթին ու Սողոմոնինը ոչ միայն կը պատէր բովանդակ Սիոն Լեռը, այլև Մօրեան ու Որալը.

ԱՐԴԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԸ որ Արաբացիներէն կը կոչուի Էլ Գուդս, այսինքն «Սուրբ» անտարակոյս Սուրբ Գրոց Երուսաղէմի Տեղն է, իր դիրքին համեմատ տակաւին գեղեցիկ բարձրութիւնով է և կանգուն կը մնայ արդէն իր ծանօթ բլուրներուն վրայ «քաղաքի մը պէս որ ինքնիրեն միաւորած է», Սաղ. ԽԲ. 2, 12 ՑԵՐ. 3, 4, ՃԻԵ. 1, 2. Անոր հայակաց պարիսպներուն և բազմաթիւ գմբէթներուն և աշտարակներուն տեսիլն հեռուէն շատ շքեղ տեսարան մը կը պարզէ: Բայց անոր հին փառքը անցած է. անոր խառն բիւրաւորները չկան այլևս.

ամայութիւնը կը ծածկէ ցամաք լեռներն ու անոր շրջակայն և Իսրայէլի ցեղեր չեն երթար այլեւս բազմութեամբ Տիրոջ տունը: Նա որ երբեմն կը նստէր իբրև դշխոյ ազգաց մէջ՝ հիմա կը նստի միայնակ «ազգերու ոտից կոխան», զրկուած իր որդիներէն և իր թշնամիներուն մէջ տրտմած, «Սիոն ագարակի մը պէս հերկուած է» և անոր գետինը խառնուած է հարիւրաւոր տարիներէ հետէ աղբերով որ ուրեք ուրեք մինչև քառասուն ոտք խոր է:

ԱՅԺՄՈՒ ՊԱՐԻՍՊԸ շինուած է 1542ին քառասունէ մինչև վաթսուն ոտք բարձրութեամբ, և շրջապատն է իբր երկուքուկէս մղոն: Արևելեան կողմի պարիսպը որ կարճագոյնն է գրեթէ ուղղակի է, և նոյն պարիսպին հարաւային կէսը միանգամայն տաճարին ներկայիս Էլ-Հարէմ, Նուիրական կոչուած որմնապատն է: Այս նուիրական գետինը որ 1,530 ոտք երկայն է հիւսիսէն դէպի հարաւ, և 930է մինչև 1.050 ոտք լայն շրջապատուած է բարձր պատերէ, որոց ստորին մասին քարերը տեղ տեղ շատ մեծ են և հնագոյն քան վերին մասինները: Սոյն գետնին վրայ է հիմա Ութանկիւնի մզկիթը որ Գուպէթ Էլ Սախրա, այսինքն գմբէթ ապառաժեայ, կը կոչուի և Էլ Ագսա մզկիթն, իրենց պարտէզներովը, ի հնումն այս գետնին վրայ էին նախկին Տաճարը և մեծ աշտարակը Անտոնիա: Այս գետնին հարաւային արևելեան անկիւնը, ուր պատը եօթանասունեօթը ոտք բարձր է գետնին յատակը հարիւր յիսուն ոտք վեր է յատակի ցամաքէն Կեդրոնի: Այս անկիւնէն պարիսպը կ'երթայ մերթ բարձր և մերթ ցած դէպ արևմտեան հարաւ, Սիոնը կարելով կ'անցնի անոր մեծագոյն մասը դուրս թողելով հարաւէն, և արևմտեան դիէն կը դառնայ դէպի հիւսիս Յոպպէի դուռը, ուր կայ տակաւին շատ հին և հզօր աշտարակին ստորին մասը: Այս աշտարակին վերին մասը չէ այնչափ հին և հաստատ շինուած: Սա՛ կը կոչուի «Աշտարակ Դաւթի», և ընդհանրապէս կը կարծուի թէ Յովսեփոսի Հիպպիկոսն է: Եւ անկէ պարիսպը դառնալով կ'երթայ մինչև հիւսիսային արևելեան անկիւնը: Ունի տեղ տեղ իրարմէ ոչ հաւասար հեռի քառակուսի աշտարակներ, և վրան շրջանակի մարտկոցներ, նետաձգութեան կամ հրաձգութեան համար բաց տեղերով:

Ներկայիս Քաղաքին պարիսպը չորս դուռ ունի:

Յոպպէի կամ Բեթլեհէմի դուռը արևմուտքէն, Դամասկոսի Դուռ հիւսիսէն Ստեփանոսի Դուռ արևելքէն, և Սիոնի Դուռ հարաւէն: Էլ Հարամի պարիսպին արևելեան կողմն է Ոսկեղէն կոչուած դուռը որ վաղուց գոցուած է, նաև քաղաքին պարիսպը ունի երկու դուռ որ մօտերս գոցուած են այսինքն Հերովդէսի Դուռը՝ հիւսիսային արևելեան կողմէն և Աղբեաց Դուռն ի Տիրոպէոն՝ հարաւէն:

ՍԱՂԻՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

Մարդոյ որպէս խոտոյ են աւուրք իւր:
Գիրք Սաղմոս

Մարտի վերջի օրերուն է որ Երուսաղէմ կը մտնեմ:

Շոգեկառքի բոլոր վակօնները լի են, բոլորն ալ Եւրոպացի գլխարկաւոր, մինակ Հայը ես եմ իմ Ֆէսովս:

Շոգեկառքին մէջ խօսակցութիւնները ու հրմշտուքներ անպակաս են, Եւրոպացիք որ իբր ծանր ու լուրջ կը խորհէինք, անոնք ալ կոշտութիւն ունին, և անոնց տարբերութիւնը մերինէն սա է որ շաբօ և րետենկօթ կը հագնին, մենք Ֆէս կը դնենք և հասարակ բալթօ մը կը հագնինք:

Վերջին կայարանն ենք հասեր:

— Քառորդ վայրկեանէն կը հասնինք, կը պոռայ կառավարը անոնց՝ որք իրենց խժդուժ ձայներով ժամ առաջ Երուսաղէմ տեսնել կը փափաքէին, և իրօք քիչ հեռուէն կը տեսնուէին տաճարի գմբէթներ և մաս մը տուներ:

Շոգեկառքը կանգ առաւ, Երուսաղէմ հասած ենք:

Շոգեկառքէն երբ դուրս թափուեցանք, խելօք տեսայ մի քանի Եւրոպացի որ հողը կը համբուրէին:

Սանոք փրանսացի են, մի՛ զարմանաք, ծայրայեղութիւն են իրենք՝ կրօնքի և հաւատքի, թերահաւատութեան և զուարճութեան մասին:

Օրը արդէն տարաժամած էր, մենք ուխտաւոր անունով վանք կ'երթանք:

*
* *

Տխուր ու այնչափ ալ սարսռազդեցիկ էր այն իրիկունը. գերեզմաններու մէջէն կ'անցնինք: Հովը ովկէանի ալիքներու պէս լայն ուռուցքով հոս ու հոն կը նետուի, դիմացը լեռներուն վրայ թխպայորդ ամպերը թաւ ի թաւ կ'ընթանային, հորիզոնին այս տեսարանը սոսկալի է, երբ մանաւանդ կը տեսնես որ ձայն տուող հովերէն, ամպերը հալած են որոնց տակէն լուսինը բոցի գալարուն զանգուածի մը պէս դուրս կը պոռթկայ լեռներու ետևէն. դուրսը ձայն ձուն չի

լսուէր. մօտը եղող աւերակէն կը լսեմ բուի մը վայիւնը, և հոն՝ փո-ղոցին մէջ, գիշերապահին ճոկանին ձայնը (կամ գանգիւնը) որ անար-ձագանգ և խզզուկ ձայն մը կուտայ քարին զարնուելու ատեն։

***

Զատկի Մեռելոցն է, կին մարդուն համար գերեզմանը խոցի թախծալի յիշատակ անցնելով օր մը կը դառնայ. ամէն մարդ հոն սիրելիի սիրտ մ'ունի թաղուած. քահանան իր բուրվառին հետ հոս ու հոն կը վազէ, ամենէն ալ խնդրանք կայ. յանկարծ այդ մեռելա-տիպ լռութեան մէջ Աստուծոյ պաշտօնեային մօրուքէն վար թափող բուխ մաղթանքն ու օրհնէնքն կ'ընդհատուի անդիէն սուր ցաւով լեց-ուած ձայնով մը, մեր սեննակին քով — գերեզմաննոցէն է այդ ձայնը, կնոջ մ'էր որ թարմ հողակոյտի մը քով նստած, իր մէկ հատիկ սի-րելիին վրայ կ'ողբար արցունք կը թափէր։

Չորս շաբթուան մեռած մ'էր այդ աղջիկը. նուսան մէջ ակ-կծութեան ատեն, և չոգեկառքին մէջ իր մօրը միշտ փափաքելով յայտնած է թէ — Երուսաղէմ հասնէի ու հոն մեռնէի, մայրը լաւ խօսք ու բառեր լսած էր, բայց աղջիկը չէր մխ..ած և հասնելէն երկու օր յետոյ կը մեռնի, մարմինը Սիոն կը թաղեն։

Տասն հինգ օրեր չարունակ սեւեր հագուած այդ կինը իր աղ-ջկան հողակոյտին քով նստած տեսայ, կուլար արցունքը հողին և հողը իր արցունքին հետ խառնելով։ Երէկ առտուէն և անհանգ. եր-ժելին տեսայ, նորէն գերեզմանատան էր, մեր մինակ այս անգամ հողին տեղ նոր դրուած տապանաքար մ'էր որուն որ անկուշտ փափա-քով իր ձեռքովը կը զարնէր ըսելով. — Էսի մինակ թողնիր գացիր, կիւն արև չի տեսիր, միւրազիդ հասիր. ա՜խ տեղ տիւր ես ալ քովիդ մտնեմ կիւզելիս։ Մարմինը դողացող հառաչանք մը դուրս կուգայ և կը յաջորդէ հեծկլտուքներ որով բառերը հատած վանկերով դուրս կը թափին խեղդուելով թափած արցունքին հետ մէկտեղ, ու նորէն կը կրկնէ աւելի սրտառուչ. — Ա՜խ Բերուզ, քեզի ծնայ ա՞ս օրին, մեռնէի չի բերէի, դու ըլ ձան չեն տար, մօրիկ տիւր ինչ կլսիմ։

Քովի կայնող ունկնդիր կանայք հազիւ կը կարենան ոտքի կե-ցնել և ճամբու դնել, սակայն ինք նորէն կը փախի և աղջկանէն ա-ւելի տաք ու դողդոջուն կ'իյնայ քարին վրայ. չոր տեղ մը իսկ չէր թողուցեր։

Այս անգամ ուրիշ մ'է որ մօրիկ կ'ընենք, Աստուծոյ և Ապա-գային ուղեալ. — Մեռնիմ քո Զօրութեան գլխ ալ մեռցիր. առաջ ա Բերուզս ինծի պաղշլամիշ ըսես, ես էլ զուրբան էս տեղին, իմ էլ

միւրազըս տիւր ո՜վ Աստուած... սոնրա չիմ ապրիր, սոնրա կ'ըլիմ խև-խելաղար։

Երթիմ քաղաք ինչ տի ըսիմ ընկերիդ, ինչպէս համոզիմ քի մեռած իս, ոս ըսելով կ'ըլէ այն երգը զոր իր աղջիկը ըսելով երգե-լով ինք ալ սորված է կէս կիս կատար։

«Գերեզմանիս քարին վրայ
«Թափէ արցունք ով մայրիկ,
«Թափէ ծաղկունք
«Դեռ երիտասարդ եմ Մայրիկս...։

Ալ, նուաղած է և չի խօսիր ու ոչ ալ կը հեկեկայ։

Բարունակը կուգայ կը նստի արցունքով թրջուած քարը պիտի փորէ։ Ծեր մ'է որ կ'ըսէ. — Ել աղջիկս մի՛ լար, մենք հոս տի գանք, բոլորի տեղը հոս է, ալ ինչ կ'ուզես, քանի աս տեղէն ոտէկ ամ՞ւ....։

Կինը կը մըմռայ բաժնուելու կսկիծէն, ալ հասկցաւ թէ ինք չի մեռնիր և ոչ ալ թռչող հոգին ետ կը դառնայ, ուստի քարակո-փին դառնապէս լալով ըսաւ. — Հաճի աղբար, Ներսէ՛ս պապա քո՛ որեւուն, ալ գիւն գիտես ինչպէս տի փորես քի կարդացողը ճահիլ եղնալը գիտնայ, գիտնայ քի մէկ մար ունէր ան էլ ձգեց էալիս, դուն Աստըծուն թէսլիմ, աս էլ քեզի թէսլիմ.

Վխտացող կիները ալ չը թողուցին որ հոն կենայ, հրելէն հըր-մըշտկելէն վերջապէս գերեզմաննոցէն հանեցին։

Խեղճին ձայնը դեռ հեռուէն կը լսուէր, — Մեղք, ըսին բոլորն ալ ու մեկնեցան։

Այս առտու դեռ լսեցի թէ այդ խեղճ թշուառ կինը չոգեկառք մտնելու ատեն խենթեցած է, մեղք իրեն։

Ուխտաւոր՝ ԱՐԱՄ ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ
(Խարբերդցի)

1898, Ապրիլ 15

ԾԱՆՕԹ. — Երուսաղէմի Ս. Փրկչեան վանքին գերեզմանանայ-եաց խուցին մէջ գտնուած սոյն նկարագրականը Սարկաւագի յուշա-տետրէն փրցուած կը յանձնենք Սարկաւագի Տարեցոյցին, որ գրուած է 1898ին, Ա. Ֆէրմանեանի կողմէ, որ ուխտի եկած էր այնատեն Խարբերդի Գոլէճէն նոր շրջանաւարտ եղած։ Տապանագիրը գրուած Սարկաւագէն

ԳԵՐ. ՄԱՄԲՐԷ Ծ. Վ. ՍԻՐՈՒՆԵԱՆ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Մամբրէ Ծ. Վրդ. Սիրունեան ծնած է Կարին 1889ին. աշխարհական անունն է Արշամ. Նախնական կրթութիւնը ստացած է Կարնոյ Արծնեան վարժարանին մէջ. 1910ին մտած է Արմաշու Դպրեվանքը և 1913ին ձեռնադրուած է Աւագ Սարկաւագ՝ Վանահայր Մեսրոպ Եպսկ. Նարոյեանէ. 1915ին Նարոյեան Սրբազանի և այլ վարդապետաց հետ կ'աքսորուի Արմաշէն Գոնիա. 1915ի հոկտեմբերին խոյս կուտայ Գոնիայէն և կը յաջողի վերադառնալ Պոլիս.

1916 Վարդավառի տօնին Պոլսոյ Մայր Եկեղեցին մէջ Մեսրոպ Եպսկ. Նարոյեանէ կը ձեռնադրուի կուսակրօն Քահանայ, կոչուելով Մամբրէ Աբեղայ.

1916 օգոստոսին, իր քառասունքի 13րդ օրը կ'աքսորուի Պոլսէն Երուսաղէմ, ուր նոյն տարւոյ նոյեմբեր 1ին Տ. Տ. Սահակ Կաթողիկոս-Պատրիարքի կարգադրութեամբ կը կարգուի Կառավարիչ Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց վարժարանին և Դամասկոս քաղաքացւոց դպրոցին.

1918ին Եգիպտոսի Առաջնորդ Գեր. Թորգոմ Արքեպս. Գուշակեանի կարգադրութեամբ կուգայ Եգիպտոս և նոյն տարւոյ սեպտեմբերին կը կարգուի Առաջն. Փոխանորդ Բորսայիտի գաղթավայրին.

1918 սեպտեմբերին Աղեքսանդրիոյ մէջ Գաւազանի Իշխանութիւն կ'առնէ Թորգոմ Սրբազանէ: 1918ին Առաջն. Փոխանորդի պաշտօնին հետ կ'ստանձնէ նաև գաղթավայրի Հ. Բ. Ը. Միութեան որբանոցի տեսչութիւնը և Միութեան պատուիրակի պաշտօնը. Տեսչական պաշտօնը կը վարէ մինչև 1923, որբանոցը առաջնորդելով Բորսայիտէն Մէրսին, Մէրսինէն Լիբանանի բարձունքները և ապա Պէյրութ.

1920ի յունվար 30ին, Մէրսինի Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյն մէջ Կիլիկիոյ Շնորհազարդ Տ. Տ. Սահակ Սրբազնագոյն Կաթողիկոսէն կ'ընդունի Ծայրագոյն Վարդապետի աստիճան.

1923 օգոստոսին կը հրաւիրուի Աղեքսանդրիա՝ առաջն. փոխանորդի պաշտօնով ուր կը մնայ ցարդ.

Գեր. Թորգոմ Ս. Արքեպս.ի Երուսաղէմի Պատրիարք ընտրուելուն, Մամբրէ Ծ. Վրդ. Սիրունեան ընտրուեցաւ Առաջն. Փոխանորդ Եգիպտոսի.

1923 նոյեմբեր 4 թուակիր կոնդակաւ Լանջախաչի իրաւունք կ'ընդունի Կիլիկիոյ ծերունազարդ Հայրապետէն.

Դարձեալ 1927 ապրիլ 26 թուակիր հայրապետական կոնդակաւ հանգ. Գէորգ Ե. Երջանկայիշատակ Կաթողիկոսէն եւ կ'ընդունի Լանջախաչի իրաւունք.

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԳԼԽԱՐԿԸ ՓԱՅԼԵՑՆԵԼՈՒ ԿԵՐՊ

Թաղով (խըսիրէ) շինուած եւրոպական գլխարկները փայլեցնելու համար պէտք է առնել հաւկիթին ճերմկուցը և քառապատիկ ջուր ու իրար խառնել ապա բարակ վրձինով մը քսել գլխարկին վրայ, կամ քսել քանի մը կաթիլ ձէթ՝ մետաքսեայ թաշկինակով մը, և կամ ձէթի տեղ կպրանիւթ (բէթրօլ petrole), տասը հինգ կամ քանի օրը անգամ մը, որով միշտ փայլուն և նոր կ'երևի.

ԼՈՒՑԿԻ ՄԸ ՈՐ 600 ԱՆԳԱՄ ԿՐՆԱՅ ԳՈՐԾԱԾՈՒԻԼ

Վիէննացի քիմիագէտ մը, Տօքթ. Ֆէրտինանտ Ռինկէր, գտած է լուցկի մը, որ թէև սովորական լուցկիի մը մեծութիւնն ունի, բայց բոցը կրնայ 600 անգամ գործածուիլ.

Այս լուցկիին մէկ ուրիշ առաւելութիւնն ալ այն է, որ գործածելի է նոյնիսկ արեւադարձային երկիրներու մէջ, մինչ ծանօթ շուէտական լուցկին անյարմար է տաք կլիմաներու.

Տիար Կարապետ Մելգոնեան իր ամառանոցին օդափոխութեան տան մէջ ի Այուկիր: 1) Կարապետ Մելգոնեան: 2) Տ. Սմբատ Արքեպիս. Գաղազեան՝ Պատրիարք. Փոխանորդ Ս. Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ: 3) Մամբրէ Մ. Վրդ. Սիրունեան: 4) Միսաք Պզտիկեան: 5) Գրիգոր Կիրակոսեան:

— Անզգամ աղջիկներ սիրելէ զգուշանալու է մարդ, ինչպէս զգուշանալու է տեսակ մը դժուարամարս կերակուրներէ. Վերջինները ստամոքսդ կը խանգարեն եւ առաջինները սիրտդ:

— Դժբաղդ սէր մը ապրող եղողներուն տրուած է միայն գիտնալ թէ ինչ է երջանկութիւնը.

— Կիները երկու մասի կը բաժնուին. Անոնք որ թեթեւաբարոյ են եւ անոնք որ այլեւս չեն կրնար ըլլալ:

— Սէրը շատ աւելի երջանկութիւն կը խոստանայ քան թէ կը մատակարարէ, մինչդեռ առաքինութիւնը խոստացածէն աւելի երջանկութիւն կը մատակարարէ մարդոց:

— Մեր արդի երիտասարդութեան համար ինչ է սէրը, — դրամի սակարկութիւն մը, կամ շուկայի գործ մը,

Յ. ԱԼՖԻԱՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐ

ՏԻԱՐ ԳՐԻԳՈՐ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ

ՏԻԱՐ ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ

ՍՐԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

Սկիզբն իմաստութեան Աստուծմէ վախնալն է, իսկ սկիզբն յիմարութեան՝ կիներէ չի վախնալը:

— Եթէ ընկերութեան մէջ քու սիրած մէկ կինդ ժպտագին ակնարկներ կը նետէ քու վրադ, մի կարծեր թէ քեզ սիրելուն համար է: Այսպէս կը շարժի որովհետեւ այդ շարժումը դէմքին հրապոյրը կ'աւելցնէ.

— Այլամերժ կին մը մինակ քուկդ չի կրնար ըլլալ, ինչպէս որ դերձակդ մինակ քեզի համար հագուստ չի կրնար ձեւել: Երկուքն ալ կը վախնան որ ձեռքի վարժութիւննին կը կորսնցնեն:

— Ապահովապէս մարդս իր սրտէն զզուած կամ դժգոհ ըլլալու է զայն աղջկան մը տալու համար:

— Ժամանակը կ'ամրապնդէ բարեկամութիւնը, բայց կը թուլցնէ սէրը:

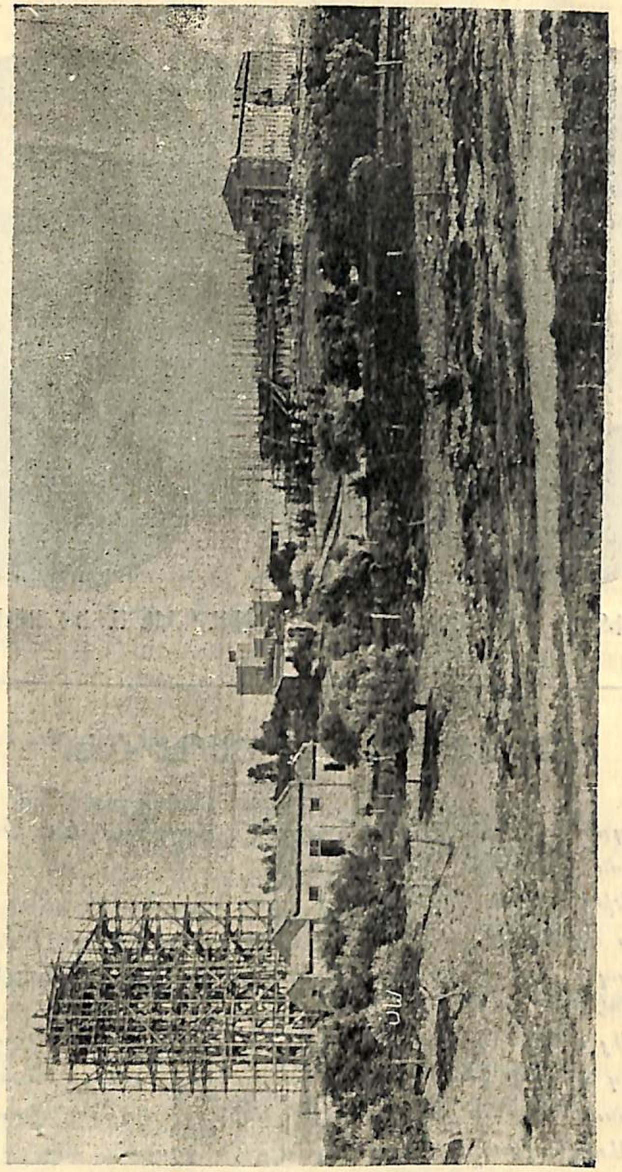

Մելգոնեան Որբանոց Նիկոսիոյ մէջ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

Թ. Քրիստոսի ծնունդէն առաջ.

23'0 Հայկ. Հայոց Ազգին սկզբնաւորութիւնը։

1300 Արամ Նահապետ.

606 Պարոյր առաջին թագաւոր հայոց։

558 Տիգրան Ա.

330 Հայկազեանց թագաւորութեան անկումը։

149 Արշակունեանց թագաւորութեան սկիզբը։

89 Տիգրան Բ.

Թ. Քրիստոսի ծնունդէն յետոյ

34 Թադէոս Առաքեալը կը քարոզէ Հայաստանի մէջ.

49 Առաջին Քրիստոնեայ նահատակներ, Հայաստանի մէջ Թադէոս Առաքեալ, Սանդուխտ կոյս և անոնց հետ 3140 մարդ.

68 Բարդուղիմէոս Առաքեալ կը նահատակուի Սանատրուկ թագաւորի Ոգուհի քրոջ հետ.

197 Վաղարշ թագաւորը կը շինէ Վաղարշապատը ուր և կը փոխադրէ թագաւորութեան աթոռը.

257 Գրիգոր Լուսաւորչի ծնունդը։

261 Գրիգոր Լուսաւորչի հայր Անակը՝ կ'սպաննէ Խոսրով Ա. թագաւորը։

301 Նահատակութիւն Հռիփսիմեան և Գայիանեան կոյսերու, — Գրիգոր Լուսաւորիչ կը մկրտէ Տրդատն ու հայերը։

303 Էջմիածնի հիմնարկութիւնը.

325 Լուսաւորչի որդին՝ Արիստակէսը Տիեզերական ժողովէն կը վերադառնայ իր հետ բերելով հաւատոյ հանգանակը, — առաջին եկեղեցական ժողով Էջմիածնի մէջ, Նիկիայի ժողովի որոշումներն ընդունելու համար.

332 Գրիգոր Լուսաւորչի մահը.

345 Թագաւորութեան աթոռը նորէն կը փոխադրուի Աշտիշատ.

348 Խոսրով Բ. կ'իշխէ Դուին քաղաքը ուր կը փոխադրէ թագաւորական աթոռը.

365 Երկրորդ եկեղեցական ժողով Աշտիշատի մէջ, աշխարհականներն ու եկեղեցականները կարգի բերելու համար.
366 Երրորդ եկեղեցական ժողով Վաղարշապատի մէջ, հայոց կաթողիկոսները Կեսարիայի Աթոռէն անկախ ընելու մասին:
387 Հայաստանը կը բաժնուի յոյներու և պարսիկներու միջև:
390 Գառնիկ ճգնաւոր կը գտնէ Գրիգոր Լուսաւորչի մասունքը.
402 Չորրորդ եկեղեցական ժողով Վաղարշապատի մէջ՝ հայերէն լեզուի համար տառեր հնարելու մասին.
404 Ս. Մեսրոպը կը գտնէ հայոց տառերը
426 Հինգերորդ եկեղեցական ժողով Վաղարշապատի մէջ՝ եկեղեցական դասակարգի բարեկարգութեան մասին:
432 Արշակունեաց թագաւորութեան վերջաւորումը:
435 Վեցերորդ եկեղեցական ժողով Աշտիշատի մէջ Եփեսոսի տիեզերական ժողովին որոշումները ընդունելու համար.
436 Ս. Գիրքերու թարգմանութիւնը.
440 Ս. Սահակի և Մեսրոպի մահը.
447 Եօթներորդ եկեղեցական ժողով Շահապիվանի մէջ օրինազանցները պատժելու համար.
450 Ութերորդ եկեղեցական ժողովը Արտաշատի մէջ Յազկերտի հրամանով Միհրներսեհի գրած թղթին պատասխանելու համար:
451 Իններորդ եկեղեցական ժողով Դուինի մէջ՝ կաթողիկոս ընտրելու և աթոռը Դուին փոխադրելու մասին.
452 Կաթողիկոսական աթոռը Էջմիածինէն կը փոխադրուի Դուին:
454 Ս. Ղեւոնդ Քահանայի և անոր ընկերներուն նահատակութիւնը Պարսկաստանի մէջ:
458 Վարդանի դուստրը Շուշանիկը կը նահատակուի.

ՀԱԻԿԻԹԸ ԹԱՐՄ ՊԱՀԵԼ

1000 (հազար) կրամ կերակուրի աղը 600 կրամ ջուրի մէջ լուծելէ վերջ պահուելիք հաւկիթները մէջը ձգել, ջուրին մէջ աղ գտնուելուն պատճառաւ հաւկիթները ջուրին երեսը պիտի մնան ժամանակ մը, բայց այս լուծոյթէն մաս մը ծծելով պիտի ծանրանան և ընկղմին, այն ատեն զանոնք հանել ու օդին մէջ չորցնելէ վերջ բարակ թուղթերու փաթթելով պահել. Վեց ամիս կրնան դիմանալ: Կամ սիլիքաթ տը փոթասի, կրաջուրի և կամ վազելինի մէջ պահուած հաւկիթներն ալ կրնան ամիսներ դիմանալ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1917 — 1924

1917

Հոկտ. 25. Պոլշեւիկեան յեղաշրջում Ռուսիոյ մէջ
Նոյմբ. 15. Անդրկովկասեան կառավարութիւն
Դեկտ. 5. Զինադադար Թուրքիոյ և Անդրկովկասի մէջ

1918

Յունվ. 30. Վերյարձակում Թուրքիոյ կողմէ
Մարտ 12. Բանակցութիւն Տրապիզոնի մէջ
Ապրիլ 9. Անդրկովկաս կը յայտարարէ իր անջատումը Ռուսիայէն
Ապրիլ 12. Անկում Կարսի
Մայիս 15. Գրաւում Ալեքսանդրապոլի թուրքերու կողմէ
Մայիս 26. Անկախութիւն Վրաստանի
Մայիս 27. Անկախութիւն Ատրպէյճեանի
Մայիս 28. Անկախութիւն Հայաստանի
Յունիս 4. Թուրքիա կը ճանչնայ Հայաստանի անկախութիւնը
Յունիս 17. Ազգ. Խորհուրդը կը մտնէ Երեւան
Օգոստ. 1. Կը բացուի Հ. Հ. Օրէնսդիր Ժողովը — «Հայաստանի Խորհուրդը»
Դեկտ. 6. Թուրք բանակը կը պարպէ Ռուսական նահանգները, որ կը յանձնուին Հայաստանի

1919

Մայիս 28. Յայտարարութիւն Անկախ և Միացեալ Հայաստանի
Հոկտ. 29. Զինակցութիւն Թուրքիոյ և Ատրպէյճանի միջև

1920

Յունվ. 8. Ազգ. Ուխտ Մուսթաֆա Քէմալի և Միլլի ուժերուն
Ապրիլ 28. Ատրպէյճանը՝ Խորհրդ. Հանրապետութիւն
Մայիս 1. Հայաստանի մէջ Պոլշեւիկեան ներքին ապստամբութիւն
Օգոստ. 10. Սէվրի Դաշնագիրը կ'ստորագրուի
Հոկտ. 30. Վերջին անկում Կարսի

1920

Դեկտ. 2. Հայաստան՝ Խորհրդային Հանրապետութիւն
Դեկտ. 4. Պոլշեւիկ Ցեղկոմը Երեւան կը հասնի
Դեկտ. 25. Լեռնահայաստանի Անկախութիւնը

1921

Փետր. 18. Հակապոլշեւիկ ապստամբութիւն, Անկում Հ. Խորհրդ. կառավարութեան
Փետր. 25. Անկում Թիֆլիսի՝ Պոլշեւիկներու ձեռք
Մարտ 16. Դաշնագիր Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ
Ապրիլ 2. Երեւան կ'իյնայ Հայ Պոլշեւիկներու ձեռք
Մայիս 24. Միասնիկեան կը կազմէ Քոմիսէրներու Խորհուրդը
Յունիս 10. Կովկասեան Հանր. Կառավարութեանց համաձայնագիր Բարիզի մէջ
Յունիս 10. Լեռնահայաստանի անկումը
Սեպտ. 30. Մոսկուայի մէջ հայ եւ ռուս համաձայնութիւն ելմտական խնդիրներու շուրջ։
Հոկտ. 13. Կարսի Դաշնագիրը
Նոյմբ. 4. Ֆրանք եւ Թուրք համաձայնութիւն
Նոյմբ. 6. Հայ եւ Վրացական Դաշնագիր, Թիֆլիսի մէջ

1922

Յունվ. 28. Անդրկովկաս. Հանրապետութեանց դաշնակցութիւն
Փետր. 2. Համհայաստանեան Խորհուրդներու համագումարը
Մարտ 12. Անդրկովկասեան Հանրապետութեանց միութիւն
Դեկտ. 10. Համակովկասեան համագումար Պաքուի մէջ։
Դեկտ. 30. Ընկերվ. Խորհրդ. Հանրապետութեանց միութիւն
Դեկտ. 31. Լօզանի Ամերիկ. Պատուիրակութիւնը կ'առաջարկէ կազմել, Ազգ. Տուն մը, Սուրիոյ հիւսիսային մասին մէջ։

1923

Յունվ. 1. Չիչէրին Հայոց կ'առաջարկէ Քուպանը
Յունվ. 6. Լօզանի մէջ Ամերիկեան առաջարկին հետեւանքով Րիզա Նուրի պէյ կը հեռանայ ժողովէն
Յունվ. 11. Դաշնակիցներ տեղի կուտան բոլոր կէտերու շուրջ
Յունվ. 31. Լօզանի Դաշնագրին նախագիծը կը յանձնուի Թուրքերուն
Փետր. 1. Հայաստանի Խորհրդ. Հ. Կեդր. Գործ. Կոմիտէն կը վաւերացնէ Րափալլօյի Դաշնագիրը։

1923

Փետր. 10. Համաձայնութիւն Հ. Խ. Հ. եւ Նիր Իստ Րըլիֆի միջեւ, Թիֆլիս
Մարտ 11. ՀՕԿ.ի Ընդհ. Ժողովը Թիֆլիսի մէջ
Մարտ 11. Հայ Դրօշը կը դրուի Բարիզի Էնվալիտներու թանգարանը
Մարտ 23. Մահ Յովհաննէս Թումանեանի, Մոսկուա
Մարտ 27. Մահ Գարեգին Բաստրմաճեանի (Արմէն Կարօ) Ժընեւ
Ապրիլ 10. Մահ գերասան Պէնլեանի
Ապրիլ 10. Չէսթըրի ծրագիրը կը վաւերացուի Էնկիւրիէն
Ապրիլ 11. Ռումանիա կը ղրկուին 200 որբեր
Ապրիլ 23. Լօզանի Խորհրդաժողովը կը վերաբացուի
Մայիս 1. Բացում Դպրոցասէրի, Սելանիկի մէջ
Մայիս 12. Պուլկար Կառավարութիւնը կ'արգիլէ հակահայ շարժումը
Մայիս 26. Ռումանիոյ մէջ Թրքահպատակներու կալուածներուն վրայ դրուած արգելքը կը վերցուի
Յունիս 10. Հնչ. Կուսակցութեան Կ. Կոմիտէն կ'որոշէ ձուլուիլ Ռուս Կոմուն. Կուսակցութեան մէջ
Յունիս 10. Քորֆուէն որբեր կը ղրկուին Քանատա
Յունիս 15. Թուրքեր հայ որբեր կը պահանջեն իբրեւ գողցուած Թուրքեր
Յուլիս 2. Մահ Տրդատ Եպս. Պալեանի Աթէնքի մէջ
Յուլիս 4. Նպաստամատոյցի որբերը Մարսէյլի մէջ, Ա. խումբ
Յուլիս 9. Լօզանի Դաշնագիրն ընդունուած
Յուլիս 15. Ցուցահանդէս՝ Երեւանի Մանկավարժ. Թանգարանի եւ Նյարչըքեան Դպրոցի
Յուլիս 20. Հայ հրձիգներու ընկեր. խորտակումն ի Պոլիս։
Յուլիս 24. Լօզանի Դաշնագիրն ստորագրուած
Յուլիս 25. Դադարում Մարսիլիոյ «Արմէնիա»ին
Յուլիս 27. Վանայի հայերը երկրին ներսերը կ'աքսորուին
Օգոստ. 1. Բացում Պէյրութի հայ Թոքախտաւորներու հիւանդանոցին
Օգոստ. 2. Մահ Մր. Հարտինկի
Օգոստ. 5. Թուրք եւ Ամերիկ. Դաշնագիր
Օգոստ. 8. Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ գիրում՝ Լօզանի Դաշն. ստորագրող Պետութեանց
Օգոստ. 10. Պրիւքսէլի մէջ Գաղութահայ ժողով
Օգոստ. 15. Մահ Գաբրիէլ Եպիսկոպոս Ճէվահիրճեանի ի Պոլիս
Օգոստ. 20. Պուլկար. Կառավ.ը կ'արտօնէ 100 որբուհիներու մուտքը
Օգոստ. 20]23 Րըլիֆի Ներկայացուցչ. Ժողով Աթէնք
Օգոստ. 23. Էնկիւրիի Ազգ. Մ. Ժողովը կը վաւերացնէ Լօզանի Դաշնագիրը

1923

Օգոստ. 26. Յունաստան կը վաւերացնէ Լօզանի Դաշնագիրը
Օգոստ. 31. Քորֆու կը գրաւուի Իտալիոյ կողմէ
Սեպտ. 7. Ժընեւի մէջ 14 հայանպաստ մարմիններու ընդհ. ժողովը
Սեպտ. 28. Ազգ. Դաշն. Խորհուրդը կ'զբաղի հայոց անցագիր տալու և Հայ գաղթականները Հայաստան փոխադրելու խնդրովը
Հոկտ. 2. Դաշնակիցք կը պարպեն Պոլիսը
Հոկտ. 6. Քէմալ. Բանակը կը մտնէ Պոլիս, հայերը կը նուիրեն 30,000 սիկար
Հոկտ. 7. Երեսփ. Ժողով Ամերիկայի հայոց
Հոկտ. 11. ՀՕԿ.ի Բ. համագումարը Երեւանի մէջ
Հոկտ. 18. Մարդասէր Ընկեր. մը՝ Շուէտի կ'առաջարկէ ընդունիլ 30,000 հայ գաղթական
Հոկտ. 19. Մահ Տօքթ. Պաղարճեանի
Հոկտ. 20. Երեւանի մէջ Թուրք դրօշը վար կ'առնուի
Հոկտ. 27. Կ'որոշուի ընդունիլ 10,000 հայ գաղթական Հայաստանի սահմաններուն մէջ
Հոկտ. 27. Մահ Գարեգին Գափաֆեանի
Հոկտ. 29. Թուրքիա Հանրապետութիւնը կը հռչակէ
Նոյեմբ. 1. Պէյրութէն 100 որբեր կը տարուին Ֆրանսա: Բ. խումբ
Նոյեմբ. 1. Կաթողիկոս. կոնդակ Հայաստանի վերաշինութեան համար
Նոյեմբ. 2. Կաթողիկոսը կը դիմէ Երեւան Սանասարեանը Հայաստան փոխադրելու համար
Նոյեմբ. 9. Սիւրիայէն Ֆրանսա որբերու Գ. խումբ
Նոյեմբ. 9. Կաթողիկոս. կոնդակ, եկեղեցիներու մէջ երգեհոն, դաշնակ գործածելու համար
Դեկտ. 2. «Ոսկեղէն Կիրակի» Ամերիկա և այլուր
Դեկտ. 4. Երեւանի կարմիր բանակներու բանւորագիւղացիական Գ. համագումարը
Դեկտ. 8. Մահ Բրօֆ. Նշ. Պալէօզեանի
Դեկտ. 12. Յունաստանի Թագաւորն ու Թագուհին կը հեռացուին

1924

Յունվ. 2. Յունաստանի Սահմանադիր ժողովը
Յունվ. 9. Մահ հայագէտ Կոնիբերի
Յունվ. 15. Մարսիլլոյ Գաղութ. ընդհ. ժողով
Յունվ. 22. Լէնինի մահը
Փետր. 2. Անգլիա կը ճանչնայ, Ռ. Խորհրդ. Հանրապետութիւնը

1924

Փետր. 3. Ուտրօ Ուիլսընի մահը
Փետր. 7. Իտալիա կը ճանչնայ Ռ. Խորհրդ. Հանրապետութիւնը
Փետր. 13. Նորվէկիա կը ճանչնայ Ռ. Խորհրդ. Հանրապետութիւնը
Փետր. 14. Ոչ-իսլամ Ուսուցիչները կը պատրաստուին քննութիւն տալ Պոլսոյ մէջ
Փետր. 23. Մահ Արմենակ Տէր Յակոբեանի
Փետր. 25. Աւստրիա կը ճանչնայ Ռ. Խ. Հանրապետութիւնը
Փետր. 29. Ա. Համագումար Հ. բամպակագործութեան Երեւանի մէջ
Մարտ 3. Միացում Շիրակի Ջրանցքի փապուղիներուն
Մարտ 4. Վտարում Խալիֆային
Մարտ 5. Մահ Դերասան Վրոյրի
Մարտ 9. Մահ Մատթէոս Զարիֆեանի
Մարտ 11. Բացում Երեւանի Բուժակներու դասընթացքին
Մարտ 11. Իտալիա կը վաւերացնէ Լօզանի Դաշնագիրը
Մարտ 11. Յունաստան կը վաւերացնէ Լօզանի Դաշնագիրը
Մարտ 14. Նախիջեւան կը դառնայ անջատ Հանրապետութիւն
Մարտ 15. Շուէտ կը ճանչնայ Խորհ. Հանրապետ.
Մարտ 15. Բացում Երեւանի բամպակազտիչ գործարանին
Մարտ 16. Մահ դերասանուհի Եր. Գարագաշեանի
Մարտ 20. Քանատա կը ճանչնայ Խորհ. Հանրապետութիւն
Մարտ 25. Յունաստան Հանրապետութիւն
Մարտ 27. Ջէմբըր և Քէնըրտի «դատարկապորտ» կը հռչակուին Իսմէթ փաշայի կողմէ
Մարտ 28. Պուլկարահայերը վտարելու զրոյց
Մարտ 29. Հայերու արգիլեալ շրջանակ կը հռչակուին՝ հայաբնակ Նահանգները
Մարտ 30. Յոբելեան Մ. Մանուէլեանի 30ամեակի, Երեւան
Ապրիլ 3. Վերադարձող հայ հարուստներ կը վտարուին Պոլսէն
Ապրիլ 4. Պուլկարիոյ վտարման հրամանը ետ առնուած
Ապրիլ 11. Մահ Սերոբէ Քիւրքճեանի, նկարիչ
Ապրիլ 14. Կը դադրի Անդրկովկաս. դրամանիշներու տպագրութիւնը
Ապրիլ 18. Հայաստանի Արհեստ. Միութիւններու Գ. համագումարը
Ապրիլ 27. Բացում Հիւսիսայէնի ջրանցքին
Ապրիլ 28. Կաթողիկոսական կոնդակ նոր տոմարի
Ապրիլ 30. Մահ Տօքթ. Գ. Դաւիթեանի
Մայիս 5. Հրովարտակ Երեւանի վերաշինութեան.
Մայիս 8. Բարթողեանի դատը Փորթլէնտի մէջ.

1924

Մայիս 13. Երկրաշարժ Սարը Ղամիշի մէջ
Մայիս 14. Ճափոն կը վաւերացնէ Լօզանի Դաշնագիրը
Մայիս 19. Ոսկեդչիւրի խորհրդաժողովը
Մայիս 26. Նախագահ Քուլիճ կը վաւերացնէ ներգաղթի նոր օրէնքը
Յունիս 5. Ոսկեդչիւրի խորհրդաժողովը կը ձախողի
Յունիս 8. Ս. Արզումեանի յոբելեան 40ամեակ
Յունիս 12. Ազգ. Դաշն. Խորհուրդը կ'որոշէ հայոց տալ ինքնութեան թուղթեր
Յունիս 20. Բացումը Հրազդանի Ջրա-ելեկտրական կայանի
Յունիս 25. Մահ Մեսրոպ Նեւտոն Խան Ազգապետեանի
Յունիս 29. Բացում Քրիստափորի Յուշարձանին՝ Սոֆիա.
Յուլիս 5. Ռումանահայ Ուսուցչ. համագումար Պուքրէշի մէջ.
Յուլիս 5. Մահ ծերակուտական Ջ. Տիլպէրի
Յուլիս 12. Մահափորձ Զաղլուլ փաշայի դէմ
Յուլիս 22. Մէյրըս Ֆընտին կը յանձնուի հանգանակութեան գործը ի նպաստ հայ գաղթ. փոխադրութեան
Յունիս 25. Հայ գաղթականներու տեղահանութեան որոշումը՝ Յունաստանի մէջ
Յուլիս 29. Մօրկնթօ Յունաստան կը մեկնի հայերու խնդրով
Յուլիս 31. Յունաստան կը դադրեցնէ հայերու տեղահանութիւնը
Օգոստ. 3. Ուաշինկթըն Աթէնք կը դիմէ հայերու տեղահանութեան համար
Սեպտ. 2. Յունաստան Ազգ. Լիկին կ'առաջարկէ հայերը Կովկաս փոխադրել և հոն Հայկ. Տուն մը ստեղծել
Սեպտ. 5. Ըմբոստութիւններ Սուտանի մէջ
Սեպտ. 9. Ատոր շնորհաւորեց Ազգերու Լիկան որ որոշած է քարտուղարութեան անդամներէն մին Կովկաս ղրկել և Հայ. Ազգ. Տուն մը հիմնելու կարելիութիւնները քննել
Սեպտ. 14. Երեւանի մէջ կը տօնուի Մելիք Շահնազարեանի Յոբելեանը
Սեպտ. 14. Եարոյի դիմումը քարտուղար Հիւզին Հայաստանի սահմաններու ընդարձակման համար
Սեպտ. 16. Աշխատ. Միջազգ. Գրասենեակը կը հրատարակէ փախստական հայերու թիւը
Սեպտ. 12. 102 գիւղեր կործանուած Էրզրումի մէջ
Սեպտ. 24. Երկրաշարժ Սըվազի մէջ
Սեպտ. 25. Լիկան կը հրաւիրէ բոլոր կառավարութիւնները՝ չուրանալու իրենց աջակցութիւնը հայ ժողովուրդին, որ առկաւին առանց Ազգ. Տանի կը մնայ, Լիկան յատկացուց 50,000 ֆրանք իբրև հիմնադրամ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ
ՏԻԱՐ ԲԱՐՍԵՂ ՊԱԼԸԳՃԵԱՆ
— ԿԵՍԱՐԱՑԻ —

Առաքինազարդ ահա՛ Այր Արդար,
Որբին ու հէքին սա՛ միշտ մխիթար...
Հեռի ինք թէեւ բնազաւառէն
Բայց հայուն ցաւեր իր սիրտ կը վառեն,
Տեսնելով իր շուրջ սա՛ քանդում, աւեր
Ըսաւ «Արտասուել միայն չի բաւեր...»
Ուստի ոսկիէ կամքով մը հզօր,
Ժամ, դպրոց կանգնեց Զահլէ ու Տէր Զօր,
Զարկ տուաւ այսպէս Ազգային կեանքին
Փրկեց կարգ մ'հայոց բեկորներն անգին,
Իր Ազնիւ ժեսթին իբր յիշատակ թո՛ղ
Այս Տարեցոյցս կ'անգնի զերդ կոթող:

Աղեքսանդրիա — ՍԱՐԿԱՒԱԳ

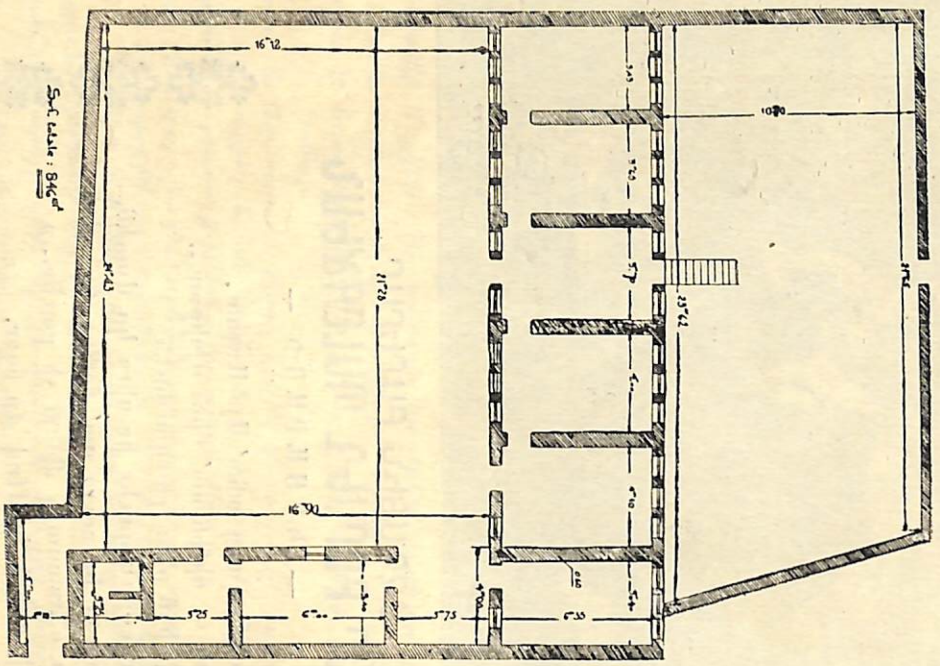

Տէր-Զօրի Ս. Հռիփսիմէ եկեղեցւոյ ու Նախասակաց Վարժարանի յատակագիծը. մեծութիւնն 850 մէթր, հիւսիսային կողմը ընդարձակ բակ եւ մուտք եկեղեցւոյ, հարաւային կողմը բակ եւ մուտք դպրոցի։

«Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՅԱՅՏՆԻ ԵՒ ԱՆՅԱՅՏ ԱՆՇԻՐԻՄ ԵՒ ԱՆԹԱՂ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ»

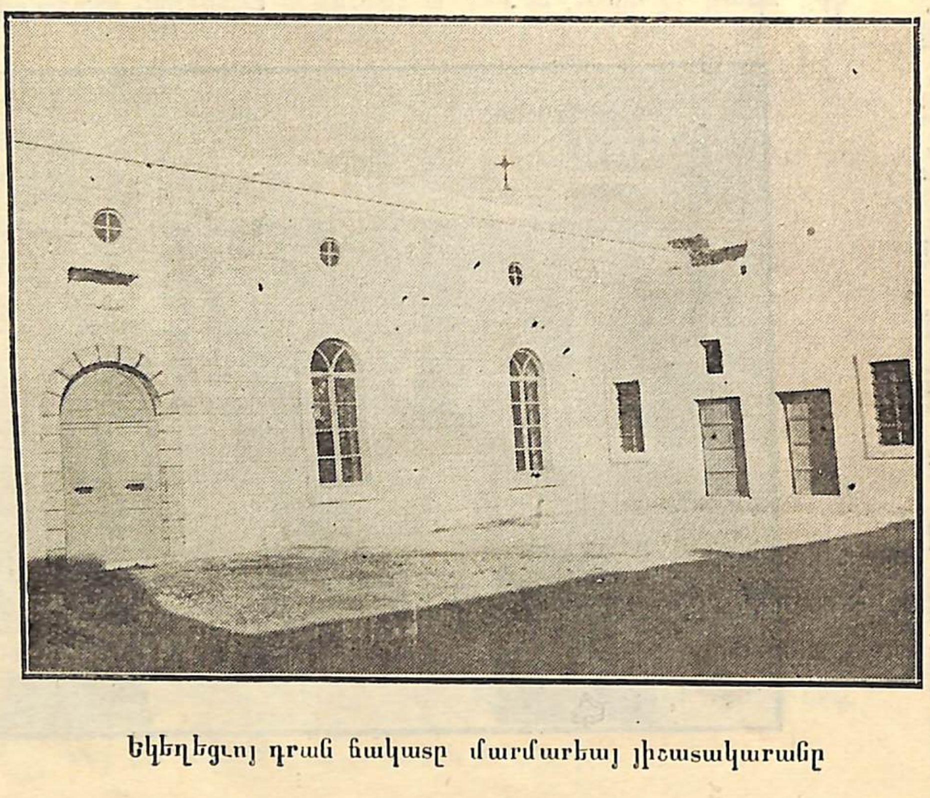

Եկեղեցւոյ դրան ճակատը մարմարեայ յիշատակարանը

Յամի Տեառն 1931 եւ 'ի տօմարական թուականիս մերում ՌՅՁԱ 'ի հայրապետութեան մեծի Տանն Կիլիկիոյ Տ. Տ. Սահակ Բ. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի եւ Առաջնորդ Բերիոյ Տէր Արտաւազդ Եպիսկոպոսի, յաւկացուեցաւ Մատուռս Ս. Հռիփսիմէ Կոյսի, եւ Դպրոցս Նահատակաց Վարժարանի մասնակցութեամբ Տէր-Զօրի գաղութի, եւ արդեամբ ու ծախիւք առն Բարեպաշտի եւ Ազգասէրի Բարսեղի Պալըգճեան Կեսարացւոյ՝ բնակեալ յԵգիպտոս՝ ի հանգիստ հոգւոյ բարեպաշտօն մօրն իւրոյ Հռիփսիմէի եւ համօրէն ննջեցելոց Ազգիս Տէր-Զօրի, վասն հոգեւոր շինութեան եւ մխիթարութեան ազգակցացն բնակելոցն ի Տէր-Զօր Բերիոյ:

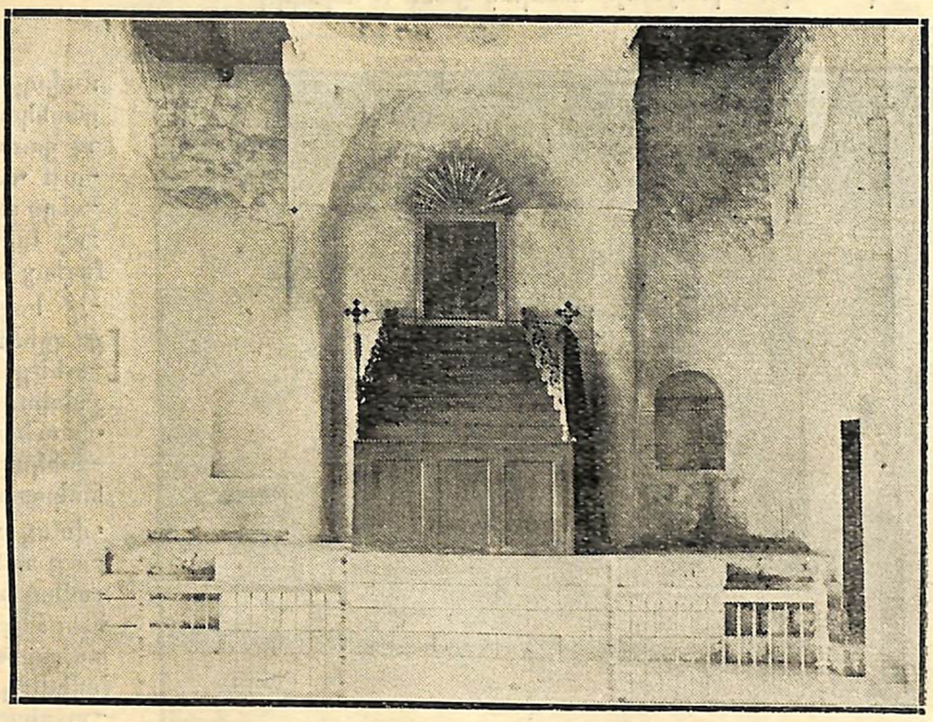

Տէր-Զօրի Ս. Հռիփսիմեանց Եկեղեցւոյ Ս. Խորանն ու Դպրաց Դասն. Եւ Ապրիլ 24ի սգահանդէսի ոսկտաղայրն ու գողգոթան մէկ միլիոն նահատակաց

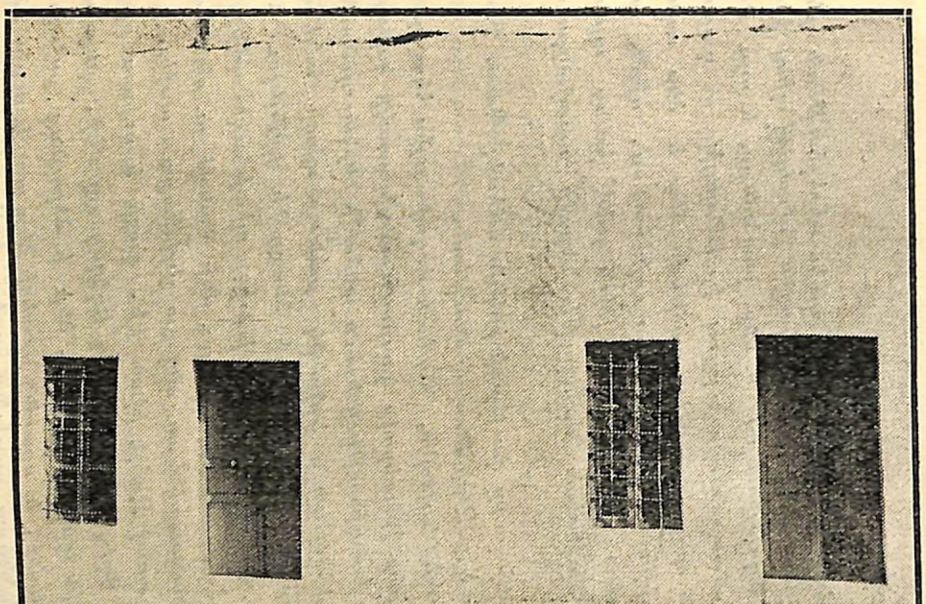

Տէր-Զօրի Ս. Նահատակաց Վարժարանն ուր սկսան յաճախել աւելի քան հարիւր երկ-սեռ զաւակունք գաղթականաց Տէր-Զօրի

Մեծայարգ Տիար Բարսեղ Պալըգճեան

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

Յարգելի Տիար

Ամենամեծ հաճոյքով ստացայ ձեր ազնիւ տիրելութեան գիրը և անհունապէս գոհ մնացի որ ձեր թանկագին ջանքերով պիտի իրականանայ Տէր-Զորի Ազգայիններու և մեր բաղձանքը, և այդ գաղութը քիչ առնէն օժտուած պիտի ըլլայ իր Եկեղեցիի ու դպրոցի շէնքերովը: Տօնական օրերու առթիւ աղօթեցի ձեր և ձեր ազնիւ գերդաստանին բարեյիշատակ ննջեցելոց հոգւոյն համար, որոնք անկասկած պիտի խայտան երբ իրականութիւն դառնէ՝ իրենց արժանաւոր շառաւիղին նիւթական զոհողութիւններովը առաջադրուած ձեռնարկը:

Այս բարեպատեհ լուրը փութացի իսկոյն աւետել Պատ. Բաղ. Ժողովին որոշումովը Տէր-Զորի Թաղականութեան:

Երախտապարտ եմ նոյնպէս, համայն ժողովուրդիս հետ որ կը փափաքիք ձեր բարերար ջանքերովը կառուցուած յիշատակի կոթողին պաշտօնական օծման հանդիսութիւններուն անձամբ ներկայ գտնուիլ, այս թանկագին պատեհութեամբ երջանիկ բախտը պիտի ունենամ անձամբ սեղմելու ձեր մեծ հայրենասէրի ձեռքը և վայելելու ձեր ներկայութիւնը Հալէպի մէջ, ուրկէ միասին պիտի ուղեւորինք 'ի Տէր-Զոր, հոն անգամ մըն ալ ծնրադրելու մեր ծանօթ ու անծանօթ անշիրիմ և անթաղ նահատակներու անյայտ շիրիմներուն առջև:

Երեք շաբաթ առաջ Զահլէ իջած էի. գացի և ուխտս ըրած պահուս նորաշէն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյդ մէջ, լուռ աղօթեցի ձեր թանկագին արեւշատութեան, ձեր և ձերայնոց յաջողութեանն ու բարօրութեանը, և սրտանց օրհնեցի ձեր այդ և ուրիշ ան-նուաց բարերարութիւններու արդիւնք հոգեւոր կոթողները:

Օրհնաձայն ողջոյններով՝ Մնամ աղօթարար

Առաջնորդ Հայոց Բերիոյ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ
ՀԱԼԷՊ
Համար 2752

1931 Նոյեմբեր 2

Մեծայարգ Տիար Բարսեղ Պալըգճեան

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

Ազնիւ Տիար,

Տէր-Զորի Թաղ. Խորհուրդը 31 Հոկտ. թուակիր գրութեամբ մը ուրախութեամբ կը հաղորդէ որ՝ նորաշէն Ս. Հռիփսիմէ Եկեղեցւոյ և կից Ազգ. Նահատակաց Վարժարանի արտաքին և ներքի-նական յարդարումները լրացած են, ինչպէս որ ղրկուած լուսանկարներն ալ ցոյց կը հաստատեն: Այս առթիւ անհուն է մեր ուրախութիւնը, գործին յաջողութեանը ի տես, մեծ է մեր երախտագիտութիւնը Ձեր Ազնիւ Սիրելութեան հանդէպ որ այնքան մեծ ազգասիրութեամբ և գնահատելի հոգածութեամբ կը սատարէք մեր Մարտիրոս Ս. Եկեղեցւոյ վերածնունդին ու Ձեր բարեկրօն ծնողաց յիշատակը կ'անմահացնէք, անջնջելի կոթողներով: Բիւր շնորհակալութիւն:

Յարգամեծար Տիար, նկատելով որ գարնանային գաղջ և պայծառ օդերը կը շարունակուին, դեռ չէ եկած անձրեւային եղանակը, նկատելով որ ըստ եկեղեցական կանոնաց անյարմար է չօծուած սեղանի վրայ Ս. Պատարագ մատուցանել, կը փափաքիմ ձմեռէն առաջ կատարել նորաշէն Եկեղեցւոյ Նաւակատեաց և օծման հանդիսութիւնները Ձեր ներկայութեամբ:

Սպասելով Ձեր պատասխանին, և խնդրելով որ բարեհաճիք ընդունիլ խորին մեծարանացս հաւաստին:

Մնամ Աղօթարար

Առաջ. Բերիոյ Թեմին

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ

ՁԱՅՆ ՄԸ ԱՆԱՊԱՏԷՆ

ՍԵՓԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ԵՒ ԴՊՐՈՑ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ՄԷՋ

Երկու տարի է որ սկսած էինք աշխատանքի, եղան սրտառուչ կոչեր՝ դիմումներ մասնաւոր մեծահարուստներու ղրկուեցան նամակներ և խնդրանքներ։

Այս բոլորին ի պատասխան և ամէնուն մէջէն, միայն մէկ հոգի արտացաւ, հայրենակից մը, Պ. Բարսեղ Պալըգճեան լսեց մեզ, ու իր առաջին նուէրով մասնակցիլ ուզեց նահատակներու անուան բարձրանալիք եկեղեցի-դպրոցի շէնքին։ Ան ալ «Ռմն» անունով խորհելով թէ անշուշտ հարուստներ աւելի լայն չափով ընդառաջ պիտի երթան այս ձեռնարկին։

Ու մենք երկար և յուսալից սպասեցինք՝ եկեղեցիի դպրոցի և յուշարձանի համար։ «Յուսաբեր» և «Յառաջ» լայն տեղ տուեին մեր տողերուն և մասնաւոր խմբագրականներով անդրադարձան մեր կոչերուն, սակայն մենք մնացինք «Ձայն բարբառոյ յանապատի»։

Ինչպէս զարմանքով կը գրէ Պ. Պալըգճեան իր մէկ նամակով թէ. «Ռմնեւորներ չ՚յօժարեցան իրենց պատրաստ ունեցածէն» նպաստել ձեր կոչին. մարտիրոսները միլիոն էին, գոնէ քանի մը հազար ըլլալու չէին անոնց յիշատակը յարգողները. ու շնորհիւ Պ. Պալըգճեանի մաս առ մաս ու ընդհատաբար աջակցութեան նուիրապէս, ու համայնքին գործօն մասնակցութեամբ, Տէր-Զօրի մէջ ունեցանք ընդարձակ շէնք մը ութը տասը սենեակներով և երկու բակերով։

Ապրիլ 24ի ուխտավայրը իրականութիւն է այլեւս։

Տէր-Զօր *Մ. Ա.*

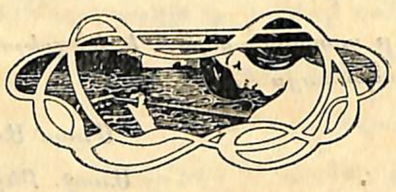

ՁՕՐ. ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԲԵՏՐՈՎԻՉ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

Ծնած է 1840ին Նուխի, ուր ստացած նախնական ուսումը, Մոսկուայի Զինուորական վարժարանէն չրջանաւարտ՝ Տէլկոմիկովի հետ, 1862ի լեհական ապստամբութեան՝ բանակին մէջ այս, ապա օգնական Տէլկոմիկովի, 1877—1878ի ռուսեթուրք պատերազմին մասնակցած և Կարնոյ Զինուորական Կառավարիչ կարգուած, 1878ին Դեր Հիւպատոս Վանայ, 1884ին գնդապետի աստիճանով տեղափոխուած Համա, Դամասկոս, Պէյրութ։ 1905ին Զօրավարի աստիճանով տեղափոխուած, և ապրած Բարիզ, Նիս, Եգիպտոս, վախճ. 1922 Դեկտ. 31ին Վիէննա։ Հեղինակ Հայկական Հարցի մասին ֆրանսերէն գրքոյկի մը։

ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

1914էն ի վեր, պատերազմէն, հիւանդութենէ, անօթութենէ և բնութեան յառաջ բերած աղէտներէն 62 միլիոն մարդեր մեռած են։ Ասոնց 9 միլիոնը մեռած են պատերազմի մէջ, 9 միլիոն ներքին պատերազմներու մէջ, 6 միլիոնը՝ սովէ և անօթութենէ, 40 միլիոն վարակիչ հիւանդութիւններէ, 2 միլիոն՝ երկրաշարժէ, փոթորիկէ ևլն։

1918 Մարտէն 1919 Մարտ, 25 միլիոն անձեր մեռած են ինֆլուանցայէ։ *Լոկ Հնդկաստանի մէջ 13 միլիոն անձեր մեռած են։*

1918-1919ին Ամերիկայի մէջ 550,000 մահեր պատահած են։ 1922ին ինֆլուանցան *թէև թեթև եղած է, 17,000 զոհեր պատահած են Անգլիոյ մէջ։*

Ռուսիոյ բաժինը մեծագոյն է, որովհետև, հոն տեղի ունեցած են՝ թէ ընդհանուր թէ ներքին պատերազմներ, որոնց միացած են հիւանդութիւններ և սովեր։ Չինաստան ևս շատ վնասուած է ներքին պատերազմներէ։

ԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

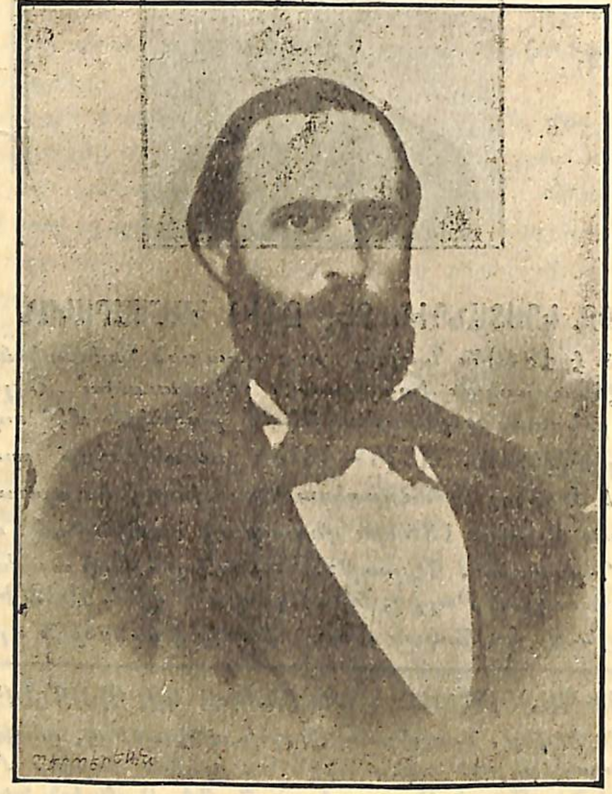

ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՆԱՎԵԱՆ

Ուսուցիչ հայերէն լեզուի և ճարտասանութեան, քնարերգակ և թատերգակ բանաստեղծ, ատենախօս և հրապարակագիր, ահա տիտղոսներ որոնք կրնան անմահացնել մարդու մը յիշատակն երկրի վրայ։ Անոնք որ պատիւ ունեցած են մօտէն ճանչնալու Տիգրան Մանավեանը, կը խոստովանին անոր անժխտելի տաղանդն ու բարձ կարողութիւնը։ Այսօր կը գտնուին Ազգին մէջ յաջող գրիչներ և կարևոր անձնաւորութիւններ, որոնք մեծ Հայկաբանին դասախօսութեանց

ունկնդրած և իր իմաստուն և անձնուէր խնամքները վայելած են աւելի կամ նուազ երկար ժամանակ։

Դեռ [illegible] մանկավարժն, Ռէթէոս Պէրպէրեան դասա-րանական գրութիւնը [illegible] Տիգրան Մանավեան կարելիութեան սահմանին մէջ ի գործ դրած է զայն իր ուսուցչական ասպարէզին մէջ։ Նա բառեր և քերականական կանոններ չէր ուսուցանէր և եթ իր աշակերտաց, այլ նաև ու մանաւանդ կ'ուսուցանէր լաւ գրելու, ուղիղ խորհիլ և ազնիւ զգալ։ Մասնաւոր խնամք մ'ունէր ընտրելու թարգմանութեան և շարադրութեան նիւթերն՝ որոնց վրայ կը խորհրդածէր սիրով ո՛չ միայն իբրև հայկաբան, այլ նաև իբրև բարոյախօս և իմաստասէր։ Կը յիշեմ այսօր իսկ՝ [illegible] ներէ վերջ՝ այն բուռն հաճոյքը զոր կը պատճառէինք իրեն, երբ Պոսիւէի կամ Լամարթինի նման վսեմ հանճարներու գեղեցկագոյն էջերը կը թարգմանէինք՝ խնդրելով իրմէ որ հաճէր սրբագրել զանոնք։ Մէկ մի նախադասութեան վրայ կանգ կ'առնուր, կ'զմայլէր, և հեղինակին ոճին և մտածութեան գեղեցկութիւններն ի վեր հանելով, կը ջանար ոչ միայն կրթել մեր ճաշակն, այլ նաև ներշնչել մեզ սէր և հիացում ամենայնի նկատմամբ՝ որ մեծ է, ազնիւ և չնորհալի։

Բարձր էր իր համոզումն գրագէտին և գրագիտութեան մասին։ Վիշտ կ'զգար իր վեհ հոգին՝ տեսնելով թէ գրականութիւնն յաճախ չնչին ապրիւր կը նկատուի մեր մէջ քան ազդու և առաջնակարգ միջոց մը բարոյական բարձրութեան և ազնուացման։ Գիտութիւնք ու հասարակ մեծ հրապոյր մ'ունէին իրեն համար, և կը բաղձար ջերմօրէն տեսնել զարգացման և քաղաքակրթութեան տարածումն Ազգին ամեն խաւերուն մէջ։ Թէպէտ և յառաջդիմասէր յամենայնի՝ սնոտի նորութիւններու նկատմամբ չէր ծածկեր երբէք իր հակակրութիւնն ու զայրոյթը։ Դրական միտք մ'էր բառին ազնիւ նշանակութեամբ, չէր ընդունէր որ [illegible] յանդգնութիւնք, ամուլ վիճաբանութիւններ հրապարակի վրայ, արդէն դարերէ ի վեր լուծուած խնդիրներու անմիտ կրկնութիւններ՝ գային ժամավաճառ ընել Ազգն ու ազգային հաստատութիւնները։

Եթէ իր լուսամիտ խորհրդածութիւնները լսելի լինէին ամեն դասակարգերէ, այսօր այնչափ դիւրութեամբ չպիտի կրնային թերևս ծաւալիլ աւերիչ ու հակընկերային գաղափարներ՝ յառաջդիմութեան և քաղաքակրթութեան խաբուսիկ դիմակին ներքև։

Իբրև դաստիարակ և իբրև հրապարակագիր՝ միշտ բարի և օգտակար դեր մը կատարած է նա մարդկութեան և պատմութեան առջև։ Ու ցաւօք պէտք է յաւելուլ թէ ըստ իր արժանիքին չգնա-

ՈՒՆԱՅՆ ԱՇԽԱՐՀ

Ամէն ինչ անկայուն, ամէն ինչ վաղանցուկ, իբրեւ մէկ ստուեր անգոյ կամ իբրեւ մէկ երազ խաբուսիկ։

Շուրջանակի դարձնենք մեր աչերն, մտնենք երկրի անդունդներու խաւերուն մէջ, ելնենք աստղերու հայրենիքն եւ անդ ամէն ինչ բնիկ ազգի հաճոյական հրապոյրներով մեզ կը ներկայանան։ Բայց այդ սրտագրաւ երեւոյթները ոչնչութեան հետք մի կը կրեն, ունայնութիւն կը քարոզեն միաբարբառ։

Ո՞ւր են այն մեծ ազգերն որոնց անուններն կամ բնաւ չը լսեցինք եւ կամ պատմութեամբ մեզ ծանօթ են, ո՞ւր են Կեսարներն, որոնք այնքան ճոխութեամբ կը պանծային, ո՞ւր են Մեծն Աղեքսանդրներն որք աշխարհներ դողացուցին։ Ասոնք ամէնքն անցան եթերական ստուերի մ'պէս։ Իրենց փառքերն մինչեւ գերեզման հազիւ տիրապետեցին, շատերուն անունները կամ բոլորովին անհետացան կամ սխալ յիշատակ մը թողուցին պատմութեան էջերուն մէջ։

Եթէ կայ այս նիւթական աշխարհիս մէջ միայն եւ անկորուստ բան մը՝ այն ալ առաքինութիւնն է, որ բարեպաշտութեան, ազգասիրութեան, ի մի բան գերագոյն զգացմանց միակ խարիսխն է, այն առաքինութիւնը կ'ըսեմ զոր տարեգրութիւններն եւ գործը կը նուիրագործեն եւ գործը հետզհետէ զայն կ'անմահացնեն անոնք ժամանակին համայնաջինջ ապառնալեաց իսկ ներքեւ։

Այսպիսի առաքինութեամբ օժտուած մի անձնաւորութիւն որ սիրեց իր Ազգը, իր Կրօնքը՝ Տուրքչեանէն կ'իշխէ բոլոր հայոց հոգւոյն վրայ, այնչափ հեռաւորութենէ կը խօսի բոլոր հայ որդիներու, որ թէեւ բաղդի բերմամբ աշխարհիս չորս կողմը սփռուած են, բայց հասկցուեցաւ երբէք իր ժամանակակիցներէն։ Մի բարձր նկարագրի տէր էր եւ չէր ուզեր ինքզինքը նուաստացնել երբեք ո'եւէ իշխանութեան կամ ո'եւէ պաշտօնական մարմնոյ առջեւ։ Արժանի է որ իր անունը փայլի յաւէտ Ազգին համեստ այլ ճշմարիտ եւ անձնազոհ բարեկամներու անուան քով։ Ամբողջ սերունդներ երախտագէտ են իրեն. օրհնեա՜լ ըլլայ իւր յիշատակը։

Կ. Պոլիս

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Եւ այնպէս ամէն տարի այսօր, իրենց եկեղեցիներուն մէջ կը համախմբուին տօնելու համար անոր յիշատակը որ երաշխիք մ'է անոր Աստուածապաշտութեան եւ Ազգասիրութեան։

Այն Մամիկոնեան հերոսի զաւակը իր ժամանակին ազնիւ իր պարզութեան մէջ ուսումնասիրելով՝ նուիրական պարտականութիւն կատարեց անթերի, այն խաւար դարերուն մէջ՝ ուր բանտ, գերութիւն, չղթայ եւ մահ կ'սպառնային, կամակոր սիրով յանձնառու եղաւ այս ամէնուն ընծայելով նախանձելի օրինակ Աստուածպաշտութեան եւ Ազգասիրութեան։

Փառք վերին Նախախնամութեան, այս լուսաւորեալ դարու մէջ շատ թեթեւ են մեր զոհողութիւնները մեր դարուն Առաքինիներու յորջորջելու համար։

Մենք ալ մեր դարուն անմահ առաքինիները պիտի ըլլանք, եթէ սիրենք մեր Կրօնքը, մեր Ազգը եւ ուժ տանք դաստիարակութեան եւ կրթութեան։

Եւ այն ատեն պիտի կրնանք յայտարարել քաղաքակիրթ աշխարհի առջեւ թէ մենք ալ յառաջդիմասէր ազգ մ'ենք եւ աշխարհ մեզ համար չէ ունայն։

1:87 ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՆԱՎԵԱՆ

ԾԱՆ.– Սոյն հայրենաշունչ ճառը արտասանուած է մեր հանգուցեալ տարաբաղդ եղբօր Արամ Մանավեանի կողմանէ Խասգիւղի Ս. Ստեփաննոս եկեղեցիին մէջ 1887ին Ս. Վարդանանց տօնին օրը, ճիշդ այն շրջանին, երբ արդէն արգիլուած էր Ազգային երգեր երգել եւ ճառեր արտասանել Համիտեան բռնակալ կառավարութեան դրած արգելքներուն շնորհիւ։

ՍԱՐԿԱՒԱԳ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻՆ

Յո՜ւշ հառաչայք, յուշող Սուրն է գերեզմանին,
Ու Ձեռքն որ կը բռնէ զայն աստղավառ
Կամարին տակ՝ մրրկասաստ յաւերժօրէն,
Մահուան սուերը խեղդած է Փառքին համար...
Եւ ինչպէս մէկը մութին մէջ բացուող դռնէն
Դուրս կը հանէ ջահ մը կարմիր ու բոցավառ,
Ձեռքը Սուրին միացումն է կայծակօրէն
Մեր Երազին, մեր սրտմաշ Յոյսի՜ն համար...
Լո՜ւռ է դիւցազն, ու Ցեղի վիշտն արտասուագող
Աղօթքի նուագ մ'է եկուորին իր բապասո՜ղ...
Լո՜ւռ է հերոսն, եւ Ցեղին սիրտն անդոհական
Սափոր մըն է խունկի, լոյսի, յիշատակի,
Ու Ցեղին ձայնը երգ մըն է ուր կը ծագի
Մեր ազատ լեռներուն հարսը՝ լուսընկան...։

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄՐՄՐԵԱՆ

Թրքահայ յայտնի մատենագիր: Ծնած է 1860ին Սկիւտար, և աշակերտած է Խաչատուր Միսաքեանի: Ժամանակ մը ուսուցչական ասպարէզի հետեւելէ վերջ ինքզինքը նուիրած է գրականութեան և կարճ ժամանակուան մէջ, տիրացած է արդար համբաւի մը: Մրմրեան մեր լաւագոյն գրագէտներէն մէկն էր. Մշակած է գլխաւորաբար պատմական և իմաստասիրական ձեւերը, հայ գրականութեան պարգեւելով բազմաթիւ գործեր, ինչպէս «Հին Օրեր», «Թրքահայոց Մեծատուններ», «Պուէտ Խաչատուր Միսաքեան», «Տէրոյենց» (պսակուած Իզմիրեան մրցանակով) «Ալէլուեա յերուսաղէմ», «Թրքահայոց հին վաճառականութիւնը և վաճառականք», «Պատմութիւն հայ գրականութեան մինչև Զ դար» ևլն. ևլն., ունի նաև թարգմանութիւններ, Սբէնսէրի կենցաղը ևլն» Վախճանած է Պոլիս 1922ին:

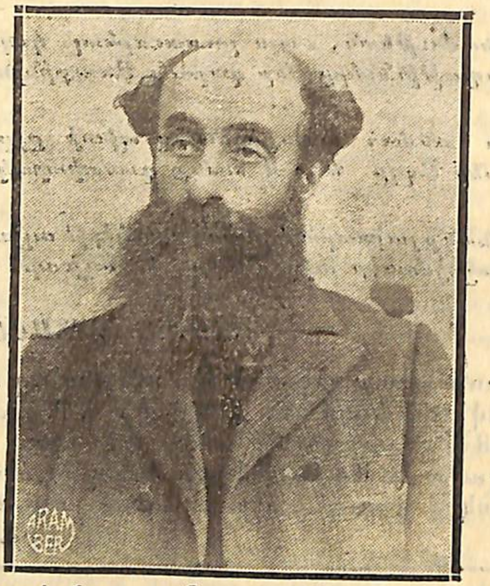

ՍԱՂՄՈՍԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԴԱՒԹԻ
ՍԱՂՄՈՍ Ծ.

(Տաղաչափուած բնագրէն)

Ողորմեա՛ ինձ ո՛վ իմ Աստուած
Ողորմութեամբդ քով մեծաւ,
Եւ գթութեան քում ըստ անբաւ
Բաւեա՛ ըղձոյս իմոց մեղաց:
Եւ առաւել լուա՛ զիս Տէ՛ր,
Ցիմ անօրէն գործոց բիւր,

Եւ ՚ի չարեաց իմոց անլուր
Մաքրեա՛, սրբեա՛ զիս անպէտս.

Գիտեմ չարեացն իմ անօրէն,
Որ առաջի իմ յարաժամ
Ցուցին, մեղայ ես քեզ միայն
Ես եմ չարեաց պատճառ աստէն.

Այլ և հզօր մինչ արդար ես
Յամենայնի ՚ի բանս եւ ՚ի գործ
Դու մինչ յաղթող և ճիչդ ՚ի փո ր ձ
Նոյն յատեան ՚ի դատել քեզ:

Զիս անօրէն մայր յղացաւ
Ի մեղս նոյնպէս ծնաւ զիս նոյն
Դու սիրեցիր զճշմարտութիւն,
Իմաստութեամբ քոյով անբա՛ւ.

Զանյայտ ծածկեալս ինձ յայտնեցեր,
Ո՜հ, ցօղեա զիս, մրտնեաս ցօղեա՛

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՅԵՐԸ

Ե. Սրբ. Դուրեան բանաստեղծէն

«Եարինա՛ն, հա՛յ, հօ՛յ, հա՛յ, Աստուած չիկայ,
«Եարինա՛ն, հա՛յ, հէ՛յ, Հայութիւն չիկայ,
«Հեռուի եարերուն սրտիկը խօսի....»
— Շրջանակ կազմած բոլորն ուս ուսի՛,
Հա՛յ, հէ՛յ, սիրտ սրտի կը պարե՛ն, կ'երգե՛ն,
Ծերունի՛, տղա՛յ, հա՛յ, հէ՛յ իրենք են,
Պանդո՛ւխտ Հայերը...

Ո՛չ մարդ, ո՛չ բանւոր, հասարակ գրա՛ստ,
Կը նօնեն մարմինն, ու մուճակնին հաստ
Կը ծեծէ օտար երկրին հողը տար:
«Ափ մը հայրենի հող ո՛վ պիտի տար,
«Հա՛յ, հօ՛յ, Հայաստա՛ն, քու հողդ է հալա՛լ...,»
Կ'երգեն պարելով, բայց կ'ուզէին լա՛լ
Թշուա՛ռ Հայերը....

....

Եւ ուսուցի՛չ անօրինաց
Ըղձանապարհդ երկնային
Ու ամբարիշտք առ քեզ դարձցին,
Ո՛վ փրկութեան խնամ Աստուած:

Ի յարենէ փրկեա՛ զիս դու
Տէր փրկութեան, ամենակա՛լ
Ցարդարութեան քում համբաւեալ
Թող ցնծասցէ նիքես լեզու:

Եթէ բանաս շրթունս իմ
Ո՛ Տէ՛ր, բերան իմ երգեսցէ
Բերկրապարոք և լի սրտէ
Զերգս օրհնութեան քոյ մտերիմ:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ՄՐՄՐԵԱՆ

Երուսաղէմ 1901

րը», «Պուէտ Աշխատաւոր Սըրաքեան», «Տէրոյենց» (պըսակուած Իզմիրեան մրցանակով) «Ալէկսանա յերուսաղէմ», «Թրքահայոց հին վաճառականութիւնը և վաճառականք», «Պատմութիւն հայ պետականութեան մինչև Զ դար» և ն. և ն., ունի նաև թարգմանութիւններ, Սքէնսէրի կենցաղը ևն» վախճանած է Պոլիս 1922ին:

ՍԱՂՄՈՍԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԴԱՒԹԻ

ՍԱՂՄՈՍ Ծ.

(Տաղաչափուած բնագրէն)

Ողորմեա՛ ինձ ո՛վ իմ Աստուած
Ողորմութեամբդ քով մեծաւ,
Եւ գթութեան քում ըստ անբաւ
Բաւեա՛ ըղձոյլս իմոց մեղաց:
Եւ առաւել լուա՛ զիս Տէ՛ր,
Ցիմ անօրէն գործոց բիւր,

ՏՕՔԹ. ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ

— ՌՈՒԲԷՆ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ —

Գրագէտ, ծնած է Սիլիվրի 1885 փետրուար 15ին, գրած է բազմաթիւ յօդուածներ առողջապահական, առանձինն հրատարակած է Կարմիր Գիրքը: Ահաւոր Պատերազմին տարագրուած ու նահատակուած Թուրք կառավարութեան կողմէ:

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՅԵՐԸ

Ե. Սրբ. Դուրեան բանաստեղծին

«Եարինա՛ն, հա՛յ, հօ՛յ, հա՛յ, Աստուած չիկայ,
«Եարինա՛ն, հա՛յ, հէ՛յ, Հայութիւն չիկայ,
«Հեռուի եարերուն սրտիկը խօսի...»
— Շրջանակ կազմած բոլորն ուս ուսի՛,
Հա՛յ, հէ՛յ, սիրտ սրտի կը պարե՛ն, կ'երգե՛ն,
Ծերունի՛, տղա՛յ, հա՛յ, հէ՛յ իրենք են,
Պանդո՛ւխտ Հայերը...:

Ո՛չ մարդ, ո՛չ բանւոր, հասարակ գրա՛ս,
Կը ճօճեն մարմինն, ու մուճակնին հաստ
Կը ծեծէ օտար երկրին հողը տար:
«Ափ մը հայրենի հող ո՛վ պիտի տար,
«Հա՛յ, հօ՛յ, Հայաստա՛ն, քու հողդ է հալա՛լ...,»
Կ'երգեն պարելով, բայց կ'ուզէին լա՛լ
Թշուա՛ռ Հայերը....

Հարս ունինք, մեզի հարսնեւոր չիկայ...։
Սուգ ունինք, մեզի սգաւոր չիկայ...։
Ո՞ր մեղքին համար, ո՞վ է անիծեր
Հինգ հազար տարուան այս խե՛ղճ ազգը ծեր...։
Չո՛րս միլիոնին մէ՛կ ապաստան չիկայ,
«Եարինան, հա՛յ կայ, Հայութիւն չիկայ...։
Կ'երգեն Հայերը....

Թագն առին, դագաղ մը տուին հայուն.
Մեր փառքն անցաւոր, մեր մահն է կայուն....
— Արշա՛կ մեծ, որու բանակն ահագին
Տէգով կը ծածկէր փառքըն արեգին՝
Ոտնակոխ կորած գերեզմանէդ դուն
Գլո՛ւխդ վերցնէիր, տեսնէի՛ր անտուն.
Անտէ՛ր Հայերը....

Հայրենի՛ք, ո՞ւր են ազգին ախոյեան...։
Անմահ Պապիկոն լռեց յաւիտեա՛ն.
Արքենքէն՝ աւե՛ր, Մեմփիսէն՝ աւա՛զ,
Հռովմէն՝ ափ մ'անի՛ւն մնաց հազիւ հազ...
«Մահերու վրայ Դուն դեռ կ'իշխես, աղէ՛,
«Բայց քու հոգեվարքդ որքա՛ն դանդաղ է...»
Կուլան Հայերը....

Եարինա՛ն, հա՛յ, հո՛յ, կ'երգեն միաշո՛ւնչ։
— Պարագլուխն է ծե՛ր պանդուխտ մ'անշունչ....
Քանինե՛ր այսպէս պարել է տուեր,
Քանի՛ տարի է, քանինե՛ր մեռեր...։
Յոգնե՛ր է ալ, վա՛ղն իր կարգն է գուցէ...
Ծեր կինը հոն չէ որ աչքը գոցէ....
Ա՜խ, խեղճ Հայերը....

Պանդուխտի նկուղ-արհարան մ'է ցա՛ծ.
Կաղանդ գիշերով Հայերն են լեցա՛ծ.
Փայտի այդ երկար տախտերուն վրայ ծե՛ր
Իրենցմէ քանի՛ն ծներ է, մեծցե՛ր...։
Ու հիմայ հա՛յ, հո՛յ, կը պարեն, կ'երգեն...։
Օտարն արցունքով կը նայի փեղկէն,
Կ'ըսէ «ՀԱՅԵՐԸ»....

Օտա՛ր, տեսա՞ր դուն գաղտնիքով լեցո՛ւն
Ու տար աշխարհի բոյրերով օծո՛ւն
Նաւե՛րը հսկայ, սե՛ւ նաւերը մեծ,
Որ հազա՛ր, հազա՛ր, հազա՛ր դառնահեծ
Հոգւով ծանրածանր, կը կտրէին ծո՛վ,
Թափելու ափէ՛ ափ, լո՛ւռ թախիծով
Փախչող Հայերը...։

Տեսա՞ր դուն մեռած գիւղերն անխռով,
Հիւղերը փլած՝ կարմի՛ր պատերով,
Հողմաղացքներ լո՛ւռ թեւերով կոտրած,
Ծերուկ դիակներ սարին վրայ կորա՛ծ,
Մատուռներէն աւե՛ր՝ զրկուած խունկէ...։
Ա՜խ, հո՛ն է, մեր հայրենիքն, հոնկէ՛
Կուգան Հայերը...։

Օտա՛ր, տեսա՞ր դուն աղբիւրները զո՛վ,
Գեղջուկ այգիները գա՛ղջ ողկոյզով...։
Դեռ կը մխա՞յ ցած տանիքն հայրենի.
Դեռ կը ծաղկի՞ հոն թուփը վարդենի.
Դեռ կ'երգէ՞ այդ հի՜ն պլպուլը ցայգին...։
Հո՛ն, հո՛ն կ'երազեն, կուլան տխրագին
Աքսո՛ր Հայերը...։

Ա՜խ, ո՞ւր է հովւին Սրինգը բարի,
Ո՞ւր են մտերիմ եզները արի.
Ո՞ւր են տուն-տանի՛ք, օճա՛խ խանդակաթ...։
Հո՛ս ամէն ինչ քա՛ր է, ածո՛ւխ, երկա՛թ...
Ըսէ՛ք մեր երկրի տանուտէր Հայուն
Որ ծո՛ւխ կը շնչեն, կը թքնեն արի՛ւն,
Պանդուխտ Հայերը...։

Այս զրահապատ երկրին մէջ օտար
Խեղճ հայ հահիլին ո՛վ, ո՛վ պիտի տար
Աւօտն հայկական, սիւքը Մասիսի,
Դարապատում մո՛ւթ բարբառն Արաքսի,
Ու թուփերու մէջ իրիկուան պահուն
Նազելի համբոյրն երկչոտ հայուհո՛ւն...։
— Ա՜խ, խեղճ Հայերը...։

Անոնց կարաւա՛նն է երկրի գօտին՝
Արարատէն մինչ Այրեցեալ-Գօտին...:
Նեղոսէն Հռենոս, Գանգեսէն Վոսփոր
Կազմեր են սուգի մի հսկայ թափոր...,
Ուրալէն մինչ Ալբ, ու մինչ Ափրիկէ,
Իրե՛նք, իրե՛նք են...: Թող Աստուա՛ծ փրկէ
Անտէ՛ր Հայերը...,

Մի՛ դպիր անոնց հոգւոյն փլուցո՛ւն.
Անոնք կ՚անցնին լո՛ւռ գաղտնիքով լեցո՛ւն.
Անոնք գիտեն բի՛ւր պատմութիւններ մութ
Անո՛նց որ կորան արեան մէջ տղմո՛ւտ,
Կախաղաններու քաջե՛ր համօրէն...:
— Հազա՛ր մահով ծանր՝ կենդանի-Մա՛հն են
Ապրող Հայերը...,

Նարինա՛ն, հա՛յ, հօ՛յ...: — Սակա՛յն ծերունի
Պանդուխտն յոգներ է, վա՛ղը պիտ՚ մեռնի...
Որդին երկի՛ր է ղրկեր կռուելու.
Վաղն ա՛ն ալ պիտի խողխողուի, հլո՛ւ...:
— Ու, վա՛խ, մի՛ առ մի այսպէ՞ս պիտ՚ կորչի՛ն
Դիւցազուններու ցեղի մը վերջի՛ն,
Վերջի՛ն Հայերը...,

Ո՛չ, ո՛չ։ Արշալոյսն իրենց պիտի գայ...
Ու եթէ՛ չի գայ առօտն ապագայ՝
Պիտ՚ կռուին։ Մինչ ե՞րբ...: Մինչեւ յաւիտեա՛ն։
Ու երբ դեռ երկրի վրայ Ազատութեան
Համար մեռնին ա՛փ մը մարդե չնչի՛ն
Անոնք պիտ՚ ըլլան Մարդկութեան վերջի՛ն,
Վերջին Հայերը...:

Ռ. ՍԵՒԱԿ

(Բռնապետութեան շրջանին գրուած)

ՅԱԿՈԲ Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Հայոց է՛ն սրամիտ և տաղանդաւոր Երգիծաբանը ծնած է Ադրիանուպոլիս 1840ին. մեռած 27 Մայիս 1893ին Կ. Պոլիս (Օրթաքէօյ), իբրև Անգուգական Երգիծաբան որ միշտ ձաղկեց մեր Ազգ. մոլութիւններն ու մոլորութիւնները երբէք չունեցաւ իրեն հաւասարը մը, իր երկերն են եղած՝ Մեծապատիւ Մուրացկաններ, Ազգային Ջոջեր, Հոսոսի Ձեռատետրը, Պտոյտ մը Պոլսոյ թաղերուն մէջ, Ծիծաղ, Պաղտասար Աղբար, Արեւելեան ատամնաբոյժ, Պառոյգ: *Անոր հրատարակած* «Թատրոն» *և* «Խիկար» *Երգիծաթերթերը զոր ինք լեցուցած է ամբողջովին ուր կը տեսնուին* Քաղաքավարութեան Վնասները *խորագրին տակ խիստ ծիծաղաշարժ և բարոյալից պատկերներու շարք մը: Ըլլալով ինք քաջահմուտ տոմարակալութեան՝ վարած է Պոլսոյ Կեդրոնական Վարժարանի մէջ ժամանակ մը ուսուցչութեան պաշտօն։ Գիտէր լաւ Ֆրանսերէն, յունարէն էլլէնիքան, իր մասին ուսումնասիրութիւններ հրատարակած են իր մահէն վերջ, Ս. Զօպանեան «Ծաղիկ»ի մէջ և Հրանդ Ասատուր՝ այլ և այլ հանդէսներու մէջ։ Իր գործերէն շատերը գրեթէ բազմիցս ապագրուած՝ իսկ յօդուածներն ալ արտագրուած են։*

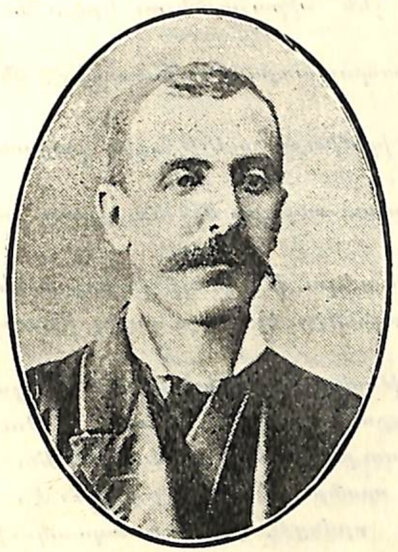

Հայ Ազգին երգիծաբանական բաժնին առաջին տեղը գրաւող անգուգական տաղանդի տէր այս երգիծաբանը թէև սերունդներ խնդացուցած և տակաւին խնդացնելու վրայ է, սակայն, ափսո՜ս, խիստ թշուառ վախճան մը ունեցած է, իսկ իր մահէն վերջ, «Հայրենիք» առաւօտեան թերթը հանգանակութեան ձեռնարկած էր անոր հիւանդ այրին ու որբերուն, որոնցմէ միայն մանչ զաւակը կ՚ապրի այսօր Ազգ. Հիւանդանոցի մէջ գրագրութեան պաշտօնի վրայ ըլլալով։

ՓՈՒՆՋ

Երբ աղջիկ մը դադրի կարմրելէ, գեղեցկութեան ամենահզօր հրապոյրը կորսնցուցած է.

— Սիրոյ անձնատուր եղողը մեծութեանց եւ իմաստութեան հրաժեշտ կուտայ:

— Երկինք պատիժ սահմանած չէն սիրահարներու երդումներուն համար.

— Պզտիկ աղջիկներն պաճուճապատանքով կը խաբուին, մեծերն ալ երդումով.

— Լռութիւնն տրուած է կնոջ իր միտքը աւելի աղէկ բացատրելու համար.

— Երբ աղջիկները ամուսնանալու տարիքի մէջ են, իրենց լռութիւնն անգամ երիկ մը կուզէ:

— Գեղեցիկ կին մը պարզ հագուելու է աւելի շնորհք ունենալու համար, տգեղ կինն ալ պարզ հագուելու է նուազ տգեղ ըլլալու համար.

— Գեղեցիկ կիներու ընկերութեան համար իմաստուն մարդոց ընկերութիւնը թողուլը կը նմանի կաքաւիկի միսը թողուլ եւ թութակներն ուտել, որովհետեւ ատոր փետուրներն աւելի գեղեցիկ են.

— Ամուսնութիւնը խաբուած սրտերու մխիթարութիւնն է.

— Երկու տեսակ անձեր կան, որոնցմէ կրնանք ազատուիլ առանց բարկանալու, կիներն և եպիսկոպոսները:

— Աճեցէք և բազմացարուք, Ամուսնութեան գլխաւոր վախճանն է, բայց շատ մարդիկ կան որ այս Աստուածային խօսքերը մտիկ չեն ըներ և պիտի կարգուէին, ընդհակառակն, եթէ վստահ ըլլէին թէ չպիտի աճէին ու բազմանային. Կին մը սիրելի է իրենց այնքան որքան ամուլ է.

— Ամենէն առաքինի կինը այն է որուն վրայօք քիչ կը խօսուի.

— Կեանքը ծաղիկ մ'է, սէրն անոր մեղրն է:

— Գեղեցիկ կանանց սիրտերը տարեգլխու շաքարեղէններու պէս հանելուկներու մէջ փաթթուած են:

— Աւելի ականջներով քան թէ աչքերով փնտռելու է կին մը:

— Եթէ կին մը հարիւր յանցանք ալ գործած ըլլայ՝ մի զարնէք անոր նոյն իսկ ծաղիկով մը.

— Կիները անոր համար կը բամբասեն որովհետեւ պտուղ ունեցող ծառերուն միայն քար կը նետուի:

ԱՇԽԱՐՀԻ ԿԵԱՆՔ

— ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ —

Անթիւ, անհամար աստղեր ու արեւ՝
Յաւէտ կը շողան մեր գլխին վերեւ,
Թաւալի երկիր, անդո՜ւլ, անդադար,
Խուսափին օրեր, տարիներ ու դար,
Եւ ինչ որ ա՜ն, նոր՝ անա դառնայ հի՜ն...
Ամէն ինչ որ նիւթ՝ կը մաշի կրկին...
Ծովեր, ովկիան յաճախ փոթորկին,
Մինչ պողպատի պէս, կայ մնայ երկին:
Ամէն օր մեր շուրջ, ծիծաղ ու զայրոյթ,
Խորանան փոսեր, դիզուին հողակո՜յս,
Շատեր երբ տխուր՝ շատեր ալ զուա՜րթ,
Փթթին ու թոշնին նոյնպէս սէրն ու վարդ
Սրտեր ալ վառին յաճախ սիրախանձ,
Ամէն ինչ սակայն, խաբուսի՜կ, վաղա՜նց...
Տեւական երբե՜ք չեն վայելքն ու սէր
Տարւոյն հետ թռչին երազնե՜ր, յոյսե՜ր.
Այսպէս շարունակ անա՜ *կեանք* եւ *մա՜հ*,
Մարդ ծնի, մեռնի, լոկ անուն անմա՜հ,
Ուստի զարմանքով մեր շուրջ տեսնենք յար
Յաւիտենապէս լարուած է Աշխա՜րհ...:"

ՍԱՐԿԱՒԱԳ

— Օրէնք դնողներն այրերն են իսկ բարքերը հաստատողները կիներն են.

— Մինչեւ քսանհինգ տարեկան կանանց համար աշխարհս դրախտ մ'է, մինչեւ քառասուն տարեկան կանանց համար քաւարան մը, իսկ մնացած բոլոր կեանքերնուն մէջ դժոխք:

— Սիրոյ վրայ խօսող ծերն ակնոց գնող կոյրէն աւելի խենթ է:

— Խոհեմութիւնն ու սէրն իրարու հետ չեն կրնար միանալ:

— Կինը ծեծելը ալիւրի պարկ մը ծեծելու կը նմանի, աղէկը կ'երթայ դէշը կը մնայ:

Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

1892 Կ. Պոլիս

ՏՕՔԹ. ՊԷՆԿԼԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԱՐԳՐԻՏ

Խեղճ Մարգրիտ, գլուխը կուրծքիս յենած, կ'արտասուէր։ Ապրիլի նման յորդառատ արցունքները՝ զերդ մարգարիտներ կը թափէին իր ծաւի ու աղուոր աչքերէն, որոնք արդէն կարմրած էին։

Օրերէ ի վեր նախատեսուած այս բաժանումը, իր վախճանը կը գտնէր այսօր։ Կրցածիս չափ կը ջանայի համոզելու զինքը, թէ այս բաժանումը երկար պիտի չտեւէր, և մօտաւոր ապագային աւելի փայլուն աստղերու տակ պիտի վերագտնայինք զիրար։

— Ո՛հ, պիտի մոռնաս զիս, կը մրմնջէր Մարգրիտ, ուրիշներ պիտի գրաւեն քու անգին սիրտդ, բայց լա՛ւ գիտցիր, երբե՛ք ուրիշի մը սէրը պիտի չհաւասարի իմ սիրոյս, զոր մինչև գերեզման պիտի կրեմ սրտիս մէջ։

Ու կրկին, արցունքները, կուգային ողողել իր ծաւի ու աղուոր աչքերը։

* * *

Հազիւ թէ երկու ամիսներէ ի վեր կը ճանչնայի Մարգրիտը։ Իր համակրելի ու գեղեցիկ դէմքը, նկարուած զոյգ մը թովիչ աչքերով, գրաւած էին սիրտս։ Սեւցուցէք արթխթիք կտրուած մազեր, որոնք զեփիւռէն տարուբեր, ծովուն ալիքներու նման, վետվետումներ

կը ձեւացնէին, մերթ վերածուելով կոհակներու փոթորկոյզ ու ներդաշնակ։

Նրբաճաշակութեան սիրահար, առանց չափազանցութեան, իր նուրբ ու գեղեցիկ մարմինը կը պարփակէր զգեստներու մէջ, մեծ վայելչութեամբ։ Շրթունքներուն կեռասագոյն կարմիրը և մատներուն մանիքիւրը պակաս չէին թէև, բայց իր բնական գեղեցկութիւնը բնաւ պէտք չունէր այդ արուեստական ներկարարութեան, զոր վերջ ի վերջոյ պիտի խամրէր դէմքին փափուկ մորթը։ Իր մօրը թախանձանքները և ամուսնոյն սպառնալիքները օգուտ չէին ըրած զինքը ետ կեցնելու այդ ունակութենէն։

Այս խորհրդածութիւնները կ'ընէինք միասին օր մը, երբ իրենց պարտէզին մէկ անկիւնը նստած կը խօսակցէինք համդարտօրէն. Մտերմիկ խօսակցութիւն մ'էր այդ, որու ընթացքին, սփոփանքի հառաչանքներով պատմեց իր կեանքը, ու անհամբեր ամուսնի մը պատճառած հոգեկան տառապանքները։

* * *

Բնութեամբ զգայուն աղջիկ, ռոմանթիկ երեւակայութիւններով մեծցած, նպատակ ըրած էր, ամուսնանալ անոր հետ, զոր պիտի սիրէր իրական ու անկեղծ սիրով մը։ Բայց խեղճ աղջիկը հաշուի չէր առած հօրը խիստ բնաւորութիւնը, որուն սպառնալիքներուն տակ, օր մը պարտադրուած էր ամուսնանալ անծանօթի մը հետ։ Աւա՜ղ, իր գեղեցիկ գաղափարները կորսուելու դատապարտուած էին անդարձ. իր բեղուն երեւակայութեանը չինած ապագայի երազները, գոլորշիացած էին այլեւս։ Իրականութիւնը՝ սպառնալից կը ցցուէր իր առջև։ Դժբա՛խտ Մարգրիտ, նախամեծար համարեց ողջակէզ ըլլալ, քան անհնազանդ գտնուիլ իր ծնողաց։

Չորս երկար տարիներու ընթացքին, օր մը չտեսաւ ամուսնոյն խանդաղատանքը, չլսեց քնքոյշ խօսք մը, չունեցաւ իր երազած սէրը, ու չբացուած կոկոնի մը պէս խամրեցաւ իր սիրտը։

Չորս երկար տարիներ իր հոգին տառապեցաւ Գողգոթաներու համգոյն, ու փշէ պսակը գլխին, անայլայլ կրեց թերուս ամուսնոյն ամարդի վիրաւորանքները։ Չէր կրցած երջանիկ ըլլալ Մարգրիտ, և իր վաղանցուկ երիտասարդութիւնը կ'ողբար դառնօրէն։

* * *

Մարգրիտի միակ հաճոյքը կը կազմէր ամենօրեայ այցելութիւններս, որոնց կը սպասէր ժամադրութեան մը պէս, ուխտաւորի

մը հուատքով։ Իմ ներկայութիւնս անհրաժեշտ պէտք մը դարձած էր իր զգայուն հոգիին համար, ուր պահ մը կը մոռնար վշտահար սրտին հեծեծանքները։

Օր մը սակայն, չի կրցի տեսնալ զինքը, զբաղումներս արգելք եղած էին սովորական այցս տալու իրեն։ Թէև յոգնած, բայց անքուն էի այդ գիշեր, ու մեղկօրէն ընկողմանած կը ջանայի վերլուծել Մարգրիտի հոգին։

Գիշերապահին ձայնը, իր տասներկու հարուածները տակաւին չէր լրացուցած, երբ Մարգրիտի ամուսինը լուր բերաւ թէ, իր կինը հիւանդ էր։

Մարգրիտ հիւա՜նդ. ի՜նչ ունէր արդեօք, ի՜նչ պատահած էր։ Կրած յուզմունքս ու խռովութեանս շուտով վերահասու ըլլալու բուռն փափաքս, զիս ընդհուպ Մարգրիտի քով առաջնորդեցին։

Դժբա՜ղդ Մարգրիտ. համակ ճերմակներու մէջ պառկած, շուշաններու համգոյն, ինչպէս իր սպիտակ հոգիին կոյս ցոլացումները, ինձ կը սպասէին սրտատրոփ։ Հազիւ թէ կրցի ձեռքը բռնել, երբ իր յուզմունքին անձնատուր, չկրնալով այլեւս զսպել իր հոգեկան անձկութիւնը, երկա՜ր հառաչանք մը հանելէ վերջ, սկսաւ հեկեկալ։

Ձեռքս, իրեններուն մէջ սեղմած՝ յորդառատ կ'արտասուէր։ Բառ մը չէր գտնար զինքը մխիթարելու և յուսադրելու համար, ու լռե՜ց, ինչպէս խորանի մը առջև, կ'ունկնդրէի կրծքէն թռած հեծեծանքները, որոնք մեղեդիի մը նման կը յուզէին մելամաղձոտ հոգիս։

Իր ծովի ու արտասուաթոր աչքերը վրաս յառելով, դողդոջուն ու անլսելի ձայնով մը մրմնջեց.

— Ինչո՞ւ չ'եկար այսօր. ո՜հ որչափ սպասեցի քեզ, աչքերս՝ դէպի դուռը սեւեռած միայն անշարժացան, ու նայուածքս կանթեղի պլպլացող աղօտ լոյսին պէս նուաղեցաւ. ինչո՞ւ չ'եկար։ Զգուշակեցի՞ր մինչև այսօր, թէ քու բացակայութիւնդ զիս կը սպաննէ, և առանց քեզի, կեանքը ապրիլ չեմ կարող։

Ու երկուքս ալ յուզումնալից, միևնոյն զգացումներով առլցուն, գոգցես աներևոյթ ուժերէ մղուած, եթերային վերացումի մը մէջ, մեր շրթները, երկա՜ր ու սուրբ համբոյրով մը իրար միացան.

— Խոստացի՛ր որ, ուրիշ անգամ պիտի չ'բացակայիս, կը յուրէր Մարգրիտ։

* * *

Խե՜ղճ Մարգրիտ, երբ իմացաւ մեկնումս, սրտէն վիրաւորուած էգ առիւծի մը նման, ցաւագին ճիչ մը միայն կրցաւ արձակել, Մելամաղձոտ ու տխո՜ւր նայուածք մը, ուրտեղ կը կարդայի իր հոգիին

ԲԼԲՈՒԼԻՆ

Արի բլբուլ, մէկ տեղ նստենք,
Ջէն-ձէնի տանք ու երգենք.
Էս օրուանից դառնանք ախպէր,
Իրար խառնենք մեր ցաւեր։

Անցաւ գարուն աշուն կուգայ,
Շատ հեռու չէ և ձմեռ,
Լաց ախպեր ջան, էլ վարդ չկայ,
Թուփը մնաց կիսամեռ։

Երգենք, ախպէր, ցաւը երգենք՝
Դու քո մեռած ա՛լ վարդի,
Երգենք ախպէր, ցաւր երգենք,
Ես՝ իմ աւեր վաթանի...։

Անցաւ գարուն, արնոտ գարուն,
Մօտ է աշուն, ցուրտ ձմեռ,
Ա՛խ, ախպէրս մնաց անտուն,
Բոյրս քաղցից կիսամեռ....

Արի՛, բլբուլ, ցաւը երգենք
Վարդի, աւեր վաթանի,
Արի, ախպէր, իրար խառնե՛նք
Մամո՞ւռ ցաւը մեր սրտի...։

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԿՈՒՐՂԻՆԵԱՆ

բոլոր Թախիծը, Թախանձագին կը խնդրէր չի բաժնուիլ իրմէ. ու գըլուխը կուրծքիս, դեղեցիկ վարսերը ցիրուցան, գոգցես ճակատագրին համակերպած, ու անձնատուր իր անհուն վշտին, յորդառատ կ'արտասուէր։

— Ո՞հ, պիտի մոռնաս զիս. մը մրմնջէր չարաճակ, Թող մահը իմ միակ մխիթարանքս ըլլայ, ու գերեզմանը իմ անյագ սիրոյս օրրանը։

Ու կրկին, արցունքները կուգային ողողել իր ծովի ու աղուոր աչքերը։

ՏՕԲԹ. ՊԷՆԿԼԻ

ՆՈՒՊԱՐ ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆ

Հաճոյքով կը հրատարակենք իրաւաբան Պր. Նուպար Մագսուտեանի ներհուն ուսումնասիրութիւնը, որուն գրուածքները կը հրատարակուին բոլոր Տարեցոյցներուն մէջ։

Պր. Նուպար Մագսուտեան կ'աշխատակցի բոլոր թերթերուն և սիրուած գրողի մը հետ կը վայելէ նաև հիւթեղ գրագէտի մը համբաւը։

Ինքնաշխատութեան այս տիպարը, պատմաբանի մը լման հմտութիւնը ունի, ու իր նաև բանաստեղծ ունի հարիւրաւոր ոտանաւորներ ցրուած Տարեցոյցներու և թերթերու մէջ։

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆԻ ՏԵՂ

Ուրախ ենք որ Կիպրահայ միակ դասական երիտասարդ մտաւորական Պր. Նուպար Մագսուտեան, սկսած է հետևիլ Լոնտոնի Մեծագոյն Համալսարանի (London Uneversity) Classical դասերուն, ուր պիտի առնայ նաև նոյն համալսարանի «Պաքալօր Արուեստից» տիտղոսը։ Համալսարանական այն տիտղոսը որ դիւրաւ կը տրուի Ամերիկեան հ համալսարաններուն մէջ, ամենակարևոր ու յոյժ դժուարին քննութիւններէ վերջ միայն կ'ընձեռուի Անգլիական Համալսարաններէն. Կը սիրենք յուսալ որ մեր համակրելի բանաստեղծը նոյն յաջողութեամբ պիտի տիրանայ այն տիտղոսին, ինչպէս քանի մը տարիներ առաջ կրցած էր ամենայաջող կերպով ըստանալ իրաւաբանական վկայականը։

(Պր. Նուպար Մագսուտեանի կենսագրութիւնը տեսնել Սարկաւագի Տարեցոյց 1930ի մէջ).

ԿԵԱՆՔԻ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւոյթ մ'է արժէքը երջանկութեան
Որ առժամեայ ունի
Կեանքը դաժան

Անցուկ է հրճուանքը հարուստին
Որ պիս' անհետանայ
Վերստին։

Անողոք է ժամանակը անգութ
Որուն ուղին չէ՛
Բարեգութ....

Անապարծութիւն մ'է յոյսը ունայն
Որ պիս' նսեմանայ
Լռելեայն։

Թռիչք մ'է փառքը մեծին
Որ բեկրանք կ'ազդէ
Փառասէնչին։

. . . .

Մտածածին է էութիւնը կեանքին
Որ մահը ունի
Անմեկին...։

ՆՈՒՊԱՐ ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՈՐՊԷՍ ՈՒՍՈՒՄ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ազգերու պատմութիւնը, ցեղագրական ուսումնասիրութիւն մ'ը, պաճուճուած դարերու յեղաշրջումով ու անոնց քաղաքական յատուկ դիմութեան ներառութեամբ։

Պատմական դարերու շրջանին, երկիրը, մանաւանդ Ասիա, Եւրոպա ու վերին Ափրիկէ, բնակավայրը եղած է բազում ցեղերու — աշխարհակալ թէ տատանգական, քաղաքակիրթ թէ վայրենի —

որոնց ամբողջական գործունէութիւնը, յառաջդիմութիւնը, քաղաքակրթութիւնը, արշաւանքները, յիշատակները կը կազմեն պատմութեան կարեւոր գիծերը։ Անոնց հաւաքական ուսումնասիրութիւնը կրնանք նկատել ամենադժուարին բայց ամենակարեւոր գիտութիւններէն մին։

Պատմագիտութեան անհրաժեշտ մասերը նկատուած են նաև, ա. Պատմուածքները, բ. Աւանդութիւնները, գ. Հնաբանութիւնը, դ. Հնագիտութիւնը, ե. Դրամագիտութիւնը, զ. Դիւանագիտական թուղթերը, է. Ժամանակագրութիւնը, ը. Արձանագրութիւնները (բևեռագիր, դրչագիր ևլն.)։

Անոնց իւրաքանչիւրին վրայ կ՚արժէր առանձին ուսումնասիրութիւններ ընել, սակայն տարեցոյցին սուղ էջերուն համար պիտի նկատուէին երկար ու անպատշաճ, ու իմ սոյն փափաքը կը յետաձգեմ ապագային հրատարակելիք պատմական գրքի մը առաջին հատորին։

Հակիրճ նօթերով, կը փափաքիմ ընթերցողներուս պարզել պատմութեան սերտողութեան անհրաժեշտութիւնը, ու անոր ազդեցութիւնը ազգայնական ոգին վառ պահելու, ու հայրենասիրական եռանդը արծարծելու մէջ։

Ու արդարև, ո՞ր Ֆրանսացի մանուկը՝ չափահասը կամ տարեցը չի հրճուիր կարդալով Մեծն Նաբոլէոնին կեանքը, ու յաղթական Ֆրանսային դրօշներուն ծածանումը ամբողջ Սպանիոյ, Բորդուգալի, Աւստրիոյ, Գերմանիոյ, Բելճիոյ, Իտալիոյ ու Եգիպտոսի վրայ։ Ինչպէ՞ս չի հրճուիլ, քաղաքականապէս ընկճուած Ֆրանսային այս յեղակարծ քաղաքական մեծատաններուն փառապանծին, որ համակեց տասնիններորդ դարու պատմութիւնը, ու պանծացուց ասպետական ոգիի մը կաշկանդուած ձգտումները անէացած Կորսիկացի սպայի մը անհատին մէջ։

Ո՞ր Հելլէնը չի հրճուիր իր Մեծն Աղեքսանդրով որ կերտեց միացեալ ու զօրեղ Յունաստան մը որուն բանակները պիտի ոչնչացնէին Ասիոյ հզօր ինքնակալ Դարեհ Կոտոմանոսի հսկայ կայսրութիւնը, որ Ք.Ա. 490—479 ին ու սարսափ էր ազդած քաղաքակիրթ բայց անմիաբան Ելլադային վրայ։ Թէպէտև Հելլէնները ասպետական ու հայրենասիրական ամենաընդօրինակելի քաջութեամբ դիւցազնօրէն մարտնչած էին պարսիկ ասպատակութեանց դէմ, թէ Մարաթոնի դաշտին մէջ, 490ին Ն. Ք. ու Սալամինայի ու Պլատէայի յաղթանակներով 479ին Ն. Ք., բայց առանց Աղեքսանդրի, Յունաստան փոքր իշխանութեանց բաժանուած անմիաբան ու անորոշ քաղաքական կեանք մը կը բոլորէր։

Ու այսպէս Հռոմը հպարտ է իր հոյլ մը քաջերու կարգին՝ Յուլիոս Կեսարով որ ներքին հիաքանչ կազմակերպական գործունէութիւններէ զատ, խոնարհեցուց համայն Արեւմուտքը և Յաւիտենական քաղաքին (Հռոմին) արծիւները հասցուց մինչև հեռաւոր Բրիտանիոյ կղզիները։

Կարթագոն անմահացաւ Աննիբալով, որ տասնըինը ճակատամարտներու մէջ միշտ յաղթական, պահ մը ահաբեկեց տիեզերքի մեծագոյն պետութիւնը՝ Հռոմը, որ ահ ու դողով դիտեց Ալպեաններէ սուրացող Աննիբալի ռազմիկները։ Աննիբալ Ն. Ք. 202ին միայն առաջին ու վերջին անգամ ըլլալով պարտուեցաւ Զամայի ճակատամարտին մէջ։

Եգիպտոս կը պանծայ իր Հրամսէսով, որ արշաւեց մինչև Ափրիկէ ու Ասիա մանելով ողողեց միջագետաց տափաստանները։

Պարսկաստան ճանչցուեցաւ իր Կիւրոսով որ գրաւեց Հայաստանի պետութիւնը ու քանդեց մեծահարուստ Կրեսոսի ընդարձակ պետութիւնը,

Մարաստան անուանի էր իր Կիաքսարով, որուն բանակները անարգել մտան Նինուէի մեծ քաղաքին մէջ։ Ասորեստան աշխարհակալ պետութիւն մը կազմեց իր Թիգլաթ Բալասարով որ գրաւեց Փիւնիկէն, Պաղեստինը, Միջագետքը, Բաղթէստանի սահմանները ու մաս մ՚ալ Դաշտային Կիլիկիայէն։

Արաբացիք իրենց Հարուն-էլ-Ռաշիտին օրով հսկայածաւալ երկիրներ գրաւեցին, հասան մինչև Հնդկաստան, անկից արշաւեցին մինչև Սպանիա ու տէր դարձան Ափրիկէի երկար երկրամասին։

Այս շրջանին Եւրոպայի մէջ կը պանծար Մեծն Գարոլոսը (Charlemagne) որ տէրն էր Միջին Եւրոպիոյ և որ միանգամ ընդ միշտ զօրացուց Վատիկանը ու իր գահակալները։

Պահ մը Հոլանտան ու Սպանիան գերմարդկային ճիգերով ու աննախընթաց յաղթանակներով զարդարեցին իրենց պատմութիւնը։

Նոր Աշխարհը քաղաքական թուական մը որդեգրեց երբ 1776 ին Միացեալ Նահանգներու անկախութիւնը ճանչցուեցաւ։

Հայ սրտերուն արդար փղձկումին պատճառ դարձաւ Մեծն Տիգրան, Արքայից Արքան, երբ 95—55ին Ն. Ք. իբր հրեղէն սիւն տնկուեցաւ Արարատին վրայ, արշաւեց հիւսիս ու հարաւ, արևելք ու արևմուտք. զարկաւ ուր որ հայկական թշնամի նշմարեց, իր գերբնական ուժովը մահացուց Հայաստանի դարաւոր թշնամիները ու ըմբոստ իշխանները, հայ կայսերական գահոյքին խոնարհեցուց 15 պետութիւններ, գերեց տասնեակ մը թագաւորներ, կերտեց մայրաքաղաքներ, հայութիւնը ճոխացուց առատ հարստութիւններով ու Հա-

յատուկ անունը ամենապատկառելի ու յաւերժայաղթ Տիտանին նը-մանցուց։ Տիգրանի առանձինն ամբողջ քառորդ դար չորս գերի թա-գաւորներու ընկերակցութեամբ շրջեցաւ Եգիպտոսի սահմաններէն մինչև Կովկաս, ու երբ Հայոց կայսրը ու Ասիոյ արքայից արքան յաղ-թանակէ յաղթանակ առաջնորդեց հայ բանակը։

Պատմական նման դրուագները շարքը կրնայ դեռ շատ երկա-րել, արդար փքացում պատճառելով պատկան ազգերու հոգենանէր ընթերցողներուն:

Պատմութիւնը, ուրեմն կը սատարէ հայրենասիրութեան, ազ-գասիրութեան ու իրական հետաքրքրութեան հանդէպ հին ու նոր բոլոր ազգերու ու իրենց անցեալին։

Այնքան ազդեցիկ էր պատմութեան հմայքը հին Հռոմի մէջ, որ Հռոմայեցիք պատմութիւնը կը նկատէին իբր հարստութիւն, ու-այս ձևի տակ գրած են Տիտոս Լիվիոս և Լուկիանոս, անդրանիկ հռոմայ՝ցի պատմագիրները իրենց երկերը։

Պատմաբանութիւնը կը սատարէ նաև յիշողութեան ու մտքի մշակումին։

Համապատ պատմական սերտողութիւններով, կը հանդիպինք բազում դէպքերու, անուններու ու թուականներու որոնց ամբողջա-կան ու անթերի հաւաքումը մտքի մէջ. կը սատարէ ուսանողին յի-շողութիւնը զօրացնելու ու միտքը պայծառացնելու։

Պատմագրական գիտութիւնը կամուրջ մ՝է որուն վրայէն ու-սանողը կ՝անցնի հին աշխարհի հեռաւոր դարերէն մինչև ժամանակա-կից դէպքերու ու պատմութեան այլազան դրուագները։

Հին աշխարհի ուսումնասիրութիւնը, հետաքրքրական բաղ-ձանքներ ևս կը ծնեցնեն մեր մէջ. շրջելու ու այցելելու եթէ կարելի է համայն աշխարհը հոն ուր այնքա՜ն յեղաշրջումներ ու քաղաքական կեանքի հսկայ իրադարձութիւններ պարուրեցին ազգերը նախապատ-մական շրջանէն մինչև մեր օրերը։

Նախապատմական կոչուած շրջանը կը բաժնուի որոշ թուա-կաններու ու դարաշրջաններու։ Պատմագիրներէ ոմանք «նախապատ-մական» կը կոչեն այն շրջանը, ուր դեռ քաղաքակրթութիւնը չի յա-լացուց իր անդրանիկ երանգները գիր ու գրականութիւն, թուական ու արձանագրութիւն։ Այլ պատմաբաններ «նախապատմական» շրջանը կը զատորոշեն, նախամարդու բնակութեան ձևերուն, աշխատանքի միջոցներուն, ապրուստի կերպերուն ու դեռ անկազմակերպ ցեղերու վարած կեանքին մէջ։ Այս պայմաններուն տակ, նախապատմական շրջանը ոմանց համար կ՝ըսկսի 2.300ին Ն. Ք., կամ 1900ին Ն. Ք. ու ոմանց համար նախապատմական կը կոչուի մինչև Ն. Ք. 40.0 ու նոյնիսկ 5000 տարիներու երկար շարքը։

Նախապատմական շրջանին, ոչ պետութիւն և ո՛չ ալ քաղա-քական խակական կեանք գոյութիւն ունէր, այլ խումբերով ու կիսա-վայրենի ցեղեր աստանդական կեանք մը կ՝անցընէին, զբաղելով որ-սորդութեամբ, դուարածութեամբ, ձկնորսութեամբ ու քիչ յետոյ բուսաբանութեամբ։

Այսպիսի կիսավայրենի ցեղերը, ընդհանրապէս կ՝ապրէին մեծ ու փոքր գետերու եզերքները, ու իրենց հետզհետէ քաղաքակրթա-կան վերելքը պատմաբանները կը նշանակեն հետևեալ երեք շրջան-ներով կամ բաժանումներով։—

ա. Հին քարի դար, բ. Նոր քարի դար, գ. Մետաղի դար։ Ո-մանք մետաղի դարը կը ստորաբաժանեն, երկաթի ու անագապղնձի դարերու։

Պատմութեան կարևորագոյն շրջանն է սակայն «պատմական» կոչուած տարեշրջանը որ կը բովանդա՛կէ 3000էն 4000 տարիներու ընթացքին ազգերու քաղաքական, քաղաքակրթական, ցեղագրական, տնտեսական, գիտական ու ու արուեստագիտական յեղաշրջումը, ո-րոնց պատմութիւնը կրնանք ստոյգ ու վաւերական նկատել, քանի անոնք օր ըստ օրէ եղած պեղումներու, դրամագիտութեան կամ ժա-մանակակից հեղինակներու ուսումնասիրութեանց շնորհիւ եղած են իրա՛կանութեան ականատեսութիւնը։

Պատմական շրջանն իր կարգին կը ստորաբաժանուի քանի մը մասերու, ու թէպէտև պատմագէտներ զանազան մասերու կը բաժնեն զայն, սակայն պատմաբաններու մեծամասնութեան գաղափարին հե-տևելով պատմական շրջա՛նը կրնանք բաժնել չորս գլխաւոր մասե-րու, իւրաքանչիւր մասը որոշելով քաղաքական կարևոր դէպքերու ընթացքէն։

ա. Հին պատմութիւն, որ կը վերջանայ Հռոմի անկման թուա-կանով 476ին Ն. Ք.։

բ. Միջին դար, որ կ՝սկսի Հռոմի անկման թուականով ու կ՝երկարի մինչև Կոստանդնուպոլսոյ անկումը 1453ին Ն. Ք.,

գ. Նոր պատմութիւն. որ կրնայ երկարիլ մինչև ֆրանսական յեղափոխութեան թուականը 1789 Ք. Յ.։

դ. Ժամանակակից պատմութիւն, որ ֆրանսական Յեղափոխու-թեան թուականէն սկսելով կը տևէ մինչև մեր օրերը։

Պատմութիւնը ունի որոշ երեք ուսումնասիրութիւններ 1. Ազ-գային պատմութիւն, 2. Ընդհանուր պատմութիւն 3. Տիեզերական պատմութիւն։

1. Ազգային պատմութիւնը նիւթ կ՝ունենայ ազգ մը միայն։
2. Ընդհանուր պատմութիւնը ուսումնասիրութեան նիւթ կ՝առնէ

ՄԵՐ ՈՒԽՏԸ

Ո՛չ վախ, ո՛չ լքում.
Թող ըմբոստ հոգում
Լոկ արդար վաղւայ հաւատը կայուն
Ապրի, հուրհրայ.
Թող ժիր բազկի հետ սիրտն էլ զգայուն
Վայելք չմուրայ։
Զրկւածի համար
Մեր ուղին՝ յարմար
Բողոքն ու կռիւ՝ յարատեւ, ցասկոտ.
Մենք մարդուն վայել
„Մի կեանք կերտելու ընդմիշտ պահանջկոտ
Ջանք չենք խնայել...
Մեր ուխտը անմահ
Անյաղթ կը մնայ.
Կը դառնայ բաղձանք՝ լինել մեզ նման
Զարկն թշնամի,
Ձգտել օր առաջ դնել գերեզման
Լուծը դրամի...

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԿՈՒՐՂԻՆԵԱՆ

խումբ մը ազգեր։ Յ. Տիգրանեան պատմութիւնը, ուսումնասիրութեան նիւթ կ'ունենայ համակ երկրագունդը, բոլոր հին ու նոր ազգերու լուսաբանուած պատմութիւնը, ու վերջապէս մարդկային սեռը։ Այսպիսի ուսումը կրնանք նկատել պատմութեան փիլիսոփայութիւնը։

Պատմութիւնը գիտութիւնն է այն դէպքերուն ու եղելութեանց որոնք ժամանակի ընթացքին կը կրկնուին, այսպէսով պատմութիւնը իր մէջ կը բովանդակէ թէ՛ արուեստ ու թէ գիտութիւն։

Պատմութեան պահանջներէն մէկն է նաեւ զօրաւոր վերլուծում ու հետեւաբար պատմաբանները հարկ են ըլլալ կատարեալ անկողմնակալ ու ճշմարտախօս։

Պատմագիտութիւնը այսօր կը նկատուի բարձրագոյն գիտութիւններէն մին, ու գրեթէ Եւրոպական ու Ամերիկեան բոլոր համալսարաններուն մէջ, պատմութիւնը կը բռնէ ամենակարեւոր նիւթերէն մին, ու կը սիրենք յուսալ որ հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը պիտի հետաքրքրուի ազգային պատմութեամբ, ու այսպիսի չնչին ըսկզբնաւորութենէ մը վերջ պիտի հետեւի ընդհանուր պատմութեան։

ՆՈՒՊԱՐ ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆ
Նիկոսիա — Կիպրոս 1931 Իրաւագէտ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԵԹԵԱՆ

Ուսուցիչ, բանաստեղծ ու վիպագիր։ Ծնած է 1853ին, Օրթաքէօյ (Պոլիս)։ Ունի ներշնչուած տաղեր ու քերթուածներ, որոնք լոյս տեսած են Գրական Զբօսանք, Յուզման ժամեր երկու հատորներով։

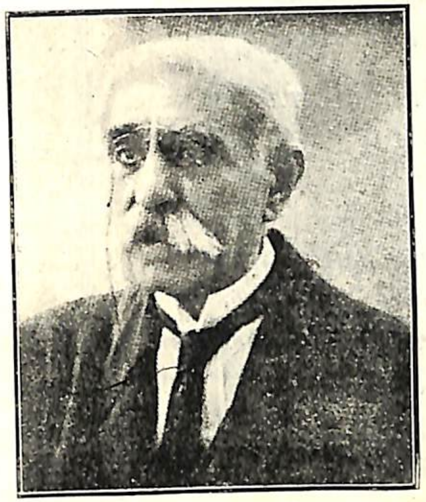

Զանազան պարբերական թերթերու մէջ հրատարակած է վէպեր ու վիպակներ, որոնք կենդանի ու նկարագեղ ոճով լաւ սիրուած տիպարներ կը ներկայացնեն. բաց աստի Սէթեան աշխատակցած է Գահիրէի Արեւ թերթին վիպական ու քննական տեսութիւններով։

Սէթեան իր վերջին օրերը կ'ապրէր Եգիպտոսի չքնաղագոյն քաղաքներէն մէկուն Հելիոպոլսի մէջ շրջապատուած ստուար համակիր ազգայիններու շքախմբէ մը։

Խոր ծերութեան մէջ կը կնքէ իր մահկանացուն 1930 Մարտ 28ին մէջ, իր մարմինը կը փոխադրուի Շարա Նալըի վրայ նորակառոյց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, ներկայ կ'ըլլան Ազգ. Իշխանութեանց, մամուլի, վարժարաններու եւ բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները ինչպէս նաեւ Գահիրէի հայ մտաւորականութեան մէկ մասը, դամբանական կը խօսի Առաջնորդ Փոխ. Արժանապատիւ Տ. Յարութիւն Քհ., եւ ապա հայ մտքի կրթական մշակի դագաղը եկեղեցիէն դուրս կը բերուի իր աշակերտներէն ուսամբարձ։ Ճառեր կը խօսուին Գալուստեան Ազգ. Վարժարանի Տնօրէն Տիար Լեւոն Թաշճեանի եւ Արեւ լրագրի խմբագիրներէն Տ. Օննիկ Մահտէսեանի կողմէ։ Մեռելակառքին կը հետեւին Գալուստեան Վարժարանի աշակերտներն ու աշակերտուհիները, ինչպէս նաեւ ամբողջ ուսուցչական կազմն ու բոլոր միութեանց եւ հաստատութիւններու ներկայացուցիչներ, յուղարկաւորներու ստուար խումբ մը կը հետեւի դագաղին մինչեւ տեղւոյն Մարմինար Ազգ. Գերեզմանատունը։ Գերեզմանատան արարողութեանց աւարտումէն վերջ ողբացեալ Սէթեանի դագաղը միշտ իր աշակերտներու ուսին վրայ կ'առաջնոր-

ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԲ

(ՀՆՉԵԱԿ)

Ղուկ. ժԳ. 6-8

«Անանիա» հսկայ ծառ մըն է պանեան(*),
Աւա՜ղ՝ հեթանոս գետնի վրայ կանգուն..
Լայնատարած, չա՛տ բարձր-հասակ կանգուն
Ցո՛յժ սաղարթախիտ, բազմաբուն է ան։

Մայր-բունը անոր՝ Արշակ Չօպանեան.
— Իր զով շուքին տակ որ խոր կուտայ քուն,
Խոնջ ուղեւորներ, ցորեկուան տաքուն,
Կը հանգչին սակայն, ափսո՛ս, կ՚որբենան...

Գինով չէ, այլ՝ գեղեցկութեանով(?)...
Որովհետեւ հոն բանաստեղծներ կան,
(Ոմանք հասակով կարճ, ոմանք՝ երկայն),
Որ կը բարբանջեն — ամէնքն ալ գինով...:

— Տէ՛ր, այս անպտուղ հնդիկ թզենին
Մինչեւ ե՞րբ պիտի խափանէ գետինն...։

Հելիոպոլիս 15 Հոկտ. 1931 Ց. Պ.

(*) Barian, կամ arbre des banians, Հնդիկ թզենի.

դուի կրթական մշակին զարատուր կայքը եղող իր սիրեցեալ որդւոյն Վահրամի հողակոյտին քով. իր նախկին սանիկն եւ Գալուստեանի ուսուցիչ Տէր Գրիգոր Դարբինեան յուզիչ դամբանական ճառ մը կ'արտասանէ յիշելով որ իր կրթական վաթսունամեայ ընթացքին գործունէութեան տօնուելիք յոբելեանին տեղ իր մահուան արարողութիւն է որ կը կատարուի. Իսկ հողակոյտին վրայ գեղեցիկ ճառով մը ի վեր կը հանէ անմահ Սէթեանի արդիւնաւոր կեանքը, շեշտելով որ իր գաղափարները անձնազոհութեան ու անբծութեան զոր քանդակած է իր աշակերտներուն հոգիներուն վրայ, պիտի միան միշտ անշէջ ու օրէ օրէ աճին ու բեղմնաւորուին.

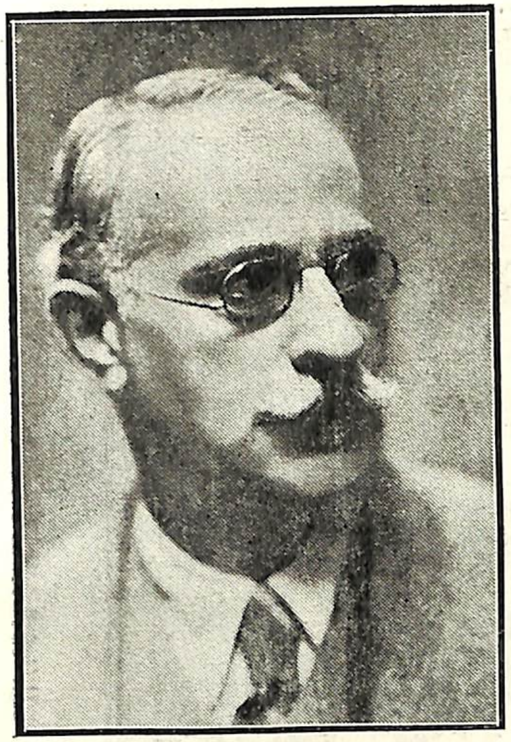

ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

ՄԵԾ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ

Անուանի ճարտար նկարիչ: Որ անցեալ տարի գծեց երկու մեծադիր իւղանկարներ Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյն համար, մասնաւորապէս շինուած և բարեպաշտ Ազգայիններու կողմէ նուիրուած, մին Քրիստոսի Ընթրիքը, իսկ միւսը Աստուածածնայ Ննջը, երկուքն ալ ճարտար վրձինին գլուխգործներն են, արդարեւ և որոնք մեծ արուեստագէտին անունը պիտի անմահացնեն, հայ գեղարուեստի աշխարհին մէջ: Տէմիրճեան բաց աստի ունի գծած նաեւ բազմաթիւ նկարներ եգիպտական տեսարաններէ և տեղական թիփերէ՝ որոնք հիացում կ'ազդեն գեղարուեստասէրներու ու հասարակ: Տէմիրճեան հայ նկարիչներու դասուն մէջ կարկառուն դէմք մըն է, որ դժբաղդաբար իր երկարամեայ աշխատութեամբը, պէտք եղած կերպով չէ քաջալերուած մեր Եգիպտահայ հարուստ ջոջերու կողմէ:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՆԻՆՋԸ

Նկար՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

Նուիրուած Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյն Տիար Յովհաննէս Սանտալեանի կողմէ վասն յիշատակի իր ողբացեալ կողակցին Տիկին Հայկանուշ Սանտալեանի եւ օծուած 1931ին ձեռամբ Եգիպտոսի Նախկին Առաջնորդ Տէր Թորգոմ Արքեպիսկոպոս Գուշակեանի արդի Պատրիարք Ս. Երուսաղէմի

— Ապահովաբար մարդս իր սրտէն զգուած կամ դժգոհ ըլլալու է զայն աղջկան մը տալու համար։

— Աստուած լեզուն տուաւ մարդոց իրենց մտածումը արտայայտելու համար, իսկ կիները իրենց մտածումները պահելու համար։

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

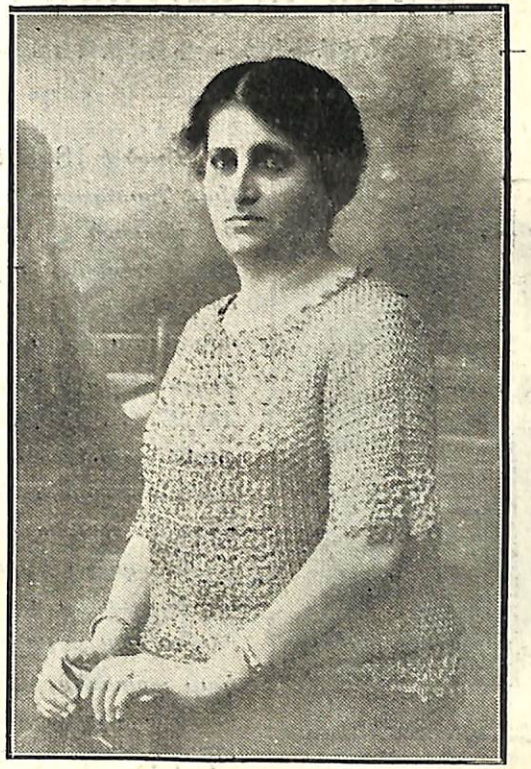

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ՍԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կողակից, մեծ Գողտառեան Սիլվի Հայրէն Տիար Յովհաննէս Սանտալեանի, ծնեալ Պոլիս Իւսկիւտար, նախկին վկայեալ ուսուցչուհի Պոլսոյ Եսայեան Վարժարանի որ իր ամուսնոյն հետ անցած ըլլալով Եգիպտոս ծանօթացած է զանազան բարեգործական միութեանց ինչպէս Կարմիր Խաչին Զաքազիկի մէջ։

Ընտիր բարեմասնութիւններով օժտուած ըլլալ ուսուցչուհին իր ջանքերուն շնորհիւ յաջ օգտակար հանդիսացած ըլլալով իր հայ համայնքին՝ նաեւ՝ փոյթը հանդիսացած էր հայ իգական սեռին, և ուր անակնկալ մահը կը խլէ անոր կեանքը, և այսպէս տարաժամօրէն կը հեռանայ իր սիրելիներէն 1930 Յունուար 23ին, և անոր մարմինը կ'ամփոփուի Գահիրէի Մարմինայի Հայոց Գերեզմանատան մէջ։

ԳՐԻԳՈՐ ՄԷՀԹԷՐԵԱՆ

— ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ - ԴՊՐԱՊԵՏ —

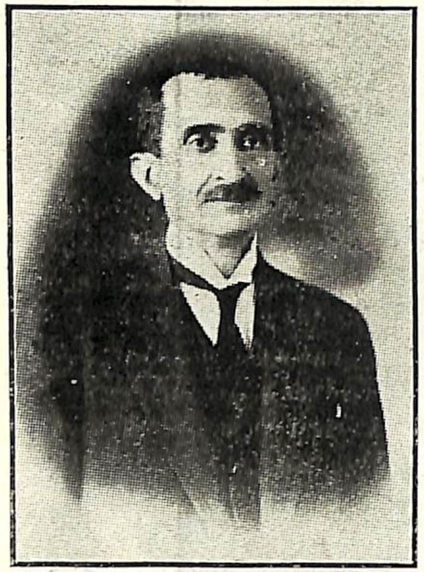

Ծնած է 1866 Յունիս 2ին Պոլիս, Գումգաբուի Լանկա Թաղը։ Աշակերտած է նոյն թաղի Մայր Վարժարանին, ուրկէ 1882 թըւականին չրջանաւարտ ըլլալէ յետոյ օգնական ուսուցիչի պաշտօն վարած է նոյն վարժարանին մէջ, մինչեւ 1886ի Փետրուարը եւ նոյն ատեն ուսած երաժշտութիւն։ Նոյն տարւոյ Մարտին կոչուած է Մայր Եկեղեցւոյ երաժշտապետութեան, իր վարպետին Նիկողոս Թաշճեանի մահուընէն վերջ, պաշտօն զոր անընդհատ շարունակած է 39 երկար տարիներ, մինչեւ 1924 Նոյ. ամիսը։ Հասցուցած է բազմաթիւ աշակերտներ որոնք ներկայիս կը պաշտօնավարեն Պոլսոյ եւ արտասահմանի եկեղեցիներուն մէջ։ Մայր Եկեղեցւոյ Երաժշտապետութիւնը պահելով հանդերձ միջանկեալ շըրջաններ պաշտօնավարած է նաեւ Պոլսոյ զանազան Թաղային եւ Թուրք Պետական Վարժարաններու մէջ։ 1924 Դեկտ.ի սկիզբը, նախորդ Դաշնակցական Վարչութեան հրաւէրով, ձեռնարկած է Աղեքսանդրիոյ Ս. Պօղոս Պետրոս Եկեղեցւոյ Դպրապետութեան պաշտօնին, զոր կը վարէ ցարդ։

Տ. Գ. Մէհթէրեանի երկարամեայ բազմարդիւն եւ արդիւնաւոր պաշտօնավարութիւնը գնահատուած է բազմիցս, Ազգ. Պաշտօնական Մարմիններէն եւ Հոգեւոր Պետերէն։ Հետեւեալ 22 Նոյ. 1924 թուակիր եւ 1201 համար պաշտօնագիրը, զոր Պոլսոյ Կեդր. Կրօն. Պատկ. Ժողովը յղած է բազմամեայ երաժշտագէտին, իր Աղեքսանդրիա հաստատուելէն յետոյ, մին է վերոյիշեալ բազմաթիւ գնահատանքներէ, եւ լաւագոյնս կը ցոլացնէ երաժշտական մարզին մէջ Տ. Գ. Մէհթէրեանի յիսնամեայ գործունէութիւնը եւ ունեցած անվիճելի կարողութիւնը։

Ազնուաշուք Տիար Գրիգոր Մէհթէրեան
Երաժշտապետ Մայր Եկեղեցւոյ

Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան Կրօնական Ժողովը իր վերջին նիստին մէջ նկատի առնելով Հայ Եկեղ. Երգեցողութեանց կանոնաւորման նպատակով կազմուած Երաժշտական Յանձնաժողովին գիրը, որով՝ ի գնահատութիւն Ձեր արդիւնաւոր աշխատութեանց, կ՚առաջարկէր Ազգային Երաժշտապետի տիտղոսը ընծայել Ձեր սիրելութեան, սիրով ընդ առաջ գնաց նոյն առաջարկին, եւ արժանապէս գնահատելով այն երկարամեայ ծառայութիւնները՝ զորս մատուցած էք ի փառս եւ ի պայծառութիւն Հայ. Ս. Եկեղեցւոյ, նաեւ այն անվիճելի կարողութիւնը՝ զոր ի սպաս դրած էք յարատեւ Հայ Եկեղ. Երգեցողութեանց բարեկարգ կանոնաւորութեան համար, եւ մանաւորապէս այն անձնուիրութիւնը՝ զոր կը ցուցնէք վերոյիշեալ Երաժշտական Յանձնաժողովոյ աշխատութեանց մէջ, կ՚ընծայէ Ձեզ՝ Ազգային Երաժշտապետի տիտղոսը, որ հազուադէպ կերպով տրուած է, եւ իբր այն՝ ունի իր մեծ կարեւորութիւնը։

Շնորհաւորելով զՁեզ Պատկ. Կրօնական Ժողովոյ կողմէ եղած այս արդար գնահատութեան համար, վստահ ենք որ այսուհետեւ եւս նոյնքան եւ աւելի եռանդով պիտի հետամտիք այն նուիրական նպատակին արդիւնաւորման։

Նուիրելով Ձեզ մեր հայրական ողջոյնն եւ օրհնութիւնը։

Մնամք աղօթարար
Պատրիարքական Տեղապահ
ԳԷՈՐԳ ԱՐՔԵՊՍ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ՏԻԱՐ ՎԱՀԱՆ ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆ

— ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ —

որ իր արդեամբ եւ ջանիւք կանգնեց Մարսիլիոյ նորակառոյց Ս. Գրիգոր Եկեղեցին

ԴԱՐՁԵԱԼ ՊԱՀՈՒԱԾ ՄԱՐԴԸ

ԷՆԹԷՐՎԻՒ ՄԸ

ԲՐՕՖ. ՏԷԼԷՄԱՔ ԲԱՐԹՈՂԵԱՆ

— 1919ին, երբ Եգիպտոս եկայ տեսնելով եգիպտահայութեան հոծ բազմութիւնը Գահիրէի և Աղեքսանդրիոյ մէջ, և շրջակայքը՝ զարմացայ տեսնելով որ իրենց եկեղեցիներն ու դպրոցները ունէին և

սակայն Ազգ. Հիւանդանոց մը չկայ. հետաքրքրուեցայ և պատկանեալ իշխանութիւններու և մարմիններուն դիմելով հարցուցի թէ ինչու ցարդ այսպիսի բազմահայ գաղութի մը մէջ հիւանդանոց մը գոյութիւն չունի. Պատասխանուեցաւ ինծ թէ Գահիրէի Աղքատախնամ Ընկերութեան Գործադիր Ժողովը, որ այն ատեն աւելի փայլուն շրջան մը բոլորած էր, և որուն կը մասնակցէին, Ատենապետ Մարտիկ Բըրուտեան, Բ. Ատենապետ Տիար Տ. Բարթողեան, Գանձապետ Նշան Գայսէրլեան, Ատենադպիր Լեւոն Համամճեան, Փարաքեան, Եփրեմեան և Կարապետ Գասպարեան, ձեռք առած է այս խնդիրը, և հարկ եղած կարգադրութիւնը պիտի ընէ գալ Գահիրէի մէջ ունենալու համար հիւանդանոց մը։ Որով մինչև այսօր տեսայ որ որոշումը չէ գործադրուած ցարդ։ Ասոր վրայ դիմեցի Աղք. Գործ. Ժողովոյ այն ատենուան Բ. Ատենապետին Տիար Տ. Բարթողեանի խնդրելով իրմէն լուսաբանութիւն մը այս խնդրոյ մասին։ Եւ ներկայ էնթէրվիւն ունեցի իրմէ:

— Ի՞նչ էր արդեօք պատճառը որ մինչև այսօր Եգիպտոս իր Ազգային Հիւանդանոցը չկրցաւ ունենալ հակառակ Ձեր այդքան աշխատանքներուն։

— Բարթողեան. 1919ին, Աղքատախնամ Մարմինը, շատ փափաքեցաւ հիւանդանոցի մը հիմնարկութեան համար բայց ցաւելով կ՚ըսեմ թէ՝ ինչպէս ժողովներու տեղեկագիրներուն մէջ արձանագրուած է, նիւթական խոչընդոտներէն աւելի անհատական արգելքները վիժեցուցին խնդիրը, որ չ՚ըսելու թէ Բարթողեանի մը նախաձեռնութեամբ Եգիպտոսի մէջ Ազգ. Հիւանդանոցի մը հիմը դրուած է, թէպէտև առիթը և ժամանակը շատ նպաստաւոր էին այդ օրերուն, առաջինև Շուպրայի Գրիգոր Գանձէլերի Տունը, որ Խօֆբ. Լօպարօյի Մաքեանիբեն էր այդ միջոցին Գանձէլերին մահուամբ Ազգ. սեփականութիւն եղած էր, ուր դիմելով Առաջնորդ Գեր. Թորգոմ Գուշակեան Սրբազանի, խնդրեցի Նորին Սրբազնութենէն անձնապէս որ յիշեալ կալուածը 3000 ոսկւոյ արժողութեամբ Աղքատախնամի փոխանցուի Ազգ. Հիւանդանոցի ծառայեցնելու համար, և առ այս ապահոված էի սոյն երեք հազար ոսկին թէ Գործադիր Ժողովոյ անդամներէն և մէկ քանի ազգայիններէ, բայց դժբաղդաբար չընդունուեցաւ։ Որով յայտնի էր որ այսպէսով այդ խնդրին գործադրութիւնը վիժեցաւ։

— Դուք որ Աղքատախնամի հիմնադիրներէն եղած էք, և միշտ ալ Ձեր ազգային գործերու մէջ օգտակար հանդիսացած էք, միթէ այդքան շատ յուսահատեցաք և ուրիշ ո՛և է ձեռնարկ մը չըրի՞ք։

Բարթողեան.— Այո՛, միշտ նպատակս է եղած Եգիպտոսի մէջ, ունենալ Ազգ. Հիւանդանոց մը, լաւ հիմերու վրայ դրուած, նոյնպէս նաև իմ բարեկամ Բժիշկներու, և թէ այլ բարեկամներուս կողմանէ ևս որ ինծ պէս փափաքող եղած են սոյն հիւանդանոցը ունենալու Ե-

գիպտոսի մէջ, որոնցմէ Տօքթ. Պետրոս Շամլեան տեղւոյս Ֆրանսական հիւանդանոցի ներքին բժիշկը խոստացաւ աջակցիլ ինծ, երկրորդ անգամ սոյն խնդիրը ձեռք առնելու համար։ Առաջին առթիւ բուսական խորհրդակցութիւններէ վերջ այն եզրակացութեան եկանք որ հիւանդանոցի հողը պէտք կրնայինք առնել Նորին Վեհափառ Սուլթան Ֆուատի իր բարեացակամ զգացումներուն վստահելով և կամ ինչպէս պէտք տեսնես յաջորդիւ Միսիւ Ալպէրի (Հէլիոպոլիս Ընկերութեան Տնօրէնին) միջոցաւ։ Խնդիրը կը մնար հիւանդանոցը հիմնելու և զայն ապրեցնելու միջոցներուն վրայ խորհիլ։

Բուսական խորհրդակցութիւններէ վերջ այն եզրակացութեան եկանք որ եգիպտահայութիւնը 1930ին ժամանա՛կները արդէն նիւթապէս շատ անկեալ վիճակ մը կը ներկայացնէր, ուստի խորհեցանք որպէսզի պէտք եղածի հասարակութիւնն ալ մէջը գտնուելով իբրեւ մեզի համակիր իրենց նիւթական և բարոյական աջակցութեանը դիմենք, առոր վրայ Տօքթ. Շամլեանի միջոցաւ դիմում կատարեցինք Տօքթ. Տը Վէօյի խնդրելով իրմէ իր աջակցութիւնը թէ նիւթական և թէ բարոյական տեսակէտով։ Եւ նոյնպէս, անմիջապէս մեր խնդրագիր նամակը ուղղարկեցինք Պօղոս Նուպար Փաշայի որուն պատճէնը կու տամ Ձեզ։

Նամակ մ'ալ գրելով Տիար Վահան Մալէզեանի խնդրեցինք իրմէ որ զօրավիգ ըլլայ մեզ որ Պօղոս Փաշայի նիւթական աջակցութեամբ կարելի ըլլայ հիմնել սոյն ազգօգուտ հաստատութիւնը, որուն պատճէնն ալ դարձեալ կու տամ Ձեզ։ Ուրեմն մեզ կը մնար մեր այսքան աշխատութեան և զոհողութեան իբր վարձատրութիւն նպաստաւոր պատասխաններ առնել սոյն երկու դիմումներէն, որով դարձեալ այս անգամ ալ յուսախաբ եղանք ինչպէս կ'երեւի հետեւեալ նամակներէն, զորս առացած ենք։

Այս մասին մեր շնորհակալութիւնը յայտնելով Տէար Բարթողեանի որ մեր հարցումներուն պատասխանելով կրցաւ լուսաբանել մեզ, ինչպէս նաև ամբողջ եգիպտահայութիւնը թէ եղած են այս գաղութին մէջ Ազգասէր անձնաւորութիւններ որոնք ոգի ի բռին ջանացած են իրենց աշխատութեան բաժինը բերել նիւթապէս և թէ բարոյապէս չըսենք նաև ֆիզիքապէս իրենց ժամանակին վայրկեանները զոհած և աշխատած են Ազգին օգտին համար։

Գահիրէ, 26 Մարտ 1930

Համար 67

Վսեմաշուք Պօղոս Նուպար Փաշա
Բարիզ

Վսեմաշուք Տէր,

Մասնախումբս, որ Գ. Ս. Փ. Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան կողմէ Տ. Տելէմաք Բարթողեանի ուղղեալ համար 369 և 27, 2, 29 թուակիր պաշտօնագրին հետեւանք որուելով կազմուած է նպատակ ունենալով Եգիպտական Հայ Գաղութին ալ նիւթական նուէրները հաւաքելով զրկել յիշեալ մարդասիրական ազգային մեծ Հաստատութեան, թելադրուած Ձերդ Վսեմութեան տիեզերահռչակ ազգապաշտպան բարերար վեհ ոգիէն, համարձակութիւնը կ'առնէ, յօգուտ Եգիպտոսի Հայ Գաղութին, մատուցանել Ձերդ վսեմութեան իր յետագայ ազգասիրական խնդրանքը։

Ներուի մեզ կրկնել հոս թէ, ազգերու, նամանաւանդ մեր Հայ Ազգին ռեալական գոյութեան հզօր երեք ազդակներն են, Եկեղեցի, Դպրոց և Հիւանդանոց։ Ա՛րդ, ծանօթ է Ձերդ Վսեմութեան թէ, ատոնցմէ երրորդը կը պակսի Եգիպտոսի Հայ Գաղութին, խիստ մեծ պակաս մը, որուն լրացման՝ գաղութս վերջին ծայր ջերմ փափաքող մը ըլլալով, Մասնախումբս իր առանձնած գործին բերմամբ, թարգման հանդիսանալ ուզելով իր սոյն արդար փափաքին, կը փութայ ներկայացնել՝ ազգասիրական ու մարդասիրական վեհ զգացմանց մարմնացումին եղող Ձերդ Վսեմութեան անզուգական գոհար Սրտին դիմել, խնդրելով ու աղերսելով որ, Եգիպտոսի Խառն Դատարանաց հիմնադիրը՝ երջանկայիշատակ Վսեմ. Նուպար Փաշայի արդարակորով և ազգաշէն գործունէութեանց շնորհիւ հոս վարկ գտած ու բազմացած հայ գաղութին սոյն կարի անհրաժեշտ հարկը նկատի առնելով, բարեհաճութիւնն ունենայիք, Եգիպտոսի մէջ Հայոց Հիւանդանոցի մը հաստատման հարկ նկատուած գումար մը շնորհել։

Մասնախումբս, յարմար տեսած ըլլալ կը փափաքի, սոյն նորահաստատ հիւանդանոցը կոչել «Նուպարեան Ազգային Հիւանդանոց»։

Փա՛ռք Նուպարեան ազգասէր ու մարդասէր Մեծ Գերդաստանին, որուն գոհար Հարազատներուն նախընթաց բազմազան բարեգործութեանց քով, պատմութիւնը հաճոյքով ու պարծանքով պիտի արձանագրէ Ձերդ Վսեմութեան թէ՛ բարոյական և թէ՛ նիւթական ազ-

պօզուս աջակցութեան շնորհիւ Եգիպտոսի Նորակառոյց Հայոց Հիւանդանոցին Հիմնարկութիւնն ալ, որ յաւերժացումը պիտի ըլլայ անվրէպ «Պօղոս Նուպար» փառապանծ անուան։

Ձերդ Վսեմութեան Հայ Ազգին հանդէպ տածած ճշմարիտ Պաշտպան Հօր անայլայլ սէրէն քաջալերուած Մասնախումբս սոյն ազգօգուտ խնդրանքը, անկասկած ենք թէ չ'պիտի փափաքէիք մերժել, որով Վսեմաշուք Տէ՛ր, հաճեցէք խնդրենք ընդունիլ, մեր ամենաջերմ շնորհակալեաց միացեալ երախտագիտական խորին զգացումներուն անկեղծ հաւաստին։

Սպասելով ակնդէտ Ձերդ Վսեմութեան ուրախաբեր լուրերուն

Մնամք ամենախորին Յարգանօք

Ի դիմաց Պ. Ս. Փ. Ազգ. Հիւանդանոցի
Եգիպտ. Օժանդակ Մասնախումբի

Ատենադպիր (Ստորգ.) Վ. ԹԷՄՊԷԲԻՃԵԱՆ
Ատենապետ (Ստորգ.) Տ. ԲԱՐԹՈՂԵԱՆ
(Կնիք)

Գահիրէ, 31 Մարտ 1930

Համար 68

Ազնուաշուք Տիար Վահան Մալէզեան
Բարիզ

Ազնիւ Տիար,

Մասնախումբս, իր ստանձնած գործին բերմամբ, որ է գաղութիս ալ նիւթական նուէրները հաւաքելով ղրկել Պ. Ս. Փ. Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան, իր 26 Մարտ 1930 թուակիր գրութեամբ կը խնդրէ Վսեմ. Պօղոս Նուպար Փաշայէ, հիմնել Եգիպտոսի մէջ Ազգ. Հիւանդանոց մը, որուն պակասը խիստ զգալի ըլլալուն, կարի անհրաժեշտ պէտք մը դարձած է այլեւս գաղութահայութեանս, որ ինչպէս ծանօթ է Ձեզ, խիստ բազմացած է ներկայիս։

Ա՛րդ, Մասնախումբս նկատի ունենալով Ձեր Ազնուութեան և Վսեմ. Պօղոս Նուպար Փաշայի միջև գոյութիւն ունեցող յարաբերութեան սերտութիւնը, ինչպէս նաև ծանօթ ըլլալով Ձեր ազգասիրական անկեղծ զգացումներուն, կը խնդրէ Ձեր Ազնուութենէն որ բարեհաճէիք, տեղւոյս Հայ Գաղութին հիւանդանոց մը ունենալու սոյն խիստ ջերմ և արդար փափաքին իրագործման համար բարեխօսել և պէտք եղած թելադրութիւնները ընել Մեծ Բարերար Վսեմ. Պօղոս Նուպար Փաշայի մօտ։

Լիայոյս ենք թէ, յօգուտ Եգիպտահայ Գաղութին, Մասնա-

խումբիս սոյն խնդրանքը չ'պիտի փափաքէիք մերժել, այս առթիւ աւելորդ չենք նկատեր յայտնել թէ, սոյն հիւանդանոցին կառուցման գործին աշխատող վարիչ մարմնոյն մէջ, գաղութս մեծ հաճոյքով և պարծանքով պիտի տեսնէ նաև Ձեր ներկայութիւնը, երբ մեծ զօրավիգներէն մին սոյն հիմնարկութեան վսեմ գործին, որպէս ճանչցուած է Ձեր Ազնուութեան համակրելի անունը Հ. Բ. Ը. Միութեան նոյնքան վսեմ գործին մէջ, որով հաճեցէք խնդրենք ընդունիլ, Ազնիւ Տիար, մեր կանխայայտ ջերմ շնորհակալութիւններուն հետ խորին յարգանաց անկեղծ հաւաստիքը։

Սպասելով Ձեր ուրախ պատասխանին

Մնամք Յարգանօք

Ի դիմաց Պ. Ս. Փ. Ազգ. Հիւանդանոցի
Եգիպտ. Օժանդակ Մասնախումբի

Ատենադպիր (Ստորգ.) Վ. ԹԷՄՊԷԲԻՃԵԱՆ
Ատենապետ (Ստորգ.) Տ. ԲԱՐԹՈՂԵԱՆ
(Կնիք)

Բարիզ, 9 Ապրիլ 1930

Մեծայարգ Տ. Տ. Բարթողեան
Ատենապետ Օժ. Մասնախումբի Ազգ. Հիւանդանոցի
Գահիրէ

Յարգելի Տիար,

Պատիւ ունեցայ ստանալու ձեր 31 Մարտ ամսաթիւ նամակը, որով կը պարզէք ձեր դիմումը Վսեմ. Պօղոս Նուպար Փաշայի, Եգիպտոսի մէջ Ազգային Հիւանդանոց մը հիմնելու համար, և կը փափաքիք որ Ն. Վսեմութեան մօտ միջնորդեմ ի նպաստ ձեր առաջարկին։

Կը ցաւիմ սակայն ձեզի հաղորդելու որ մեր պատկառելի Նախագահը ամիսներէ ի վեր անկողնոյ կը ծառայէ, և իր առողջական վիճակը մեզի մտահոգութիւն պատճառելու բնոյթը ունի։ Կ'ըմբռնէք թէ այլեւս կարող չէ զբաղելու այսպիսի հարցերով, երբ [illegible] քովը ո՛չ ոք կ'ընդունի, ոչ իսկ իր ընտանիքին անդամները։ Վստահ եմ որ եթէ գիտակ ըլլայիք իր վիճակին ու ներկայ տրամադրութեանց, չէիք կատարեր այդ դիմումը, մանաւանդ որ, երբ իրեն պարզուեցաւ հարցը, զարմանք յայտնեց որ այդպիսի առաջարկ մը կ'ուղղուի իրեն Եգիպտոսի համար, երբ անգլիա Սուրիոյ նման քաղաքակարօտ գաղութներ կան որ նախապատուութեան ամէն իրա-

ւունք ունին, դէմ դնելու համար տիրող հիւանդութեանց որ աւերներ կը գործեն թշուառ գաղթականներու մէջ։

Տարակոյս չկայ թէ իմ լաւագոյն ճիգս սիրայօժար պիտի տրամադրէի, ինչպէս ազգային ամէն օգտակար ձեռնարկի որ Եգիպտոսի գաղութը կը շահագրգռէ, եթէ ոեւէ կարելութիւն մը ըլլար, մանէն մշակելու մեր սիրելի փաշային տրամադրութիւնը, որ ամէն պարագայի մէջ բոլորովին անպատ են։

Խորին յարգանօք
Վարիչ—Պատուիրակ
(Ստորգ.) Վ. ՄԱԼԷՋԵԱՆ

Neuilly Plaisance, 16 Août 1930

Monsieur Partoghian
Président de la Société de Bienfaisance Arménienne

Monsieur Partoghian

J'ai reçu du Docteur Chamlian une lettre me faisant part de votre intention de créer un Hôpital au Caire et de m'y confier les fonctions de chirurgien en chef de conseiller technique tant au début que dans l'avenir.

Je vous remercie vivement de la confiance que vous me témoignez ainsi et suis très sensible à l'honneur que vous me faites de ce chef.

C'est de tout cœur que je vous assure de tout mon concours et de mon entier dévouement.

J'ai écrit au Docteur Chamlian combien me semblait improbable une participation Belge. Alors que la colonie arménienne comporte plusieurs milliers de personnes, 15000 m'a-t-on dit, la colonie belge au Caire n'est guère que de 250 têtes. Les cas relevant de lo Société de bienfaisance Belge sont en nombre infime si pas nul.

J'ai songé toutefois qu'il n'était pas nécessaire d'espérer beauconp pour entreprendre des démarches et j'ai présenté la question plus sous l'angle, prestige national dans la lutte contre la maladie, protection et expansion Belge en Egypte que comme une question de nécessité.

Je n'ai pu voir le ministre de Belgique qui arrive seulement du Caire ses jours ci, mais Monsieur Naus et diverses per-

sonnalités Belges d'Egypte se montrent favorables au projet. Leur appui moral sera très précieux et une fois l'hôpital organisé pourra présenter de l'intérêt ponr son expansion.

Mais je ne crois pas que nos nationaux puissent promouvoir un mouvemet financier de quelque envergure. Et pourtant des démarches seront faites auprès du Baron Empain pour l'octroi d'un terrain a Héliopolis. Ces démarches sont assurées de l'appui du Colonel Chabon et du Baron Buffin, secrétaire du Baron qui me témoignent tous deux de l'amitié. Monsieur Naus nous aidera au besoin. Mais il est indispensable auparavant que vous approuviez l'idée de créer l'Hôpital à Héliopolis. Je vois trois solution possibles à la question:

1) Création d'un Hôpital Arménien su Caire (je ne vois guère d'apport Belge possible). 2) Création d'un Hôpital à Héliopolis (terrain obtenu à uu prix dérisoire ou nul). 3) Création de l'Hôpital à Héliopolis et d'une clinique au Caire pour les cas ambulatoires (consultations diverses, suites opératoires etc.)

Le terrain gratuit à Héliopolis serait sans doute une belle économie pour un Hôpital en voie de création. Il aurait de plus l'avantage de lier le monde Financier Belge du Caire à cet hôpital; diverses sociétés telles que Héliopolis, Tramways du Caire Banque Belge etc. pourrait ultérieurement s'adresser à nous.

Je vous signale de plus que jamais le Baron Empain n'a consenti à voir s'établir un Hôpital à Héliopolis. Cette vaste agglomération forme donc un vaste "hinterland" pour notre centre hospitalier. Inconvénient: Je ne puis en juger avec quelque précision ne sachant si les Arméniens logent au Caire dans un quartier déterminé, s'ils sont groupés et en ce cas si les communications avec Héliopolis sont beaucoup plus difficiles qu'avec les Hôpitaux situés à Abbassieh par exemple.

Quoiqu'il en soit vous êtes meilleur juge que moi et c'est la décision de votre colonie qui doit déterminer de l'opportunité de construire l'hôpital à Héliopolis au cas où le terrain nous y serait donné à vil prix. J'aimerais être informé d'urgence d'une décision à cet egard car je quitte l'Europe dans un mois et voudrais avoir quelques jours pour les ultimes démarches.

Le concours Belge peut encore se présenter d'autre façon. L'Union Chimique, puissante société comportant dans son sein la Pharmacie centrale de Belgique, l'Union chimique, dis-je, qui peut agir puissamment auprès du Baron Empain, étudiera un projet à

ԱՐՄԵՆԱԿ ԼՕԳՄԱԿԷՕԶԵԱՆ

Եգիպտահայ գաղութին նորահաս պատանիներէն, ծնած է Աղեքսանդրիա 1906ին. Պօղոսեան Վարժարանէն չրջանաւարտ ըլլալով՝ յաճախած է Լիսէ Ֆրանսէ. իր երկոտասանամեայ մատաղ հասակին ինքնայօժար Եգիպտոսէն անցած է Ամերիկա, Նիւ-Եորք, ուր կամաւոր զինուորի նման նուիրուելով չարքաշ կեանքի տիրացած է տոկուն նկարագրի մը և գորգագործութեան նրբին արուեստին գաղտնիքներուն։

Արմենակ միակ այր զաւակն է Լօգմակէօզեան Պր. Արթինի որ հօրեղբօր թոռն է Երուսաղէմի նախկին Պատրիարքական Տեղապահ Գեր. Տէր Մեսրոպ Նշանեանի (Լօգմակէօզեան) Սրբազանին, որ արդի Լուսարարապետն է Ս. Յակոբեանց Մայրավանքին. Ներկայիս կը հետեւի ճարտարապետութեան։

---

vous soumettre relativement à une entente au point de vue fourniture de matériel et médicaments. Etablissement d'un stock important dans une pharmacie de l'hôpital etc. J'ai vue a ce sujet l'administrateur général Mr. Doubort qui semble d,intéresser à la question. Il établira un plan qui vous sera soumis. Cet appui, pourrait être extrêmement utils pour nous et j'espère bien que nous l'obtiendrons sans difficulté parceque l'Union Chimique est mal introduite en Egypte et serait très heureuse de se créer un débouché nouveau. J'ai beaucoup étudié la question organisation de l'hôpital. Ja'i bien des idées à vous soumettre à ce sujet. Ce sera pour bientôt mais le plus urgent est d'être d'accord quant à Héliopolis. Je vous prie de ne pas tarder à me faire connaître votre décision car j'aurai à m'employer pour réussir... et le temps marche.

Agréez je vous prie pour vous-même et veuillez transmettre a Mr Chamlian l'expression de ma plus haute considération.

Signé: Dr. De Wée

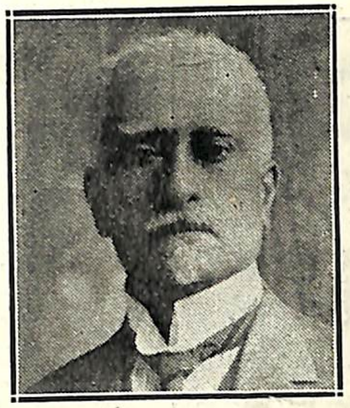

ՏԻԳՐԱՆ ՊԷԶԻՐՃԵԱՆ

Նորին Վեհափառութիւն Ֆուատ Ա.ի անձնական գեղագիրը (Calligraph) ծնած Ռոտոսթօ: Տես իր կենսագրութիւնը Սահակեանցի 1931 Տարեցոյցը

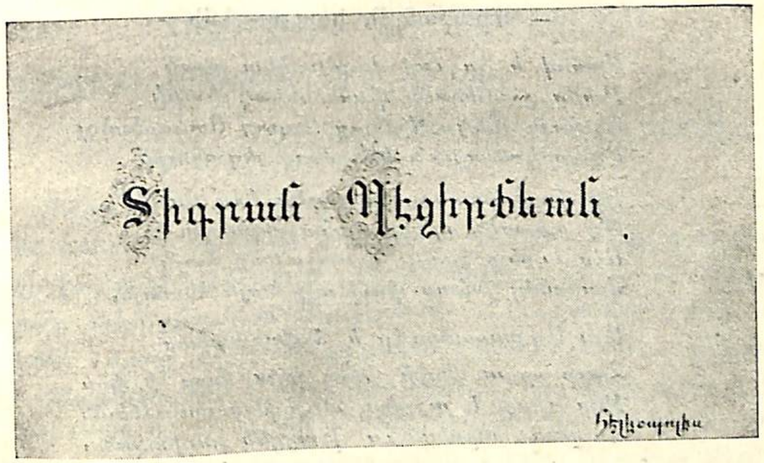

Գլուխ գործոց գեղագրութիւն էր Տիգ. Պէզիրճեանի որ Սարգաւագի մօր մահուան առթիւ կցած է զայն իր մխիթարական նամակին, 1931 Փետրուար 17ին

ՀԱՆԳ. ԹՈՎՄԱՍ ԱՃԷՄԵԱՆ

Հայերէնագէտ-դաստիարակ

Ուսուցիչ

որ մեռաւ Իտալական պատերազ-
մի շրջանին

ՅԱԿՈԲ ՎՐԴ. ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ

— Միաբան Ս. Երուսաղեմի —

Սրտով եւ հոգւով վարդապետ բարի
Ջանս քառասուն վաստակեալ կարի
Յօգուտ Մայր-Վանաց Սրբոց Յակոբեանց
Ըզմահկանացուն կընքեաց յեղակարծ՝

Էր վաթսունեայ, այլ դեռ եւս յուժի,
Ո՛չ ոք ակն ունէր մահուանըն դուժի,
Ուր ուրեք լըսէր հառաչանաց ձայն
Ժամանել յօժար փութայր նոյն հետայն։

Այս Աղքատասէր եւ ճշմարտախօս
Հայր որ ամփոփի արդ յայս խոր 'ի փոս
Զոր որբք եւ այրիք, արք թշուառութեան
'Ի դառն արտասուս թացցեն յաւիտեան։

ԹՈՎ. ԱՃԷՄԵԱՆ

(*) Բազմավաստակ Միաբաններէն Ս. Յակոբեանց վանքին՝ բնիկ Վանեցի, երբեմնի մատակարար եւ ժողովական Ս. Ուխտին, եւ մեծարիմ բարեկամն երջանկայիշատակ Իզմիրլեան Սրբազանի (իր աքսորանքի շրջանին), եւ Սարկաւագի։

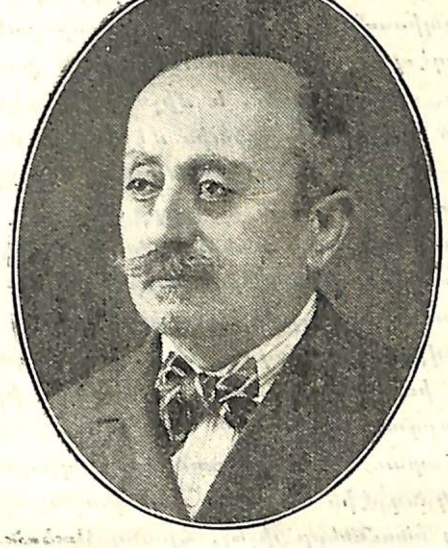

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ (նկարիչ)

ՌԷԹԷՈՍ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ ՄԻՈՅՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԷՆ

Քանի մը տարի առաջ, գործողութեան մը համար հիւանդանոց կը գտնուէի, միջնակ սենեկիս մէջ, ունէի Թէոդիկին Տարեցոյցը զոր կը կարդայի ցաւերս մոռնալու մտօք։ Գիշեր մը Թէոդիկը կը յիշեցնէր ինձ Եղիայն ու Պէրպէրեանը։ Հիւանդանոցին ամփոփութեան հանդարտ ժամը 11ին ելեքտրական լոյսը մարեցաւ, գիրքը ձեռքս մնաց մթութեան մէջ եւ երկուքին անունները, եւ որ զանոնք կը ճանչէի 50 տարի առաջ եւ այս մութ սենեկիս հիւանդանոցի անկողնոյս մէջէն յիշողութիւնս զիս արթնցուց որ երթամ կէս դար վերջ իմ հին վարժարանս Ռէթէոս Պէրպէրեանի քով, որուն անդրանիկ աշակերտն եղած էի Պոլիս Գատը-Գիւղ ու յետոյ Սկիւտար։

Պատանութեանս անուշ յիշատակները սկսան հետզհետէ քակուիլ ու մղեցին զիս դէպի Պէրպէրեանի իր «Տաճար Հրաշագործը» ին վարժարանը, ինչ որ կ'անուանէր զայն ինք «երկու քառակուսու-

թեանց» մէջ, կը տեսնէի մեծ վարպետս իր սեւ երկայն ռէտէնկոթով (ուրկից ուրիշ հագուստ չէր հագնէր) գ. խիրաց կը ճեմէր միշտ դասարանին մէջ, սպիտակ ու խնդուն ու կարմրայտայ երեսը միշտ կը փայլէր, հաղուադէպ դէմք մը օժտուած ամէն քաղցր ու ազնիւ արտայայտութեամբ, միշտ ուրախ, և միշտ կը սիրէր դասախօսել ճեմելով, երբեք չէր նստէր դասարանին մէջ դասի ժամանակ, միշտ կը ճեմէր ձեռքերը ետև կապած, որ ճեմելու միջոցին կը շարժէին իր սև ռէտէնկոթին երկու երկայն ծայրերը։

Ձեռքը շատ անգամ կ'ունենար փոքրիկ գիրք մը կոնանչ կողքով, իր «երկու բանախօսութիւն»ներն էին որ շատ կը սիրէր մեզ կարդալով, և շատ գոհ կ'ըլլար մեզ բացատրելով զանի. այն գրքին մէջ երբ հրդեհի վրայ կը կարդար, կը պոռար «հրդեհ կայ...» և իրա-վառ մնաց դեռ իր աշակերտաց հոգւոյն մէջ իր հանդէպ ունեցած սիրոյ յաւերժ յարգանաց բոցը։

Դեռ դժուարաւ կը յիշեմ քանի մը դպրոցական ընկերներս որ ինձ նման կ'ունկնդրէին մեր մեծ վարպետին, եթէ չեմ սխալիր կէս դար վերջ անոնց անունները յիշել. Հրանդ Օտեան, Ներսէս Արամեան (Ճանիկ Արամեանի որդի) մեր երաժշտութեան ուսուցիչ Տիգրան Չուխաճեանի որդին որուն անունը մոռցած եմ։

Ուսուցիչներէն եւս Միսաք Առանձարը, գեղագրութեան ուսուցիչ Խաչիկ Թահտաճեանը, լաւ կը յիշեմ մեր երաժշտութեան ուսուցիչը թաւ պեխերով ու կամքի տէր Տիգրան Չուխաճեանը որ իր որդւոյն դաշնակի վրայ երգել կուտար սա երգը.

Ո՜հ հրեշտակ զուարթ թռիր եկ մօտ առ իս,
Զքեզ կը ճանչեմ, դու մատաղ իմ հոգիս։

Կը յիշեմ նաև մեր բարի անտես վանեցի Գրիգոր ախպարը։ Տարիներ անցան, օր մը Գրիգոր ախպարը, հսկայ հասակաւ ու բարի վանեցին որ մեր գիշերօթիկ աշակերտաց վրայ այնչափ գութ ունէր մանաւանդ իմ կրտսեր եղբօրս Տօքթէօռ Արմենակին որ 7 տարու էր ու վարժարանին գիշերօթիկ աշակերտաց փոքրագոյնը ըլլալուն «պըզտիկ»ը կ'անուանէին. օր մը տեսայ զինքը յանկարծ Պոլիս խուռումճէներուն մէջ շէրպէթ կը ծախէր, շատ ախրեցայ, աչքերս լեցուեցան, կը յիշէի թէ ինչպէս խեղճ մարդը մեր պիտոյքը կը հոգար և մեր մանկական պիտոյից կը հասնէր. ինքն ալ յուզուեցաւ և նեղացաւ զինքըն այս վիճակին մէջ տեսնելուս. ըսի Գրիգոր ախպար, ան ըսաւ Արամ, վայրկեան մը անխօս մնացինք. «Ինչո՞ւ ելար Պէրպէրեանէն, ինչո՞ւ անտես ախպար, աղայքդ երեսի վրայ թողուցիր, «Երկիր գացի

վերադարձայ... խըմէթըս այսչափ է եղեր» ըսաւ ու չուզեց ըսել թէ ինչո՞ւ չէր ստացած վերջին իր անտեսութիւնը, շէրպէթ մը տըւաւ, քանի բարա տալ գրամը չ'առաւ. «Տղաս ես հօրմէդ շատ քըսան բարայներ առեր եմ» ըսաւ, «Սա մ'ալ տուր եթէ այնպէս է նէ, ու խմելէս վերջ 40 բարայ դրի գաւաթին մէջ ու փախայ, ետևէս պոռաց, բայց ո՛ւր, ես արդէն պէտք եղածէն աւելի հեռացած էի, ալ մէյ մ'ալ չի տեսայ։

Ինչպէս որ մեր յարգելի Թէոդիկը, պատճառ եղաւ յիշեցնել ինձ հիւանդանոցի անկողնոյս մէջ իմ մեծ վարպետիս անմոռան յիշատակները դարձեալ պատճառ եղաւ որ յիշեմ իմ նուիրական ու անգին բարեկամս Եղիայ Տէմիրճիպաշեանը։

Երկար տարիներու շարքը ու կեանք պատերազմները մոռցուցած էին իր մէկ զարմանալի դէրը որ կատարեց Կիրակի օր մը Պոլիս Գատը-Գիւղի Սբ. Թադէոս Եկեղեցւոյ դրան մէջ կենալով մուրացիկ աղքատներու քով մուրացկանի հագուստով։

Գատը-Գիւղ բնակող ինկած ընտանիքէ այրի կին մը, օր մը կը ներկայանայ գիւղին Ս.. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդին և կը խնդրէ որ իրեն ապրուստ մը կամ ամսավճար մը տըրւուի, սակայն բազում դիմումներէ վերջ, հազիւ մի քանի անգամուան համար գումար մը կը տրուի իրեն, այս գումարը բնականաբար ժամանակի մը համար ըլլալուն, դարձեալ խեղճ կինը չքաւորութեան կը մատնուի. կը յորդորեն խնդրել Եղիայ Տէմիրճիպաշեանէն որ բարեխօս ըլլայ Թաղական Խորհրդոյ անդամներուն. Եղիան թէև քանի մը անգամներ կը դիմէ, բայց ապարդիւն, որով ինք կ'ստիպուի անձամբ լուծել այս խնդիրը և մուրալ իւր ձեռօք այրի մուրացկանի մը օգնելու նպատակաւ, մուրալ ցոյց տալու համար, ինչ պայմաններով հասնիլ անկարողին որ երես դարձուած էր մեծերէ։

Կիրակի էր երբ Սբ. Թադէոսի դրան մօտեցայ, տեսայ որ դըրան առջև մուրացկաններ զիրար կը հրէին, և կը հրէին մէկը որ գըլուխը աղտոտ ֆէս մը դրած էր առանց ծոպի, պատռուած շալիկի մը, կրկար բալթօ մը, ճմռկտուած կօշիկներ, ձեռքը ճիշդ միւս մուրացկաններու նման հաստ փայտ մը, միայն թէ չէր կրցած յարմարցնել զի նոր էր փայտը ու ճերմակ, ձեռքը հին թիթեղէ թաս մը, դէմքը որ աչացս առջև է մինչև հիմայ, իր աղօտ ու կիսաբաց աչքերը, այնչափ յուզուած էր, թէև ինք միշտ գունատ ու դեղնագոյն էր դիմօք, և սակայն այն օրը ճիշդ մեռեալի գոյն մը ա-ռած էր իւր դիմաց վրայ, ու մազերն ու մօրուքը խառն ի խուռն։

Ինքն կանուխէն եկած ըլլալուն եկեղեցւոյն դրան առջին սանդուխին վրայ կեցած էր, իսկ երբ առանձնաշնորհեալ մուրացկանները

անկան զինքը որ օտար մը իրենց տեղը առած էր, հրմշտկելով զինքն ամենէն վարի ծայրը նետեցին:

Ճիշդ այն միջոցին էր որ ես կը մտնէի Սբ. Թադէոս. խեղճ Եղիայն կ'ընդունէր հարուածները սիրայօժար և տակայն ծայր աստիճան յուզուած կը համբերէր միայն իր նպատակին հասնելու համար։

Ճանչցայ զինքն դժուարաւ, և իմ նման ուրիշներն ալ որ անմիջապէս լուր տուին երջանկայիշատակ Աբիկ էֆէնտի Ռէնձեանի որ ըստ իր բարի սովորութեան ամէն կիրակի առաւօտեան եկեղեցի կուգար հեծած իր սպիտակ ձիուն վրայ ներկայ ըլլալ Սբ. Արարողութեան որ ունէր իր յատուկ տեղը եկեղեցւոյ գաւթին աջ կողմի անկիւնը: Վայրկեանի մը մէջ ամէն ինչ իրեն պատմեցին, խեղճը ինքզինքն առանց մէկու մը քան մը յայտնելու եկաւ ու վազեց գրկեց զանի, թեւը մտաւ ու բռնելով տարաւ, հրաման տուաւ անմիջապէս ու Եղիային անէծն հալածողները բերել տալու, եկեղեցի առաջնորդեց ու իր քովը տեղ տուաւ, Եկեղեցւոյն աւարտման, հրաւիրեց զինքն ճաշի իր բնակարանն Մէօյլերատար, նաև գիւղին բոլոր Թաղական Խորհրդոյ անդամները։

Հոն էր ու կը բազմէր Եղիայն Աբիկ էֆէնտիին աջ կողմը: Թաղական Խորհրդոյ անդամները կը զգային թէ իրենց այս յանկարծական ճաշի հրաւէրը սուղի պիտի նստէր, և յիրաւի Աբիկ էֆէնտիին, այն մեծ ու գթոտ անձին շնորհիւ շատեր ու շատեր չէին կրնար մոռնալ խօսք առաւ սեղանին վրայ ու վեր հանեց այն Եղիայ մուրացկանին բռնած ընթացքը և ցոյց տուաւ թէ խեղճը ո՛ր աստիճանի տառապեցաւ հէք կնոջ մը կեանքը ազատելու համար։

Թաղական Խորհրդի անդամները զգացուելով Եղիային այս աստիճան զոհողութեան մասնակցելուն և միւս կողմէ ուզելով վերջ տալ այս խնդրոյն այրի կնոջ ամսավճար մը հայթայթեցին մինչև իր կեանքին վերջ։

Կը յիշեմ անգամ մը, երբ Եղիայն Գառը-Գիւղ գնա իր տունը հրաւիրեց որ դրացի էինք. սենեակի մը անկիւնը սեղան մը կար որ իր ճաշին յատկացուած էր, վրան դէզ մը հաւկիթի կեղեւներ կային որ շատ օրերէ դիզուած ըլլալը կը յայտնուէր, կարծեց որ ուշադրութեանս դպաւ, ու ըսաւ. «Շատ անհրաժեշտ ու յարմար ճաշ մ'է հաւկիթը միայնակ մարդու մը համար, ես գրեթէ անոնցմով կ'ապրիմ, բայց այն ալ իր անյարմարութիւնն ունի, կը ձանձրանամ իր կեղեւներէն»

Եղիայ Տէմիրճիպաշեանը ուրիշ Եղիայ մ'ալ յիշել կուտայ ինծ որ զինքն ճանչցած էի շատ փոքր հասակիս.

Այս այն Եղիայ Տնտեսեանն է որ կեանքը տուժեց մեծ աս-

ՇԻՄՇԻՐԵԱՆ ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՏՈՒՆԸ

Աս վերջերս իմ Գահիրէ տուած ձմեռնային այցելութեանս պահուն պատեհութիւնը ունեցայ գէթ անգամ մը այցելել նաև Շիմշիրեանի գեղարուեստական ծով մթերքներու հնագիտական թանգարանը եղող տունը, որուն առաջին անգամ այցելու մը անկարելի է որ պահ մը գէթ չի վերանայ դէպի գեղարուեստի աշխարհը՝ դիտելով հոն գտնուող մեծ արհեստաւորներու այդ ձեռակերտները և չհիանայ ինքնին ի տես այդ անհամեմատ երևոյթներուն։

Յիշատակութեան արժանի են արդարև վերջերս Եւրոպայէն բերուած աշխարհահռչակ մեծ արուեստագէտներու և անուանի նկարիչներու իւղանկարներն որոնց վրայ կը տեսնուին արդարև պատմական հնութիւններու մեծ դրոշմը։

Այսպէս ահա Տէր Շիմշիրեան իր թանկարժէք հնագիտական ծով թանգարանին մէջ գտնուած առարկաներուն վրայ իրենց տեսակին մէջ կարգ մը եզական իւղանկարներով կուգայ նոր փայլ մը աւելցնել շնորհիւ իր եւրոպական բոլոր շրջանակներուն ծանօթ եղող ճարտարապետ նկարիչ որդւոյն Տ. Շմաւոն Շիմշիրեանի որ ամառնային սէզօնին իր Եւրոպա կատարած ուղեւորութեան շրջանին ձեռք ձգած է զանոնք մեծ զոհողութիւններով։

Պատիւ Շիմշիրեանի իր ունեցած տաղանդին ու ճաշակին որ ունի դէպի գեղարուեստը որով առաջին աստիճան հանդիսացած է եգիպտահայ գաղութին մէջ, և հայ անունը պանծացուցած է ոչ միայն հայ, այլ և օտար շրջանակներու մէջ։ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

առարկաներու ենթարկուելով։ Ինքզինքս պարտաւոր կը զգամ հանդէպ իմ յարգելի ուսուցչիս վերստին յիշելով զինքն հոս, յաւալով անմահացնել իր անունը։

Ես եօթը տարու էի երբ սորվեցայ իրմէ Գառը-Գիւղ Արամեան Վարժարանի մէջ իր յօրինած աս երգը որ կէս դար վերջ հազիւ կրնամ յիշել իր առաջուան միայն առաջին երկու տողերը.

«Գիւղական աղջիկ մ'եմ ես զամբիւղաչէն
Եկեալ այդ զամբիւղով ի Հայոց երկրէն...։

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ (Նկարիչ)
Ուսուցիչ Ժառ. Վարժարանի Յերուսաղէմ

Երուսաղէմ 25 Յունիս 1929

ՏԻԱՐ ԽՈՍՐՈՎ ԳԱՍՊԱՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Բնիկ Եգիպտահայ, ծնած է Մանսուրա 1889ին. իր հայրը Ակնեցի. կրթուած է 190?ին Ճապոնեներու և Ամերիկացիներու գոլեճը, ուսած է Անգլիերէն, Ֆրանսերէն և Արաբերէն լեզուները: Առաջին անգամ պաշտօնի կոչուած է Աղեքսանդրիոյ Կումէնիօրային մէջ, և 1907ին թողլով այդ պաշտօնը՝ Ամերիկայէն առած է վաճառականական ճիւղի տիպլօմը: 1914ին Տեսուչ կարգուած է տեղւոյս արաբական Թագ էլ Սար և խպտեներու վարժարաններուն՝ մինչև 1917, իսկ 1918ին պատերազմի շրջանին կը մտնէ անգլիական բանակին մէջ իբրև նախ քարտուղար և ապա թարգման. 1921էն իվեր մինչև օրս կը պաշտօնավարէ մեծ ձեռնհասութեամբ Աղեքսանդրիոյ Քաղաքապետարանին մէջ, և այսպէս սիրուած է պետական բոլոր պաշտօնատարներէն և օտար յարանուանութիւնէն, որ պատիւ կը բերէ նաև իր հայ համայնքին, ինք ըլլալով հոն իբրև միակ հայը.

Այս անզուգական եգիպտահայը մտադիր է մօտաւոր ապագայի մէջ համազգային գիշերօթիկ վարժարան մը հիմնել հոս.

ՆՇԱՆ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Աղեքսանդրիոյ մեր Ազգային մէջ յարկին
Երբ դուք մտնէք պիտի գտնէք ի հարկին
Դիւանապետ Ամատունին մեր Նշան
Որուն դէմքը երբէք եղած չէ՛ դաժան
Ինք բարեհեզ բազմավաստակ համեստ մարդ
Որ Յոբելեան կ'արժէ տօնել կ'ըսեմ արդ.

ՍԱՐԿԱՒԱԳ

ՊԵՏՐՈՍ ՄՈՒՂԱԼԵԱՆ

Մուղալեան Պետրոս
Ո՛ղջ է ո՛ղջ դեռ հոս
Ինք համեստ ներհո՛ւն
Դիտէ՛ արդ հեռո՛ւն
Թէ մարդիկ գոռոզ
— Ես կ'ըսեմ ձոս հոս —
Որ Գործերն Ազգին
Ձեռք առի՛ն կրկի՛ն
Մինչեւ ո՛ւր տարին...
Նման կեսարին...:

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Եգիպտահայ Գաղութին սիրուած դէմքերէն և հայ մարզիկներուն մէջ նախանձելի դիրք գրաւող մարմնեղ և հուժկու կարիճը որ ուժի տարողութեան գունդ արձակելու առաջին մրցանիշն սահմանած է ընդհանուր Եգիպտոսի մէջ, մասնակցած ըլլալով, 1924էն ի վեր, ամէն տարի տեղի ունեցող մրցումներուն այլևայլ մարզերու մէջ, և այսպէս իր անձին և իր անունին կապած է Առաջին Ախոյեանի Տիտղոսը: 1929ին Սթատի բացումին որուն կը նախագահէր Ֆուատ Առաջին Թագաւոր Եգիպտոսի, մասնակցած է և առաջնութիւն շահած ըլլալով ինչպէս միւս Առաջին շահողները, նոյնպէս մեր Ախոյեանն ալ շահած է Թագաւորին կողմէ որոշուած և Թագաւորութեան կողմէ տրուած մետալ մը զոր ստացած է շնորհաւորական նամակով մը:

Տիար Գէորգ Տէր Սիմոնեան ծնած է Զմիւռնիա, և մանկական հասակէն եկած ըլլալով Եգիպտոս իր ծնողաց հետ, հաստատուած է Աղեքսանդրիա և ներկայիս Ցոլակեան Տան մեքանիքի պաշտօնը կը վարէ երկար տարիներէ ի վեր։ Տէր Սիմոնեան՝ որ Կամքի հիմնադիրներէն է եղած, տարիներու ընթացքին մեծ զոհողութեամբ ձեռք բերած է իր այս ազգապարծանք համբաւը, միշտ ներկայանալով ամէն մրցումի, «Կամք» Մարմնամարզական Ակումբի կողմանէ, ինչ որ պատիւ մըն է նաև նոյն Հաստատութեան որ 19 երկար տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունի։

Ո՞Վ Է
"ԱՐԳՈՍ"

Այս Հրատարակչական միակ Ընկերութիւնն որ հիմնուեցաւ Եգիպտոսի մէջ 1924ին, համեստ պայմաններու մէջ, պարզապէս նպատակ ունենալով ընդհանրացնել հայ գիրը և տարածել ընթերցասիրութիւնը այն հայ գաղութներուն մէջ որոնք համաշխարհային Մեծ Պատերազմէն յետոյ քաղաքական և պայմանագրական պատճառներով ուծացած էին այլևս Պոլսոյ գրական կեդրոնավայրէն։

Հայ Հրատարակչական «ԱՐԳՈՍ» Ընկերութիւնը իր տեսակին մէջ միակ Հաստատութիւնն եղաւ, որ կրցաւ դժնդակ պայմաններու մէջ մեծ զոհողութիւններու և ճիգերու գինով կուրծք տալ այն յուսաբեկիչ դժուարութիւններուն որոնք հայ հրատարակութեան մէջ ցցուած կեցած են միշտ նման ձեռնարկներու առջև։

Հայ Հրատարակչական «ԱՐԳՈՍ» Ընկերութիւնը Եգիպտահայ իրականութեան մէջ օրինակելի տիպար եղաւ յարատևութեան և ճշդապահութեան։ Ան իր կամքի ուժին ու աշխատելու կորովին կրցեց նաև մեղուաջան գործունէութեան գովելի անուն մը, վեց տարուայ մէջ թարգմանաբար հրատարակելով 30 մեծահատոր գործեր, պատկերազարդ 12000 էջերով, բոլորն ալ հետաքրքրաշարժ, շահեկան, շինիչ և բարոյալից։

Հայ Հրատարակչական «ԱՐԳՈՍ» Ընկերութիւնը չի կառչեցաւ բառական թարգմանութեան, այլ հայացուց իր բոլոր գործերը, տալով անոնց լեզուական դիւրամատոյց դրոշմ մը և ըստ կարելոյն հեռի պահելով ընթերցողը խժալուր խրթնաբանութիւններէ և անմարսելի բառակոյտերէ։

Եթէ ըսենք թէ Հայ Հրատարակչական «ԱՐԳՈՍ» Ընկերութիւնը իր 1000է աւելի բաժանորդներով և 10,000է աւելի ընթերցողներով գրաւած է ամբողջ աշխարհի հայ գրական շուկաները, մեր ընթերցողները պէտք չէ չափազանցութիւն գտնեն հաւաստի աղբիւրէ քաղուած այս ստոյգ տեղեկութեան մէջ։

Ան գիտցաւ օգտակարը առեւտուրի վերածել ո՛չ թէ սեփական շահերու անձնէն մղուած, այլ պարզապէս իր գործը տեւական դարձնելու և դիւրամատչելի պայմաններով ընթերցասիրութեան նիւթ հայթայթելու նպատակով այս գրատունն այլ գրադարան ժողովուրդին որուն զաւակն էր ինքը՝ «ԱՐԳՈՍ»։

Եւ ահա այսօր հասած այլեւս իր նպատակին, անբաղդատելիօրէն հիմ դրած ժողովրդային հաստատ ու անխախտ զանգուածներու վրայ, շաբթէ շաբաթ կանոնաւորապար համայն աշխարհի հայութեան կը շարունակէ ցրուել ան իր 32 էջնոց պատկերազարդ պրակները, որոնք ոչ միայն անհամբերութեամբ կը սպասուին ու հեւ ի հեւ կը կարդացուին, այլ նաեւ ձեռքէ ձեռք կը յափշտակուին ամէն դասէ և ամէն հասակէ ընթերցողներու կողմէ։

Ո՞ր հայը չէ կարդացած ԺԻՒՏԷՔՍԸ, ՆՈՐ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԷՐՔԻԼԻՈՒՍԸ, ՎԻՏՕՔԸ, ՍԻՒՐՔՈՒՖԸ, ՄԱՆՏՐԷՆԸ, ԺԱՆ ՇՈՒԱՆԸ, ՆԻՒ ԵՕՐՔԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ, ԹԱՕՆ, ՆԱՊՈԼԻՈՆԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ, ՎԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿԸ, ԱՐՔԱՅՈՐԴԻՆ, ԴԺՈԽՔԻ ՃԱՄԲԱՆ, ՇԱՐԼԻ ՇԱՊԼԷՆԸ, ՄԱՌԻ ՄԱՏԼԷՆԸ, ԵՐԱԶԱՀԱՆ ԲԱՂԴԱՑՈՅՑԸ, ՖԱՈՒՍԹԸ, ԲՕՔԷՐՏԱՄԸ, ԵՐԿՈՒ ԼԱԿՈՏՆԵՐԸ, ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ, ԱԶԱՏՈՐԴԻՆ, ԵՐԿՈՒ ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐԸ, ՊԷԱՏՐԻՍԸ, ԺԱՆՊԱՐԸ, ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐԸ (որ վերջերս չարաչահուեցաւ ապօրէն արտատպութեամբ մը Կ. Պոլսոյ մէջ), ԲԱՐԱՔԲԱՆ և ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ։

Շնորհակալութեան եւ շնորհաւորութեան խօսք ունինք այս բազմարդիւն Ընկերութեան գրատունն հիմնադիրներուն և իր մեղուաջան ու բանիբուն վարչութեան, որ ձեռք ձեռքի տուած, զգալի պակաս մը լրացուցին հայ իրականութեան մէջ, հիմնելով 1924ին գիրի համեստ տուն մը, որ 1932ին վերածուած է արդէն սեփական հրատարակութիւններով օժտուած հոյակապ գրադարանի մը, և որ սակայն, 1940ին, վստահ ենք, պիտի վերածուի համայնագիտական հաստատութեան մը, ինչ որ մեր մաղթանքն ու ըղձանքն է։

Ուրախ ենք սակայն որ «ԱՐԳՈՍ»ի բազմաբեղուն գործունէութեան մասին առաջին արտայայտութիւնը տուողներս եղանք։

Այս ալ մե՛ր վարձատրութիւնն է։

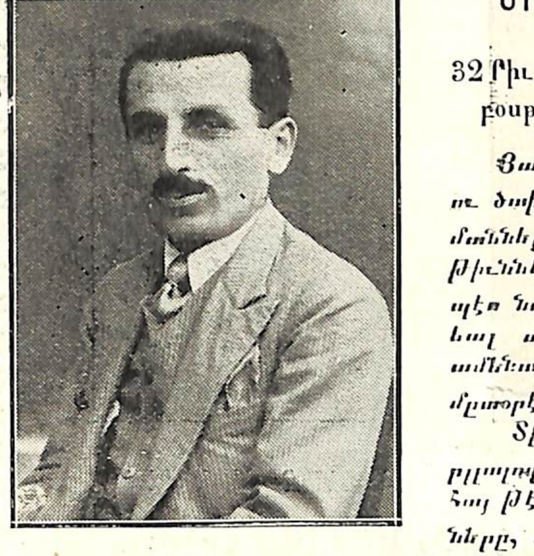

ՄԻՀՐԱՆ ՍԵՄԵՐՃԵԱՆ

ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐ

32 Րիւ Բրէնս Իպրահիմ, տեղական բօսթին կից – Գան տը Սէզար

Յանձն կ'առնէ կատարել առ ու ծախսի Տուներու, Ապարթըմաններու, Հողերու և գործարանութիւններ ամէն խօթէքներու ինչպէս նաեւ թրանսբորթի վերաբերեալ ամէն կարգի առաքումներ, ամենայն արագութեամբ և խղճմտօրէն։

Տէր Սեմերճեան գոհ ձգած ըլլալով մինչեւ հիմայ իրեն դիմող հայ թէ օտար բոլոր յաճախորդները, այս առթիւ ի ձեռին ունի տու վկայագիրներ իբրեւ պարկեշտ և ուղղամիտ յանձնակատար։ Ազգային բարենպատակ գործերը ձրիօրէն կը կատարէ։

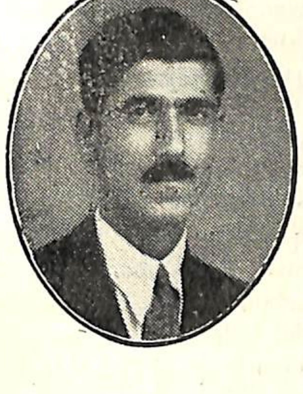

ԿԻՒԼԻՒՋԵԱՆ ՓԱՆՈՍ

Ուր միտք, սիրտ փարոս
Խիստ վարպետ ու փորձ
Է մեքենագործ
Սա՛ շինէ ահա
Դուռներ երկաթեայ
Ատոնցմէ զատ դեռ
Վանդակներ փեղկեր
Սանդուխներ տոկուն
Զորս չես տեսած դուն,
Տեսնել իսկ կ'արժէ
Գործեր բերհորձէ
Մօտեռն երկաթէ
Բուն իր գործ աս է...:

Հասցէ՝ Րիւ Ապուստարտար

ՅՈՎՆԱՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՄԵԾ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ ԵՐԿԱԹԵՂԷՆԻ

ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ամէն կարգի ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ

Ապուստարտար թ. 20 — Հիմնուած 1919ին

Բուն արուեստագէտ զոյգ անձեր անոնք
Որոնք ծնած են քաղաքն իսկ Պրուսա
Մարմնով են առոյգ հուժկու կարող անձ
Որոնց գործերը շատ է գերազանց
Հաւաստացէք որ ասոնք են խիստ փորձ
Բո՛ւն *երկաթագործ* ու *մեքենագործ*
Ես կը վկայեմ, ասոնք իրաւ որ
Մէյմէկ խղճամիտ են արհեստաւոր
Գործերնուն մէջն ալ ուղղամիտ արթուն
Ուրեմն ո՛վ դու *հա՛յ ջոջ*, մեծատո՛ւն
Տուր քու գործերդ այս եղբայրներուն
Տունի, խանութի, ապարթմանի
Երկաթեայ դուռ, փեղկ տե՛ս շինեն քանի
Ասոնք են շինող դարձեալ մանաւանդ
Պարագեղներու խիստ ամուր *բօրթլան*
Դիւրամատչելի գիներով անշուշտ
Զի ասոնց կ'ըսեմ աչքերնին է կուշտ
Դիմեցէք ուրեմն այս անձերուն փորձ
Յանձնելով իրեն երկաթեայ մէկ գործ:

ՕՐԻՈՐԴ ՆՈՅԵՄԻ ՊԵՏՐՈՍ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

— Հռչակաւոր Արուեստագիտուհի —

Դուստր անուանի Բրոֆէսէօր Գնդամուխի Տիար Պետրոս Մելիքեանի, Տաղանդաւոր Արուեստագիտուհի Նոյեմի Մելիքեան, բնիկ Զմիւռնիացի և մտաւոր ազգականներէն հանգուցեալ Մեծ Բարերար Պօղոս Պէյ Նուպարի։ Երկուքուկէս տարիէ ի վեր հաստատուած ըլլալով վերջնականապէս Բարիզ, կը վայելէ բարձր հովանաւորութիւնը Բարիզի համբաւեալ Ծերակուտական Մարքի (Marquis) *տը Մարկըռիի որ և ժամանակին աշակերտած է ի Գահիրէ Տիար Պետրոս Մելիքեանի։*

Ներկայիս հանճարեղ արուեստագիտուհի Օրիորդ Մելիքեան, շնորհիւ զինքը հովանաւորող այդ բարձր անձնաւորութեան, մուտ գտած ըլլալով ամենաբարձր օտար շրջանակներու մէջ՝ արժանացած է եզական գնահատանքին Մատամ Ժիռօլաթսաի (Ընդհ. Տեսչուհի Էքօլ Նորմալի), և մանաւանդ անոր ամենամեծ հիացումին։

Իր ազնիւ գերդաստանին, նա մանաւանդ իր պատկանած ցեղին՝ խիստ պատուաբեր ու փառքը կազմող այս դեռատի արուեստագիտուհին, որ տարիներ առաջ Գահիրէ գտնուելով Հայ թէ օտար գեղարուեստասէր, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան քանիցս իր եզական տաղանդը փայլեցուցած է՝ ներկաներու մեծ հրճուանք պատճառելով ու խլած անոնց որոտընդոստ ծափողջոյնները՝ կը յուսանք որ մօտաւոր ապագայի մէջ դարձեալ պատեհ առիթը պիտի ընծայէ մեզ զինքը վերստին ողջունելու, ծափահարելու, երբ հաճի փայլեցնելու անգամ մը եւս իր գեղարուեստի տաղանդը, եգիպտական երկինքին ներև, ընկերային գաղջ մըթնոլորտի մը մէջ։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԾԱՆՕԹ
ԿԵՐՊԱՍԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ
ԱՌԱՔԵԼ ՏԻԱՐՊԻ

Ահա մէկը մեր այն ազգայիններէն, որը կարողացած է միջազգային առեւտրական շրջանակին մէջ նախանձելի դիրք մը գրաւել, որ պատիւ կը բերէ իր պատկանած ազգին։

Առաքել Տիարպի Անկլօսաքսոն առողջ դաստիարակութիւն մը ստացած է, նախ Խարբերդի Գերմանական վարժարանը և յետոյ Ամերիկեան Գոլէճը, որուն փայլուն շրջանաւարտներէն ըլլալով՝ նոյն հաստատութեան մէջ ուսուցչութեան պաշտօն վարած է մէկ տարի։

Իր ուսման տենչը Պոլիս կը մղէ զինքը համալսարանական կըրթութիւն ստանալու, ուր ամենախիստ մրցման քննութիւններուն, հարիւրաւոր ամենազգի մրցակիցներու մէջէն կը յաջողի Բնական Գիտութեանց ճիւղն ընդունուելու։ Իր համալսարանական դասընթացքին հետ միասին «Աւետաբեր»ի և «Orient» անգլիերէն թերթին վարչական տեսչութիւնը կ՚ստանձնէ։ Սակայն համաշխարհային պատերազմի սկիզբը բանակին մէջ սպայի պէտքը զգալի կ՚ըլլայ և Տիարպի իր բոլոր դասակիցներով միասին Պանհատի Սպայից վարժարանի դասընթացքին կը հետեւի։

Քիչ յետոյ Հայկական տեղահանութիւնը ծայր կու տայ և Տիարպի Պոլսէն Սուրիա կ՚արտաքսուի ուր խիստ արկածալից կեանք մը անցնելէ վերջ, մրցման քննութեամբ Պաղտատի երկաթուղիի շինութեան Գերմ. Ընկերութեան ընդհ. հաշուակալի պաշտօնին կը կոչուի։ Շնորհիւ իր գերմաներէնի հմտութեան, մեծ համակրութիւն կը վայելէ և այդ շրջանակներու բազում Հայ գաղթականներու անթիւ ծառայութիւններ կը մատուցանէ։

Արեւելեան և Արեւմտեան շատ մը լեզուներու քաջածանօթ ըլլալով՝ յետ պատերազմի Անգլիական բանակին միացած է իբր

առաջին կարգի թարգման։ Անգլիական զօրավարին և Սպայակոյտի պետին առաջին անգամ Ատանա ոտք կոխած ժամանակ, իրենց ընկերացած է մասնաւոր կառախումբով և փառաւոր ընդունելութեանը արժանացած է։

Անգլիական զօրքին Կիլիկիան պարպելու ժամանակ, միասին Եգիպտոս եկած և իր կերպասի ծանօթ տունը հաստատած է։

ՄՈՎՍԷՍ ԱԲՈՇԵԱՆ

— Առաջնակարգ Փորագրիչ —

Մասնագէտ Օճառի կաղապարներու և ամէն տեսակ մետաղներու փորագրութեան։

Կ՚ստանձնէ պիւռօներու վերաբերեալ Թամբօններու, Տարեթօններու և Նումերօթէներու զանազան գործեր, գերամատչելի գիներով։

ՃՇԴԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

ՍՈՒՐ ՏԷՐ ՈՍԿԻ

— Առաջնակարգ Կազմարար —

Հայ կազմարարներուն նախահայրը և վարպետը։ Կը կազմէ ամէն տեսակ գիրքեր, փառակազմ ու թղթակազմ, տոկուն ու աժան գիներով։ Դիմեցէք Աթթարին, Էպն Խալթուն փողոց թիւ 10, Աղեքսանդրիա։

ՊԵՏՐՈՍ ԱԴԱՄԵԱՆ

Հայր դերասաններու — Անզուգական ողբերգակ եւ բանաստեղծ

Դերասան Յ. ԶԱՐԻՖԵԱՆ

Ծնած Աղեքսանդրապոլ 1879ին։

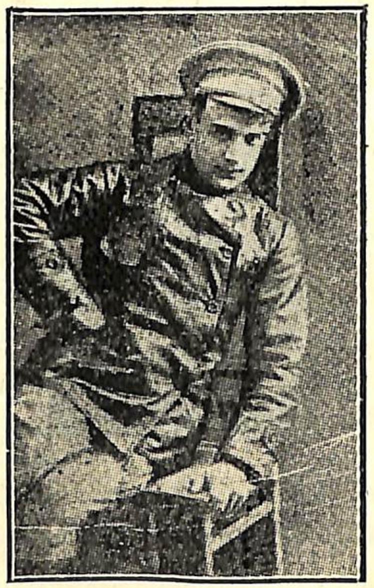

Դերասան ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

Գնդապետի տարազով Երեւանի քաղաքապետ եղած միջոցին

Դերասան ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԲԷԿ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

Դերասան ՍԱՆԱՄԵԱՆ

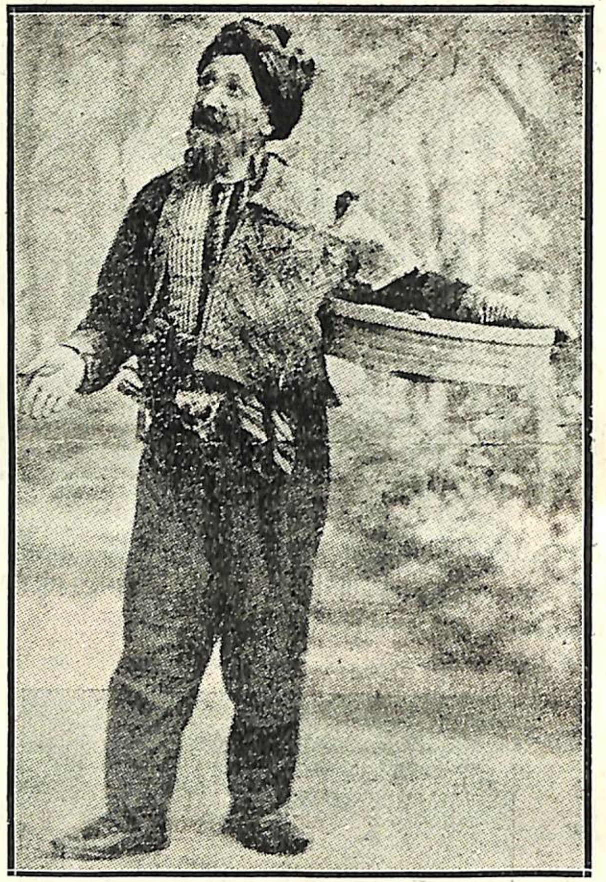

ԱՆՄԱՀՆ ՄԵԾ ՊԷՆԼԵԱՆ

— Հայ թատերաբեմին հին փառքերէն —

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՌ ՀՕՌ ԱՂԱյի դերին մէջ :

ՎԱՐԴ

Զօն կարգին Carm ո-ին

Կ'ուզեմ այսօր վարդ մ'աղուոր,
Համակ կարմիր, հոտաւէտ.
Իր բոյրն ինծի քաղցր օրօր,
Ու իմ հոգիս իրեն հետ...

Աղուոր մի վարդ բե՛ր, Աղուոր
Քու շրթներով հեշտաբոյր,
Որ երեւի սիրտըս խոր՝
Վարդին լոյսին տակ մաքուր...

ՆՈՒՊԱՐ ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆ

Նիկոսիա, Կիպրոս

ՊԶՏԻԿ ՊԷՆԼԵԱՆ

— Ռօզալիի ամուսինը —

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՌՀՕՌԻ

ԴԵՐԻՆ ՄԷՋ

Դերասան ԱՐՓԻԱՐ ՎԱՐԴԵԱՆ
Ալեքսանդրիոյ Բօմէտի Թատերախումբին հիմնադիրը
զանազան դերերու մէջ

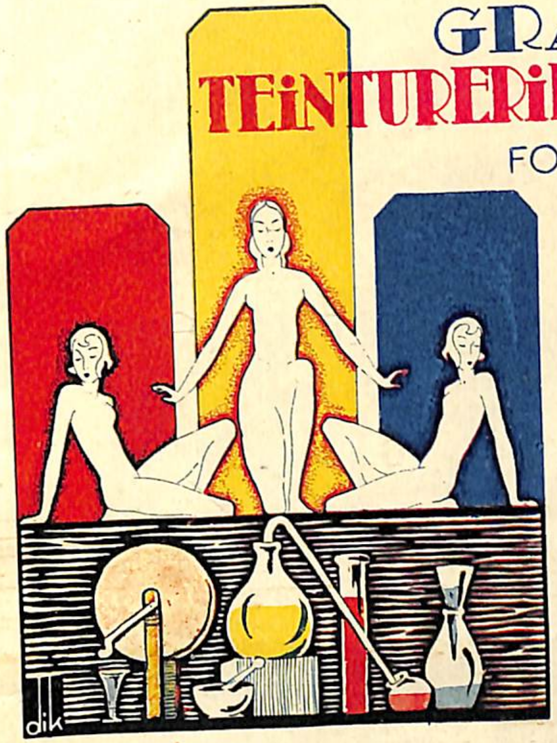

GRANDE
TEINTURERIE AMERICAINE
FONDÉE EN 1902

SIÈGE CENTRAL:
72, Rue Madbouli
TÉL. 52355

SPÉCIALITÉS
TEINTURES FINES
NETTOYAGE A SEC

SUCCURSALES
A 25, Rue Kasr-el-Nil
B Rue Kantaret-el-Dikka
C Boulevard Ismail, Heliopolis
D Rue Soliman Pacha, Imm. Rofé
E Boul. de Lesseps, Port-Said

BRANCHES:
ISMAILIA & SUEZ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՏՈՒՆ
ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1902ԻՆ ԳԱՀԻՐԷ

Ջղուտ, նիհար, թխադէմ
Գործն, աշխատանք միշտ իր դէմ,
Ինքնօգնութեան սա՛ տիպար
Տքնող մ'է ինք անբարբառ.

Մէջ բովանդակ իր կեանքին
Մեծ ջանքերով սրտագին,
Եղած է իղձն իր անհա՛
Գնալ մինչեւ Անգլիա.

Հոն ձեռք բերած է իրաւ
Ուշիմութեամբ իր դիւրաւ,
Խիստ պատուաբեր ու համեստ
ԹԷՆԹԻՒՐԸՐԻ նուրբ արուեստ.

Մեծ աշխոյժով դարձած հոս՛
Հաստատուած է Եգիպտոս,
Ուր ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ճիշտ
Լաւ համբաւ մը ունի միշտ.

Տես՛ սրամիտ այս մարդուն
Հիմնած իր մեծ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ,
Մէջն այս երկրին լուսաշող
Ուր գործերն իր խիստ յաջող.

Գլըգտաննեան մեր Օննիկ
Որ մասնագէտ մ'է բնիկ,
ՋԳԵՍՏ - ԿԵՐՊԱՍի սա՛ գէթ
Ներկելու մէջ խիստ վարպետ.

ՍԱՐԿԱՒԱԳ

ՆԱԶԱՐԷԹ ԳՊՐՂՋԵԱՆ

— ՀՆԱԳԷՏ —

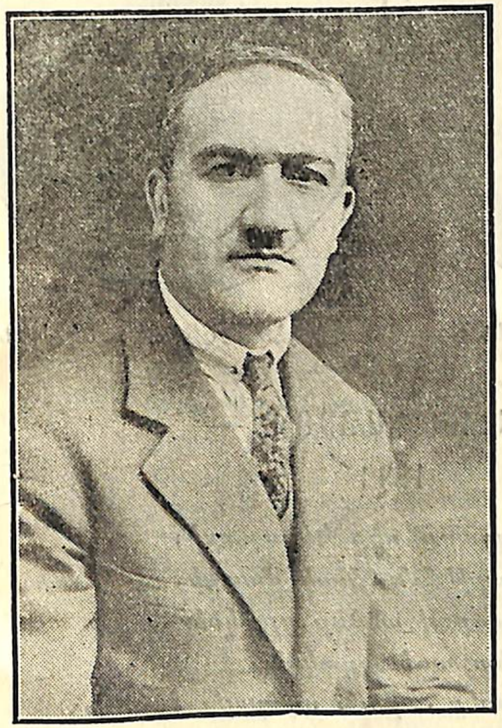

Հնագիտական աշխարհին մէջ ինքնօգնութեամբ յառաջացած և ինքնին գիրք մը ու անուն շինած այս Հայը բնիկ Սեբաստացի, ծնած է 1890ին։

Իր մասնագիտութիւնն է գորգի, ադամանդի, գունաւոր Հնդկական քարերու վրայ գործառնութիւններ ընել, հեռաւոր թէ մերձաւոր քաղաքներու հետ մինչեւ իսկ։

1930էն ի վեր հաստատուած է Աղեքսանդրիա և առեւտրական ասպարէզին մէջ շինած է փայլուն անուն մը, խղճամիտ և համեստ Հայու մը վայել։

Ինք հեզահամբոյր և կեանքի բոլոր դժուարութիւններուն դիմագրաւող մը եղած է միշտ, և ի հարկին իր մասնաւոր ձեռնտուութիւնները չէ զլացած այրիին, աղքատին ու հիւքին։

ՆԱՐԱՊԵՏ ԲԷՕՀՆԷԼԵԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԲԷՕՀՆԷԼԵԱՆ

— ԿԱՇԻԱՎԱՃԱՌ·Թ —

1911

Բէօհնէլեան Եղբարք որք Կեսարացի,
Գործունեայ, արթո՜ւն, նաև մտացի,
Գործքով ու խօսքով անձեր դրական
Իրօ՛ք, խղճամիտ առևտրական
Նոյնքան Ազգասէր, բուն տիպարն Հայուն
Ունին կաշիի մեծ վաճառատուն,
Ուր մեծաքանակ ծախուին անդադար
Կաշիի յատուկ իրք տեսակարար,
Տօկուն ու մաքուր ու խի՛տ պատուական
Որոնք Տեղակա՛ն են (Եգիպտակա՛ն).
Գիտէ՞ք թէ սակայն, ա՛հ, ատոնք ո՛ւր են
Գահիրէի մէջ, հո՛ն, Պէն-էլ-Սուրէն.
Ուստի երբ տեսնէք, գիրենք ապաքէն,
Ըսէ՛ք, Ձեզ բարև կոյ Սարկաւագէն.

ՀՆԱԶԱՆԴ
ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
Մանկաբարձ

Վկայեալ Պօլսոյ
Բժշկ. վարժարանէն
ՇՈՒՊՐԱ ՓՈՂՈՑ ԹԻՒ 41
Աճավի Դեղարանին
դէմ

Տեսե՞ր էք արդեօք Տիկին Հնազանդ
Իր նոր Մայրանոց չքեղ մանաւանդ
Գահիրէի մէջ հո՛ն՝ Շարա Շուպրա
Թիւ քառասունըմէկ պողոտայի վրայ...
Մեծ ու օդասուն չէնքն այն բարձրադիր
Ո՛ւր միշտ կ՛ընդունի կին հիւանդներն իր
Երբոր բռնուի ցաւով երկունքին,
Այսինքն երբ մօտ է տղաբերքին
Պէտք է ժամ առաջ դիմէ ինք անդ
Ուր արդուն հսկէ Տիկին Հնազանդ,
Իբրև վկայեալ խիստ մեծ մանկաբարձ,
Որ խոկոյն լուծէ կանանց խրթին հարց,
Սա որ ձեռք բերած մեծ փորձառութիւն
Շատերու կուտայ նոր կեանք, յարութիւն
Ու կը խնամէ հոգւով սրտագին
Ամէն անոնք որ ծննդաբեր կին.
Օ՛ն, գացէ՛ք, տեսէ՛ք Տիկին Հնազանդ
Որ իր արուեստին մէջն է աւիւն, խանդ
Գտնէք դուք զինքը իր քլինիկն անդ
Կին մ՛է բնոյթով, համեստ, հնազանդ.
Ահա խիստ ճարպիկ, խղճամիտ դայեակ
Հարկ չիկայ վազել, այլեւս աչ, անհեակ
Ահա Հնազանդ Տիկին Մասնագէտ
Ահա Հնազանդ Տիկին Մասնագէտ
Որ յղի կնո՛ջ փրկիչն է սա՛ գէթ
Շատ բժիշկներէ սա խսկ գերազանց
Որոնց չա՛տ անգամ չարժէ լոկ նախանձ.

TEINTURERIE "LA CONFIANCE"

«ԹԷՆԹՈՒՐԸՐԻ ԼԱ ԳՕՆՖԻԱՆՍ»ի արտաքին տեսարանը։

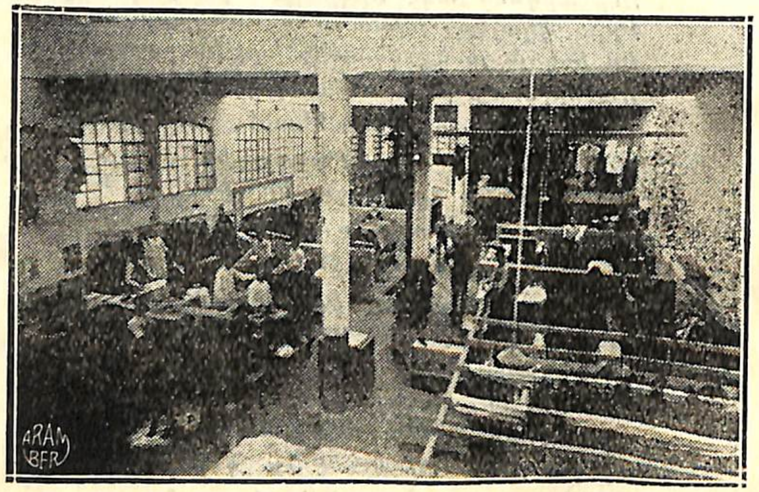

«ԹԷՆԹՈՒՐԸՐԻ ԼԱ ԳՕՆՖԻԱՆՍ»ի ներքին ընդհ. տեսարանը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՏՈՒՆ
GRANDE TEINTURERIE "LA CONFIANCE",

SUCCURSALES:

Alexandrie

Rue Fouad 1er No. 42
Rue Nébi Daniel, No. 24
Rue Missalla No. 1
Rue Moharrem Bey No. 22
Rue Salah el Dine, No. 5
Rue Abidos (Usine)

Ramleh

Ibrahimieh, Rue Prince Ibrahim
Station Cleopatra les Bains
Station de ulkeley

Le Caire

Rue Emad-el-Dine
Rue Soliman Pacha No. 35

Mansurah

Rue Neuve

USINE et DIRECTION: Bab-el-Guédid, Rue Abidos
TÉLEPHONE 3600

Նագաշեան Վահան
Տեսե՞ր էք ա՛հ, Ան.
Աշխո՛յժ ու զուա՛րթ,
Դեռ երիտասա՛րդ,
Իրօ՛ք անուանի,
Վարպետ մ'է անի,
Նոյնինքն համեստ,
Ունի լա՛ւ արհեստ,
Իբրև շապկագործ՝
Խիստ ճարպիկ ու փորձ.
Ինք՝ շիք ու գօգէթ.
Տե՛ս զինք հեզ մը գէթ,
Ուստի՝ գնա՛ դո՛ւն,
Հո՛ն իր գործատուն
Շարա Մասա պեկ
Շուտով զինք կտնէք
Հո՛ն է ստուգիւ
Ճիշտ Տանճրիճ թիւ
Նասիօնալի
Պանքին դէմ անի.
Պիտի գտնէք սա
Շապիկներ պատրաստ
Կամ կտրել տաս դու
Վրայ իսկ չափու
Նորաձեւութեան
Բուն իսկ համաձայն.

ՎԱՀԱՆ ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Տիգրանակերցի

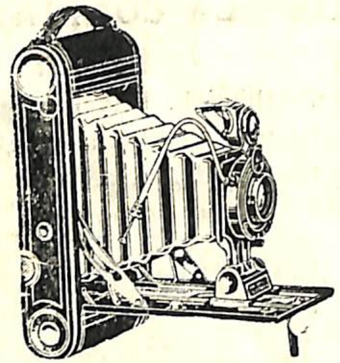

ՔՕՏԱՔ

ԱՆԱՆՈՒՆ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Կեդրոնատեղի Րիւ Մաղրապի թիւ 20

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

1. Օբերայի հրապարակը 2. Շեբերս օթէլին կից
3. Րիւ Քասր էլ Նիլ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ — Րիւ Շերիֆ Փաշա թիւ 23
Ռամլէի հրապարակը

Այս մեծ Տան մէջ միայն կրնաք գտնել Լուսանկարչական գործիքներու եւ առարկաներու լաւագոյնները: Անթերի եւ արագ սպասարկութիւն:

ՍԻՆԷՄԱՆ

Սինէման — Շարժապատկերը — ներկայ լաւագոյն միջոցն է
…ղոց համար մասնաւորապէս մտամարզանքի իբրեւ դաս մը գործ-
…կան։

Սինէմայի ֆիլմերը կը նպաստեն տղուն տեսողութիւնը զօրա-
…նելու և ճաշակը ազնուացնելու դէպի լաւը, դէպի բարին և
…պի գեղեցիկը։ Այսպէս, ուրեմն, Սինէմայի ֆիլմերը ունին

իրենց լաւագոյն օգուտը մեր մատաղ սերունդին մտային և հոգե-
կան զարգացումի մասին կրկնակ տեսակէտով։

Սոյն ֆիլմերը, որոնք պատրաստուած են գիտական, ճարտար-
արուեստական, գեղարուեստական, ուղեւորական և զաւեշտական
տեսակներէ, նել կայիս կը գտնուին ՔՕՏԱՔի ֆիլմերու մատենա-
դարանին մէջ, և որոնք վարձու կը տրուին շատ դիւրամատչելի
գիներով։ Սոյն ֆիլմերը պատրաստուած ըլլալով անկիզելի Սելլու-
լոյիտի վրայ, գործածուած միջոցին զերծ կը մնան վտանգէ։ Նմա-
նապէս սոյն գործիքները այնքան պարզ և ինքնաշարժ են, որոնք
տան մը ելեկտրական կոճակին վրայ զետեղուելով կը գործածուին
և ասոնք արդարև հանրածանօթ ՔՕՏԱՔի Տան միջոցաւ ընդհան-
րացած են միայն։

Պ. ԿԵՍԱՐ ՋԱՔԱՐԵԱՆ

— Գօնեացի —

ԿԱՀԱԳՈՐԾ — ԱՏԱՂՁԱԳՈՐԾ

Րիւ Սալահ-էլ-Տին 17

Աղեքսանդրիա

ԿԸ ՇԻՆԷ

Պիւռոյի և մոպիլիայի վերաբերեալ ամէն տեսակ առարկաներ։ Ամենավերջին նորաձեւութեանց համաձայն և մասնաւորապէս նորաշէն տուներու յատուկ բոլոր գործերը, դուռներ, պատուհաններ, փեղկեր, սանդուխներ և պատշգամներ՝ իր ամբողջական վիճակին մէջ։

— ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ —

ԼԷՅԼԷԿԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԹԷԼ ՈՒ ԴԵՐՁԱՆԻ ԱՄԵՆԱՃՈԽ

ՄԹԵՐԱՆՈՑ

Սուք էլ Մըղըրպի թիւ 3

Սուք էլ Աքատին թիւ 14 - Աղեքսանդրիա

Սոյն Հայկական մթերանոցին մէջ պիտի գտնէք ամէն տեսակ հիւսուածեղէնի գունալեղ գերձաններ՝ ըլլայ ճախարակով, կշիռքով կամ գերձաններով։

— Հոս պիտի գտնէք դարձեալ Ձեր ճաշակին համեմատ Ասուեղէնի, Բրդեղէնի և Մետաքսեղէնի յատուկ տեսակարար գոյներով բամպակեայ թէ բրդէ կանեփներ, թէլեր և գերձաններ, ասկէ զատ պլուզի, գըլխարկի վերաբերեալ ամէն գոյն Ֆլոշներ։

Կերպասներ եւ զգեստներ ներկելու

ամէն տեսակ գոյներ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ եւ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

ԱՐԴԻ (Arti) *մարգաներով* 1 Ե. Դ.

Օ՜ն ուրեմն, առիթը մի փախցնէք, Տիկիններ և Օրիորդներ, մէկ Ղրշ. Ողջով ներկելու համար Ձեր ասուեղէն ու բրդեղէն, ինչպէս նաև մետաքսեղէն գօսթիւմները, որոնց գոյնը անաղարտ պիտի մնան մինչև վերջ։

ГОС. БИБЛИОТЕКА
ZUUՌ-Арм. ССР
им. А. МЯСНИКЯНА

ԱՆՄՏՈՒԹԻՒՆ Է

Ընկերութեան Գործակալութիւնը կ'ըսէ Ձեզ.
«ԱՆՑԱՊԱՂ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԵՑԷՔ»

Եթէ վստահ էք որ գալ տարի ողջ և առողջ պիտի մնաք, անոր խորհուրդին մի հետեւիք։

Բայց մի մոռնաք որ եթէ մինչև իսկ դուք ողջ և առողջ մնաք, մէկ տարիէն ինքզինքնիդ ապահովագրելու համար պիտի պարտաւորուիք աւելի մեծ գումար մը վճարել։

Եթէ Ձեզի համար միեւնոյնն է վճարել աւելի սուղ, ինչ որ պիտի կրնայիք այսօր աւելի աժան գնով, այն ատեն միայն իրեն պատասխանեցէք։

— «ԱՊԱ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆՔ»

THE CROWN LIFE

INSURANCE C°

TORONTO, CANADA

CROWNEGYPT COMPANY

Agents Généraux

ԳԱՀԻՐԷ	ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ
17, Մանախ փողոց	Ֆուատ Ա. փողոց
Թէլ. 3013 Աթապա	Թէլ. 2200

ԳԷՈՐԳ ԻՓԷԿԵԱՆ

ԾԽԱԽՈՏԻ ԵՒ ՍԻԿԱՐԷԹԻ
ՄԵԾ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ

ԾԽԵՑԷ՛Ք

**ԻՐ ՍԻԿԱՐԷԹՆԵՐԸ ՈՐՈՆՔ
ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՐԵՔ ՏԱՐԻՆԵՐ ՇԱՐՈՒՆԱԿ
ԱՌԱՋՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆ**

ՇՆՈՐՀԻՒ ԻՐԵՆՑ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԵՒ ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ
ՏԵՍԱԿԷՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԾԽԱԽՈՏՆԵՐՈՒՆ

ՍԱՐԿԱՒԱԳԻՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑՆԵՐԸ

1914 (Սպառած) 1918 (Սպառած)
1919 Ազատութեան Տարեցոյցը (Սպառած)
1921 (Սպառած) 1928 (Գին 30)
1930 (Գին 30) 1931 (Գին 30)

1932 ԳԻՆ Ե. Դ. 15 - ՓԱՌԱԿԱԶՄ 20

Հասցէ՝ H. MANAVIAN
25 Rue Ragheb Pacha Alexandrie, Egypte

0022482
2013
5250
NL0022482
2007